

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄, Β΄, Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συγγραφέας: **Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ**

Εξώφυλλο
και κοσμήματα: **ΤΑΣΟΣ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΣ**

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
European Union

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθηκε
υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄ Β΄ Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για να εκφραστεί μια σκέψη, μια επιθυμία ή ένα συναίσθημα, δηλαδή για να σχηματιστεί λόγος, οι λέξεις, όπως και στη νέα ελληνική γλώσσα, *συντάσσονται*, δηλαδή μπαίνουν η μια κοντά στην άλλη, σύμφωνα με ορισμένους κανόνες. Οι κανόνες αυτοί, οι συντακτικοί κανόνες, εξετάζονται στο μέρος της Γραμματικής που λέγεται Συντακτικό.

Στο Συντακτικό της αρχαίας ελληνικής εξετάζονται:

Α' Η πρόταση και οι όροι της, δηλαδή τα στοιχεία που την αποτελούν,

Β' Η σχέση των προτάσεων μεταξύ τους και

Γ' Τα σχήματα λόγου, δηλαδή οι ιδιορρυθμίες του λόγου που γίνονται με παράβαση των συντακτικών ή άλλων γλωσσικών κανόνων.

Η μελέτη του Συντακτικού έχει ως βασικούς σκοπούς να δείξει τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι λέξεις μέσα στο λόγο, να δώσει τη σημασία των διάφορων συντακτικών στοιχείων με τα οποία σχηματίζεται μια φράση, και τελικά να βοηθήσει κυρίως στην κατανόηση και στη σωστή μετάφραση ενός αρχαίου κειμένου στη νέα ελληνική.

Το Συντακτικό της αρχαίας ελληνικής γλώσσας δε διαφέρει πολύ από το Συντακτικό της νέας. Σε πολλά σημεία οι συντακτικοί κανόνες της αρχαίας διατηρήθηκαν οι ίδιοι και στη νέα γλώσσα, αφού άλλωστε η τελευταία δεν είναι παρά η συνέχεια και η εξέλιξη της ίδιας γλώσσας, της αρχαίας ελληνικής.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ν.ε.	= νέα ελληνική γλώσσα
πβ.	= παράβαλε
βλ.	= βλέπε
ενν.	= εννοείται
κ.τ.ό.	= και τα όμοια
κ.ε.	= και εξής

Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

1) Τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενο

1 **Πρόταση** λέγεται το συντομότερο τμήμα του λόγου που εκφράζει μια σκέψη, μια επιθυμία ή ένα συναίσθημα. Έτσι τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενό τους, όπως και στη ν.ε., είναι:

α) προτάσεις κρίσεως, με τις οποίες διατυπώνεται μια κρίση, μια σκέψη ή δίνεται μια πληροφορία κ.τ.ό.:

Σὺ Ἑλλήν ἐῖ (= είσαι).

Τὴν πόλιν ὄντως ἂν ἡγήσω πολέμου ἐργαστήριον εἶναι (= θα νόμιζες πράγματι ότι η πόλη είναι...).

Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος (= δεν μπορείς να πάρεις απ' αυτόν που δεν έχει).

Οι προτάσεις κρίσεως εκφέρονται με **οριστική** (απλή ή δυνητική) ή με **δυνητική ευκτική** και έχουν άρνηση *οὐ* (βλ. §85 κ.ε.).

β) προτάσεις επιθυμίας, με τις οποίες εκφράζεται μια επιθυμία, μια προσταγή, μια ευχή κ.τ.ό.:

Ἴωμεν (= ας πάμε).

Μὴ θορυβεῖτε.

Εἴθ' ἦσθα δυνατός (= μακάρι να ήσουν δυνατός).

Ἐγὼ θρασὺς καὶ ἀναιδὴς οὗτ' εἰμὶ μήτε γενοίμην (η πρώτη πρόταση είναι κρίσεως, η δεύτερη επιθυμίας).

Οι προτάσεις επιθυμίας εκφέρονται με **υποτακτική, προστακτική** και με τις δύο ευχητικές εγκλίσεις (**ευχητική ευκτική και ευχητική οριστική**). Έχουν άρνηση *μή* (βλ. §85 κ.ε.).

γ) προτάσεις επιφωνηματικές, με τις οποίες εκφράζεται ένα έντονο συναίσθημα:

ὦ μήτηρ, ὡς καλός μοι ὁ πάππος (= μητέρα, τι ωραίος που μου είναι ο παππούς).

δ) προτάσεις ερωτηματικές, με τις οποίες διατυπώνεται μια ερώτηση:

Τίς εἶ; (= ποιος είσαι;)

Τί εἶπω; (= τι να πω;)

Οι ερωτηματικές προτάσεις είναι προτάσεις κρίσεως ή επιθυμίας με ερωτηματική μορφή, γι' αυτό εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως ή με υποτακτική ανάλογα, αν δηλαδή έχουν αντίστοιχη πρόταση κρίσεως ή επιθυμίας:

— *Τίς εἶ;* — *Εἰμί...*

— *Πῶς ἂν σκοποῖμεθα αὐτά;* (= πώς θα μπορούσαμε να τα εξετάσουμε αυτά;) — *Σκοποῖμεθα ἂν αὐτά, εἰ...*

— *Τί εἶπω;* — *Εἰπέ...*

— *Μὴ ἀποκρίνωμαι;* (= να μην απάντησω;)

— *Ἀπόκριναι ἢ Μή...*

2 Οι ερωτηματικές προτάσεις διακρίνονται, όπως και στη ν.ε., σε: α) ερωτήσεις που δηλώνουν **ολική άγνοια** και στις οποίες η απάντηση μπορεί να είναι ένα *ναί* ή ένα *οὐ* (= όχι) ή κάποια άλλη αντίστοιχη λέξη: *μάλιστα, οὐδαμῶς* (= με κανέναν τρόπο), *πῶς γάρ οὐ* κτλ., γιατί η απάντηση αφορά όλο το περιεχόμενο της προτάσεως:

— *Ἄρα σὺ εἶ Σωκράτης;* — *Ναί.*

— *Μὴ ἀρχιτέκτων βούλει* (= θέλεις) *γενέσθαι;* — *Οὐκουν ἔγωγε* (= όχι εγώ τουλάχιστο).

— *Ἄρ' οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἐστὶν μετὰ διεφθαρμένου σώματος;* (= άραγε αξίζει να ζούμε με καταστραμμένο σώμα;) — *Οὐδαμῶς.*

Οι ερωτήσεις αυτές εισάγονται με ένα ερωτηματικό μόριο *ἄρα, ἄρά*

γε, οὐκοῦν, οὐκουν κτλ. ή απλώς η ερωτηματική τους μορφή δηλώνεται με τον τόνο της φωνής.

β) ερωτήσεις που δηλώνουν **μερική άγνοια** και στις οποίες η απάντηση δεν μπορεί να είναι ένα ναι ή ένα ού, γιατί αναφέρεται σ' ένα μόνο μέρος του περιεχομένου της προτάσεως:

— *Τίς εἶ;* — *Εἰμί...*

— *Πόσα ἄν μοι χρήματα δοίης;* (= πόσα χρήματα θα μου δώσεις;)

— *Ὅποσα ἄν δυναίμην* (= όσα θα μπορέσω).

— *Ἐμέ δὲ ποῦ χρὴ οἰκεῖν;* (= εγώ που πρέπει να κατοικώ;) — *Ἐν τῇ πατρίδι τῇ σουτοῦ* (= στην πατρίδα σου).

Οι ερωτήσεις μερικής άγνοιας εισάγονται με ερωτηματικές αντωνυμίες ή με ερωτηματικά επιρρήματα (*τίς, ποῖος, πόσος* κτλ. ή *ποῦ, πόθεν, πῶς* κτλ.).

2α Όταν οι ερωτηματικές προτάσεις είναι **διμελείς**, δηλαδή περιέχουν δύο ερωτήσεις, τότε στο α' μέρος τους προτάσσεται συνήθως η ερωτηματική αντωνυμία *πότερον* ή *πότερα*, ενώ στο β' μέρος ο διαχωριστικός σύνδεσμος *ή*. Κατά τη μετάφραση στη ν.ε. η λέξη *πότερον* ή *πότερα* μπορεί να παραλείπεται:

Ἀπiónτες ἐνθένδε ἡμεῖς πότερον κακῶς τινὰς ποιοῦμεν ἢ οὐ; (= αν φύγουμε εμεῖς από δω, βλέπτουμε κάποιους ή όχι;)

Σημείωση. Πολλές φορές, όπως και στη ν.ε., η ερώτηση διατυπώνεται, όχι για να πληροφορηθεί κανείς κάτι, αλλά για να εκφραστεί εντονότερα:

α) μια προτροπή ή μια παράκληση:

Τί οὐ καλοῦμεν δῆτα Λυσιστράτην; (αντί: *καλέσωμεν τάχιστα Λυσ.*) (= ας καλέσουμε αμέσως τη Λυσ.).

Οὐ περιμενεῖς; (= δε θα περιμένεις;) (αντί: *περίμενε*) (πβ. ν.ε. *δεν έρχεστε για λίγο;*).

β) μια βεβαίωση ή μια άρνηση:

Τοῦτ' οὐκ ἔστι μεγάλη καὶ περιφανὴς ἀναισχυντία; (αντί: *τοῦτ' ἔστι ἀναμφισβητήτως μεγάλη καί...*)

Τίνι ἄν πόλις ἀρέσκοι ἄνευ νόμων; (αντί: *οὐδενὶ ἀρέσκοι ἄν πόλις...*) (πβ. ν.ε. *δε σου το 'λεγα εγώ;*).

γ) μια υπόθεση:

Ἐξήμαρτέ τις ἄκων; (= έκανε κάποιος ένα λάθος χωρίς να το θέλει;) *Συγγνώμη τούτῳ* (αντί: *ἔάν τις ἐξαμάρτη ἄκων...*) (πβ. ν.ε. *έχεις γρόσια; έχεις γλώσσα*).

Οι ερωτηματικές αυτές προτάσεις λέγονται **ρητορικές ερωτήσεις**.

2) Τα είδη των προτάσεων ως προς το ποιόν

3 Μια πρόταση κατά το ποιόν λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

α) αρνητική ή αποφατική, όταν περιέχει άρνηση:

Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος.

Μὴ θορυβεῖτε.

Μὴ ἀποκρίνωμαι;

β) καταφατική, όταν δεν περιέχει άρνηση:

Σὺ Ἑλλήν ἐῖ.

Ἵωμεν.

Τίς εἶ;

3) Τα είδη των προτάσεων ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις

4 Ως προς τη σχέση της με άλλες προτάσεις μια πρόταση λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

α) κύρια ή ανεξάρτητη, όταν μπορεί να σταθεί μόνη της στο λόγο:

Ἀγησίλαος κατέλιπεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Εὐξενον ἄρμοστήν.

Ταύτῃ ἔστω (= ἔτσι ας γίνει).

Μὴ θορυβεῖτε.

Οι κύριες προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους με τους παρατακτικούς συνδέσμους (συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς κτλ.). Βλ. παρατακτική σύνδεση προτάσεων §144 κ.ε.

β) δευτερεύουσα ή εξαρτημένη, όταν δεν μπορεί να σταθεί μόνη της, αλλά εξαρτάται από μίαν άλλη πρόταση την οποία και προσδιορίζει:

Ἀγησίλαος κατέλιπεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Εὐξενον ἄρμοστήν, ἵνα δύναίτο διασῶζειν τὰς πόλεις (= για να μπορεί να προστατεύει τις πόλεις).

Εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ ἔστω.

Η πρόταση: *ἵνα δύναιτο...* προσδιορίζει την κύρια πρόταση: *Ἀγησίλαος κατέλιπεν...* από την οποία και εξαρτάται.

Η πρόταση: *εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον* προσδιορίζει την κύρια πρόταση: *ταύτῃ ἔστω* και από αυτήν εξαρτάται. Η δευτερεύουσα πρόταση με την πρόταση που προσδιορίζει συνδέεται με τους υποτακτικούς συνδέσμους (ειδικούς, αιτιολογικούς, τελικούς, υποθετικούς κτλ.) ή με αναφορικές αντωνυμίες και αναφορικά επιρρήματα ή με ερωτηματικές αντωνυμίες και ερωτηματικά επιρρήματα. Βλ. υποτακτική σύνδεση προτάσεων §153 κ.ε.

Σημείωση. Με παρατακτικούς συνδέσμους μπορεί να συνδέονται μεταξύ τους και δευτερεύουσες προτάσεις:

Εἰ ἄμα ἐλεύθερος τ' εἴης καὶ πλούσιος γένοιο, τίνος ἂν δέοις (= αν ήσουν ελεύθερος και μαζί γινόσουν και πλούσιος, από τι θα είχες ανάγκη;) (βλ. και §143γ).

4) Τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους

5 Οι προτάσεις με βάση τον αριθμό ή την πληρότητα των όρων τους λέγονται, όπως και στη ν.ε., **απλές, σύνθετες, ελλειπτικές και επαυξημένες**. Βλ. στα επόμενα κεφάλαια §§7, 13, 19, 23.

Περίοδος και ημιπερίοδος

6 Ένα κείμενο, συνήθως όταν είναι μεγάλο, διαιρείται σε περιόδους ή ημιπεριόδους.

Περίοδος λέγεται ένα μέρος του κειμένου που αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις και έχει ολοκληρωμένο νόημα. Η περίοδος καταλήγει σε τελεία ή βρίσκεται ανάμεσα σε δυο τελείες.

Ημιπερίοδος (ή **κώλον περιόδου**) λέγεται το μέρος μιας περιόδου που δεν έχει ολοκληρωμένο νόημα, αλλά έχει νοηματική αυτοτέλεια και αποτελείται επίσης από μια ή περισσότερες προτάσεις. Η ημιπερίοδος καταλήγει σε άνω τελεία ή βρίσκεται ανάμεσα σε τελεία και άνω τελεία ή ανάμεσα σε δύο άνω τελείες.

Λ.χ. *Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ὄρος τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ· ὄνομα δὲ τῷ ὄρει ἦν Θήχης. Ἐπεὶ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους καὶ κατείδον τὴν θάλατταν, κραυγὴ πολλὴ ἐγένετο.*

Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ἄλλοι ὀπισθοφύλακες ῥήθησαν ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους· εἶποντο γὰρ ὀπισθεν ἐκ τῆς καιομένης χώρας, καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τέ τινας καὶ ἐζώγρησαν ἐνέδραν ποιησάμενοι.

Το προηγούμενο απόσπασμα από την Κύρου Ανάβαση του Ξενοφώντα (4, 7, 21-22) αποτελείται από τρεις περιόδους. Η πρώτη περίοδος αποτελείται από δύο ημιπεριόδους με μία κύρια πρόταση στην καθεμιά. Η δεύτερη περίοδος αποτελείται από τρεις προτάσεις, δύο δευτερεύουσες και μία κύρια. Η τρίτη περίοδος αποτελείται από δύο ημιπεριόδους, και απ' αυτές η πρώτη περιλαμβάνει μία κύρια πρόταση, ενώ η δεύτερη ημιπερίοδος περιλαμβάνει τρεις κύριες προτάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

1. ΑΠΛΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

7 Κάθε πρόταση, όπως και στη ν.ε., αποτελείται από δύο κύριους όρους, δύο κύρια στοιχεία απαραίτητα, για να σχηματιστεί και η πιο απλή πρόταση. Οι κύριοι όροι σε μια πρόταση είναι: το **υποκείμενο** και το **κατηγόρημα**:

Κῦρος ἦν φιλομαθέστατος.

Ἦ πόλις κατέστη φρούριον.

Σὺ Ἕλληγιν εἶ.

Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.

Μακάριός ἐστιν ὅστις οὐσίαν (= περιουσία) καὶ νοῦν ἔχει.

Οἱ φθονοῦντες μισοῦνται.

Οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔφυγον.

Υποκείμενο είναι εκείνο για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση (*Κῦρος, ἡ πόλις, σύ, τὸ λακωνίζειν, ὅστις... ἔχει, οἱ φθονοῦντες, οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ*).

Κατηγόρημα είναι ό,τι λέγεται στην πρόταση για το υποκείμενο (*ἦν φιλομαθέστατος, κατέστη φρούριον, Ἕλληγιν εἶ, ἐστὶ φιλοσοφεῖν, μακάριός ἐστιν, μισοῦνται, ἔφυγον*).

Η πρόταση που αποτελείται μόνο από το υποκείμενο και το κατηγόρημα λέγεται **απλή πρόταση**.

Το κατηγόρημα σε μια πρόταση μπορεί να είναι:

α) **μονολεκτικό** και να εκφράζεται μόνο με ρηματικό τύπο (*μισοῦνται, ἔφυγον*) ή

β) **περιφραστικό** και να αποτελείται από έναν τύπο του ρήματος *εἰμί* (= είμαι) ή άλλου συγγενικού ρήματος και από ένα όνομα, επίθετο ή ουσια-

στικό (ἦν φιλομαθέστατος, κατέστη φρούριον, Ἕλλην εἶ, ἐστὶ φιλοσοφεῖν, μακάριός ἐστιν).

Το όνομα που φανερώνει ποιο γνώρισμα αποδίδεται στο υποκείμενο λέγεται **κατηγορούμενο** (φιλομαθέστατος, φρούριον, Ἕλλην, φιλοσοφεῖν, μακάριος), και το ρήμα που συνδέει το υποκείμενο με το κατηγορούμενο λέγεται **συνδετικό** ρήμα (ἦν, κατέστη, εἶ, ἐστὶ).

1) Το υποκείμενο

8 Το υποκείμενο μιας προτάσεως μπορεί να είναι, όπως και στη ν.ε., ουσιαστικό (*Κύρος, ἡ πόλις*) ή αντωνυμία (*σύ*), αλλά και κάθε άλλη λέξη ή ομάδα λέξεων ή και πρόταση ολόκληρη (*τὸ λακωνίζειν, οἱ φθονοῦντες, οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὅστις... ἔχει*). (πβ. ν.ε. το πότε θα φύγεις είναι δικό σου ζήτημα).

Το υποκείμενο του ρήματος στην πρόταση βρίσκεται πάντοτε σε πτώση ονομαστική (για το υποκείμ. του απαρεμφάτου και της μετοχής βλ. §§94, 102).

Σημείωση. Όταν πρόκειται να δηλωθεί κάποιο ποσό κατά προσέγγιση, το υποκείμενο εκφέρεται με εμπρόθετο προσδιορισμό, συνήθως με τις προθέσεις: *εἰς, ἀμφί, περί*, και αιτιατική:

Περὶ τοὺς ἑπτακοσίους ἀπέθανον (= περίπου εφτακόσιοι).

2) Το κατηγορούμενο

9 Το κατηγορούμενο μπορεί να είναι, όπως και στη ν.ε., όχι μόνο όνομα, ουσιαστικό ή επίθετο (*φρούριον, Ἕλλην, φιλομαθέστατος, μακάριος*) αλλά και κάθε λέξη ή και ολόκληρη πρόταση:

Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.

Μάτην ἐστὶ τὸ μεμνήσθαι περὶ τούτων (= είναι μάταιο να κάνει κανείς λόγο γι' αυτά).

Φίλιππος ἐστὶν ὃ,τι ἂν εἴπη τις. (πβ. ν.ε. αυτό ήταν **ό,τι πιο παράξενο είδα στη ζωή μου**).

Σημείωση. Και το κατηγορούμενο, όπως και το υποκείμενο, μπορεί να εκφέρεται με εμπρόθετο προσδιορισμό, όταν δηλώνεται ένα ποσό κατά προσέγγιση:

Οἱ Πέρσαι ἦσαν ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας (= περίπου δώδεκα...).

3) Το συνδετικό

10 Συνδετικά ρήματα εκτός από το ρήμα *εἶμι* είναι και άλλα που έχουν συγγενική σημασία, όπως:

α) γίγνομαι, τυγχάνω, διατελῶ (= είμαι διαρκώς), καθίσταμαι (= γίνομαι), ἀποβαίνω, ἔφυν (= γεννήθηκα), πέφυκα (= είμαι από τη φύση μου).

Ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων διατελεῖς (= είσαι διαρκώς χωρίς παπούτσια και χιτώννα).

Ἡρακλῆς κατέστη εὐεργέτης τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφν (= ο λόγος της αλήθειας...).

β) αἰροῦμαι (= εκλέγομαι), ἀποδείκνυμαι (= διορίζομαι), λέγομαι καὶ τα συνώνυμά τους, ὅπως χειροτονοῦμαι, καλοῦμαι, ὀνομάζομαι κτλ.:

Ξενοφῶν ἡρέθη ἄρχων.

Στρατηγὸς τῶν πάντων ἀπεδέδεικτο Τισσαφέρνης.

Δερκυλίδας ἐπεκαλεῖτο Σίσυφος.

(πβ. ν.ε. Αυτός γεννήθηκε πλούσιος. Ο αδερφός του εκλέγεται βουλευτής στο νομό μας).

11 Και άλλα ρήματα, εκτός από τα συνδεδειγμένα, (συχνά όσα σημαίνουν κίνηση) μπορούν να συνδέσουν το υποκείμενο με ένα κατηγορούμενο που είναι συνήθως επίθετο, αλλά σημαίνει ό,τι και ένα επίρρημα, δηλαδή **τόπο, χρόνο, τρόπο, σκοπό, σειρά** κτλ., και γι' αυτό λέγεται **επιρρηματικό κατηγορούμενο**:

Σκηνοῦσιν ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες (= οι ἄρρωστοι), οἱ δ' ἄλλοι σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι (= στο ὑπαιθρο).

Ὅρθριος ἦκεις (= ἦρθες τα ξημερώματα).

Ἐγὼ σε ἄσμενος ἐόρακα (= εγώ σε είδα με ευχαρίστηση).

Αἱ νῆες ἦλθον βοηθοί (= τα πλοία ἦρθαν για να βοηθήσουν).

Ἐντεῦθεν ἐξῆσαν (= βγήκαν έξω) οἱ στρατηγοὶ **πρῶτοι**.

Το επιρρηματικό κατηγορούμενο μεταφράζεται με επιρρηματική έκφραση.

(πβ. ν.ε. Περπατὰ **καμαρωτός**. Παντρεύτηκε **γέρος**. Ἦρθε **πρώτος** στο διαγωνισμό).

12 Με τα ρήματα που σημαίνουν εξέλιξη, όπως *αυξάνομαι, αἰρομαι* (= υψώνομαι), *τρέφομαι* κ.τ.ό. το κατηγορούμενο λέγεται **προληπτικό ή κατηγορούμενο του αποτελέσματος**, γιατί το υποκείμενο

λαμβάνει από πριν, προλαμβάνει, ένα γνώρισμα που θα είναι το τελικό αποτέλεσμα του ρήματος:

Τὸ Κύρου ὄνομα μέγιστον ἠϋξήτο.

Τὸ ὕψος τοῦ τείχους ἤρρετο μέγα.

(πβ. ν.ε. ο Βασίλης σπουδάζει γιατρός).

Το προληπτικό κατηγορούμενο μεταφράζεται με:

ὥστε να γίνει...., ή και έγινε ή γινόταν κτλ.

2. ΣΥΝΘΕΤΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

13 Μια πρόταση μπορεί να έχει, όπως και στη ν.ε., περισσότερα από ένα υποκείμενα ή κατηγορούμενα:

Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἀθάνατοί εἰσι.

Σοφὸς καὶ θεῖος ὁ ἀνὴρ ἐστι.

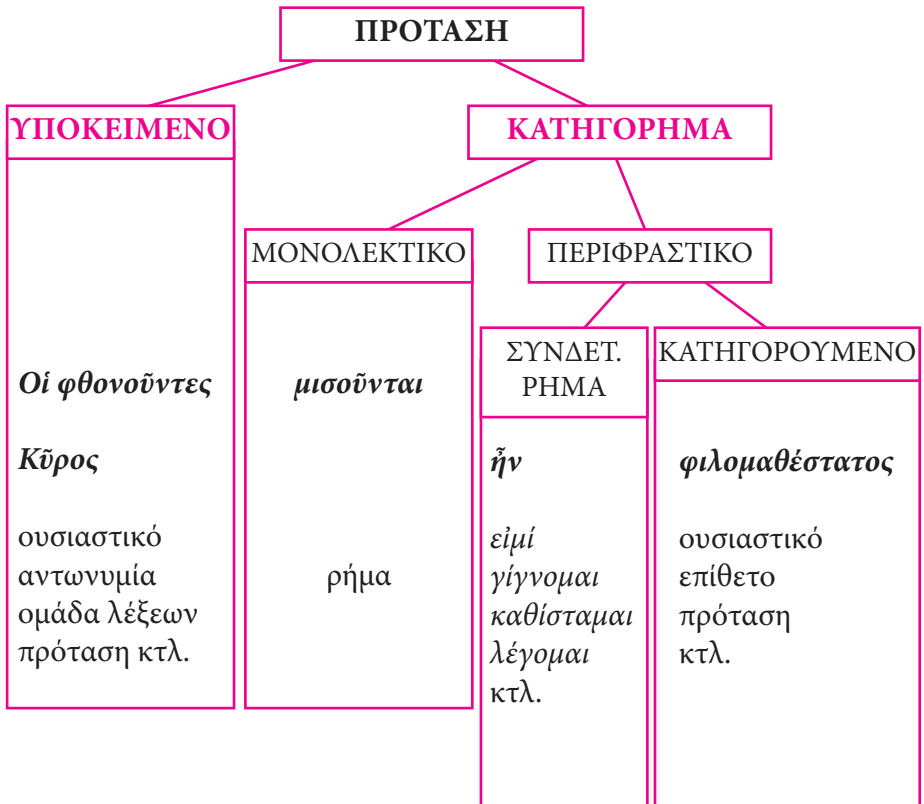
Αυτή η πρόταση λέγεται **σύνθετη**.

(πβ. ν.ε. Ο πατέρας και η μητέρα δε ζούσαν. Εκείνος ήταν εργατικός και τίμιος.)

Πίνακας 1

ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

1) Συμφωνία του ρήματος με το υποκείμενο

14 Το ρήμα σε μια πρόταση συμφωνεί με το υποκείμενό του, όπως και στη ν.ε., στο πρόσωπο και στον αριθμό:

*Σὺ εἶπας.
Οὗτοι λέγουσιν.*

Αλλά όταν το υποκείμενο του ρήματος είναι όνομα ουδέτερου γένους πληθυντικού αριθμού, τότε το ρήμα συνήθως μπαίνει όχι σε πληθυντικό αλλά σε ενικό αριθμό:

*Τὰ παιδιά παίζει.
Πάντα τὰ δίκαια καλά ἐστί.*

Η σύνταξη αυτή λέγεται αττική σύνταξη.

15 Σε μια πρόταση που τα υποκείμενα είναι δύο ή περισσότερα το ρήμα μπαίνει κανονικά στον πληθυντικό αριθμό. Αν τα υποκείμενα διαφέρουν στο πρόσωπο, το ρήμα μπαίνει στο επικρατέστερο πρόσωπο· επικρατέστερο είναι το πρώτο πρόσωπο από το δεύτερο και τρίτο και το δεύτερο πρόσωπο από το τρίτο:

*Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἀθάνατοί εἰσι.
Ἐγὼ καὶ σὺ φίλοι ἐσμέν.
Οὐ σὺ μόνος οὐδὲ οἱ σοὶ φίλοι πρῶτοι τήν δόξαν περὶ θεῶν ἔσχετε.*

Σημείωση. Πολλές φορές το ρήμα που έχει δύο ή περισσότερα υποκείμενα μπαίνει σε ενικό αριθμό και στο πρόσωπο του υποκειμένου που είναι το πλησιέστερο ή το σπουδαιότερο:

Οἶδα σαφῶς καὶ ἐγὼ καὶ σὺ (αντί: ἴσμεν σαφῶς...).
Βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διώκων εἰσπίπτει εἰς τὸ στρατόπεδον (αντί: διώκοντες εἰσπίπτουσιν εἰς...).
(πβ. ν.ε. ἔλα κι εσύ και το παιδί, αντί: ελάτε κι εσύ και το παιδί).

2) Συμφωνία του κατηγορουμένου με το υποκείμενο

16 Το κατηγορούμενο σε μιαν απλή πρόταση, αν είναι επίθετο, συμφωνεί με το υποκείμενο στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση. Αν όμως το κατηγορούμενο είναι **ουσιαστικό**, τότε συμφωνεί με το υποκείμενο υποχρεωτικά μόνο στην πτώση:

Σωκράτης ἐστὶ σοφός.

Οἱ Δελφοί εἰσι πόλις.

Αλλά πολλές φορές, όταν το υποκείμενο δε φανερώνει κάτι ορισμένο αλλά μια έννοια σ' όλο της το είδος, τότε το κατηγορούμενο αν είναι επίθετο μπαίνει σε ουδέτερο γένος ενικού αριθμού, ανεξάρτητα από το γένος και τον αριθμό του υποκειμένου:

Ἡ δ' ἀμαθία πάντων αἰσχιστον (= η αμάθεια γενικά).

Πονηρὸν ὁ συκοφάντης (= όλοι οι συκοφάντες).

Αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν (= οι μεταβολές γενικά).

(πβ. ν.ε. οι σεισμοί είναι **κακό**).

Σημείωση. Πολλές φορές με το κατηγορούμενο αυτό υπάρχει η λέξη *πράγμα* ή *χρήμα* ή *κτήμα*:

Ὁ δῆμος ἐστὶν ἀσταθμητότατον πρᾶγμα (=ο λαός είναι κάτι ασταθέστατο).

Γενική κατηγορηματική

17 Όταν το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό, πολλές φορές δεν μπαίνει σε ονομαστική, σύμφωνα με τον κανόνα, αλλά σε γενική που λέγεται **γενική κατηγορηματική** και φανερώνει:

α) **κτήση** (γενική κατηγορηματική κτητική):

Ἡ ἡγεμονία ἐστὶ τῆς πόλεως (= η ηγεμονία ανήκει στην πόλη)

(πβ. ν.ε. το βιβλίο είναι **του Κώστα**).

β) **ένα σύνολο**, από το οποίο ένα μέρος είναι το υποκείμενο (γενική κατηγ. διαιρετική):

Σόλων *τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἐκλήθη* (= ονομάστηκε ένας από τους επτά σοφούς)

(πβ. ν.ε. ο ένας ήταν *της παρέας μας*).

γ) *ὕλη* (γεν. κατηγ. της ὕλης):

Ἡ κρηπίς (= το θεμέλιο) *ἐστὶ λίθων μεγάλων* (αλλά ν.ε.: τα δαχτυλίδια της είναι καθαρό χρυσάφι, αλλά και: από χρυσάφι ή χρυσά).

δ) *ιδιότητα* (γεν. κατηγ. της ιδιότητας):

Τοῦ ποταμοῦ τὸ εὖρὸς ἐστὶν εἴκοσι ποδῶν.

Εἰμὶ τριάκοντα ἐτῶν.

(πβ. ν.ε. ο Νίκος είναι *δέκα χρονών*).

ε) *ἀξία* (γεν. κατηγ. της αξίας):

Ἡ οἰκία ἐστὶν εἴκοσι μινῶν.

(πβ. ν.ε. αυτή η τσάντα είναι *των χιλίων δραχμών*).

18 Όταν υπάρχουν στην πρόταση δύο ή περισσότερα υποκείμενα, το κατηγορούμενο αν είναι επίθετο, μπαίνει κανονικά στον πληθυντικό αριθμό και:

α) στο κοινό γένος των υποκειμένων, αν τα υποκείμενα είναι έμψυχα του ίδιου γένους:

Ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ καλαί εἰσιν.

β) στο επικρατέστερο γένος, αν τα υποκείμενα είναι έμψυχα διαφορετικού γένους (επικρατέστερο γένος θεωρείται το αρσενικό από τα άλλα δύο και το θηλυκό από το ουδέτερο).

Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἀγαθοί εἰσιν.

γ) στο ουδέτερο γένος, αν τα υποκείμενα είναι άψυχα οποιουδήποτε γένους:

Αἰδῶς καὶ φόβος ἔμφυτα ἀνθρώποις εἰσίν.

(πβ. ν.ε. η ντροπή και ο φόβος είναι *έμφυτα*).

δ) στο γένος των εμψύχων, αν τα υποκείμενα είναι άλλα έμψυχα και άλλα άψυχα:

Ἡ τύχη καὶ ὁ Φίλιππος ἦσαν τῶν ἔργων κύριοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ '

ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

19 **Ελλειπτική** λέγεται η πρόταση όταν παραλείπονται απ' αυτήν ένας ή περισσότεροι όροι, που εννοούνται εύκολα από τα συμφραζόμενα ή από την κοινή πείρα των ανθρώπων που έχουν την ίδια γλώσσα: *Ἑλληνές ἐσμεν* (ενν. *ἡμεῖς*). *Μέτρον ἄριστον* (ενν. *ἐστί*).

1) Παράλειψη του υποκειμένου

20 α) Το υποκείμενο του ρήματος στο α' και β' πρόσωπο (*ἐγώ, ἡμεῖς, σύ, ὑμεῖς*) παραλείπεται, γιατί δηλώνεται καθαρά με την κατάληξη του ρήματος. Μπαίνει μόνο για έμφαση ή αντιδιαστολή:

Οὕτως εἶ σοφός; (ενν. *σύ*).

Σὺ μὲν παιδείας ἐπιθυμεῖς, ἐγὼ δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ.

β) Το υποκείμενο του ρήματος στο γ' πρόσωπο κανονικά μπαίνει, γιατί δεν μπορεί να δηλωθεί με την κατάληξη. Παραλείπεται όμως, όταν εύκολα μπορεί να εννοηθεί από την έννοια του ίδιου του ρήματος ή όταν είναι γενικό και αόριστο (κυρίως με τα ρ. *λέγουσιν* ή *φασίν*) ή εύκολα εννοείται από τα συμφραζόμενα:

Ἐπεὶ ἐσάλπιγξε, οἱ στρατιῶται προβαλόμενοι τὰ ὅπλα ἐπῆσαν

(= όταν σάλπιγξε (ενν. *ὁ σαλπικτής*) οι στρατιώτες προτείνοντας τα όπλα επιτέθηκαν).

Τὰς Ἀθήνας φασὶ θεοσεβεστάτας εἶναι (= *λένε*, ενν. *οἱ ἄνθρωποι*).

Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὡς ἐπιβουλεύει αὐτῷ (= *ὅτι* *δήθεν* *σχεδιάζει* *κακό* *γι' αὐτόν*) (δηλ. *ὁ Κῦρος ἐπιβουλεύει τῷ ἀδελφῷ*).

(πβ. ν.ε. Χτύπησε προσκλητήριο (στρατ.). **Λένε** *ὅτι* *αὐτός* *τους* *πρό-*
δωσε. Ο μαθητής ρώτησε τον καθηγητή του αν του **δίνει** *την* *άδεια*
να *απουσιάσει*).

2) Παράλειψη του ρήματος

21 Κάθε ρήμα μπορεί να παραλείπεται, όταν εύκολα εννοείται ή από τα συμφραζόμενα ή από την κοινή πείρα και τη χρήση της γλώσσας:

Ἐγὼ σὲ ἄσμενος ἐόρακα καὶ οἱ ἄλλοι πάντες (ενν. ἐόρακας).

Μηδὲν ἄγαν (ενν. ποίει) (= μην κάνεις τίποτε υπερβολικό).

(πβ. ν.ε. Περασμένα ξεχασμένα. Εσύ το ήξερες, αυτός όμως;).

Αλλά συνήθως παραλείπεται ο τύπος *ἐστί* του ρήματος *εἰμί* από τις απρόσωπες εκφράσεις που σχηματίζονται:

α) με τα ουσιαστικά *ἀνάγκη*, *καιρός*, *ῥα*, *θέμις* κτλ.

β) με τα επίθετα *δῆλον*, *δυνατόν*, *οἶόν τε*, *ῥάδιον*, *χαλεπόν* κτλ. ή με τα ρηματικά επίθετα σε-*τέον*, λ.χ. *διδασκτέον ἐστί*, *ποιητέον ἐστί* κτλ.

γ) με τις μετοχές *δέον*, *εἰκός*, *πρέπον* κτλ.:

Μοχθεῖν ἀνάγκη (ενν. ἐστί) *τοὺς θέλοντας εὐτυχεῖν*.

Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥάδιον (ενν. ἐστί) (= δεν είναι εύκολο να αλλάξεις έναν κακό χαρακτήρα).

Ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιστέον (ενν. ἐστί) (= πρέπει να αγωνιζόμαστε...).

Βαρβάρων Ἑλλήνας ἄρχειν εἰκός (= ενν. ἐστί) (= είναι λογικό να εξουσιάζουν οι Έλληνες τους βαρβάρους) (βλ. §73).

(πβ. ν.ε. *Ὡρα* να φύγουμε. *Δύσκολο* να πάμε τώρα).

3) Παράλειψη του κατηγορουμένου ή και δύο όρων της προτάσεως

22 Επίσης μπορεί να παραλείπεται και το κατηγορούμενο ή ακόμη και δύο συγχρόνως όροι της προτάσεως:

Οὐδεὶς θεὸς ἐπιθυμεῖ σοφὸς γενέσθαι· ἔστι γὰρ (αντί: ἔστι γὰρ σοφός)· *παραλείπεται το κατηγορούμενο (σοφός).*

Ὁ μὲν δειλὸς τῆς πατρίδος, ὁ δὲ φιλόδοξος τῆς πατρῴας οὐσίας ἐστί προδότης (αντί: ὁ μὲν δειλὸς ἐστί προδότης τῆς πατρίδος)·

παραλείπεται το ρήμα (ἐστί) και το κατηγορούμενο (προδότης)

(πβ. ν.ε. Αυτός είναι πλούσιος· εγώ δεν είμαι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

23 Οι κύριοι όροι μιας προτάσεως (το υποκείμενο, το ρήμα και το κατηγορούμενο) συνοδεύονται συνήθως από συμπληρώματα της έννοιάς τους που λέγονται **προσδιορισμοί** και με τους οποίους γίνεται ακριβέστερη η διατύπωση του λόγου. Οι προσδιορισμοί λέγονται **δευτερεύοντες όροι της προτάσεως**.

Η πρόταση που έχει εκτός από τους κύριους και δευτερεύοντες όρους λέγεται **επαυξημένη** πρόταση:

α) *Μένων ὁ Θετταλὸς ἦν φίλος Ἀριαίου.
Τούτων αἴτιος Χαιρεφῶν ὄδε ἐστίν.*

β) *Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας τριάκοντα.
Οἱ Ἕλληνες σὺν γέλῳ ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἦλθον.*

Οι προσδιορισμοί λέγονται:

α) **ονοματικοί**, όταν είναι ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα, ή άλλες λέξεις που έχουν θέση ονόματος και προσδιορίζουν επίσης ονόματα. Και όταν συμφωνούν στην πτώση με τη λέξη που προσδιορίζουν λέγονται **ομοιόπτωτοι** (ὁ Θετταλός, ὄδε), όταν δε συμφωνούν λέγονται **ετερόπτωτοι** (Ἀριαίου, τούτων).

β) **επιρρηματικοί**, όταν είναι επιρρήματα ή άλλες λέξεις που έχουν θέση επιρρήματος και προσδιορίζουν κυρίως ρήματα (ἐνταῦθα, ἡμέρας, σὺν γέλῳ, ἐπὶ τὰς σκηνάς).

Πίνακας 2

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Ως προς το περιεχόμενο	Ως προς το ποιόν	Ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις	Ως προς τους όρους
1. κρίσεως <i>Σὺ Ἑλλήν ἐῖ</i>	1. καταφατικές <i>Σὺ Ἑλλήν ἐῖ</i>	1. κύριες ή ανεξάρτητες <i>Ταύτῃ ἔστω</i>	1. απλές <i>Σὺ Ἑλλήν ἐῖ</i>
2. επιθυμίας <i>Μὴ θορυβεῖτε</i>	2. αρνητικές ή αποφατικές <i>Οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίνεταί</i>	2. δευτερεύουσες ή εξαρτημένες <i>Εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ ἔστω</i>	2. σύνθετες <i>Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἀθάνατοί εἰσι</i>
3. επιφωνηματικές <i>Ὡς καλός μοι ὁ πάππος</i>			3. ελλειπτικές <i>Ἑλληνές ἐσμεν</i>
4. ερωτηματικές			
α) με ολική ἀγνοία <i>Ἄρα σὺν εἶ Σωκράτης;</i>	β) με μερική ἀγνοία <i>Τίς εἶ;</i>		4. επαυξημένες <i>Μένων ὁ Θετταλὸς ἦν φίλος Ἀριαίου</i>

1) ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ

α) Παράθεση και επεξήγηση

24 Το ουσιαστικό που προσδιορίζει ένα άλλο ουσιαστικό στην ίδια πτώση λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

1. **παραθετικός προσδιορισμός ή παράθεση**, όταν δίνει στο ουσιαστικό που προσδιορίζει ένα κύριο και γνωστό γνώρισμα.

Η παράθεση μπορεί να αναλυθεί σε αναφορική πρόταση:

Κῦρος ὁ βασιλεύς (= ο Κ. που είναι βασιλιάς).

Περὶ χρημάτων λαλεῖς, ἀβεβαίου πράγματος (= μιλάς για χρήματα, που είναι ένα αβέβαιο πράγμα).

(πβ. ν.ε. φτάσαμε στη Θεσσαλονίκη, **στην πόλη του Αγίου Δημητρίου**).

2. επεξηγηματικός προσδιορισμός ή επεξήγηση*, όταν επεξηγεί, δηλαδή διασαφηνίζει την έννοια του ουσιαστικού που προσδιορίζει, η οποία είναι γενική και αόριστη. Η επεξήγηση μεταφράζεται με το δηλαδή και την αντίστοιχη λέξη:

Ὁ κοινὸς ἰατρός σε θεραπεύσει, χρόνος.

Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν, πονηρίας.

(πβ. ν.ε. από τον αφρό της θάλασσας βγήκε η θεά της ομορφιάς, **η Αφροδίτη**).

Ως επεξήγηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο ουσιαστικό αλλά και άλλη λέξη ή και ολόκληρη πρόταση:

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Ταῦτα λέγω, ὡς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις θεοῦς.

25 Παράθεση ή επεξήγηση, εκτός από τα ουσιαστικά δέχονται και οι αντωνυμίες αλλά και άλλα μέρη του λόγου ή και μια ολόκληρη πρόταση:

Ἡμεῖς οἱ στρατηγοί (= εμεῖς που είμαστε...). Παράθεση.

Τοῦτο ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν, τὸ πλέον τῶν ἄλλων ζητεῖν ἔχειν (= δηλαδή το να ζητάς να έχεις πιο πολλά από...). Επεξήγηση.

Πᾶς ἐλεύθερος ἐνὶ δοῦλός ἐστι, τῷ νόμῳ, ὁ δὲ δοῦλος δυσί, τῷ νόμῳ, καὶ τῷ δεσπότη (= κάθε ελεύθερος άνθρωπος είναι δούλος σε έναν, δηλαδή στο νόμο, αλλά ο δούλος σε δύο, δηλαδή...). Επεξηγήσεις.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρωθεν, ἔκ τε γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης, ἡμύνοντο (= από δύο μεριές, δηλαδή και από την ξηρά και από...). Επεξήγηση.

Ἦ γὰρ νοεῖς θάπτειν σφε, ἀπόρρητον πόλει; (= αλήθεια, σκέφτεσαι να

* περισσότερη εξήγηση

τον θάψεις, πράγμα που απαγορεύεται στην πόλη;). Παράθεση.
Ὡς μὴ τέκνα εἰσίδωμεν, ἀνόσιον θέαν, ψυχροραγοῦντα (= να μη δούμε να ξεψυχούν..., που είναι ένα ανίερο θέαμα). Παράθεση.

26 Η παράθεση που προσδιορίζει μια ολόκληρη πρόταση κανονικά προτάσσεται, και γι' αυτό λέγεται **προεξαγγελτική παράθεση**:

Ἄλλ' ἢ, **τὸ λεγόμενον**, κατόπιν ἐορτῆς ἤκομεν (= αλλά πράγματι, όπως λένε, ήρθαμε...).

(πβ. ν.ε. και **το σπουδαιότερο**, κανένας δεν αντιλήφθηκε την αλλαγή).

Ὡς προεξαγγελτικές παραθέσεις χρησιμοποιούνται οι φράσεις: **τὸ λεγόμενον, τὸ τῆς παροιμίας, τὸ μέγιστον, τὸ δεινότατον, τὸ ὑναντίον** κ.τ.ό.

Σημείωση. Μερικές φορές η επεξήγηση εκφέρεται με το ρ. λέγω (= εννοώ) σε αιτιατική πτώση ως αντικείμενο του ρήματος:

Προσέκρουσα ἀνθρώπῳ πονηρῷ, **Ἀνδροτίωνα** λέγω (= συνάντησα... εννοώ τον...). Εἶσω κομίζου καὶ σύ, **Κασσάνδραν** λέγω (= πήγαινε κι εσύ μέσα, εννοώ την...).

β) Επιθετικός προσδιορισμός

27 Επιθετικός προσδιορισμός λέγεται το επίθετο που προσδιορίζει ένα ουσιαστικό και φανερώνει μια μόνιμη ιδιότητά του. Συμφωνεί με το ουσιαστικό που προσδιορίζει, όπως και στη ν.ε., στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση:

Οἱ λόγοι **τοῦ σοφοῦ** ἀνδρός. Αἱ **Ἑλλησποντιακαὶ** πόλεις. Μετεσχέκαμεν ὑμῖν ἱερῶν **τῶν σεμνοτάτων** (= πήραμε μέρος μαζί σας...).

Ὡς επιθετικοί προσδιορισμοί εκτός από τα επίθετα χρησιμοποιούνται:

1. αντωνυμίες: **Ὁ ἐμὸς πατήρ.** Ἐν **τοιούτῳ** καιρῷ (πβ. ν.ε. **τέτοια** λαχτάρα).
2. αριθμητικά: **Τρεῖς** ἄνδρες.
3. μετοχές: **Ὁ λάμπων** ἥλιος (πβ. ν.ε. **τα γκρεμισμένα** σπίτια).
4. ουσιαστικά που δηλώνουν ηλικία, επάγγελμα, εθνικότητα:
Γέρων ἀνήρ. Ἄνθρωποι **γραμματεῖς.** Ἀνὴρ **Πέρσης** (πβ. ν.ε. **γέρος** ἀν-

θρῶπος, **ἐπιστήμονας** ἄνθρωπος, **νοικοκύρης** ἄνθρωπος).

5. κύρια ονόματα γεωγραφικῶν ὁρῶν, ὅταν εἶναι τοῦ ἰδίου γένους καὶ ἀριθμοῦ καὶ προτάσσονται μετὰ τὸ ἄρθρο*:

Τὸ Πήλιον ὄρος. Ὁ Εὐξείνιος πόντος. Ὁ Ἀχελῷος ποταμός κτλ.

6. γενική πτώση οὐσιαστικοῦ ἢ ἐπίρρημα ἢ ἐμπρόθετος προσδιορισμός μετὰ ἄρθρο:

Ὁ τοῦ βασιλέως θρόνος. Οἱ κάτω θεοί. Ἡ κατὰ νόμον τιμωρία.

28 Ὁ ἐναρθρος ἐπιθετικός προσδιορισμός πολλές φορές ἐκφέρεται χωρὶς τὸ οὐσιαστικὸν ποῦ προσδιορίζει, γιὰτὶ εὐκόλῃ ἐννοεῖται. Τότε ὁ ἐπιθετικός προσδιορισμός παίρνει θέσιν οὐσιαστικοῦ, ὅπως:

οἱ ἀθάνατοι (= οἱ θεοί), *οἱ θνητοί* (= οἱ ἄνθρωποι), *τό ἱερόν* (= ὁ ναός), *τά ἱερά* (= τὰ σφάγια, ἡ θυσία), *τό ἱππικόν* (ἐνν. *στράτευμα*), *ἡ ὕστεραία* (ἐνν. *ἡμέρα*), *ἡ μουσική*, *ἡ ρητορική* (ἐνν. *τέχνη*), *ἡ εὐθεία* (ἐνν. *ὁδός ἢ γραμμή*), *οἱ λέγοντες* (= οἱ ῥήτορες), *ἡ ἐπιούσα* (ἐνν. *ἡμέρα*) κτλ.
(πβ. ν.ε. οἱ πλούσιοι, τὰ ξένα, τὸ πεζικόν, τὸ κοινόν κτλ.).

γ) Κατηγορηματικός προσδιορισμός

29 Κατηγορηματικός προσδιορισμός λέγεται, ὅπως καὶ στὴ ν.ε., ὁ ὁμοιόπτωτος προσδιορισμός ποῦ ἐκφέρεται μετὰ ἐπίθετο ἢ μετοχή καὶ ἀποδίδει στὸ οὐσιαστικὸν ποῦ προσδιορίζει μιὰ παροδική ιδιότητα:

Ἀγασίλαος φαίδρῳ τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε (= μετὰ πρόσωπο γελαστό).

Προφαίνεται ἐλαύνων ἰδροῦντι τῷ ἵππῳ (= φαίνεται ἀπὸ μακριὰ νὰ τρέχει μετὰ ἰδρωμένο ἄλογο).

Ὁ κατηγορηματικός προσδιορισμός δὲν ἔχει ἄρθρο, ἐνῶ τὸ οὐσιαστικὸν ποῦ προσδιορίζεται ἀπ' αὐτόν συνήθως ἔχει.

Σημείωση. Στον κατηγορηματικὸν προσδιορισμὸν ἀντιπαραβάλλεται μιὰ ιδιότητα ἢ κατάστασις τοῦ οὐσιαστικοῦ ποῦ προσδιορίζεται μετὰ ἄλλες ιδιότητες ἢ καταστάσεις τοῦ ἰδίου οὐσιαστικοῦ, ἐνῶ στον ἐπιθετικὸν προσδιορισμὸν τὸ οὐσιαστικὸν ἀντιπαραβάλλεται μετὰ ἄλλα ὅμοια οὐσιαστικά· λ.χ. *Κατέλαβον τὴν ἔρημον πόλιν* (καὶ ὄχι μιαν ἄλλη) = ἐπι-

* Ἀλλιῶς ἔχουμε προσδιορισμοὺς παραθετικούς· λ.χ. *Πάρνης τὸ ὄρος*, *Λευκίμμη τὸ ἀκρωτήριον*· οἱ λέξεις τὸ ὄρος, τὸ ἀκρωτήριον εἶναι **παραθέσεις** στα κύρια ονόματα: *Πάρνης*, *Λευκίμμη* ἀντίστοιχα.

θετικός προσδιορισμός. *Κατέλαβον τὴν πόλιν ἔρημον* (και όχι με τον πληθυσμό της)= κατηγορηματικός προσδιορισμός.

(πβ. ν.ε. Ἦρθε το γελαστό παιδί· επιθετικός. Ἦρθε το παιδί γελαστό· κατηγορηματικός).

30 Ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται συνήθως τα επίθετα:

ἄκρος, μέσος, ἔσχατος (= τελευταίος), *πᾶς, ἅπας, ὅλος* (= ολόκληρος), *μόνος, αὐτός* (= ο ίδιος), *ἕκαστος*:

Ἐν αἰθέρι μέσῳ κατέστη λαμπρὸς ἡλίου κύκλος (= στη μέση του ουρανού...).

Πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ (= θα σας πω ὅλη την ἀλήθεια).
Καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὕβρισε (= κι ἐμένα τον ίδιο...).

Σημείωση. Με ἄρθρο τα προηγούμενα επίθετα χρησιμοποιούνται ως επιθετικοί προσδιορισμοί και ἔχουν διαφορετική σημασία: ὁ μέσος = αὐτός που βρίσκεται στο μέσον, ο μεσαίος· ὁ μόνος = ο μοναχικός, ο μοναδικός κτλ.

2) ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ

31 Οι ονοματικοί ετερόπτωτοι προσδιορισμοί προσδιορίζουν κυρίως ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα, και εκφέρονται με τις πλάγιες πτώσεις: γενική, δοτική, αιτιατική.

Ι. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

α' Η γενική

32 Η γενική που προσδιορίζει ως ετερόπτωτος προσδιορισμός ονόματα, ουσιαστικά και επίθετα φανερώνει*:

1. τον κτήτορα (γενική κτητική) ή το δημιουργό:

Ἡ οἰκία τοῦ Μιλτιάδου. Ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός. Τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου. Ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου.

2. ένα σύνολο από το οποίο ένα μέρος είναι το όνομα που προσδιορίζεται από τη γενική (γενική διαιρετική):

Ἄνθρωποι τοῦ δήμου. Πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν (= πολλοὶ ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες ἢ, καλύτερα, πολλοὶ στρατιῶτες). Ἄνθρωποι τῶν πελαστῶν. (πβ. ν.ε. δύο μαθητὲς τοῦ Λυκείου μας).

Με γενική διαιρετική συντάσσονται συχνά επίθετα ή αντωνυμίες ουδέτερου γένους: *πολύ, ἥμισυ, πᾶν, τί* κτλ., ή επίθετα υπερθετικού βαθμού:

Τῷ ἡμίσει τοῦ δόρατος ἐμάχετο.

Εἰς τοῦτο ἀναιδείας ἀφίκετο (= ἐφτασε σ' αὐτό το σημεῖο τῆς ἀναιδείας).

Σωκράτης ἦν σοφώτατος Ἀθηναίων.

3. τήν ὕλη ή τό περιεχόμενο:

Ξίφος σιδήρου. Ἀγέλη βοῶν (= κοπάδι ἀπὸ βόδια) (ἀλλά ν.ε.):

* πβ. και γενική κατηγορηματική §17.

σπαθί από σίδηρο· ένα ποτήρι κρασί = ένα π. που περιέχει κρασί).

4. ιδιότητα:

Ὅδὸς *τριῶν ἡμερῶν*. Τείχος *ὀκτῶ σταδίων*. Παῖς *τριῶν ἐτῶν*.

Με γενική της ιδιότητας συντάσσονται ονόματα που σημαίνουν μέγεθος ή ηλικία και συνοδεύονται από αριθμητικό (πβ. ν.ε.: Ένα παιδί πέντε ετών κι ένα παιδί της κούνιας. Ένα ρολόι της τσέπης. Ένα ποτήρι του κρασιού).

5. την αξία ή το τίμημα:

Δέκα *μνῶν* χωρίον (= κτήμα). Ἀγρὸς *ταλάντων* ἄξιος (= που αξίζει ένα τάλαντο).

Δόξα *χρημάτων* οὐκ ὀνητή (ἐστὶ) (= η δόξα δεν αγοράζεται με χρήματα).

Με γενική της αξίας ή του τιμήματος συντάσσονται τα επίθετα: ἄξιος, ἀνάξιος, ὀνητός κ.τ.ό. (πβ. ν.ε. αυτοκίνητο ενός εκατομμυρίου).

6. την αιτία:

Ὅργη *μεγάλων ἀδικημάτων* (= οργή για μεγάλα αδικήματα).

Τούτων αἴτιος Χαιρεφῶν ἐστὶ. Ἐνοχος *δειλίας*.

Με γενική της αιτίας συντάσσονται συνήθως τα επίθετα αἴτιος, ὑπεύθυνος, ἔνοχος, εὐδαίμων κ.τ.ό.

7. το υποκείμενο μιας ενέργειας (γενική υποκειμενική):

Πόλεμος Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων (ἐπολέμησαν οἱ Π. καὶ οἱ Ἀθ.). Ἐριδες *θεῶν καὶ θνητῶν* (ἐρίζουσιν οἱ θ. καὶ οἱ θν.)

8. το αντικείμενο μιας ενέργειας (γενική αντικειμενική):

Μιμηταὶ τῶν προγόνων (μιμοῦνται τοὺς...). *Πόθος πατρίδων* (ποθοῦσι τὰς πατρίδας).

33 Με γενική υποκειμενική ή αντικειμενική συντάσσονται τα ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα που έχουν αντίστοιχο ρήμα, λ.χ. πόλεμος - πολεμῶ, ἔρις - ἐρίζω, μιμητής - μιμοῦμαι, πόθος - ποθῶ. Ἐτσι συντάσσονται με γενική αντικειμενική τα ακόλουθα επίθετα, που έχουν αντίστοιχα ρήματα, που κι εκείνα συντάσσονται με γενική ως αντικείμενο (βλ. §51), και σημαίνουν:

α) **μνήμη ή λήθη**, όπως: *μνήμων, ἀμνήμων, ἐπιλήσμων*:

Μνήμων τῶν προγόνων.

Ἀμνήμων τῶν κινδύνων.

β) **φροντίδα, επιμέλεια, φειδώ** και τα αντίθετα, όπως: *ἐπιμελής, ἀμελής, φειδωλός, ἀφειδής, ὀλίγωρος*:

Ἐπιμελής τῶν θείων. Φειδωλός χρημάτων.

γ) **συμμετοχή** σε κάτι, **πλησμονή** ή το αντίθετο **στέρηση, χωρισμό, απομάκρυνση ή απαλλαγή**, όπως: *μέτοχος, κοινωνός, μεστός, πλήρης, ἐνδεής* (= φτωχός), *γυμνός, κενός, ὀρφανός*:

Μέτοχος τῆς πόλεως. Πλήρης ὕδατος. Ἐνδεής χρημάτων.

Ὀρφανός πατρός (αλλά ν.ε. αποθήκες γεμάτες τρόφιμα, και: *ορφανός από πατέρα*).

δ) **χωρισμό, απομάκρυνση ή απαλλαγή**, όπως: *ἔρημος, ἐλεύθερος, ἄγνός* κτλ.:

Ἔρημος φίλων. Φόνου ἄγνός (= καθαρός από φόνο),

καθώς και επίθετα με α στερητικό: *Ἄμικτος κακοῦ. Ἄγευστος συμφορῶν.*

ε) **εμπειρία ή απειρία, επιτυχία ή αποτυχία**, όπως: *ἐμπειρος, ἄπειρος, ἐπιτυχής, ἀήθης* (= ασυνήθιστος):

Ἐμπειρος πολέμου (= ἐμπειρος στον πόλεμο). *Ἄπειρος γραμμάτων.*

Ἐκπληξίς ἐνέπεσεν ἀνθρώποις ἀήθεσι τοιαύτης μάχης.

στ) **εξουσία ή το αντίθετο**, όπως *κύριος* (= αφέντης, κάτοχος), *ἀκράτωρ, ὑπήκοος*:

Κύριος τῆς Ἀσίας.

Ἐαυτοῦ ὧν ἀκράτωρ ἄλλων ἐπιχειρεῖ ἄρχειν.

Υπήκοοι τῶν γονέων (= πειθαρχικοί στους γονεῖς).

ζ) **διαφορά ή σύγκριση**, όπως *διάφορος, ἕτερος, ἀλλότριος*:

Ἐπιστήμη ἐπιστήμης διάφορος.

Ἐτερον τὸ ἡδὺ τοῦ ἀγαθοῦ.

Πότερόν ἐστιν ἐπιστήμη ἢ ἀρετὴ ἢ ἄλλοιον ἐπιστήμης; (= η αρετή είναι γνώση ή κάτι διαφορετικό από τη γνώση;)

Επίσης με γενική συντάσσονται και τα παραθετικά και όσα επίθετα σημαίνουν σύγκριση (γενική συγκριτική, βλ. §34) όπως *πρότερος*, *ὕστερος*, *πολλαπλάσιος* κτλ.:

*Ἡ βασίλισσα **προτέρα** Κύρου ἀφίκετο.*

*Πολλῶν **χρημάτων κρείττων** ὁ παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινος* (= ανώτερος από πολλά χρήματα είναι ο έπαινος του κόσμου).

*Τὸ νικᾶν ἑαυτὸν πασῶν **νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη*** (= από όλες τις νίκες η πρώτη και η καλύτερη είναι να νικάς τον εαυτό σου).

Η σύνταξη των παραθετικών

34 Σε μια σύγκριση **α΄ όρος συγκρίσεως** λέγεται το πρόσωπο ή το πράγμα που συγκρίνεται με κάτι άλλο, ενώ **β΄ όρος** αυτό με το οποίο γίνεται η σύγκριση:

Ἀλκιβιάδης ἦν νεώτερος Περικλέους (Ἀλκιβιάδης α΄ όρος, Περικλῆς β΄ όρος συγκρίσεως).

*Ο β΄ όρος συγκρίσεως, όταν είναι ουσιαστικό ή άλλη λέξη που λαμβάνεται ως ουσιαστικό, εκφέρεται κανονικά με γενική (γενική συγκριτική) ή σπανιότερα με το ή και στην ίδια πτώση με τον α΄ όρο: Ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις **πλούτου** μὲν κρείττων, χρησιμωτέρα δ΄ **εὐγενείας** ἐστι.*

*Τὸ φυλάξασθαι τάγαθὰ χαλεπώτερον **τοῦ κτήσασθαι** ἐστίν.*

*Αἰροῦ μᾶλλον **ζημίαν ἢ κέρδος** αἰσχρόν* (= να προτιμάς πιο πολύ...).

(πβ. ν.ε. Η Αναστασία είναι μικρότερή **σου**. Η Χριστίνα είναι ψηλότερη **από τη Μαρία**. Καλύτερα να πας εσύ **παρά εγώ**).

Όταν όμως ο β΄ όρος δεν είναι ουσιαστικό αλλά κάποια άλλη λέξη ή φράση, τότε εκφέρεται πάντοτε με το ή και με τον ίδιο τρόπο που εκφέρεται και ο α΄ όρος:

*Τὰ ἐπιτήδεια βούλομαι **ὕμᾱς μᾶλλον ἢ ἐμὲ** ἔχειν.*

*Καλῶς **ἀκούειν** μᾶλλον **ἢ πλουτεῖν** θέλε.* (= θέλε πιο πολύ να έχεις καλό όνομα παρά να είσαι πλούσιος).

Σημείωση. Το συγκριτικό πολλές φορές, όταν παραλείπεται ο β' όρος συγκρίσεως, ισοδυναμεί με το θετικό ή εκφράζει κάτι λιγότερο από το θετικό:

Οί πρεσβύτεροι και οί νεώτεροι=οί πρεσβύτεροι και οί νέοι (πβ. ν.ε. τι νεότερα = τι νέα;).

Τò στράτευμα άτακτότερον έχώρει στη μετάφραση προστίθεται το κάπως: το στράτευμα προχωρούσε κάπως άτακτα (πβ. ν.ε. ο άρρωστός μας είναι καλύτερα).

35 Το υπερθετικό, όπως και στη ν.ε., δηλώνει ότι:

α) ένα ουσιαστικό έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε ανώτερο βαθμό από όλα τα όμοιά του και λέγεται **σχετικό υπερθετικό**:

Αθηναίων σοφώτατος Σωκράτης ήν (= ο Σ. ήταν ο πιο σοφός από όλους τους Αθ.).

β) ένα ουσιαστικό έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα στον ανώτερο βαθμό χωρίς άμεση σύγκριση με τα όμοιά του, και τότε λέγεται **απόλυτο υπερθετικό**:

Κῦρος φιλομαθέστατος ήν (= ο Κ. ήταν πολύ φιλομαθής).

Σημείωση. Η γενική με τα σχετικά υπερθετικά, ενώ δείχνει κάποια σύγκριση, καταλήγει να είναι διααιρετική (§32, 2) παρά β' όρος συγκρίσεως, αφού αυτό που συγκρίνεται λαμβάνεται από ένα σύνολο όμοιων προσώπων ή πραγμάτων.

Για τη γενική ως προσδιορισμό επιρρημάτων και επιφωνημάτων βλ. §39, ως επιρρηματικό προσδιορισμό βλ. §43, και ως αντικείμενο βλ. §51 κ.ε.

β' Η δοτική

36 Η δοτική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός προσδιορίζει επίθετα (σπάνια ουσιαστικά) που σημαίνουν:

1. **ωφέλεια ή, το αντίθετο, βλάβη, φιλία ή, το αντίθετο, έχθρα**, όπως: *ώφέλιμος, βλαβερός, φίλος, έχθρός*:

Πιστοί ήσαν τῷ Κύρῳ καί τοῖς Ἕλλησιν εὖνοι.

Οί πονηροί ἀλλήλοις έχθροί μάλλον εἰσιν ἢ φίλοι.

2. **ευπείθεια ή υποταγή, ακολουθία ή διαδοχή, προσέγγιση, επικοινωνία ή μείξη και τα αντίθετα**, όπως: *εύπειθής, ύπήκοος, άκόλουθος, διάδοχος, γείτων, ὅμορος* (= γειτονικός) *ἄμικτος* κ.τ.ό.:

Ἴππος εύπειθής τῷ ήνιόχῳ.

Ἀκόλουθα τούτοις πράττω (= ενεργώ σύμφωνα μ' αυτά).

Ὅμοροι τοῖς Δωριεῦσι.

Ἦδονή ἄμικτος φρονήσει.

3. αυτό που **πρέπει** ή **ταιριάζει** και **τα αντίθετα** όπως: *πρεπώδης, ἀρμόδιος, ἀπρεπής, ἀνάρμοστος* κ.τ.ό.:

*Ἐπίστανται ἃ δοκεῖ **πρεπωδέστατα** γυναιξὶν εἶναι* (= γνωρίζουν πολύ καλά όσα θεωρούνται κατάλληλα για τις γυναίκες).

*Μέθῃ **φύλαξιν** (= στους φύλακες) **ἀπρεπέστατον**.*

4. **ταυτότητα** ή **ομοιότητα**, **ισότητα** ή **συμφωνία** και **τα αντίθετα** όπως: *ό αυτός, όμοιος, ἀνόμοιος, ἴσος, ἄνισος, ἰσόρροπος, σύμφωνος:*

*Οἱ πονηροὶ **ἀλλήλοις ὅμοιοί** εἰσιν.*

*Ἡ νῆσος **ἴση** ἐστὶ τῇ πόλει.*

***Σύμφωνοι ἀλλήλοις** εἰσί.*

Τα επίθετα αυτά που συντάσσονται με δοτική (αντικειμενική) έχουν αντίστοιχα ρήματα που παίρνουν αντικείμενο σε δοτική (βλ. §52).

37 Η δοτική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός σε επίθετα ή ουσιαστικά σημαίνει πολλές φορές **αναφορά** (= ως προς...) (**δοτική της αναφοράς**):

Ἐρρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς (= πολύ δυνατοί ως προς την ψυχή, στην ψυχή).

Οὔτε ποσὶν εἰμι ταχὺς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός (= ούτε στα πόδια είμαι γρήγορος ούτε...).

Για τη δοτική ως προσδιορισμό επιρρημάτων βλ. §40, ως επιρρηματικό προσδιορισμό βλ. §44, και ως αντικείμενο βλ. §52 κ.ε.

γ' Η αιτιατική

38 Η αιτιατική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός επιθέτων ή ουσιαστικών δεν είναι πολύ συχνή και σημαίνει κυρίως την **αναφορά** (το «κατά τι»)· μεταφράζεται: **ως προς, στο...**:

*Ἀγαθὸς τὰ **πολεμικά**.*

*Τυφλὸς τὰ **τ' ὦτα τόν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ*** (= είσαι τυφλός και στ' αυτιά και στο νου και στα μάτια).

*Σκόπει πῶς ἂν **βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο*** (= σκέψου πως θα γίνεις καλύτερος στην ψυχή).

Συχνές αιτιατικές της αναφοράς είναι οι: τόν ἀριθμόν, τό εὔρος, τό ὕψος, τό πλήθος, τό ὄνομα:

Τάφος ἦν ὀρυκτὴ βαθεΐα, τὸ μὲν εὔρος ὀργυιαὶ πέντε, τὸ δὲ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς.

Οἱ μὲν ἐπορεύοντο τὸ πλήθος ὡς δισχίλιοι.

Πόλις αὐτόθι ᾤκεῖτο, Θάψακος ὄνομα (= ἐκεῖ κατοικοῦσαν μια πόλη με το ὄνομα Θ.).

(πβ. ν.ε. δυνατός στην ψυχή αλλά και: ένα ἀγαλμα το ὕψος δέκα μέτρα).

Για την αιτιατική ως προσδιορισμό επιρρημάτων βλ. §41, ως επιρρηματικό προσδιορισμό βλ. §45, και ως αντικείμενο βλ. §54 κ.ε.

Πίνακας 3

ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ						
ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ			ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ			
Παράθεση	Επεξήγηση	Επιθετικός Προσδιορισμός	Κατηγορηματικός Προσδιορισμός	Σε γενική	Σε δοτική	Σε αιτιατική
Κῦρος ὁ βασίλεύς	Ὁ κοινὸς ίατρός σε θεραπεύσει, χρόνος	Οἱ λόγοι τοῦ σοφοῦ ἀνδρός	Φαίδρῳ τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε	1. κτητική Ἡ οἰκία τοῦ Μιλτ. 2. διαιρετική Ἀνὴρ τῶν πελαστῶν 3. της ὕλης Ξίφος σιδήρου 4. της ιδιότητος Παῖς τριῶν ἐτῶν 5. της αξίας Χωρίον δέκα μνῶν 6. της αιτίας Τούτου αἴτιος 7. υποκειμενική Πόλεμος Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων 8. αντικειμενική Μιμηταὶ προγόνων	1. αντικειμενική -πιστοὶ τῷ Κύρῳ -ἄμωροι τοῖς Δωριεῦσι -σύμφωνοι ἀλλήλοις 2. της αναφοράς -ἐρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς -ταχύς ποσὶν	Σε αιτιατική 1. της αναφοράς - ἀγαθὸς τὰ πολεμικά -τάφος τὸ βάθος ὄργναι τρεῖς

II. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

α' Η γενική

39 Με γενική συντάσσονται:

1. επιρρήματα που παράγονται από επίθετα τα οποία συντάσσονται με γενική λ.χ. *ἀξίως, ἀπείρως, ἔξω, ἐκτός, πόρρω* (= παραπέρα, μακριά), *λάθρα* (= κρυφά) κτλ.:

Ἐμάχοντο ἀξίως λόγου.

Οὗτοι μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσι (= είναι άπειροι από τα πολύ μεγάλα μαθήματα).

Πόρρω ἤδη ἐστὶ τοῦ βίου, θανάτου δὲ ἐγγύς.

Φθόνος ἔξω θείου χοροῦ ἴσταται.

Λάθρα μητρὸς καὶ πατρὸς.

2. επιρρήματα τοπικά, χρονικά, ποσοτικά, λ.χ.

Πολλαχοῦ τῆς γῆς (= σε πολλά μέρη της γης). *Τῆς ἡμέρας ὀψὲ* (= αργά) ἦν.

Τρίς (= τρεις φορές) *τῆς ἡμέρας.*

(η γενική του ονόματος είναι διαιρετική, βλ. §32, 2).

(π.β. ν.ε. μακριά μου, μπροστά σου, μέσα του).

3. επιρρήματα τροπικά (κυρίως με τα ρήματα *ἔχω, κείμει, ἤκω*), λ.χ.: *πῶς, ὅπως, ὥς, καλῶς, κακῶς, εὖ*:

Βασιλεὺς πῶς ἔχει παιδείας; (= πῶς πάει από παιδεία;).

Ἐδίωξαν ὥς τάχους ἕκαστος εἶχεν (= ὅπως μπορούσε από ταχύτητα ο καθένας).

Ἡ Κέρκυρα τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κεῖται (= καλῶς ως προς το ταξίδι για την Ιταλία και...).

(η γενική δείχνει α ν α φ ο ρ ά = ως προς...). Βλ. και §43, 4.

4. επιφωνήματα: *Φεῦ τῆς ἀνοίας! Οἷμοι τῶν κακῶν!*

(η γενική δείχνει την αιτία) (π.β. ν.ε. αλίμονό σου!).

β' Η δοτική

40 Με δοτική συντάσσονται τα επιρρήματα:

ἄμα (= συγχρόνως με), ὁμοῦ (= μαζί, με) και άλλα που αντιστοιχούν σε επίθετα που συντάσσονται με δοτική, λ.χ. ἐπομένως, συμφώνως κτλ.:

Ἄμα δὲ τῷ ἥρι ὁ Δερκυλίδας ἀφικνεῖται εἰς Λάμψακον (= με την άνοιξη ο Δ. ...).

Τὸ ὕδωρ ἐπίνετο ὁμοῦ τῷ πηλῷ.

Ἐπομένως τῷ νόμῳ (= ακολουθώντας το νόμο, σύμφωνα με το νόμο).

Συμφερόντως τοῖς φίλοις (= ὅπως συμφέρει στους φίλους).

Με δοτική επίσης συντάσσονται και τροπικά επιρρήματα:

Οὕτως ἔχει ταῦτα τῇ φύσει (= ἔτσι είναι αυτά ως προς τη φύση, από τη φύση).

(Η δοτική δείχνει αναφορά). Βλ. και §44, 7.

γ' Η αιτιατική

41 Με αιτιατική συντάσσονται τα ορκωτικά *μὰ* ή *νῆ*. Για κατάφαση ή ισχυρή επιβεβαίωση χρησιμοποιείται το *νῆ* ή *ναὶ μὰ*, ενώ για άρνηση το *οὐ μὰ* ή συχνά το *μὰ*: *μὰ Δία*, *νῆ Δία*(= μα το Δία), *ναὶ μὰ Δία*, *οὐ μὰ Δία*.

Δύο δραχμαὶς μισθὸν τελεῖς; Μὰ Δί' ἄλλ' ἔλαττον (= ὄχι, μα το Δία, αλλά λιγότερο).

Με αιτιατική επίσης συντάσσονται και τροπικά επιρρήματα:

Εὖ ἔχω τὸ σῶμα (= εἶμαι καλά ως προς το σώμα, στο σώμα). (Η αιτιατική δείχνει αναφορά). Βλ. και §45, 5.

III. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ

ΩΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

42 Οι πλάγιες πτώσεις μερικών ονομάτων (ουσιαστικών και επιθέτων) ή αντωνυμιών χρησιμοποιούνται ως επιρρήματα, ὅπως: *δίκην* (= σαν), *ἀρχήν* (= από την αρχή, αρχικά), *δωρεάν*, *κύκλῳ* (= ολόγυρα), *ιδίᾳ* (= ιδιωτικά), *δημοσίᾳ* (= δημόσια), *μακράν* (= μακριά), *τό*

ἀρχαῖον (= την παλιά εποχή), ἄλλη (= αλλού ή αλλιώς), ταύτη (=εδώ ή έτσι), αὐτοῦ (= εδώ ή εκεί), οὗ (= όπου) κτλ. (Βλ. παραδείγματα αμέσως παρακάτω).

(πβ. ν.ε. Αυτό γινόταν **παλιά**. Είμαι **καλά**. Στάσου **αυτού**).

43 Αλλά εκτός από τις προηγούμενες και σε πολλές άλλες περιπτώσεις οι πλάγιες πτώσεις χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί, δηλαδή προσδιορίζουν ρήματα (κάποτε και άλλους όρους της προτάσεως) και φανερώνουν διάφορες επιρρηματικές σχέσεις*. Έτσι:

α' Η γενική

Η γενική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. χρόνο:

Ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδείς ἐκοιμήθη (= εκείνη τη νύχτα...).

Οὐ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας ἤξει τὸ πλοῖον ἀλλὰ τῆς ἐτέρας (= το πλοίο δε θα φτάσει την επόμενη μέρα...).

Ἡ οἰκία χειμῶνος μὲν εὐήλιός ἐστιν, θέρους δὲ εὐσκίος (= έχει ήλιο το χειμώνα και σκιά το...).

2. αιτία:

Τῶν αὐτῶν ἀδικημάτων ὀργίζεται (= για τα ίδια αδικήματα...).

Φεύγω φόνου (= κατηγορούμαι στο δικαστήριο για φόνο),

(πβ. ν.ε. πεθαίνει της πείνας).

3. ποσό:

Πόσον διδάσκει Εὐηνος; (= πόσα παίρνει για τη διδασκαλία του ο Εὐ.?).

Η γενική αυτή μπορεί να δηλώνει την αξία ή το τίμημα:

Εὐηνος διδάσκει πέντε μνῶν.

Φίλιππος ὠνεῖται (= αγοράζει) *τοῦτο χρημάτων.*

(πβ. γενική της αξίας ως ετερόπτ. προσδιορ. §32, 5).

4. αναφορά (= ως προς, σύμφωνα με):

Οἱ παρόντες ἔλεγον ὡς τις εὐνοίας ἢ μνήμης ἔχοι. Βλ. §39, 3.

* Περισσότερα για τις επιρρηματικές σχέσεις και τα επιρρήματα βλ. Κεφ. ΙΑ'. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί §123 κ.ε. και Μόρια Επίμετρο Β'.

Σημείωση. Η γενική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει τόπο με μερικές αντωνυμίες, που λαμβάνονται ως τοπικά επιρρήματα, λ.χ. *αὐτοῦ* (= εδώ, εκεί), *οὗ* (= όπου), *οὐπερ* (= όπου ακριβώς) κτλ.:

Ἐπίσχεσ αὐτοῦ (= στάσου εκεί).

Ἐς Μηλιά τε κόλπον, οὗ Σπερχειός ἄρδει πεδίον (= και στο Μαλιακό κόλπο, όπου ο Σπερχειός ποτίζει την πεδιάδα).

Τέθνηκεν οὐπερ τοῖς νέοις θνήσκειν καλόν (= όπου είναι ωραίο για τους νέους...).

β' Η δοτική

44 Η δοτική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. τόπο (στάση):

με τις λέξεις: *τῇδε* (= εδώ), *ταύτῃ* (= ἐδῶ), *ἐκείνῃ* (= εκεί), *ἄλλῃ* (= αλλού), *ἧ* (= όπου), *πάντῃ* (= παντού), *κύκλῳ* (= ολόγυρα) κτλ. (οι οποίες, ενώ είναι δοτικές ονομάτων και αντωνυμιών, λαμβάνονται ως επιρρήματα):

Ἦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε κείμεθα...

Ἐρχεται ἄλλῃ (= πηγαίνει αλλού).

Κύκλῳ δὲ αὐτοῖς πάντῃ πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμια ἦσαν.

ή με τα κύρια ονόματα των τόπων:

Τὰ τρόπαια τὰ τε Μαραθῶνι καὶ Σαλαμῖνι (= στο Μαρ. και στη Σαλ.).

2. χρόνο:

ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, τῇδε τῇ νυκτί, τῷ ἐπιόντι ἔτει κτλ.

Παναθηναίοις, Θεσμοφορίοις κτλ. (= στη γιορτή των Παναθ. κτλ.)

Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει (= τον επόμενο χρόνο) *οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεμψαν ἐπὶ τὰς ναῦς Καλλικρατίδαν.*

Ἐνίκησε τρίτῳ μηνί (= τον τρίτο μήνα).

(πβ. ν.ε. με αιτιατική: Αυτά έγιναν **τη νύχτα**. Ἐτσι έγινε **το '40**).

3. αιτία:

Λιμῷ ἀπέθανον (= από πείνα).

Δελίᾳ ἔλιπον τὴν τάξιν.

Με δοτική επιρρηματική της αιτίας συντάσσονται πολλά ρήματα που σημαίνουν ψυχικό πάθος, όπως: *χαίρω, λυποῦμαι, ἥδομαι, ἄχθομαι, αἰσχύνομαι, ὀργίζομαι, ἀθυμῶ*, κ.τ.ό.:

Ξέρξης ἤσθη (= ευχαριστήθηκε) τῇ ἐπιστολῇ.

Ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἠχθόμεθα τοῖς γεγενημένοις (= λυπόμαστε για τα γεγονότα).

4. το ὄργανο, το μέσο ἢ τον τρόπο:

Τὴν θύραν τῇ βακτηρίᾳ ἔκρουε (= χτυπούσε με το ραβδί).

Ἡ ψυχὴ τρέφεται μαθήμασι (= τρέφεται με μαθ.).

Δρόμῳ ἔεντο εἰς τοὺς βαρβάρους (= τρέχοντας ὀρμησαν...).

Τρόπο φανερῶνουν και μερικά ονόματα ἢ αντωνυμίες στη δοτική που λαμβάνονται ως επιρρήματα, ὅπως:

σιγῇ, βίᾳ(= με βία), σπουδῇ(= βιαστικά), πεζῇ, ιδίᾳ(= ιδιωτικά), κοινῇ(= ἀπό κοινού), δημοσίᾳ κτλ.

ἢ τῇδε(= ἔτσι), ταύτῃ(= ἔτσι), τῷδε ἢ τούτῳ τῷ τρόπῳ, ἄλλῃ(= αλλιώς), παντί σθένει(= με κάθε δύναμη), πάσῃ τέχνῃ κτλ.

Ὅρα δὴ καὶ τῇδε, ὅτι ἐπειδάν... (= σκέψου το λοιπόν και ἔτσι ὅτι...).

Ἄλλῃ γέ πῃ ἐν νῷ ἔχω λέγειν (= κάπως αλλιώς ἔχω στο νου μου να μιλήσω).

Οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίγνεται, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα, καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα καὶ ιδίᾳ καὶ δημοσίᾳ.

5. συνοδεία:

Προφαίνεται ἐλαύνων ἰδροῦντι τῷ ἵππῳ (= φαίνεται ἀπὸ μακριὰ να τρέχει με ἰδρωμένο ἄλογο).

Ἀλκιβιάδης κατέπλευσεν εἰς Πάρον ναυσὶν εἴκοσι.

6. ποσό (μέτρο ἢ διαφορά):

Ἀβροκόμας ὑστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέραις.

Τοσούτῳ ἥδιον ζῶ, ὅσῳ πλείω κέκτημαι.

Ἐπύαξα προτέρᾳ Κύρου πέντε ἡμέραις εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο (= πέντε μέρες πριν ἀπὸ τον Κύρο).

Πολλῷ κρείττον ἐστὶν ἐμφανὴς φίλος ἢ χρυσὸς ἀφανής (= κατὰ πολὺ ἀνώτερο πράγμα εἶναι...).

Με δοτική του ποσού, που δείχνει μέτρο ἢ διαφορά, συντάσσονται οἱ λέξεις που ἔχουν παραθετική ἔννοια (κρείττων, πρότερος, ὕστερος κτλ.).

7. αναφορά (= ως προς...):

Θεωρήσατε πῶς ἔχετε **ταῖς διανοίαις** (= εξετάστε πῶς εἰστε ως προς τη διάνοια).

Οὗτοι πῶς ἔχουσι **Φιλίππῳ**; (= πως εἶναι διατεθειμένοι ως προς το Φ.·).

Βλ. και §40

γ' Η αιτιατική

45 Η αιτιατική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. χρόνο:

Φυλάξαντες ἔτι **νύκτα** ἐκ τῶν οἰκιῶν.

Σιτέονται παντοίας ρίζας **τὸ θέρος** ὀρύσσοντες (= το καλοκαίρι τρώνε διάφορες ρίζες που σκάβουν και τις βγάζουν).

(πβ. ν.ε. Ἐφυγαν **τη νύχτα**. Θα ξανάρθουν **το καλοκαίρι**).

Επίσης χρόνο φανερώνουν και μερικές λέξεις που ενώ είναι αιτιατικές ουσιαστικών και επιθέτων, χρησιμοποιούνται ως επιρρήματα (πβ. δοτική 44, 1 και 4), όπως λ.χ. **ἀρχήν**(= από την αρχή, αρχικά), **τό πρότερον**, **τό πρώτον**, **τό λοιπόν**, **τό ἀρχαῖον** (= την παλιά εποχή, παλιότερα):

Ἀρχήν δὲ οὐ πρέπει θηρᾶν τὰμήχανα (= από την αρχή δεν πρέπει να κυνηγά κανείς τ' αδύνατα).

Βασιλεὺς νομίζει δίκαιον ταύτας τὰς πόλεις ὥσπερ **τὸ ἀρχαῖον** εἶναι Ἀθηναίων.

(πβ. ν.ε. ἔτσι γινόταν **πρώτα**).

2. έκταση (τοπική ή χρονική):

Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν **σταδίους ἑβδομήκοντα**.

Αἶ σπονδαὶ **ἐνιαυτόν** ἔσονται (= για ένα χρόνο),

(πβ. ν.ε αυτό κράτησε **ένα χρόνο**).

Η αιτιατική των ονομάτων που σημαίνουν διαίρεση του χρόνου, λ.χ. **ἡμέραν**, **ἔτος**, **μῆνα** κτλ. με τακτικό αριθμητικό ή με τη δεικτική αντωνυμία **οὗτος**, φανερώνει το χρόνο που έχει περάσει από τότε που έγινε κάτι:

Πρωταγόρας ἐπιδεδήμηκε **τρίτην ἤδη ἡμέραν** (= ο Πρ. βρισκόταν στην πόλη μας εδώ και τρεις κιόλας μέρες).

Ἀπηγγέλθη Φίλιππος **τρίτον ἢ τέταρτον ἔτος τοῦ** Ἡραίου **τείχος** πολιορκῶν (= ἐδῶ και τρία ἢ τέσσερα χρόνια),
(πβ. ν.ε. βρίσκεται στην πόλη μας, **τρίτη μέρα** σήμερα).

3. **αἰτία ἢ σκοπό**, με τις αντωνυμίες **τί; τοῦτο, ταῦτα, ὅ,τι**:

Ταῦτα δὴ ὑπαισχυνόμεθα τούσδε (= γι' αυτό και τους ντρεπόμαστε κάπως).

Τί τῆνικάδε ἀφίξαι, ὦ Κρίτων;

Αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἤκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῆς αὐτῷ (= γι' αυτό ακριβῶς και τώρα ἤρθα σ' ἐσένα...).

Ἡρωτῶντο **ὅ,τι** ἤκοιεν (= τους ρωτούσαν γιατί ἤρθαν).

(πβ. ν.ε. **τι** ἤρθες τέτοια ὥρα;).

4. **τρόπο**, κυρίως με τις λέξεις: **τὴν ταχίστην** (= πολὺ γρήγορα), **προῖκα** (= χωρὶς μισθό, χάρισμα), **δωρεάν, δίκην** (= ὅπως, σαν), οι οποίες ἐνῶ εἶναι αιτιατικές ονομάτων χρησιμοποιούνται και ως επιρρήματα (βλ. και §45, 1):

Προῖκα ἐργάζεται. **Δίκην** λύκου (= σαν λύκος).

Ἐκπηδᾷ ἐς **τὴν** θάλασσαν **τὴν ταχίστην** (= πηδᾷ ἀμέσως στη θ.)

(πβ. ν.ε. πάω **γραμμὴ** στο σπίτι).

5. **αναφορά** (= ως προς...):

Ἀλγῶ **τὸν δάκτυλον** (= πονῶ στο...). **Τὰς φρένας** ὑγιαίνουσιν (= εἶναι γεροὶ ως προς τα ἢ στα μυαλά).

Οἱ στρατηγοὶ ἀποτμηθέντες **τὰς κεφαλὰς** ἐτελεύτησαν (= πέθαναν ἀποκεφαλισμένοι).

Ἐλείποντο τῶν στρατιωτῶν οἱ διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος **τοὺς ὀφθαλμούς** (= ἔμεναν πίσω οι στρατιῶτες που εἶχαν καταστρέψει ἀπὸ το χιόνι, ἀπὸ τη λάμψη του χιονιοῦ, τα μάτια τους).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

ΤΟ ΡΗΜΑ

46 Το ρήμα θεωρείται το βασικό στοιχείο για το σχηματισμό μιας προτάσεως κάθε είδους.

Όπως και στη ν.ε., οι διαθέσεις του ρήματος είναι τέσσερις: ενεργητική, μέση, παθητική και ουδέτερη.

Έτσι και τα ρήματα είναι:

1. ενεργητικής διαθέσεως ή ενεργητικά (λαμβάνω, γελῶ),
2. μέσης διαθέσεως ή μέσα (γυμνάζομαι, πολιτεύομαι),
3. παθητικής διαθέσεως ή παθητικά (διδάσκομαι, όνομάζομαι),
4. ουδέτερης διαθέσεως ή ουδέτερα (ύγιαίνω, ζῶ).

1. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

α) Είδη των ρημάτων ενεργητικής διαθέσεως

Τα ενεργητικά ρήματα φανερώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί.

47 Από τα ενεργητικά ρήματα όσα φανερώνουν ενέργεια του υποκειμένου που μεταβαίνει σε κάτι άλλο λέγονται **ενεργητικά μεταβατικά**, ενώ όσα σημαίνουν ενέργεια που δε μεταβαίνει σε κάτι άλλο, λέγονται **ενεργητικά αμετάβατα**:

Ὁ δὲ ἔλαβε τὸ χρυσίον (μεταβατικό).

Γελά ὁ μωρός, κἂν τι μὴ γελοῖον ᾗ (= γελά ο ανόητος, ακόμα κι αν...) (αμετάβατο).

48 Όπως και στη ν.ε.:

1. Πολλά μεταβατικά ρήματα λαμβάνονται και ως αμετάβατα:

Ἄγω τὸν στρατὸν ἐπὶ τοὺς πολεμίους (= οδηγῶ το στρατό εναντίον των εχθρών) (μεταβατ.) και

Ἄγω ἐπὶ τοὺς πολεμίους (βαδίζω εναντίον των εχθρών). (αμετάβ.).

Ἐλαύνω τὸν ἵππον (= κινῶ το ἄλογο) (μεταβ.).

Ἐλαύνω τῷ ἵππῳ (= τρέχω με το ἄλογο, ἐφιππος) (αμετάβ.).

Ἔχω τι ἐν χερσίν (= κρατῶ κάτι στα χέρια μου) (μεταβ.).

Εὖ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν (= εἶμαι καλά στο σώμα και...) (αμετάβ.).

(πβ. ν.ε. αρχίζω τη δουλειά — η δουλειά αρχίζει).

Μερικά ρήματα μεταβατικά γίνονται αμετάβατα ὕστερα από σύνθεση με προθέσεις:

βάλλω (= ρίχνω) (μεταβ.), *εἰσβάλλω εἰς...* (= εισορμώ) (αμετάβ.). *δίδωμι* (= δίνω) (μεταβ.), *ἐπιδίδωμι εἰς τι* (προοδεύω σε κάτι) (αμετάβ.). (πβ. ν.ε. ἔκαμα κάτι — ἀπόκαμα πια).

2. Αντίστροφα ἄλλα ρήματα αμετάβατα λαμβάνονται και ως μεταβατικά:

πλέω (= ταξιδεύω με πλοίο) (αμετάβ.) — *πλέω τὴν θάλασσαν* (μεταβ.).

(πβ. ν.ε. ζω καλά — ζω την οικογένειά μου. Χαίρομαι πολύ — σε χαίρομαι πολύ).

Αμετάβατα ρήματα γίνονται μεταβατικά ὕστερα από σύνθεση με προθέσεις:

βαίνω (αμετάβ.) — *παραβαίνω τοὺς νόμους* (μεταβ.).

(πβ. ν.ε. μένω κάπου — περιμένω κάποιον).

β) Το αντικείμενο

49 Τα μεταβατικά ρήματα ἔχουν ως συμπλήρωμα της ἐννοίας τους **αντικείμενο**, δηλαδή ἕναν προσδιορισμό που φανερώνει το πρόσωπο ή το πράγμα στο οποίο μεταβαίνει ή στο οποίο αναφέρεται η ἐνέργεια του υποκειμένου. Το αντικείμενο μπαίνει πάντοτε στις πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική, αιτιατική):

Οὐδένα ἄνθρωπον ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε.

Διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.

Λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν.

Ἐμοῦ ἀκούσεσθε τὴν ἀλήθειαν.

Μετεσχέκαμεν δὲ ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων (= ἔχουμε πάρει μέρος μαζί σας στις θυσίες...).

Τούτοις ἐγὼ πολεμήσω.

Μίσει τοὺς κολακεύοντας (= να μισεῖς αυτούς που...).

Ἔλεγον ὅτι Κῦρος τέθνηκεν.

Το αντικείμενο είναι συνήθως όνομα ουσιαστικό (*ἄνθρωπον, τούς θεούς, τούς παῖδας, σωφροσύνην, τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀλήθειαν, ἱερῶν*). Αλλά εκτός από όνομα και κάθε άλλο μέρος του λόγου και πρόταση ολόκληρη μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αντικείμενο (*ὕμιν, ἐμοῦ, ὑμῖν, τούτοις, τούς κολακεύοντας, ὅτι Κῦρος τέθνηκεν*).

Τα μεταβατικά ρήματα, όπως και στη ν.ε., είναι άλλα **μονόπρωτα**, δηλαδή η έννοιά τους συμπληρώνεται με ένα μόνο αντικείμενο λ.χ. *προσκυνῶ, πολεμῶ* κτλ., και άλλα **δίπρωτα**, που η έννοιά τους συμπληρώνεται με δύο αντικείμενα, λ.χ.: **διδάσκω τινά τι** (διδάσκουσι τούς παῖδας σωφροσύνην), **λέγω τινί τι** (λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν), **ἀκούω τινός τι** (ἐμοῦ ἀκούσεσθε τὴν ἀλήθειαν), **μετέχω τινί τινος** (μετεσχέκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων).

(πβ. ν.ε. **Με** εξέτασε **γεωμετρία**. **Θα σου πω κάτι**).

Σημείωση. Τα αντικείμενα των δίπτων ρημάτων λέγονται το ένα **άμεσο** και το δεύτερο **έμμεσο**. Άμεσο είναι το αντικείμενο σε αιτιατική (λέγω *τὴν ἀλήθειαν*) και έμμεσο το αντικείμενο σε γενική (*ἐμοῦ ἀκούσεσθε*) ή δοτική (λέγω *ὕμιν*). Όταν και τα δύο αντικείμενα βρίσκονται σε αιτιατική, άμεσο είναι αυτό που δείχνει πρόσωπο: διδάσκουσι τούς παῖδας (άμεσο), σωφροσύνην (έμμεσο). Όταν τέλος κανένα από τα δυο αντικείμενα δε βρίσκεται σε αιτιατική, άμεσο είναι αυτό που βρίσκεται σε γενική: *μετεσχέκαμεν ὑμῖν* (έμμεσο) *ἱερῶν* (άμεσο).

Για τη σύνταξη των ρημάτων μονόπτων ή δίπτων βλ. §51 κ.ε., §57 κ.ε.

50 Το αντικείμενο, όπως και το υποκείμενο, μπορεί να παραλείπεται, όταν εννοείται εύκολα στη φράση:

Πρὸς τὸν ἔχοντα ὁ φθόνος ἔρπει (ενν. τὸν ἔχοντα χρήματα).

Καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα, (= ας σηκώσει το χέρι του) καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες (ενν. ἀνέτειναν τὴν χεῖρα).

γ) Μονόπρωτα ρήματα

I. Με γενική

51 Με αντικείμενο σε γενική συντάσσονται τα ακόλουθα ρήματα, που αντιστοιχούν στα επίθετα που συντάσσονται με γενική αντικειμενική (βλ. §33), δηλαδή όσα σημαίνουν:

1. **μνήμη ἢ λήθη**, όπως: μέμνημαι (= θυμούμαι), ἐπιλανθάνομαι (= ξεχνώ):

Ἄνθρωπος ὢν μέμνησο **τῆς κοινῆς τύχης**.
Δέδοικα μὴ ἐπιλαθώμεθα **τῆς οἴκαδε ὁδοῦ**.

2. **φροντίδα, επιμέλεια, φειδῶ** και τα αντίθετα, όπως: φροντίζω, ἐπιμέλομαι (και επιμελούμαι) κήδομαι (= φροντίζω), ἀμελῶ, φείδομαι, ἀφειδῶ κ.τ.ό.:

Ἐαυτοῦ κήδεται **ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ** (= φροντίζει για τον εαυτό του αυτός που προνοεῖ για τον...).

Σωκράτης **τοῦ σώματος** οὐκ ἡμέλει.

Χρόνου φείδου.

3. **ἀπόλαυση ἢ επιθυμία, συμμετοχή** σε κάτι, **πλησμονή** (αφθονία) ἢ το αντίθετο **στέρηση, απαλλαγή, χωρισμό ἢ απομάκρυνση**, όπως: ἀπολαύω, ἐρῶ (= αγαπῶ με πάθος), μετέχω, βρίθω (= εἶμαι γεμάτος), γέμω (= εἶμαι γεμάτος), στερῶ, ἀπαλλάττομαι, χωρίζομαι, ἀπέχω:

Οἱ ἀπολαύσαντες **τῶν σῶν ἀγαθῶν**, εὖνοί σοι γίνονται.

Οὐδενὶ φασὶ πολέμιοι ἦκειν ὅστις μὴ **πολέμου** ἐρᾷ.

Ἄνθρωπος φύσει **τοῦ εἰδέναι** ὀρέγεται (= επιθυμεῖ πολὺ).

Ἀνθρώπου ψυχὴ **τοῦ θείου** μετέχει.

Αἱ λήκυθοι (= τα δοχεῖα) **μύρου** γέμουσι.

Πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη **δικαιοσύνης** καὶ **τῆς ἄλλης ἀρετῆς** πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται.

Τῶν ὄντων ἀπάντων στερήσομαι (= θα στερηθῶ ὅλη μου την περιουσία).

4. **ἀπόπειρα, επιτυχία ἢ αποτυχία**, όπως: πειρῶμαι (ἐπι)τυγχάνω, ἀποτυγχάνω, ἀμαρτάνω (= αποτυχαίνω, κάνω λάθος), ψεύδομαι (= διαψεύδομαι, γελιέμαι), κ.τ.ό.:

Πολλῶν **κακῶν** πεπειράμεθα (= ἔχουμε δοκιμάσει...).

Ὅτου ἂν βουλώμεθα τευξόμεθα (= θα πετύχουμε ὅποιον θέλουμε).

Τῶν δικαίων **οὐδενός** ἀτυχήσεις.

Ἀμαρτάνω **γνώμης** (= πέφτω ἔξω στη γνώμη μου).

Ἔψευσμαι **τῆς ἐλπίδος** (= γελάστηκα...).

5. **ἐξουσία**, όπως, ἄρχω, κρατῶ (= νικῶ, υπερισχύω), ἡγοῦμαι, ἡγεμονεύω κ.τ.ό.:

Δεινόν (έστι) τοὺς χεῖρους **τῶν βελτιόνων** ἄρχειν (= εἶναι φοβερό οι χειρότεροι να κυβερνοῦν τους καλύτερους).

Θυμοῦ κράτει.

Ἀθηναῖοι ἤρχον **τῆς θαλάσσης**.

6. **σύγκριση, διαφορά ή υπεροχή**, όπως: διαφέρω, πλεονεκτῶ, μειονεκτῶ, ὑπερτερῶ, ἡττῶμαι (= νικιέμαι) κ.τ.ό.:

Ἀγαθὸς ἄρχων οὐδὲν διαφέρει **πατρὸς ἀγαθοῦ**.

Οὗτος περιγίγνεται (= υπερέχει) καὶ πλεονεκτεῖ **τῶν ἐχθρῶν**.

Οἱ τύραννοι μειονεκτοῦσι **τῶν ιδιωτῶν**.

7. **αἰσθησι** (εκτός από το ρῆμα ὀρῶ = βλέπω) όπως: αἰσθάνομαι, ἀκούω, ἄπτομαι (= αγγίζω), ψαύω (= ψηλαφῶ), γεύομαι, ὀσφραίνομαι (= μυρίζω), ἀκροῶμαι:

Ἄκουε **πάντων**, ἐκλέγου δ' ἅ συμφέρει.

Μή μου ἄπτου.

Ολίγοι **σίτου** ἐγεύσαντο.

Κρομμύων ὀσφραίνομαι.

Δίκαιόν ἐστι καὶ **ἡμῶν** ἀκροᾶσθαι ὥσπερ καὶ **τῶν κατηγορῶν**.

(τα ρήματα αἰσθάνομαι και ἀκούω συντάσσονται και με αιτιατική (βλ. §100 Σημ. β'), το ρῆμα ὀρῶ μόνο με αιτιατική).

8. **ἐναρξη** ή το αντίθετο **λήξη**, όπως ἄρχω, ἄρχομαι, λήγω, παύομαι:

Ξενοφῶν **τοῦ λόγου** ἤρχετο ὤδε.

Λῆγε **τῶν πόνων** ἔτι πονεῖν δυνάμενος (= σταμάτα τους κόπους, ενώ ακόμα μπορείς να κοπιᾶσεις).

Παύσασθε **μάχης**.

9. Επίσης με γενική συντάσσονται και πολλά ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις ἀπό, ἐκ, κατά, πρό, ὑπέρ:

Ἀπέχει Πλάταια **Θηβῶν** σταδίους ἑβδομήκοντα.

Μένων **οὐδενός** κατεγέλα.

Πολλοῖς ἢ γλῶττα προτρέχει **τῆς διανοίας**.

Ἄνθρωπος συνέσει (= στη σύνεση) **τῶν ἄλλων ζώων** ὑπερέχει.

II. Με δοτική

52 Με αντικείμενο σε δοτική συντάσσονται τα ρήματα που έχουν αντίστοιχα επίθετα που συντάσσονται με δοτική (βλ. §36) και σημαίνουν:

1. **φιλική ή εχθρική διάθεση ή ενέργεια**, όπως *εὐνοῶ*, *ἀρέσκω*, *βοηθῶ*, *λυσιτελῶ* (= ωφελῶ), *φθονῶ*, *ἐπιβουλεύω*, *μάχομαι*, *πολεμῶ*:

Ἄρεσκε *πᾶσι* μὴ *σαυτῷ* μόνῳ.

Βεβοηθήκαμεν *Εὐβοεῦσι*.

Οἱ στρατιῶται ἐχαλέπαινον καὶ *ὠργίζοντο τῷ Κλεάρχῳ*.

Δεινόν ἐστι μάχεσθαι *θεῷ* καὶ *τύχῃ*.

Σημείωση. Τα ρήματα *ὠφελῶ* και *βλάπτω* συντάσσονται με αιτιατική:

Κλέαρχος ἐπολέμει τοῖς Θραξὶ καὶ ὠφέλει *τοὺς Ἕλληνας*.

2. **ευπείθεια ή υποταγή, ακολουθία ή διαδοχή, προσέγγιση, επικοινωνία ή ανάμειξη**, όπως: *πείθομαι*, *ἀπειθῶ*, *δουλεύω* (= εἶμαι δούλος), *ἔπομαι* (= ακολουθῶ), *πελάζω* (= πλησιάζω), *μείγνυμι*, *κοινωνῶ*, *ὀμιλῶ* (= συναναστρέφομαι), *χρῶμαι* (= χρησιμοποιῶ, ἔχω):

Τοῖς *νόμοις* πείθου.

Τῇ ἀχαριστίᾳ ἔπεται ἡ ἀναισχυντία.

Ὅμοιοις *ὁμοίῳ* ἀεὶ πελάζει.

Κακοῖς ὀμιλῶν καὐτὸς ἐκβήσει κακός (= ὅταν συναναστρέφεσαι με κακούς, θα γίνεις και ο ίδιος κακός).

Χρῶ *τοῖς εἰρημένοις* (= να χρησιμοποιεῖς ὅσα ἔχουν ειπωθεῖ).

3. **πρέπει ή ταιριάζει:**

Βασιλεῖ τοῦτο πρέπει.

Ὁ κόθορνος ἀρμόττει *τοῖς ποσὶν* ἀμφοτέρους.

4. **ομοιότητα, ισότητα ή συμφωνία**, όπως: *ἰσοῦμαι*, *ὁμοιάζω*, *ἔοικα* (= μοιάζω), *συμφωνῶ* κ.τ.ό.:

Φιλοσόφῳ ἔοικας, ὦ νεανίσκε.

Ἐξ ὀβολοῖ *ἰσοῦνται δραχμῇ*.

Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ *τοῖς λόγοις*.

5. επίσης με δοτική συντάσσονται και πολλά ρήματα που είναι σύνθετα με τις προθέσεις: *ἐν*, *σύν*, *ὑπό*, *ἐπί*, *παρά*, *περί*, *πρός* και το επίρρημα *ὁμοῦ*,

όπως: ἐμμένω, συνοικῶ, ὑπόκειμαι, ἐπιτίθεμαι, παραγίγνομαι, περιπίπτω, προσφέρομαι, ὁμολογῶ, ὁμονοῶ:

Ἐμμένω τοῖς ὅρκοις.

Οὗτοι οἱ λόγοι οὐ συνάδουσιν οὐδὲ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις (= δε συμφωνοῦν οὔτε ταιριάζουν μεταξύ τους).

Ὅρθως μοι ἐπέπληξας.

Ἐνταῦθα πάντες προσέβλεψαν αὐτῷ.

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὸ ἀλλήλοις ὁμονοεῖν τὴν ἀρχὴν τῶν Ἑλλήνων κατεργάσαντο (= ἐπειδὴ εἶχαν ὁμόνοια μεταξύ τους, κατόρθωσαν...).

Δοτική προσωπική

53 Εκτός από τα ρήματα που συντάσσονται με δοτική ως αντικείμενο τους, συντάσσονται επίσης και άλλα ρήματα με δοτική, η οποία φανερώνει το πρόσωπο για το οποίο υπάρχει ή γίνεται κάτι, και η οποία λέγεται **δοτική προσωπική** (πβ. ν.ε. γενική προσωπική), όπως:

α) Τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις:

Ἐμοί δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν (= μου φαίνεται δεν είναι ώρα να κοιμόμαστε). Βλ. §74.

β) τα ρήματα εἶμι, γίγνομαι, ὑπάρχω με τα οποία η δοτική φανερώνει τον κτήτορα, γι' αυτό και λέγεται **δοτική προσωπική κτητική**:

Ἔστι μοι χρήματα (= ἔχω χρήματα).

Πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἰσι σωτηρίας (= ἔχουμε πολλές και βάσιμες ἐλπίδες για τη σωτηρία μας).

Τῷ δικαίῳ παρὰ τῶν θεῶν δῶρα γίννεται (= στο δίκαιο ἄνθρωπο ἀπὸ τοὺς θεοὺς...).

γ) κάθε άλλο ρήμα στο οποίο η δοτική δεν είναι αντικείμενό του και φανερώνει:

1. το πρόσωπο που συμμετέχει σε ὅτι εκφράζει το ρήμα (**δοτική της συμπάθειας**), χαίρεται ή λυπάται (**δοτική ηθική**), ωφελείται ή βλάπτεται (**δοτική χαριστική ή αντιχαριστική**):

Διέφθαρτο **τῷ Κροίσῳ** ἡ ἐλπίς (= ἔχει χαθεῖ για τον Κρ...).

Ὡς καλὸς **μοι** ὁ πάππος (= τι ωραῖος που μου εἶναι ο π.).

Καὶ **μοι** τὴν γραφὴν ἀνάγνωθι (= διάβασέ μου την καταγγελία).

Πᾶς ἀνὴρ **ἑαυτῷ** πονεῖ (= κοπιᾷζει για τον εαυτό του).

Πάντες πάντα κακὰ νοοῦσι **τῷ τυράννῳ**.

(πβ. ν.ε. Να **μου** φιλήσεις τα παιδιά. Θα **σου** τον κάνω εγώ... **Του** χάλασαν τα σχέδια).

2. το πρόσωπο σύμφωνα με την κρίση του οποίου ή σχετικά με το οποίο ισχύει κάτι (**δοτική του «κρίνοντος προσώπου» ή της αναφοράς**):

Καίτοι σ' ἐγὼ ἐτίμησα **τοῖς φρονούσιν** εὖ (= κατά τη γνώμη των συνετών).

Γέρων **γέροντι** γλῶτταν ἡδίστην ἔχει καὶ παῖς **παιδί** (= ένας γέροντας σχετικά με έναν άλλο γέροντα...),

(πβ. ν.ε. το φόρεμα **της** εἶναι στενό).

3. το πρόσωπο που ενεργεῖ (**δοτική «του ενεργούντος προσώπου» ή ποιητικό αίτιο**). Η δοτική αυτή μπαίνει συνήθως με ρηματικά επίθετα σε -τέος και, συχνά, -τὸς και με παθητικά ρήματα συντελικού χρόνου (πα-ρακειμένου, υπερσυντέλικου, συντελεσμένου μέλλοντα) ή, σπανιότερα, άλλου χρόνου:

Ὁ ποταμὸς **ἐστίν ἡμῖν διαβατέος** (= πρέπει εμεῖς να περάσουμε τον ποταμό).

Ἄρα **βιωτὸν ἡμῖν ἐστί** μετὰ μοχθηροῦ καὶ διεφθαρμένου σώματος; (= αξίζει εμεῖς να ζούμε με...).

Ταῦτα **Θεμιστογένει** τῷ Συρακοσίῳ **γέγραπται** (= ἔχουν γραφεί από το Θ. το Συρακούσιο).

Τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα (= θα μας θαυμάζουν οι σύγχρονοι και οι μεταγενέστεροι). (Βλ. §68β).

Σημείωση. Και η δοτική προσωπική μερικών απρόσωπων ρημάτων θεωρεῖται επίσης «δοτική του ενεργούντος προσώπου», λ.χ.:

Οὔτε νῦν **μοι μεταμέλει** (= οὔτε τώρα μετανιώνω).

Τὸ ἀδικεῖν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε καλὸν (ἐστίν), ὡς πολλάκις **ἡμῖν** καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ **ὠμολογήθη** (= ὅπως πολλές φορές εμεῖς προηγουμένως παραδεχτήκαμε).

Οἱ δὲ Πλαταιῆς, ἐπειδὴ **παρεσκεύαστο αὐτοῖς**, ἐξῆσαν (= Οἱ Πλ., αφού είχαν πια ετοιμαστεί, ἔκαναν την ἐξοδο).

III. Με αιτιατική

54 Η αιτιατική είναι η κύρια πτώση του αντικείμενου και αυτή είναι που εκφράζει κυρίως το άμεσο αντικείμενο των μεταβατικών ρημάτων.

Με αιτιατική συντάσσονται τα ρήματα που σημαίνουν:

α) ενέργεια η οποία μεταβαίνει κατευθείαν και επιδρά σε κάποιο πρόσωπο ή πράγμα, που υπάρχει πριν να γίνει η ενέργεια του ρήματος, και του οποίου μεταβάλλει ή όχι την κατάσταση (**εξωτερικό αντικείμενο**):

Λούουσι τὸν παῖδα. Λαμβάνουσι τὰ ὄπλα.

β) δημιουργία κάποιου πράγματος, που δεν υπήρχε πριν να γίνει η ενέργεια του ρήματος (**εσωτερικό αντικείμενο αποτελέσματος**): *Γράφω ἐπιστολήν. Ὀρύττω(= σκάβω) τάφρον.*

Το αντικείμενο σε αιτιατική όταν δείχνει το ίδιο το περιεχόμενο που εκφράζει το ρήμα, λέγεται κυρίως εσωτερικό ή **σύστοιχο αντικείμενο**:

Κινδυνεύουσι τὸν ἔσχατον κίνδυνον.

Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν νίκην λαμπράν.

55 Με σύστοιχο αντικείμενο, όπως και στη ν.ε., μπορεί να συντάσσεται κάθε ρήμα, και όχι μόνο μεταβατικό ρήμα ενεργητικής διαθέσεως:

Ζήσεις βίον κράτιστον, ἂν θυμοῦ κρατεῖς.

Νοσεῖ νόσον ἀγρίαν.

(πβ. ν.ε. Έζησε μια ζωή πλούσια. Κοιμήθηκε τον ύπνο του δικαίου).

Σημείωση. Το σύστοιχο αντικείμενο ετυμολογικά προέρχεται από την ίδια ρίζα του ρήματος αλλά και από τη ρίζα άλλου συνώνυμου ρήματος:

Ἐνίκησαν νίκην, αλλά και: Ἀσθενεῖ ταύτην τὴν νόσον.

Ζῇ βίον μοχθηρόν.

56 Το σύστοιχο αντικείμενο κανονικά συνοδεύεται από ομοιόπτωτο επιθετικό προσδιορισμό. Αλλά πολλές φορές το σύστοιχο αντικείμενο παραλείπεται, αφού η έννοιά του εκφράζεται με το ίδιο το ρήμα, και μέ-

νει μόνο ο επιθετικός προσδιορισμός. Τότε ο επιθετικός προσδιορισμός εκφέρεται σε ουδέτερο γένος συνήθως πληθυντικού αριθμού, οποιουδήποτε γένους και αν ήταν το σύστοιχο αντικείμενο που παραλείφτηκε:

λ.χ. η φράση: Ἐμὲ μὲν μεγάλας ζημίας ἐζημίωσε, τὴν δὲ πόλιν οὐ μικρὰς βλάβας ἔβλαψε διατυπώνεται τελικά:

Ἐμὲ μὲν **μεγάλα** ἐζημίωσε, τὴν δὲ πόλιν οὐ **μικρὰ** ἔβλαψε.

Σημείωση. Το σύστοιχο αντικείμενο μπορεί να παραλείπεται και όταν συνοδεύεται από ετερόπτωτο προσδιορισμό:

ἀγωνίζομαι δρόμον (αντί: ἀγωνίζομαι ἀγῶνα δρόμου).

νικῶ ναυμαχίαν (αντί: νικῶ νίκην ναυμαχίας).

ἀποκρίνομαι τὸ ἐρωτώμενον (αντί: ἀποκρίνομαι ἀπόκρισιν τοῦ ἐρωτωμένου) κτλ.

Και εδώ παραμένει ο ετερόπτωτος προσδιορισμός παίρνοντας την πτώση του σύστοιχου αντικειμένου που παραλείπεται,

(πβ. ν.ε. μυρίζει λιβάνι, αντί: μυρίζει μυρωδιά λιβανιού).

Πίνακας 4

ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

με ρήματα που σημαίνουν	Παραδείγματα
1. μνήμη ή λήθη	<i>Μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης.</i>
2. φροντίδα, επιμέλεια, φειδώ και τα αντίθετα	<i>Ἐαυτοῦ κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ. Χρόνου φείδου.</i>
3. απόλαυση, επιθυμία, συμμετοχή, πλησμονή, στέρηση, απαλλαγή, απομάκρυνση	<i>Ἀπολαύσουσι τῶν σῶν ἀγαθῶν. Ἄνθρωπος τοῦ εἰδέναι ὀρέγεται. Ἡ ψυχὴ τοῦ θεοῦ μετέχει. Αἱ λήκυθοι μύρου γέμουσι. Ἀπάντων στερήσομαι.</i>
4. απόπειρα, επιτυχία ή αποτυχία	<i>Πολλῶν κακῶν πεπειράμεθα. Ὅτου ἂν βουλώμεθα τευξόμεθα. Τῶν δικαίων οὐδενὸς ἀτυχήσεις.</i>
5. εξουσία	<i>Θυμοῦ κράτει.</i>
6. διαφορά	<i>Οὗτος πλεονεκτεῖ τῶν ἐχθρῶν.</i>
7. αἴσθηση	<i>Μή μου ἄπτου.</i>
8. έναρξη, λήξη	<i>Ξενοφῶν ἤρχετο τοῦ λόγου. Παύσασθε μάχης.</i>
9. σύνθετα με: από, εκ, κατά, προ, υπέρ	<i>Πολλοῖς ἡ γλῶττα προτρέχει τῆς διανοίας. Χρὴ μὴ καταφρονεῖν τοῦ πλήθους.</i>

1. φιλική ή εχθρική διάθεση	<i>Βεβοηθήκαμεν Εὐβοεῦσι. Ἐπολέμει τοῖς Θραξί.</i>
2. ευπείθεια, ακολουθία, προσέγγιση, επικοινωνία	<i>Τοῖς νόμοις πείθου. Τῇ ἀχαριστίᾳ ἔπεται ἡ ἀναισχυντία. Ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. Μὴ κακοῖς ὁμίλει.</i>
3. πρέπει ή ταιριάζει	<i>Βασιλεῖ τοῦτο πρέπει. Ὁ κόθορνος ἀρμόττει τοῖς ποσὶν ἀμφοτέροις.</i>
4. ομοιότητα, ισότητα, συμφωνία	<i>Φιλοσόφῳ ἔοικας. Ἐξ ὀβολοῖ ἰσοῦνται δραχμῇ. Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ τοῖς λόγοις.</i>
5. σύνθετα με: εν, συν, υπό, επί, παρά, περί, προς, ὁμοῦ	<i>Ἐμμένω τοῖς ὄρκοις. Οὗτοι οἱ λόγοι οὐ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις. Πάντες προσέβλεψαν αὐτῷ.</i>

1. ενέργεια που μεταβαίνει σε κάτι που υπάρχει πριν από την ενέργεια του ρ.

2. δημιουργία κάποιου πράγματος που δεν υπήρχε πριν

3. Το αντικείμενο εκφράζει το ίδιο το περιεχόμενο του ρήματος

Λαμβάνουσι τὰ ὅπλα
(Εξωτερικό αντικείμενο).

Γράφω ἐπιστολήν (Εσωτερ. αντικείμενο αποτελέσματος).

Ἐνίκησαν νίκην λαμπράν
(Σύστοιχο αντικείμενο).

Πίνακας 5

ΟΙ ΠΛΑΤΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ			
ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
Η ΓΕΝΙΚΗ			
Άρετή τοῦ ἀνδρός. Πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν. Ξίφος σιδήρου. Παῖς τριῶν ἐτῶν. Χορίον δέκα μνῶν. Ἔνοχος δειλίας. Πόλεμος Πελοποννησίων καί Ἀθηναίων. Μιμηταὶ τῶν προγόνων. Ἀνήμων τῶν κινδύνων, ἐπιμελής τῶν θείων, πλήρης ὕδατος κτλ. Ἀκκιβάδης νεώτερος Περικλέους.	Ἄξιος λόγου. Πολλαχοῦ τῆς γῆς. Ἡ Κέρκυρα καλῶς παράπλου κεῖται. Φεῦ τῆς ἀνοίας.	Τὸ πλοῖον ἤξει τῆς ἐπιούσης ἡμέρας. Ὅργίζεται τῶν ἀδικημάτων. Πόσον διδάσκει Εὐήρνος; Ὡς τις ἔχει εὐνοίας. Ἐπίσχες αὐτοῦ.	Μέννησο τῆς κοινῆς τύχης. Ἐαυτοῦ κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ. Χρόνου φείδου. Ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν. Ἡ ψυχὴ τοῦ θείου μετέχει. Αἱ λήκυθοι μύρου γέμουσι. Ἀπάντων στερήσομαι. Τῶν δικαίων οὐδενὸς ἀτυχήσεις. Θυμοῦ κράτει. Οὗτος πλεονεκτεῖ τῶν ἐχθρῶν. Μὴ μου ἄπτον. Ξενοφῶν ἥρχητο τοῦ λόγου. Μένων οὐδενὸς κατεγέλα.

Η ΔΟΤΙΚΗ			
Ἐχθροὶ ἀλλήλοις, Ὅμοροι τοῖς Δωριεῦσι. Ἀπρεπὲς τοῖς φύλαξιν. Ὅμοιοι ἀλλήλοις, Ἐρρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς. Ταχὺς ποσὶν.	Ἄμα τῷ ἥρι. Ὅμοῦ τῷ πληῖ. Συμφερόντως τοῖς φίλοις.	Τὰ τρόπαια Μαραθῶνι. Τῷ ἐπὶ νῦν τι ἔτει. Λιμῷ ἀπέθανον. Ἐκρουε τὴν θύραν τῇ βακτηρίᾳ. Δρόμῳ ἵεντο. Κατέπλευσεν εἰς Πάρον ναυσὶν. Ἰστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέραις, Πῶς ἔχετε ταῖς διανοίαις;	Βεβροθήκαμεν Εὐβοεῦσιν. Ἐπολέμει τοῖς Θοραξί. Τοῖς νόμοις πειθού. Τῇ ἀχαριστίᾳ ἐπέται ἡ ἀναισχυντία. Ὅμοιος ὁμοίῳ αἰὶ πελάζει. Βασίλει τοῦτο πρέπει. Φιλοσόφῳ εὐοικας, Ἐξ ὀβολοὶ ἰσούνται δραχμῇ. Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ τοῖς λόγοις. Ἐμμένω τοῖς δόκοις.
Η ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ			
Τυφλὸς τὰ τ' ὤτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ. Τάφρος τὸ βάθος ὀργυαὶ τρεῖς.	Μὰ Δία. Νὴ Δία. Εἶ ἔχω τὸ σῶμα.	Ἐφύλαξαν ἔτι νύκτα. Ἀπέγει Πλάταια Θηβῶν σταδίους εβδομήκοντα. Αἱ σπονδαὶ ἐνιαυτὸν ἔσονται. Τὶ τῆνικάδε ἀφῖξαι, ὦ Κρίτων; Προῖκα ἐργάζεται. Τὰς φρένας ὑγιαίνουσιν.	Λαμβάνουσι τὰ ὅπλα. Γράφω ἐπιστολήν. Ἐνίκησαν νίκην λαμπράν.

δ) Δίπτωτα ρήματα

1. Με δύο αιτιατικές:

57 Με δύο αντικείμενα και τα δύο σε αιτιατική συντάσσονται:

α. τα ρήματα *αἰτῶ* (= ζητώ), *ἐρωτῶ*, *εἰσπράττω*, *ἀποκρύπτω*, *ἀποστερῶ* κ.τ.ό.:

*Ἀρίστιππος αἰτεῖ Κῦρον εἰς δισχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν μισθόν.
Οὐ τοῦτο ἐρωτῶ σε* (πβ. ν.ε. δε σε ρωτῶ αυτό).
Διογεῖτων τὴν θυγατέρα ἔκρυπτε *τὸν θάνατον* τοῦ ἀνδρός.
Σεύθης ἡμᾶς ἀποστερεῖ τὸν μισθόν.

(αλλά ν.ε. **Μου** ζήτησε **χρήματα**. **Της** ἔκρυβε **το θάνατο** του αντρός της. **Μου** στέρησε αυτή **τη χαρά**).

Σημείωση. Υπάρχει και η σύνταξη: *αἰτῶ* ή *εἰσπράττω* τι παρά τινος και *ἀποστερῶ* τινά τινος: *Εὐηθὲς* (= αφελὲς) *ἐστὶν αἰτεῖν ἡγεμόνα παρὰ τούτου*. Οὗτος *ἐμὲ τῶν πατρῶν ἀπεστέρησεν*.

β. τα ρήματα *διδάσκω*, *ἀναμιμνήσκω* (= υπενθυμίζω) κ.τ.ό.:

*Οἱ Πέρσαι διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.
Ἀναμνήσω ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους.*
(πβ. ν.ε. διδάσκει **τον Πέτρο** **χορό**).

γ. τα ρήματα *ἐνδύω*, *ἐκδύω* (= ξεντύνω):

*Ὁ πάππος τὸν Κῦρον καλὴν στολὴν ἐνέδυσε.
Παῖς μέγας παῖδα μικρὸν ἐξέδυσε τὸν χιτῶνα.*

δ. πολλά μεταβατικά ρήματα, όταν παίρνουν εκτός από το αντικείμενο σε αιτιατική και σύστοιχο αντικείμενο:

*Ἐκαστον εὐηργέτουν τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν.
Σωκράτης τὰ μέγιστα πάντα τοὺς βουλομένους ὠφέλει.*

Τέτοια ρήματα συχνά είναι τα: *δρῶ*, *ποιῶ*, *ἐργάζομαι*, *ἀγορεύω*, *λέγω*:

*Ὁ πολλὰ κακὰ δρῶν τοὺς ἄλλους καὶ πάσχει αὐτὸς πολλὰ ἕτερα.
Ἡμεῖς ὑμᾶς κακὸν οὐδὲν πάποτε ἐποιήσαμεν.*

Οἱ πονηροὶ αἰεὶ τι **κακὸν** ἐργάζονται **τούς** ἐγγυτάτω ἑαυτῶν **ὄντας** (= σ' αυτούς που είναι πολύ κοντά τους).

Οὐ φροντιστέον **ὅ,τι** ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ **ἡμᾶς**.

Ἄμεσο αντικείμενο είναι η αιτιατική που δείχνει πρόσωπο (λ.χ. *Κῦρον, σε, τὴν θυγατέρα, ἡμᾶς* κτλ.) και ἔμμεσο η ἄλλη αιτιατική (*ξένους καὶ μισθόν, τοῦτο, τόν θάνατον, τόν μισθόν* κτλ.).

58 Με δύο αιτιατικές συντάσσονται ἐπίσης τα ρήματα: *ὀνομάζω, νομίζω, ἐκλέγω, διορίζω, ποιῶ* κ.τ.ό.:

*Τὴν τοιαύτην **δύναμιν ἀνδρείαν** ἔγωγε καλῶ.*

*Νόμιζε τὴν μὲν **πατρίδα οἶκον**, τοὺς δὲ **πολίτας ἐταίρους**.*

Σ' αὐτή την περίπτωση η μία ἀπὸ τις δύο αιτιατικές είναι κατηγορούμενο στην ἄλλη (λ.χ. *ἀνδρείαν* και *οἶκον* είναι κατηγορούμενα στα ἀντικείμενα *δύναμιν* και *πατρίδα* ἀντίστοιχα).

(π.β. ν.ε. **τον** διόρισαν **διευθυντή**).

59 2. Με αιτιατική και γενική:

Με δύο ἀντικείμενα το ἓνα σε αιτιατική (το ἄμεσο) και το δεύτερο σε γενική (το ἔμμεσο) συντάσσονται:

α. τα ρήματα *ἐστιῶ*(= φιλεύω), *πληρῶ*(= γεμίζω), *κενῶ*(= ἀδειάζω) κ.τ.ό.:

Λόγων ὑμᾶς Λυσίας εἰστία.

*Δοκῶ μοί **σε** εὐωχῆσιν καινῶν λόγων* (= μου φαίνεται ὅτι θα σου προσφέρω καινούριες εἰδήσεις).

Πληρῶ τὴν ὕδριαν ὕδατος.

Μυριάδας πόλεις ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἐκένωσεν.

(ἀλλὰ ν.ε. **Τον** φίλεψαν **αμύγδαλα**. Γεμίζω **το ποτήρι κρασί**).

β. τα ρήματα *ἀκούω, μανθάνω*(= πληροφορούμαι):

Ὑμεῖς ἐμοῦ ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

Μάθε μου καὶ τάδε.

(πβ. ν.ε. **μου** ἔμαθες **κάτι χρήσιμο**).

γ. τα ρήματα *λαμβάνω* (= πιάνω), *ἄγω* (= οδηγώ), *κωλύω* (= ἐμποδίζω), *ἀποστερῶ* κ.τ.ό.:

Ἔλαβον *τῆς ζώνης τὸν Ὀρόνταν* (= έπιασαν από τη ζώνη τον Ορ.)
Οἱ Ἠλεῖοι *τοὺς Λακεδαιμονίους ἐκώλυνον τοῦ ἀγῶνος*.
Οὗτος *ἐμὲ τῶν πατρώων ἀπεστέρησεν* (βλ. και §57 α).
(πβ. ν.ε. *της πήραν το παιδί της*).

δ. τα ρήματα *πωλῶ*, *ᾠνοῦμαι* (= αγοράζω), *τιμῶ* (= καθορίζω τιμή) κ.τ.ό. που αναφέρονται σε αξία, τίμημα:

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα *τάγαθὰ οἱ θεοί* (= με τους κόπους μας τα πουλούν...).

Ὡνούμεθα *μικρὰ* πολλοῦ *ἀργυρίου*.

Με τα ρήματα αυτά η γενική φανερώνει την αξία ή το τίμημα (βλ. §43, 3).

ε. τα ρήματα που σημαίνουν ψυχικό πάθος όπως: *θανυμάζω*, *μακαρίζω*, *ὀργίζομαι* κ.τ.ό. και τα δικαστικά ρήματα, όπως: *αἰτιῶμαι* (= κατηγορώ), *διώκω* (= κατηγορώ στο δικαστήριο), *γράφομαι* (= καταγγέλλω):

Ζηλῶ σε τοῦ πλούτου (= σε ζηλεύω για τα πλούτη).

Μέλητος Σωκράτη ἀσεβείας ἐγράψατο (= τον κατάγγειλε για ασέβεια).

Με τα ρήματα αυτά η γενική φανερώνει την αιτία (βλ. §43,2).

στ. Πολλά ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις *από*, *εκ*, *προ*, λ.χ. *ἀποτρέπω*, *ἐκβάλλω* (= εξορίζω, διώχνω), *προτάσσω* κτλ. και κυρίως ρήματα σύνθετα με την πρόθεση *κατά* που έχουν δικαστική έννοια, λ.χ. *καταγιγνώσκω*, *καταψηφίζομαι* κτλ.:

Ἀποτρέπει με τούτου.

Μή με πλούτου τοῦ παρόντος ἐκβάλῃς.

Προέταξε τῶν ὀπλιτῶν τοὺς ἰππέας.

Οἱ Ἀθηναῖοι *Σωκράτους θάνατον* κατέγνωσαν (= καταδίκασαν το Σ. σε θάνατο).

Κλοπὴν αὐτοῦ κατεψηφίσαντο (= τον καταδίκασαν για κλοπή).

3. Με αιτιατική και δοτική

60

Με δύο αντικείμενα το ένα σε αιτιατική (το άμεσο) και το δεύτερο

σε δοτική (το έμμεσο) συντάσσονται:

α. τα ρήματα λέγω, ύπισχνοῦμαι (= υπόσχομαι), δείκνυμι, δίδωμι, φέρω και τα συνώνυμά τους:

Πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ.

Ἡ μωρία δίδωσιν ἀνθρώποις κακά.

Σιγὴ γυναιξὶ κόσμον (= στολισμόν) φέρει.

β. τα ρήματα που σημαίνουν εξίσωση, εξομοίωση, μείξη κ.τ.ό.:

Ὁ σίδηρος ἀνισοῖ (= εξισώνει) τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν πολέμῳ.

Κεράννυμι (= ανακατεύω) ὕδωρ τῷ οἶνῳ (πβ. §52,2 και 4).

γ. πολλά ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις ἐν ή σύν;

Ὁ θεός τὴν ψυχὴν κρατίστην ἐνεφύσησε τῷ ἀνθρώπῳ.

Καὶ ἀμίππους πεζοὺς συνέταξεν αὐτοῖς (= δίπλα σ' αυτούς παράταξε και πεζούς γρήγορους σαν τ' άλογα) (πβ. §52, 5).

4. Με γενική και δοτική

61 Με δύο αντικείμενα, το ένα σε γενική (το άμεσο) και το δεύτερο σε δοτική (το έμμεσο) συντάσσονται:

α. τα ρήματα μετέχω, κοινωνῶ, μεταδίδωμι, παραχωρῶ και τα συνώνυμα:

Μετεσχέκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων.

Χρὴ τοῦ βάρους μεταδιδόναι τοῖς φίλοις.

Τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας παρεχωρήσατε Φιλίππῳ.

Η γενική (τοῦ βάρους, τῆς ἐλευθερίας) φανερώνει σ' αυτές τις περιπτώσεις το σύνολο από το οποίο λαμβάνεται ένα μέρος (λ.χ. στο προτελευταίο παράδ. = πρέπει να μεταδίδει κανείς στους φίλους ένα μέρος από τα βάρη του κτλ.). Βλ. γεν. διαιρετ. §32, 2.

β. τα δικαστικά ρήματα τιμῶ = ορίζω (ως δικαστής) σε κάποιον ως ποινή κάτι και τιμῶμαι = προτείνω (ως κατήγορος) για κάποιον ως ποινή κάτι:

Ἵσως ἂν μοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, φυγῆς τιμῆσαιτε.

Ἀποθάνοις ἂν, εἰ βούλοιτο ὁ κατήγορος θανάτου σοι τιμᾶσθαι.

(βλ. και §32, 5).

Πίνακας 6

ΔΙΠΤΩΤΑ ΡΗΜΑΤΑ

Με δύο αιτιατικές	Με αιτιατική και γενική	Με αιτιατική και δοτική	Με γενική και δοτική
Οὐ τοῦτο ἔρωτῶ σε. Διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην. Ἐνέδυσε τὸν Κῦρον καλὴν στολήν. Ἵμᾶς κακὸν οὐδὲν ἐποιήσαμεν. Νόμιζε τὴν πατρίδα οἶκον.	Πληρῶ τὴν ὕδριαν ὕδατος. Ἐμοῦ ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Οὗτος ἐμὲ τῶν πατρῶων ἀπεστέρησε. Τῶν πόνων πωλοῦσι τὰγαθὰ οἱ θεοί. Ζηλῶ σε τοῦ πλούτου. Κλοπὴν αὐτοῦ κατεψηφίσαντο.	Λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν. Ἡ μωρία δίδωσιν τοῖς ἀνθρώποις κακά. Κεράννυμι ὕδωρ τῷ οἴνῳ. Ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν ἐνεφύσησε τῷ ἀνθρώπῳ. Καὶ πεζοὺς συνέταξεν αὐτοῖς.	Μετασχήκαμεν ὑμῖν τῶν ἱερῶν. Χρὴ τοῦ βάρους μεταδιδόναι τοῖς φίλοις. Ἴσως ἂν μοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, φυγῆς τιμήσαιτε. Βούλεται ὁ κατήγορος θανάτου σοι τιμᾶσθαι.

2. ΜΕΣΑ ΡΗΜΑΤΑ

62 Τα μέσα ρήματα γενικά φανερώνουν, όπως και τα ενεργητικά, ενέργεια του υποκειμένου η οποία όμως επιστρέφει στο υποκείμενο ή βρίσκεται σε άλλη ιδιαίτερη σχέση μ' αυτό. Έτσι τα μέσα ρήματα ανάλογα με την ιδιαίτερη σημασία τους διαιρούνται σε: μέσα **αυτοπαθή**, μέσα **πλάγια**, μέσα **αλληλοπαθή** και μέσα **δυναμικά**.

63 α) **Μέσα αυτοπαθή (ή ευθέα)** λέγονται τα μέσα ρήματα που σημαίνουν ότι η ενέργεια του υποκειμένου επιστρέφει άμεσα και απευθείας στο ίδιο το υποκείμενο:

Ὁ παῖς γυμνάζεται.

Ἐκέλευον αὐτὸν λούσασθαι (= τον παρακαλούσαν να λουστεί) (πβ. ν.ε. Μην παινεύεσαι. Δεν πλύθηκες ακόμα;).

Συχνά αντί για τα μέσα αυτοπαθή χρησιμοποιείται το ενεργητικό ρήμα με αντικείμενο την αυτοπαθή αντωνυμία: *γυμνάζομαι - γυμνάζω ἑμαυτόν*.

Σημείωση. Όταν η αυτοπάθεια περιορίζεται σε ένα μόνο μέρος του υποκειμένου, τότε το μέρος αυτό εκφέρεται σε αιτιατική ως αντικείμενο του μέσου ρήματος:

Οὐ λούονται ὕδατι τὸ σῶμα.

Τοὺς πόδας ἐνίψατο.

(πβ. ν.ε. πλύθηκε αλλά έπλυνε τα χέρια του).

64 β) Μέσα πλάγια, λέγονται τα μέσα ρήματα που σημαίνουν ενέργεια του υποκειμένου η οποία επιστρέφει σ' αυτό έμμεσα και πλάγια*. Τα μέσα πλάγια διαιρούνται σε:

1. **μέσα διάμεσα**, όσα σημαίνουν ότι η ενέργεια γίνεται από το υποκείμενο στον εαυτό του ή σε ό,τι του ανήκει δια μέσου άλλου:

Κείρομαι τήν κόμην (= κόβω τα μαλλιά μου με τη βοήθεια του κουρέα).

Ὁ πατήρ τοὺς παῖδας παιδεύεται (= ο π. εκπαιδεύει τα παιδιά του με τη βοήθεια των δασκάλων).

Εὐαγόρας τριήρεις ἐναυπηγήσατο (= κατασκεύασε πολεμικά πλοία με τη βοήθεια των ναυπηγών).

2. **μέσα περιποιητικά** (ή «μέσα ωφελείας»), όσα σημαίνουν ενέργεια που εκτελεί το υποκείμενο για δική του χρήση ή ωφέλεια:

Πορίζομαι χρήματα (= βρίσκω για τον εαυτό μου χρήματα).

Ἄγομαι γυναῖκα (= παίρνω γυναίκα ως σύζυγό μου),

(πβ. ν.ε. Συμβουλευόμαι το γιατρό. Δανείζομαι χρήματα).

* Τα μέσα αυτοπαθή και τα μέσα πλάγια ανήκουν στα ρήματα που τα ονομάζουν μέσα **αντανακλαστικά**, γιατί η ενέργεια του υποκειμένου επιστρέφει σ' αυτό το ίδιο ή άμεσα και κατευθείαν ή έμμεσα και πλάγια (πβ. και αυτοπαθείς αντωνυμίες §110, 1 και 2β).

Τα μέσα περιποιητικά ισοδυναμούν με ενεργητικά ρήματα που έχουν αντικείμενο αυτοπαθή αντωνυμία σε δοτική:

Πορίζω ἐμαυτῷ χρήματα.

Ἄγω ἐμαυτῷ γυναῖκα.

Σημείωση α'. Για τη διαφορά ενεργητικού και μέσου πλάγιου ρήματος πβ.: *Σόλων τοῖς Ἀθηναίοις νόμους ἔθηκεν* — *Οἱ Ἀθηναῖοι νόμους ἔθεντο*. (τίθημι ή γράφω νόμους λέγεται για το νομοθέτη, τίθεται ή γράφομαι νόμους λέγεται για την πόλη ή το λαό = γράφω νόμους διαμέσου του νομοθέτη).

Σημείωση β'. Και στην αρχαία γλώσσα, όπως συνήθως στη ν.ε., χρησιμοποιείται κάποτε ενεργητικό ρήμα αντί για μέσο πλάγιο: *Λύσανδρος τὰς ναῦς ἐπεσκεύαζε* (= επισκεύαζε τα πλοία διαμέσου των τεχνιτών). (πβ. ν.ε. **χτίζω** σπίτι, ενν. με τους οικοδόμους).

65 γ) Μέσα αλληλοπαθή, όσα σημαίνουν μια κοινή ενέργεια, δύο ή περισσότερων υποκειμένων, η οποία πηγαίνει αμοιβαία από το ένα στο άλλο:

Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο (= χτυπώντας τις ασπίδες τους έσπρωχνε ο ένας τον άλλον).

Διενείμαντο τὴν ἀρχὴν Ζεὺς καὶ Ποσειδῶν καὶ Πλούτων (= μοίρασαν μεταξύ τους την εξουσία ο...).

Τα αλληλοπαθή ρήματα βρίσκονται κανονικά στον πληθυντικό αριθμό και μπορούν να αναλύονται σε ενεργητικά ρήματα με αντικείμενο την αλληλοπαθή αντωνυμία:

ἐωθοῦντο = *ἐώθουν ἀλλήλους*, *διενείμαντο* = *διένειμαν ἀλλήλοις*, *φιλοῦνται ἢ μισοῦνται* = *φιλοῦσιν ἢ μισοῦσιν ἀλλήλους*.

(πβ. ν.ε.: Τσακώνονται κάθε μέρα. Αύριο να τηλεφωνηθούμε).

Σημείωση. Αντί για το μέσο αλληλοπαθές ρήμα χρησιμοποιείται επίσης το ενεργητικό ρήμα με αντικείμενο την αλληλοπαθή ή την αυτοπαθή αντωνυμία του γ' προσώπου:

Οἱ ὑπέρεται διέφθειρον ἀλλήλους.

Φθονοῦντες ἑαυτοῖς μισοῦσιν ἀλλήλους (= φθονούνται μεταξύ τους γι' αυτό και μισούνται).

(πβ. ν.ε.: Υποστηρίζονται μεταξύ τους ή υποστηρίζει ο ένας τον άλλον).

66 δ) Μέσα δυναμικά, όσα σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί χρησιμοποιώντας όλες τις σωματικές και πνευματικές δυνάμεις του:

πολιτεύομαι = ενεργώ ως πολίτης, συμμετέχω στην πολιτική (το ενεργητικό ρήμα *πολιτεύω* = είμαι πολίτης)

λύομαι *αίχμάλωτον* = ελευθερώνω έναν αιχμάλωτο πληρώνοντας λύτρα.

ποιοῦμαι *πόλεμον* = πολεμώ.

(πβ. ν.ε. Αυτός φορτώνεται όλα τα βάρη της οικογένειας. Νοιάζομαι για κάτι).

Σημείωση α'. Σπάνια ο ενεργητικός και ο μέσος τύπος ενός ρήματος έχουν την ίδια σημασία, όπως λ.χ. *στρατοπεδεύω* και *στρατοπεδεύομαι*, *σιδηροφορώ* και *σιδηροφορούμαι* κτλ.

Συνήθως τα μέσα ρήματα χρησιμοποιούνται με διαφορετική σημασία από τα ενεργητικά, λ.χ.

μισθῶ τι = νοικιάζω κάτι σε άλλον — *μισθοῦμαι* τι = νοικιάζω κάτι από άλλον πληρώνοντας μισθό για δική μου χρήση·

ποιῶ *τινα δοῦλον* = κάνω κάποιον δούλο σε άλλον — *ποιοῦμαι* *τινα δοῦλον* = κάνω κάποιον δούλο μου.

ἄρχω λόγου = αρχίζω να μιλά πρώτος — *ἄρχομαι τοῦ λόγου* = αρχίζω να μιλά (το ενεργητικό ρήμα *ἄρχω* σημαίνει αρχίζω σε σχέση με τους άλλους, ενώ το μέσο ρήμα *ἄρχομαι* σε σχέση με την αρχή ή τη λήξη του λόγου μου), λ.χ. *Ἀρχεται ὁ πόλεμος ἐνθὲνδε ἤδη Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων* — *Ἄδικεῖτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολέμου ἄρχοντες καὶ σπονδὰς λύοντες*.

Γενικά με το ενεργητικό ρήμα ο συγγραφέας τονίζει περισσότερο την ενέργεια του υποκειμένου στη σχέση της με κάποιο άλλο πρόσωπο ή πράγμα, ενώ με το μέσο τη σχέση που έχει η ενέργεια αυτή με το ίδιο το υποκείμενο.

Σημείωση β'. Η σημασία των μέσων ρημάτων δεν είναι δυνατό να καθορίζεται πάντοτε με ακρίβεια. Το ίδιο μέσο ρήμα μπορεί να μην έχει πάντοτε την ίδια σημασία και έτσι να μην ανήκει πάντοτε στην ίδια κατηγορία· λ.χ. *οἰκοδομοῦμαι οἰκίαν* μπορεί να σημαίνει: χτίζω σπίτι με τους οικοδόμους (**μέσο διάμεσο**) αλλά και χτίζω σπίτι ενεργώντας και ο ίδιος, επιβλέποντας, δαπανώντας κτλ. (**μέσο δυναμικό**).

(πβ. ν.ε. η κυρία χτενίζεται = ή μόνη της: **αυτοπαθές**, ή από την κομμώτρια: **πλάγιο διάμεσο**).

3. ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

67 Τα παθητικά ρήματα φανερώνουν ότι το υποκείμενο δέχεται μια ενέργεια από κάποιο άλλο πρόσωπο ή πράγμα, δηλαδή παθαίνει κάτι. Βρίσκονται συνήθως στη μέση φωνή, αλλά και στην ενεργητική φωνή υπάρχουν παθητικά ρήματα, όπως θα δούμε παρακάτω.

68 Το πρόσωπο ή το πράγμα από το οποίο προέρχεται αυτό που παθαίνει το υποκείμενο λέγεται ποιητικό αίτιο:

Ἀπέθανε μισούμενος ὑπὸ πάντων.

Ἐπράχθη οὐδὲν ἀπὸ τῶν τυράννων ἔργον ἀξιόλογον.

Εἰ ταῦτα λέξεις, ἐχθαρῇ ἐξ ἐμοῦ (= θα μισηθείς από μένα).

Κῦρος οὕτως ἐτελεύτησεν (= πέθανε) *ὡς παρὰ πάντων* ὁμολογεῖται.

Μεγακλῆς δεινόν τι ἔσχε ἀτιμάζεσθαι πρὸς Πεισιστράτου (= ο Μ. το θεώρησε φοβερό να προσβάλλεται από τον Π.).

Ταῦτα Θεμιστογένηι τῷ Συρακοσίῳ γέγραπται (= έχουν γραφεί από το Θ.).

Ὁ ποταμός ἐστίν ἡμῖν διαβατέος (= πρέπει εμεῖς να περάσουμε τον π.).

Ὁ ἀνεξέταστος βίος οὐ βιωτὸς ἀνθρώπῳ (ἐστί) (= δεν αξίζει να ζει ο άνθρωπος μια ζωή χωρίς να σκέφτεται και να ερευνά).

Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται:

α) με την πρόθεση *ὑπό* και γενική (ή σπανιότερα: *ἀπό*, *ἐκ*, *παρά*, *πρός* και γενική).

β) με δοτική ονόματος ή αντωνυμίας, χωρίς πρόθεση, συνήθως όταν υπάρχει ρήμα συντελικού χρόνου (παρακείμενου, υπερσυντέλικου, συντελ. μέλλοντα) ή ρηματικό επίθετο σε -τέος και, συχνά, -τός. (βλ. §53γ3).

(πβ. ν.ε. Προδόθηκε **ἀπό** τους συνεργάτες του. Σεβαστός **σε** όλους. Γη ποτισμένη **με** ιδρώτα).

69 Τα παθητικά ρήματα κανονικά σχηματίζονται από ενεργητικά μεταβατικά ρήματα, μονόπτωτα ή δίπτωτα. Κατά τη μετατροπή της ενεργητικής συντάξεως σε παθητική γίνονται οι ακόλουθες αλλαγές:

α) *Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας — Οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.*

Το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο στο παθητικό ρήμα, και το αντικείμενο γίνεται υποκείμενο του παθητικού ρήματος.

β) *Οἱ Ἀθηναῖοι εἶλοντο Ἀλκιβιάδην στρατηγόν* (= οι Αθ. εξέλεξαν τον Αλκ. στρατηγό) — *Ἀλκιβιάδης ἡρέθη στρατηγὸς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.*

Εκτός από τις αλλαγές που είδαμε στο παράδειγμα α, το κατηγορούμενο (*στρατηγόν*) του αντικειμένου του ενεργητικού ρήματος μένει κατηγορούμενο αλλά του υποκειμένου του παθητικού ρήματος.

γ) Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τὸν παῖδα τὴν μουσικὴν — Ὁ παῖς διδάσκεται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τὴν μουσικὴν.

Τῇ στρατιᾷ ἀπέδωκε Κύρος μισθὸν τεσσάρων μηνῶν — Τῇ στρατιᾷ ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ Κύρου μισθὸς τεσσάρων μηνῶν.

Το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο και το άμεσο αντικείμενο (*τόν παῖδα, μισθόν*) του ενεργητικού ρήματος γίνεται υποκείμενο του παθητικού. Αλλά το δεύτερο αντικείμενο, το έμμεσο (*τὴν μουσικὴν, τῇ στρατιᾷ*), παραμένει έμμεσο αντικείμενο στο παθητικό ρήμα.

70 Μερικά ενεργητικά ρήματα έχουν ως παθητικό ένα άλλο ρήμα ενεργητικής ή μέσης φωνής ή μια περίφραση όπως:

ἀποκτείνω(= σκοτώνω) τινά - ἀποθνήσκω(= σκοτώνομαι) ὑπὸ τινος,
ἐκβάλλω(= εξορίζω) τινά - ἐκπίπτω(= εξορίζομαι) ὑπὸ τινος
εὖ λέγω(= επαινῶ) τινά - εὖ ἀκούω(= επαινούμαι) ὑπὸ τινος
εὖ ποιῶ(= ευεργετῶ) τινά - εὖ πάσχω(= ευεργετούμαι) ὑπὸ τινος
αἱρῶ(= συλλαμβάνω, κυριεύω) - ἀλίσκομαι(= συλλαμβάνομαι, κυριεύομαι).

(αλλά και αἱροῦμαι = εκλέγω - αἱροῦμαι = εκλέγομαι)

δίκην λαμβάνω παρὰ τινος (= τιμωρῶ κάποιον) - δίκην δίδωμί τινι(= τιμωροῦμαι ἀπὸ κάποιον)

μισῶ τινά - μισοῦμαι ἢ μισητὸς γίγνομαι ἢ μίσος ἔχω πρὸς τινος
ζημιῶ τινά - ζημιοῦμαι ἢ ζημίαν λαμβάνω παρὰ τινος

(πβ. ν.ε. ζηλεύω - γίνομαι ζηλευτός, συγχωρῶ - παίρνω συγχώρηση).

71 Με περίφραση σχηματίζεται κανονικά ο παθητικός τύπος των αποθετικών ρημάτων, λ.χ.:

αἰδοῦμαι τινά (= ντρέπομαι, σέβομαι κάποιον) – αἰδοῦς τυγχάνω ὑπὸ τινος (= με σέβεται κάποιος)

αἰτιῶμαι τινά (= κατηγορῶ κάποιον) – αἰτίαν ἔχω ἢ αἰτίαν λαμβάνω ὑπὸ τινος (= κατηγοροῦμαι)

(πβ. ν.ε. δέχομαι ενεργ. διαθ. - γίνομαι δεκτός παθ. διαθ., περιποιούμαι ενεργ. διαθ. - βρίσκω περιποίηση παθητ. διαθ.).

4. ΟΥΔΕΤΕΡΑ ΡΗΜΑΤΑ

72 Τα ουδέτερα ρήματα, δηλαδή αυτά που φανερώνουν ότι το υποκείμενο ούτε ενεργεί ούτε δέχεται καμιά ενέργεια αλλά βρίσκεται απλώς σε μια κατάσταση, είναι κυρίως ενεργητικά, όπως: *ζῶ, ὑγιαίνω, σωφρονῶ* κτλ.

Ἀεὶ ποτε ζῇ τᾶγραπτα κάσφαλῇ θεῶν νόμιμα.

Οἱ πολέμιοι ἡσυχάζουσι.

ΑΠΡΟΣΩΠΑ ΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΩΠΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ

73 Μερικά ρήματα, όπως και στη ν.ε., λέγονται **απρόσωπα** ή **τριτοπρόσωπα**, γιατί βρίσκονται συνήθως, ή μόνο, στο γ' ενικό πρόσωπο και δεν έχουν ως υποκείμενο ένα πρόσωπο ή πράγμα. Μερικά από τα πιο συχνά είναι:

δεῖ(= είναι ανάγκη), *χρή*(= πρέπει), *προσῆκει*(= ταιριάζει), *ἄρκει, πρέπει, ἐγχωρεῖ*(= επιτρέπεται), *ἔστι*(= είναι δυνατό), *ἔξεστι*(= επιτρέπεται, είναι δυνατό), *ἔνεστι*(= είναι δυνατό), *πάρεστι*(= είναι δυνατό), *δοκεῖ*(= φαίνεται, φαίνεται καλό, αποφασίζεται), *μέλει* (= υπάρχει φροντίδα), *λέγεται, ὁμολογεῖται, ἀγγέλλεται, νομίζεται* κτλ.

Μερικά από τα απρόσωπα ρήματα χρησιμοποιούνται και ως προσωπικά, λ.χ. *δεῖ* και *δέω*(= έχω ανάγκη), *δοκεῖ* και *δοκῶ*(= φαίνομαι, νομίζω), *λέγεται* και *λέγομαι* κτλ.

Εκτός από τα απρόσωπα ρήματα υπάρχουν και οι απρόσωπες εκφράσεις που σχηματίζονται:

α) με το ρήμα *ἐστί* και ένα ουσιαστικό ή το ουδέτερο ενός επιθέτου ή μετοχής, λ.χ. *ἀνάγκη ἐστί, καιρός ἐστί, ἄξιόν ἐστί, ῥάδιόν ἐστί* (=είναι εύκολο), *βιωτόν ἐστί, διδασκτέον ἐστί, πρέπον ἐστί, εἰκός ἐστί* (=είναι φυσικό, λογικό) κτλ.

β) με το ρήμα *ἔχει* και κάποιο επίρρημα, λ.χ. *ἀναγκαίως ἔχει, καλῶς ἔχει, ῥαδίως ἔχει* κτλ. (βλ. και §97β).

74 Τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις παίρνουν συνήθως έναν προσδιορισμό σε δοτική που δείχνει το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το ρήμα και λέγεται **δοτική προσωπική** (βλ. §53):

Ἔδοξεν αὐτοῖς πορεύεσθαι (= φάνηκε καλό σ' αυτούς να προχωρήσουν, αποφασίστηκε ή αποφάσισαν να...).

Ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστὶν ἀνθρώποις εὐρεῖν.

(πβ. ν.ε. μου είναι αδύνατο να το κάνω).

Επίσης παίρνουν συνήθως ως υποκείμενο ανάρθρο απαρέμφατο:

Δεῖ γράμματα μαθεῖν καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν (= πρέπει να μάθει κανείς γράμματα και αφού μάθει να έχει μυαλό).

Ὡρα ἐστὶν ἀπιέναι (= είναι ώρα να φύγουμε).

Καὶ γὰρ δακρῦσαι ῥαδίως αὐτοῖς ἔχει ἅπαντά τ' εἰπεῖν (= τους είναι εύκολο να δακρύνουν και να τα πουν όλα) (βλ. και §§96β, 97β).

75 Μερικά απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις μπορεί να έχουν ως υποκείμενο όχι απαρέμφατο αλλά ειδική πρόταση λ.χ.:

Ἀρκεῖ ὅτι τῶν ἄλλων καταγελαῖς.

Λέγεται ὅτι Κῦρος τέθνηκε.

Δῆλον ἐγένετο ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐμβαλοῖεν (= ότι θα εισβάλουν).

Ἐγγέλθη αὐτῷ ὅτι τὰ Μέγαρα ἀφέστηκε (= ότι τα Μέγαρα αποστάτησαν (βλ. και §155β)).

(πβ. ν.ε. διαδόθηκε ότι αύριο θα ανακοινωθούν τα αποτελέσματα).

Σημείωση. Μερικά απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις μπορεί να πάρουν ως υποκείμενο επίσης:

α) ενδοιαστική πρόταση:

Οὐδείς κίνδυνος μὴ τις ἐκ τοῦ ὀπισθεν ἐπίσποιτο (= ακολουθήσει)

(πβ. ν.ε. υπάρχει κίνδυνος μήπως πέσει το παιδί).

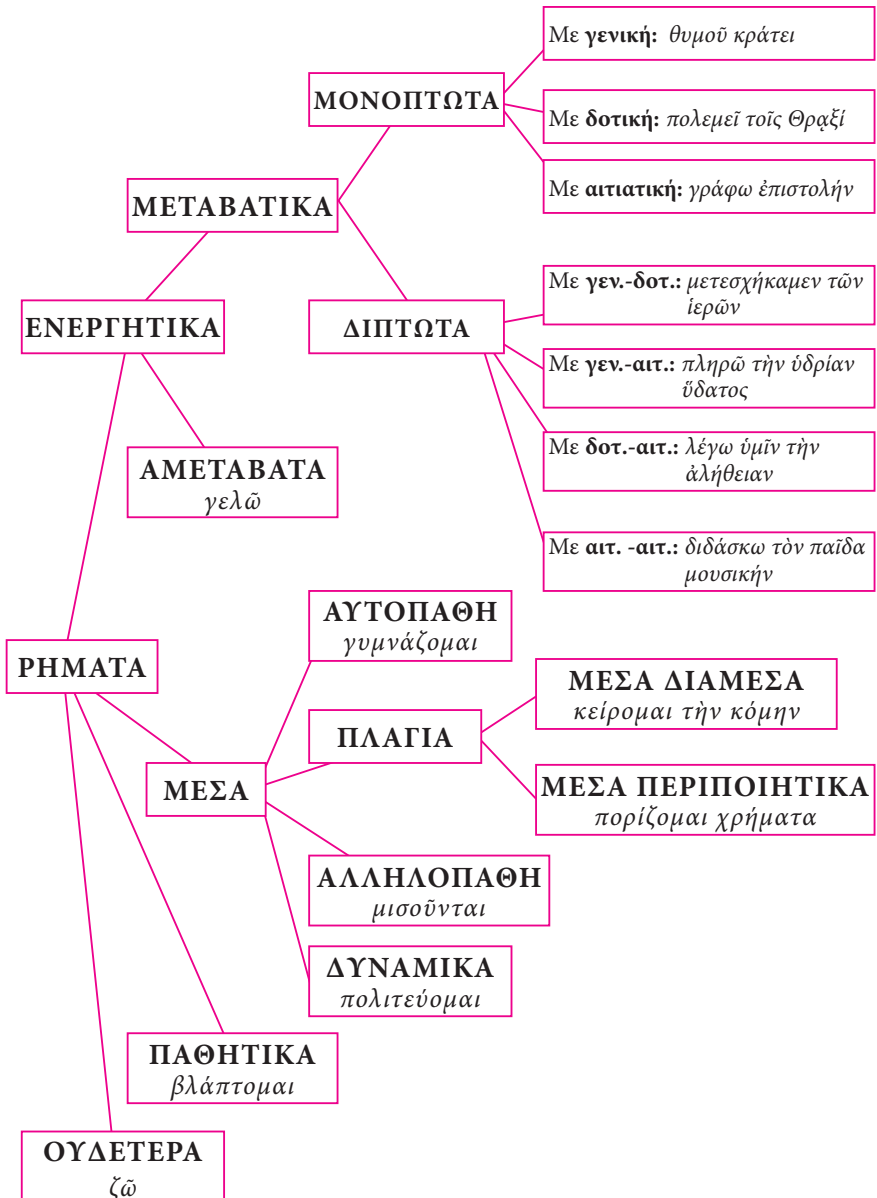
β) πλάγια ερωτηματική πρόταση:

Ἀπόρως ἡμῖν ἔχει πόθεν τύχοιμεν ἄν σωτηρίας (= δεν ξέρουμε από πού...),

(πβ. ν.ε. είναι άγνωστο τι θα συμβεί αργότερα).

Πίνακας 7

ΤΟ ΡΗΜΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

76

Οι χρόνοι του ρήματος όπως και στη ν.ε., δηλώνουν: τη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον) και τον τρόπο ενέργειας του ρήματος (εξακολουθητικός, συνοπτικός, συντελεσμένος).

Στο παρόν αναφέρονται: ο ενεστώτας και ο παρακείμενος εν μέρει και λέγονται **παροντικοί χρόνοι**, στο παρελθόν: ο παρατατικός, ο αόριστος, ο υπερσυντέλικος και ο παρακείμενος εν μέρει και λέγονται **παρελθοντικοί** (ή ιστορικοί ή παραγόμενοι) χρόνοι, στο μέλλον ο (απλός) μέλλοντας και ο συντελεσμένος μέλλοντας και λέγονται **μελλοντικοί χρόνοι**.

Ως προς τον τρόπο ενέργειας παρουσιάζουν αυτό που δηλώνει το ρήμα:

εξακολουθητικά: ο ενεστώτας, ο παρατατικός και εν μέρει ο μέλλοντας* και λέγονται **εξακολουθητικοί χρόνοι**,

συνοπτικά: ο αόριστος και ο μέλλοντας εν μέρει και λέγονται **συνοπτικοί χρόνοι**,

σαν κάτι αποτελειωμένο (συντελεσμένο): ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας και λέγονται **συντελικοί χρόνοι**.

77

Οι χρόνοι τη σημασία τους και ως προς τη χρονική βαθμίδα και ως προς τον τρόπο τη διατηρούν μόνο στην οριστική, ενώ στις άλλες εγκλίσεις το απαρέμφατο και τη μετοχή διατηρούν τη σημασία τους ως προς τον τρόπο όχι όμως και ως προς τη χρονική βαθμίδα· έτσι λ.χ. ο αόριστος στην υποτακτική δείχνει κάτι συνοπτικό όχι όμως πάντα στο παρελθόν· η χρονική βαθμίδα καθορίζεται από το ρήμα της κύριας προτάσεως ή από τα συμφραζόμενα, λ.χ.:

* Ο μέλλοντας της αρχαίας ελληνικής αντιστοιχεί με τους δύο μέλλοντες της ν.ε., δηλαδή και με το συνοπτικό και με τον εξακολουθητικό μέλλοντα.

Λέγω ταῦτα, ἵνα πεισθῇτε (ο αόριστος στην υποτακτική πεισθῇτε αναφέρεται στο παρόν).

Ἔλεγον ταῦτα, ἵνα πεισθῇτε (ο ίδιος χρόνος αναφέρεται στο παρελθόν) κτλ.

I. ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

1. Ο ενεστώτας

78 Ο ενεστώτας στην οριστική φανερώνει ότι αυτό που σημαίνει το ρήμα γίνεται τώρα και εξακολουθητικά, αλλά επίσης φανερώνει:

α) κάτι που γίνεται πάντα ή επαναλαμβάνεται αόριστα. Η χρήση αυτή του ενεστώτα υπάρχει συνήθως στα γνωμικά και στις παροιμίες (**γνωμικός ενεστώτας**):

Ἀναρχία πόλεις ὄλλυσι (= καταστρέφει).

Γῇ πάντα **κομίζει** και **πάλιν κομίζεται** (= η γη δίνει τα πάντα και τα πάντα πάλι παίρνει πίσω).

(πβ. ν.ε. όποιος βιάζεται σκοντάφτει).

β) κάτι που θέλει ή προσπαθεί να κάνει το υποκείμενο της προτάσεως (**βουλητικός ή αποπειρατικός ενεστώτας**):

Νῦν δὲ **ἐξελαύνετε** ἡμᾶς ἐκ τῆσδε τῆς χώρας (= θέλετε να μας διώξετε από...).

Πείθω τινά (= προσπαθώ να πείσω κάποιον).

(πβ. ν.ε. Ἐρχεσαι μαζί μας; = θέλεις να ρθεις... Αυτός **θεραπεύει** την πληγή του με βότανα = προσπαθεί να θεραπεύσει... Βοήθεια, με **σκοτώνουν!**).

γ) κάτι που έγινε ήδη στο παρελθόν (**ιστορικός ή δραματικός ενεστώτας**). Η χρήση αυτή του ενεστώτα υπάρχει στις διηγήσεις:

Καὶ εὐθὺς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ εἰπὼν τὸν ἄνδρα ὁρῶ **παίει** (= χτυπά) κατὰ τὸ στέρνον καὶ **τιτρώσκει** (= τραυματίζει) διὰ τοῦ θώρακος (αντί: ἔπαισε και ἔτρωσε).

(πβ. ν.ε. ρωτάει τον ένα, ρωτάει τον άλλο, τίποτε· τότε αποφασίζει και πηγαίνει ο ίδιος.).

Με τον ιστορικό ενεστώτα η διήγηση αποκτά παραστατικότητα και ζωντάνια.

δ) κάτι που θα γίνει οπωσδήποτε στο μέλλον· επειδή ως βεβαιότατο, είναι σαν να γίνεται τώρα, γι' αυτό χρησιμοποιείται ενεστώτας αντί για μέλλοντα:

Εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον, τῇ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπιτήδεια (= το στράτευμα οπωσδήποτε δε θα έχει τα απαραίτητα),

(πβ. ν.ε. φεύγω το πρωί).

Κανονικά ο ενεστώτας *εἶμι* χρησιμοποιείται ως μέλλοντας του ρήματος *ἔρχομαι*.

ε) κάτι που εξακολουθεί να υπάρχει ως αποτέλεσμα από το παρελθόν (**αποτελεσματικός ενεστώτας**, που χρησιμοποιείται αντί για παρακείμενο):

Ἐπὶ γὰρ πόλεις, ὡς ἐγὼ ἀκοῇ αἰσθάνομαι, μέλλομεν ἰέναι μεγάλας (= όπως εγώ έχω ακούσει...).

(πβ. ν.ε. στέκομαι και κοιτάζω).

Έτσι με σημασία παρακειμένου χρησιμοποιείται ο ενεστώτας των ρημάτων *ἀκούω, αἰσθάνομαι, γινώσκω, νικῶ, φεύγω* (= είμαι εξόριστος) κτλ. Κανονικά χρησιμοποιείται ως παρακείμενος ο ενεστώτας των ρημάτων *ἦκω* (= έχω έρθει), *οἶχομαι* (= έχω φύγει), *κάθημαι, κείμαι* (= είμαι πεσμένος κάτω).

2. Ο παρατατικός

79 Ο παρατατικός σημαίνει ότι κάτι γινόταν στο παρελθόν εξακολουθητικά:

α) συνεχώς (χωρίς διακοπή), λ.χ. *Ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἔστώς, ἦ β) με επανάληψη (με διακοπές), λ.χ. Μένων ὁ Θετταλὸς οὐδενὸς πολέμιου κατεγέλα*.

(πβ. ν.ε. Μιλούσε πολλή ώρα μα δεν τον άκουγε κανείς. Κάθε πρωί έτρεχε για το σχολείο).

Επίσης ο Παρατατικός μπορεί να σημαίνει όπως και ο ενεστώτας,

**βούληση ή προσπάθεια (απόπειρα) (βουλευτικός ή αποπειρατικός πα-
ρατατικός):**

Ἐπίτηδές σε οὐκ ἤγειρον, ἵνα ὡς ἥδιστα διάγῃς (= επίτηδες δεν ήθελα να σε ξυπνήσω...).

Ἐκαστος ἔπειθεν αὐτὸν ὑποστῆναι τὴν ἀρχήν (= ο καθένας προσπα-
θούσε να τον πείσει...).

(πβ. ν.ε. Γιατί δεν ερχόσουν; = γιατί δεν ήθελες να ρθεις; Ο πατέρας μας έδινε θάρρος στις δύσκολες στιγμές = προσπαθούσε να μας δώ-
σει...).

Σημείωση. Τα ρήματα που χρησιμοποιούνται στον ενεστώτα με σημασία παρακειμέ-
νου, στον παρατατικό χρησιμοποιούνται με σημασία υπερσυντέλικου· λ.χ. ἐνίκων = είχα
νικήσει, ήμουν νικητής.

3. Ο μέλλοντας

80 Ο μέλλοντας στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα
θα γίνει στο μέλλον: ή συνοπτικά (και αντιστοιχεί με το συνοπτικό μέλ-
λοντα της ν.ε.) ή εξακολουθητικά (και αντιστοιχεί με τον εξακολουθητι-
κό μέλλοντα της ν.ε.):

Ἐὰν ἀκολουθήσῃς ἐμοί, εἰσάξω σε ἐγὼ εἰς τὴν ἀκρόπολιν (= θα σε εισα-
γάγω στην...) (μέλλοντας συνοπτικός).

Ῥαδίως τὰ ἐπιτήδεια ἔξομεν, ὅσον χρόνον ἐν τῇ πολεμίᾳ ἐσόμεθα (μέλ-
λοντας εξακολουθητικός).

Επίσης σημαίνει:

α) προστακτική (βουλευτικός μέλλοντας):

Ὡς οὖν ποιήσετε (= έτσι λοιπόν θα κάμετε, έτσι κάμετε),

(πβ. ν.ε. ύστερα από το σχολείο θα 'ρθεις αμέσως στο σπίτι!).

β) αυτό που πρέπει να γίνει:

Πότερον οὖν πρὸς ἐκείνον τὸν λόγον ποιήσομαι ἢ πρὸς σέ; (= σε ποιον
λοιπόν πρέπει να μιλήσω, σ' εκείνον ή σ' εσένα;)

(πβ. ν.ε. πες μου τι θα κάνω, αν δεν τον βρω εκεί;)

γ) κάτι που συμβαίνει πάντοτε, στο παρόν, στο παρελθόν, στο μέλλον
(γνωμικός μέλλοντας):

Οὐδείς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἄποτείσει (= κανένας άνθρωπος που κάνει αδικίες δεν μπορεί να μην τιμωρηθεί = κάθε άνθρωπος που αδικεί τιμωρείται),
(πβ. ν.ε. όποιος σπείρει θα θερίσει).

Σημείωση. Περιφραστικός μέλλοντας σχηματίζεται από το ρ. μέλλω με απαρέμφατο ενεστώτα ή μέλλοντα ή και αορίστου και σημαίνει: 1) πρόκειται να: *Μέλλω ὑμᾶς διδάξειν ὅθεν μοι ἡ διαβολή γέγονε*, 2) πρέπει να , είναι επόμενο να: *Τί οὐ μέλλει γελοῖον εἶναι;*

4. Ο αόριστος

81 Ο αόριστος στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα έγινε στο παρελθόν και λαμβάνεται συνοπτικά, άσχετα αν έγινε με μια διάρκεια. Σημαίνει επίσης:

α) την αρχή μιας πράξεως ή μιας καταστάσεως (**εναρκτικός αόριστος**) και μεταφράζεται με: άρχισε να...:

Ἐπειδὴ δὲ ἐβασίλευσε Θησεύς, *συνώκισε πάντας* (= όταν άρχισε τη βασιλεία του ο Θ....).
(πβ. ν.ε. μ' αυτά που άκουγε, **φοβήθηκε**).

β) κάτι που ισχύει πάντοτε (**γνωμικός αόριστος**). Μεταφράζεται με ενεστώτα:

Τὰς τῶν φαύλων συνηθείας ὀλίγος χρόνος διέλυσε(= τις φιλίες των κακῶν τις διαλύει πάντοτε...).

(πβ. ν.ε. ο τρελός είδε το μεθυσμένο κι έφυγε).

γ) κάτι που θα γίνει στο μέλλον οπωσδήποτε:

Ἀπωλόμεθα ἄρα, *εἰ κακὸν νέον προσοίσομεν παλαιῷ* (= θα χαθούμε οπωσδήποτε, αν προσθέσουμε...).

(πβ. ν.ε. Στο καφενείο: — Έναν καφέ, παρακαλώ! — Έφτασε.).

5. Ο παρακείμενος

82 Ο παρακείμενος στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δηλώνει το ρήμα έχει γίνει στο παρελθόν αλλά υπάρχει αποτελειωμένο και στο πα-

ρόν. Έτσι ο παρακείμενος ανήκει και στους παροντικούς και στους παρελθοντικούς χρόνους:

Γέγραφε δὲ καὶ ταῦτα Θουκυδίδης (= τα έχει γράψει και τώρα είναι γραμμένα).

Γι' αυτό και πολλοί παρακείμενοι έχουν σημασία ενεστώτα: *δέδοικα* (= φοβούμαι), *ἔοικα* (= μοιάζω), *κέκτημαι* (= έχω), *μέννημαι* (= θυμούμαι), *οἶδα* (= γνωρίζω), *εἴωθα* (= συνηθίζω) κτλ.

Ο παρακείμενος επίσης χρησιμοποιείται μερικές φορές για το μέλλοντα, όπως και ο αόριστος, για να δηλωθεί ότι κάτι θα γίνει οπωσδήποτε:

Κἂν τοῦτο νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πεποιήται.

(πβ. ν.ε. αν σε δουν, είσαι χαμένος).

Σημείωση. Ο παρακείμενος ενός ρήματος εκφέρεται και περιφραστικά με το ρ. *εἰμί* και τη μετοχή παρακειμένου του ρήματος ή με το ρ. *ἔχω* και τη μετοχή του αορίστου του ρήματος.

Ἐγὼ εἰμι τοῦτο δεδρακώς (αντί: ἐγὼ τοῦτο δέδρακα).

Θαυμάσας ἔχω (αντί: τεθαύμακα).

6. Ο υπερσυντέλικος

83 Ο υπερσυντέλικος σημαίνει ότι αυτό που δηλώνει το ρήμα είχε γίνει, δηλαδή ήταν τελειωμένο σε μια χρονική στιγμή του παρελθόντος:

Ἐπὶ τὸ ναυτικόν, ὃ ἡθροίκει ἀπὸ τῶν συμμάχων, ἐξεπέμφθη Κρατησιπίδας (= το οποίο είχε συναθροίσει από τους συμμάχους...).

Αντίστοιχα με τον παρακείμενο πολλοί υπερσυντέλικοι έχουν σημασία παρατατικού:

ἐδεδοίκειν (= φοβόμουν), *ἐώκειν* (= έμοιαζα), *ἐκεκτήμην* (= είχα), *ἐμεμνήμην* (= θυμόμουν) κτλ.

Σημείωση. Ο υπερσυντέλικος πολλές φορές δηλώνει μια πράξη του παρελθόντος που έγινε αμέσως έπειτα από μιαν άλλη πράξη επίσης του παρελθόντος, και τότε μεταφράζεται με αόριστο και με το αμέσως ή την ίδια στιγμή:

Ὡς δ' ἐλήφθησαν οὗτοι, **ἐλέλυντο** αἱ σπονδαὶ καὶ τοῖς Κερκυραίοις **παρεδέδοντο**. (= αμέσως λύθηκαν οι συνθήκες και παραδόθηκαν την ίδια στιγμή στους Κερκ.).

7. Ο συντελεσμένος μέλλοντας

84 Ο συντελεσμένος μέλλοντας σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα θα είναι τελειωμένο σε μια χρονική στιγμή του μέλλοντος:

Φίλος ἡμῖν οὐδεὶς **λελείπεται** (= κανένας φίλος δε θα μας έχει απομείνει, δηλαδή κάποτε στο μέλλον).

Σημείωση. Πολλές φορές ο συντελεσμένος μέλλοντας φανερώνει μια μελλοντική πράξη που θα γίνει **οπωσδήποτε** ύστερα από μίαν άλλη επίσης μελλοντική πράξη:
Φράζε καὶ πεπράζεται (= λέγε και θα γίνει αμέσως, μόλις θα το πεις).

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

ΤΡΟΠΟΣ	ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ		
	ΠΑΡΟΝ		ΜΕΛΛΟΝ
	Πείθω τινά.	1. ο παρατατικός Ἐδάκρυε πολὺν χρόνον.	1. ο μέλλοντας, εν μέρει Ἐν τῇ πολεμίᾳ ῥάδιως ἔξομεν τὰ ἐπιτήδεια. (= θα ἔχομε...)
ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ		1. ο αόριστος Ἐγραψα ἐπιστολήν.	1.ο μέλλοντας, εν μέρει Γράψω ἐπιστολήν. (= θα γράψω...)
	1. ο παρακεείμενος, εν μέρει Θεμιστογένηι ταῦτα γέγραπται.	1. ο παρακεείμενος, εν μέρει Οἱ πολέμοι ἐπιωρκήκασι. 2. ο υπερσυντέλικος Αἱ σπονδαὶ ἐλέλυντο.	1. ο συντελεσμένος μέλλοντας Φίλος ἤμῃν οὐδεὶς λείψεται.

II. ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Η οριστική

85 Η οριστική είναι η έγκλιση του πραγματικού. Ειδικότερα:

α) η οριστική με κάθε χρόνο εκφράζει κάτι που είναι ή θεωρείται πραγματικό:

Ἡμεῖς ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους (= τηρούμε...).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεμψαν ἐπὶ τὰς ναῦς Καλλικρατίδαν.

Καλλικρατίδας ἐλθὼν παρὰ Κῦρον ἦται μισθόν (= ζητούσε...).

β) η οριστική παρελθοντικού χρόνου με το δυνητικό ἄν φανερώνει το δυνατό στο παρελθόν ή το αντίθετο του πραγματικού (**δυνητική οριστική**):

Ἐνθα δὴ ἔγνω ἄν τις ὅσου ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα (= τότε θα καταλάβαινε κανείς πόσο αξίζει το να αγαπούν τον άρχοντα).

Εἰ μὴ εἴχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἄν ἦμεν (= θα ήμασταν, αλλά δεν είμαστε).

Η δυνητική οριστική μεταφράζεται με: **θα** και παρατατικό ή υπερσυντέλικο.

γ) η οριστική αορίστου ή παρατατικού με το ἄν φανερώνει κάποτε όχι το δυνατό στο παρελθόν, αλλά κάτι που συνέβαινε με επαναλήψεις στο παρελθόν:

Εἴ τις δοκοίη αὐτῷ βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= αν του φαινόταν ότι κάποιος χάζευε, τον χτυπούσε).

Ἀναλαμβάνων οὖν αὐτῶν τὰ ποιήματα διηρώτων ἄν αὐτοὺς τί λέγοιεν (= έπαιρνα λοιπόν στα χέρια μου τα ποιήματα και τους ρωτούσα κάθε φορά τι ήθελαν να πουν).

Μεταφράζεται με παρατατικό.

δ) η οριστική του παρατατικού ή αορίστου με το εἰ γάρ ή εἴθε φανερώνει ευχή που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί (**ευχετική οριστική**):

Εἴθ' ἦσθα δυνατός, ὅσον πρόθυμος εἶ (= μακάρι να ήσουν δυνατός, όσο είσαι πρόθυμος).

Η ίδια ευχή εκφράζεται και με τον αόριστο β του ρ. *ὀφείλω* (*ὥφελον*) και απαρέμφατο ενεστώτα ή αορίστου:

Ὡφελε Κῦρος ζῆν (= μακάρι να ζούσε ο Κ. αλλά δε ζει).

Σημείωση. Οι φράσεις *ὀλίγου* ή *μικροῦ δεῖν* (ή χωρίς το *δεῖν*) και αόριστος σημαίνουν: **λίγο έλειψε να...**

Ὀλίγου δεῖν ἀπέθανον (= λίγο έλειψε να σκοτωθούν, παρά λίγο να...).

Ὀλίγου ἐπελαθόμεθα εἰπεῖν (= λίγο έλειψε να ξεχάσουμε να πούμε).

2. Η υποτακτική

86 Η υποτακτική φανερώνει κυρίως αυτό που περιμένουμε να γίνει (**το προσδοκώμενο**). Ειδικότερα:

α) φανερώνει επιθυμία συχνά με το *ἄγε, ἴθι, φέρε* (= εμπρός, έλα) (**βουλητική υποτακτική**):

Μήπω ἴωμεν ἐκεῖσε (= μην πάμε ακόμα εκεί).

Ἄγε δὴ σκοπῶμεν (= εμπρός ας εξετάσουμε).

Έτσι με υποτακτική αορίστου δηλώνεται απαγόρευση ή αποτροπή:

Μὴ ἄλλως ποιήσης.

Μηδενὶ συμφορὰν ὀνειδίσης· κοινὴ γὰρ ἡ τύχη καὶ τὸ μέλλον ἀόρατον (= κανένα να μην ειρωνευτείς για τη συμφορά του...)

β) στο α' πρόσωπο με ερωτηματικές προτάσεις φανερώνει απορία (**απορηματική υποτακτική**):

Εἴπωμεν ἢ σιγῶμεν; (= να μιλήσουμε ή να...) (Βλ. §1δ)

(πβ. ν.ε. να το πω; να μην το πω; τι να κάνω;)

Η απορηματική υποτακτική πολλές φορές μπαίνει ύστερα από το *βούλει* ή *βούλεσθε*:

Βούλεσθε οὖν, ὁ Καλλίας ἔφη, συνέδριον κατασκευάσωμεν; (= θέλετε λοιπόν, είπε ο Κ., να ετοιμάσουμε ένα συνέδριο;).

3. Η ευκτική

87 Η ευκτική, μια έγκλιση που δεν υπάρχει στη ν.ε., φανερώνει κυρίως μιαν απλή σκέψη, χωρίς να εξετάζεται αν πρόκειται για κάτι πραγμα-

τικό ή για κάτι που μπορεί ή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί.
Ειδικότερα:

α) εκφράζει ευχή (**ευχετική ευκτική**):

Ὡ παῖ, γένοιο πατρός εὐτυχέστερος, τὰ δ' ἄλλ' ὅμοιος (= μακάρι να γίνεις...).

Συνήθως εμπρός από την ευχετική ευκτική μπαίνει το *εἴθε, εἰ γάρ*: *Εἴθ' ὦ λῶστε, σὺ τοιοῦτος ὢν φίλος ἡμῖν γένοιο* (= μακάρι, φίλτατε, εσύ που είσαι τέτοιος άνθρωπος, να γίνεις φίλος μας).

β) με το δυνητικό αν φανερώνει το δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον (**δυνητική ευκτική**):

Ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ γένοιτ' ἂν ποτε καὶ κακὸς ἢ ὑπὸ χρόνου ἢ ὑπὸ πόνου ἢ ὑπὸ νόσου (= ο καλός άνθρωπος θα ήταν δυνατό καμιά φορά να γίνει κακός ή από το πέρασμα του χρόνου ή...).

Μεταφράζεται με: μπορεί να... ή θα με παρατατικό.

Η δυνητική ευκτική φανερώνει επίσης:

— κάτι πιθανό (όπως ο μέλλοντας):

Ἐπιλίποι δ' ἂν ὁ χρόνος, εἰ πάσας τὰς πράξεις καταριθμησαίμεθα (= δε θα μας φτάσει ο χρόνος, αν...).

(πβ. ν.ε. με υποτακτική: έρθει δεν έρθει, εγώ θα πάω).

— κάποια γνώμη με μετριοπάθεια:

Γένοιο ἂν οὐ κακός (= θα γίνεις πιστεύω...)

(πβ. ν.ε. εσύ θα γινόσουν καλός φιλόλογος).

— ευγενική προσταγή:

Χωροῖς ἂν εἴσω (= μπες μέσα, παρακαλώ).

(πβ. ν.ε. θα πήγαινες μια στιγμή).

Σημείωση α'. Η ευκτική σε δευτερεύουσες προτάσεις (ειδικές, αιτιολογικές, τελικές, ενδοιαστικές, πλάγιες ερωτηματικές κτλ.) που εξαρτώνται από ρήμα παρελθοντικού χρόνου αντιστοιχεί με οριστική ή υποτακτική και λέγεται **ευκτική του πλάγιου λόγου**:

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα (αντί: ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσται πρὸς βασιλέα).

Ἐπορεύετο δ' ἐκτὸς τείχους, ἵνα μελετῶη (αντί: ἵνα μελετᾷ).

Σημείωση β'. Η ευκτική σε δευτερεύουσες προτάσεις υποθετικές, χρονικές ή αναφορικές φανερώνει, χάρη στο ρήμα της κύριας προτάσεως, επανάληψη στο παρελθόν και ονομάστηκε **επαναληπτική ευκτική**:

Εἴ τις δοκοίῃ αὐτῷ βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= αν του φαινόταν ότι κάποιος χάζευε τον χτυπούσε).

Ὅποτε δέ τις *ἀσθενήσειεν*, ἐπεσκόπει ὁ Κύριος καὶ παρεῖχε πάντα ὅτου ἔδει (= όταν κάποιος αρρώσταινε ο Κ. τον επισκεπτόταν και...).

Η επαναληπτική ευκτική μεταφράζεται με παρατατικό,

(βλ. στα σχετικά κεφάλαια των δευτερευουσών προτάσεων).

4. Η προστακτική

88 Η προστακτική, όπως και στη ν.ε., φανερώνει:

α) προσταγή: *Ἄπτε, παῖ, λύχνον* (= άναψε...).

β) απαγόρευση: *Μή μου ἄπτου* (= μη μ' αγγίζεις).

γ) προτροπή, συμβουλή ή παράκληση: *Ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει* (= πείσου σ' εμένα και μην κάνεις αλλιώς).

Γινῶθι σαυτόν.

Μὴ θορυβεῖτε.

δ) ευχή: *Υγίαινε.*

ε) συγκατάθεση ή παραχώρηση: *Ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐχέτω* (συγκατάθεση)· *τάδε δέ, ὦ Σώκρατες, εἰπέ μοι* (παρακλήση).

Οἱ δ' οὖν βοῶντων (= αυτοί ας φωνάζουν).

(πβ. τον αρχαίο τύπο της προστακτικής *έστω* (= ας είναι) και στη ν.ε. για παραχώρηση: *έστω* και αργά πέτυχε το σκοπό του).

Γενική παρατήρηση

89 α) Η απλή οριστική, η δυνητική οριστική και η δυνητική ευκτική είναι εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως και γι' αυτό έχουν άρνηση *οὐ* (βλ. §1α):

Δίς εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἄν ἐμβαίης (= δύο φορές δεν μπορείς να μπεις στο ίδιο νερό του ποταμού).

β) Η υποτακτική, η ευχετική ευκτική, η ευχετική οριστική και η προστακτική είναι εγκλίσεις των προτάσεων επιθυμίας και γι' αυτό έχουν άρνηση *μή* (βλ. §1β):

Μὴ μοι γένοιτο τοῦτο (= μακάρι να μη μου συμβεί αυτό).

Πίνακας 9

ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ φανερώνουν

Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ	Η ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	Η ΕΥΚΤΙΚΗ	Η ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
α) κάτι πραγματικό <i>Ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους</i>	α) μία επιθυμία (βουλευτική υποτακτική) <i>Ἄγε σκοπῶμεν</i>	α) μία ευχή (ευχετική ευκτική) <i>Γένοιο πατρός εὐτυχέστερος</i>	α) προσταγή <i>Ἄπτε παῖ, λύχνον</i>
β) κάτι δυνατό στο παρελθόν (δυνητική οριστική) <i>Ἔγνων ἂν τις ὅσου ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα</i>	β) μία απορία (απορηματική υποτακτική) <i>Εἴπωμεν ἢ σιγῶμεν;</i>	β) κάτι δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον (δυνητική ευκτική) <i>Ὁ ἀγαθὸς γένοιτ' ἂν ποτε καὶ κακός</i> Η δυνητική ευκτική φανερώνει επίσης: -ὅ,τι και ο μέλλοντας <i>Ἐπιλίποι δ' ἂν ὁ χρόνος</i> -γνώμη με μετριοπάθεια <i>Γένοιο ἂν οὐ κακός</i> -ευγενική προσταγή <i>Χωροῖς ἂν εἶσω</i>	β) απαγόρευση <i>Μή μου ἄπτου</i>
γ) κάτι το αντίθετο του πραγματικού (δυνητική οριστική) <i>Εἰ μὴ εἶχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν</i>			γ) προτροπή, συμβουλή ή παράκληση <i>Ἔμοι πείθου</i> <i>Γνῶθι σαυτόν</i> <i>Μή θορυβεῖτε</i>
δ) κάτι που επαναλαμβάνόταν στο παρελθόν (Παρατατικός ή αόριστος με αν) <i>Ἀναλαμβάνων τὰ ποιήματα διηρώτων ἂν αὐτούς</i>			δ) ευχή <i>Υγίαине</i>
ε) ευχή που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί (Παρατατικός ή αόριστος με εἰ γάρ ή εἴθε - ευχετική οριστική) <i>Εἴθ' ἦσθα δυνατός, ὅσον πρόθυμος εἶ</i>			ε) συγκατάθεση ή παραχώρηση <i>Ταῦτα οὕτως ἐχέτω</i>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

1. ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

90 Εκτός από την οριστική, υποτακτική, ευκτική, προστακτική, που λέγονται προσωπικές εγκλίσεις, υπάρχουν στην αρχαία ελληνική και οι ονομαστικοί τύποι του ρήματος, το απαρέμφατο και η μετοχή, που λέγονται απρόσωπες εγκλίσεις, γιατί οι καταλήξεις τους δε φανερώνουν πρόσωπο.

Το απαρέμφατο θεωρείται ονομαστικός τύπος, γιατί μπορεί να εκφέρεται με το ουδέτερο άρθρο κάθε πτώσεως, και ρηματικός, γιατί, όπως το ρήμα, δέχεται επιρρηματικούς προσδιορισμούς και αντικείμενα και έχει χρόνους και διαθέσεις:

Τὸ σιγᾶν κρεῖττόν ἐστι τοῦ λαλεῖν.

Ἄρχεσθαι μαθὼν ἄρχειν ἐπιστήσῃ (= αν μάθεις να κυβερνῆσαι, θα ξέρεις καλά και να κυβερνάς).

91 Το απαρέμφατο στην αρχική του σημασία φανέρωνε σκοπό ή αποτέλεσμα. Με τη σημασία του σκοπού ή του αποτελέσματος βρίσκουμε το απαρέμφατο ύστερα από τα ρήματα: *βαίνω, ἤκω, φέρω, δίδωμι, καταλείπω, ἐφίστημι* (= διορίζω), *τάττω* (= ορίζω), *αἰροῦμαι* (= εκλέγω), *πέμπω* και άλλα συνώνυμα:

Μανθάνειν γὰρ ἤκομεν (= ήρθαμε, για να...).

Τὴν πόλιν φυλάττειν αὐτοῖς παρέδωσαν (= παρέδωσαν την πόλη σ' αυτούς, για να τη φυλάγουν).

Λυκούργος ἄνδρα ἐπέστησε κρατεῖν αὐτῶν (= ο Λ. διόρισε κάποιον, για να τους διοικεί).

Ἀφείσαν τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι (= τον απέλυσαν, ώστε να...).

92 Το απαρέμφατο όταν αντιστοιχεί:

1. με ειδική πρόταση, (βλ. §155 κ.ε.) λέγεται **ειδικό** και μεταφράζεται με **ὅτι, πως**:

Τὸν καλὸν κάγαθὸν ἄνδρα εὐδαίμονα εἶναι φημι (= λέω ὅτι ο καλός...).

2. με πρόταση επιθυμίας (βλ. §1 β), λέγεται **τελικό** και μεταφράζεται με **να**:

Ἐκέλευσεν αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα ἰέναι (= τους προέτρεψε να πάνε στη Λ.).

Το τελικό απαρέμφατο ποτέ δε βρίσκεται σε χρόνο **μέλλοντα**.

Σημείωση. Στη ν.ε., όπου ελάχιστοι μόνο τύποι του απαρεμφάτου έμειναν*, το ειδικό απαρέμφατο το αντικαθιστά η ειδική πρόταση, και το τελικό κυρίως η βουλητική πρόταση.

α) Το έναρθρο απαρέμφατο

93 Το έναρθρο απαρέμφατο, δηλαδή το απαρέμφατο με άρθρο, αντιστοιχεί με όνομα ουσιαστικό και έτσι μπορεί να χρησιμοποιείται ως υποκείμενο, αντικείμενο ή προσδιορισμός:

Τὸ σιγᾶν κρεῖττόν ἐστι τοῦ λαλεῖν (υποκείμενο - ετερόπτωτος προσδιορισμός, β' όρος συγκρ.).

Οἱ ἄνθρωποι φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται (αντικείμενο).

Νίκησον ὀργήν τῷ λογιζέσθαι καλῶς (επιρρημ. προσδιορισμός του τρόπου).

β) Το άναρθρο απαρέμφατο

94 Το άναρθρο απαρέμφατο, δηλαδή το απαρέμφατο χωρίς άρθρο, χρησιμοποιείται ως:

1. υποκείμενο: *Δεῖ γράμματα μαθεῖν καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν* (υποκείμενα στο απρόσωπο ρ. δεῖ).
2. κατηγορούμενο: *Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.*
3. αντικείμενο: *Καλλικρατίδας φησὶ διαλλάξειν Ἀθηναίους καὶ Λακεδαιμονίους* (= ο Κ. λέει ότι θα συμφιλιώσει τους...).
4. ονοματικός προσδιορισμός (επεξήγηση): *Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.*
5. προσδιορισμός της αναφοράς (ή του «κατά τι») συνήθως με τα επίθετα

* λ.χ. 1) τρόπος του λέγειν, 2) το φαῖ (αρχ. ελλ. φαγεῖν), το έχι του (αρχ. ελλ. ἔχειν), 3) έχω γράψει, έχω γραφεί.

ἀγαθός, ἱκανός, δεινός, ἄξιος, χαλεπός (= δύσκολος, επικίνδυνος) κ.τ.ό.:

Ἀνὴρ δεινότατος **λέγειν** (= ικανότατος ως προς το ή στο λόγο).

Κῦρος ἦν ἀξιώτατος **ἄρχειν** (= στο να κυβερνά).

6. επίσης χρησιμοποιείται **ἀπόλυτα**, χωρίς εξάρτηση από κανένα ρήμα, σε στερεότυπες εκφράσεις, όπως:

ἐκὼν εἶναι (= θεληματικά), ὀλίγου δεῖν ἢ μικροῦ δεῖν (= λίγο έλειψε, σχεδόν), ὡς ἔπος εἰπεῖν (= για να το πω έτσι γενικά, σχεδόν), ὡς συντόμως ἢ συνελόντι εἰπεῖν (= για να το πω σύντομα, με λίγα λόγια), ἐμοὶ δοκεῖν ἢ ὡς ἐμοὶ δοκεῖν (= κατά τη γνώμη μου) κ.τ.ό.:

Ἐκὼν εἶναι οὐδὲν ψεύσομαι.

Ἔδοξάν μοι **ὀλίγου δεῖν** τοῦ πλείστου ἐνδεεῖς εἶναι (= μου φάνηκαν ότι σχεδόν τους έλειπε το μεγαλύτερο μέρος, ενν. της σοφίας).

Ἀληθές γε, **ὡς ἔπος εἰπεῖν**, οὐδὲν εἰρήκασι.

7. Το απαρέμφατο χρησιμοποιείται επίσης αντί για προστακτική ή ευκτική ευχετική:

Ὡ ξεῖν' **ἄγγέλλειν** Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι.

Θεοὶ πολῖται, μή με δουλείας **τυχεῖν** (= μακάρι να μη με βρει δουλεία).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου

95 Όταν το υποκείμενο του απαρεμφάτου είναι το ίδιο με το υποκείμενο του ρήματος από το οποίο εξαρτάται, η σύνταξη λέγεται **ταυτοπροσωπία**:

Κῦρος **ὑπέσχετο** δώσειν πέντε μνᾶς (Κῦρος υποκείμενο στο **ὑπέσχετο** και στο **δώσειν**).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην ταυτοπροσωπία μπαίνει σε **ονομαστική**.

Όταν το υποκείμενο του απαρεμφάτου δεν είναι το ίδιο με το υποκείμενο του ρήματος, η σύνταξη λέγεται **ετεροπροσωπία**:

Λύσανδρος **έκέλευσεν** αὐτούς εἰς Λακεδαίμονα **ιέναι** (Λύσανδρος υποκείμενο στο **έκέλευσεν**, αὐτούς υποκείμενο στο **ιέναι**).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην ετεροπροσωπία μπαίνει **σε αιτιατική**.

A. Το ειδικό απαρέμφατο

96 Με ειδικό απαρέμφατο:

α) **ως αντικείμενο**, συντάσσονται:

— τα λεκτικά ρήματα (*λέγω, φημί, ὁμολογῶ* κ.τ.ό.)

— τα δοξαστικά ρήματα (*νομίζω, δοκῶ, οἶμαι* κ.τ.ό.):

Τὸν καλὸν ἀγαθὸν ἄνδρα εὐδαίμονα εἶναι φημι.

Ἔλεγον οὐκ εἶναι αὐτόνομοι.

Ἥλιθιός ἐστιν εἷ τις οἴεται διὰ τὸν πλοῦτον δόξειν ἀγαθὸς εἶναι (= αν νομίζει ὅτι χάρη στα πλούτη του θα δώσει την εντύπωση ὅτι εἶναι γενναῖος).

β) **ως υποκείμενο**, συντάσσονται:

τα απρόσωπα ρήματα που ἔχουν την ἴδια ἢ παρόμοια σημασία με τα προηγούμενα προσωπικά ρήματα, ὡπως: *λέγεται, ὁμολογεῖται, νομίζεται, δοκεῖ* (= φαίνεται) κ.τ.ό.:

Ὁμολογεῖται τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι.

Ἔδοξέ μοι λίαν πόρρω τῶν νυκτῶν εἶναι (= μου φάνηκε ὅτι ἡ νύχτα εἶχε προχωρήσει πολὺ).

Στο ειδικό απαρέμφατο ἡ ἀρνηση εἶναι οὐ καὶ σπανιότερα μή.

B. Το τελικό απαρέμφατο

97 Με τελικό απαρέμφατο:

α) **ως αντικείμενο**, συντάσσονται:

τα βουλευτικά ρήματα (*βούλομαι, ἐπιθυμῶ, θέλω* κτλ.), τα προτρεπτικά (*προτρέπω, κελεύω, πείθω, συμβουλεύω* κτλ.), τα απαγορευτικά (*ἀπαγορεύω, κωλύω* κτλ.), τα δυνητικά (*δύναμαι, οἶός τ'εἰμί, ἔχω* με απαρέμφατο κτλ.) τα ρ. *πέφυκα* (= εἶμαι ἀπὸ τῆ φύση μου κατάλληλος για να), *ἐπίσταμαι* (= γνωρίζω καλά να) καὶ ἄλλα με παρόμοια σημασία:

Ἦν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν.

Κῦρος ἐκέλευσε τοὺς Ἑλλήνας προβαλέσθαι τὰ ὄπλα (= να προτείνουν τα ὄπλα).

Συμβουλευώ ὑμῖν μὴ παραδιδόναι τὰ ὄπλα.

Οἱ στρατιῶται οὐκ ἐδύναντο καθεύδειν (= να κοιμηθούν).

Οὐκ ἐπίσταμαι κιθαρίζειν.

β) ως υποκείμενο, συντάσσονται:

τα απρόσωπα ρήματα: *δεῖ*(= εἶναι ἀνάγκη, πρέπει), *χρή*(= πρέπει), *προσῆκει*(=ταιριάζει), *πρέπει*, *ἐγχωρεῖ* (= επιτρέπεται), *ἔστι* (= εἶναι δυνατό), *ἔξεστι*(= επιτρέπεται, εἶναι δυνατό), *ἔνεστι* (= εἶναι δυνατό), *πάρεστι*(= εἶναι δυνατό, εἶναι εύκολο), *δοκεῖ* (= φαίνεται καλό, αποφασίζεται), *μέλλει*(= πρόκειται) κτλ., και οι απρόσωπες εκφράσεις: *ἀνάγκη ἐστί*, *θέμις ἐστί*(= επιτρέπεται), *καιρός ἐστι*, *ώρα ἐστί*, *οἶόν τέ ἐστι*(= εἶναι δυνατό), *ἄξιόν ἐστι*, *ῥαδίόν ἐστι*(= εἶναι εύκολο), *χαλεπόν ἐστι* (= εἶναι δύσκολο), *δέον ἐστί*, *εἰκός ἐστι* (= εἶναι φυσικό, λογικό), *πρέπον ἐστί*, *ἀναγκαίως ἔχει*, *καλῶς ἔχει*, *ῥαδίως ἔχει* κτλ. (βλ. §73αβ):

Δεῖ γράμματα μαθεῖν καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν.

Οὕτω χρή ποιεῖν.

Ἀγαθοῖς ὑμῖν προσῆκει εἶναι.

Οὐ θέμις ἐστὶ ψεύδεσθαι (= δεν επιτρέπεται να λέει κανείς ψέματα).

Ὡρα ἐστὶν ἀπιέναι (= εἶναι ὥρα να φύγουμε).

Καὶ γὰρ δακρῦσαι ῥαδίως αὐτοῖς ἔχει ἅπαντα τ' εἰπεῖν (= τους εἶναι εύκολο να δακρύνουν και να πουν τα πάντα).

Στο τελικό απαρέμφατο η ἄρνηση εἶναι *μή*.

Σημείωση α'. Πολλές φορές ἀντί για την απρόσωπη χρησιμοποιεῖται προσωπική σύνταξη, για να τονιστεῖ το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το ρήμα:

Ἦν Πρόδικε, δίκαιος εἶ βοηθεῖν τῷ ἀνδρὶ (= ἔχεις ο ἴδιος υποχρέωση να βοηθήσεις.) ἀντί:

Ἦν Πρόδικε, δίκαιόν ἐστὶ σοι βοηθεῖν τῷ ἀνδρὶ.

Σημείωση β'. Τα ρήματα *ὑπισχνούμαι*(= υπόσχομαι), *ἐπαγγέλλομαι*(= υπόσχομαι), *ῥημι*(= ορκίζομαι), *ἐλπίζω*, *προσδοκῶ*, επειδὴ αναφέρονται σε μια μελλοντική πράξη, συντάσσονται με απαρέμφατο σε χρόνο μέλλοντα ως αντικείμενο. Ἐχουν ἄρνηση *μή*, γιατί τα ρήματα αὐτά εκφράζουν και κάποια επιθυμία:

Καὶ περὶ τούτων ὑπέσχετό μοι βουλεύεσθαι (= και γι' αὐτά μου υποσχέθηκε ὅτι θα (ή να) σκεφτεῖ).

Ἦμοσαν μὴ προδώσειν ἀλλήλους (= ορκίστηκαν ὅτι δε θα (ή να μη) προδώσουν ο ἕνας τον ἄλλον).

Ἔλπιζε τιμῶν τοὺς γονεάς **πράξειν** καλῶς (= να ἐλπίσεις ὅτι θα (ἢ να) εὐτυχήσεις, ἀν τιμάς τοὺς γονεῖς σου).

Πίνακας 10

ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

ΕΙΔΙΚΟ		ΤΕΛΙΚΟ	
ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
—ἀπρόσ. ρ.: λέγεται, ὁμολογεῖται, νομίζεται, δοκεῖ κτλ.	—λεκτικών ρ.: (λέγω, φημί, ὁμολογῶ κτλ.) —δοξαστικών ρ.: (νομίζω, δοκῶ, οἶμαι κτλ.)	—ἀπρόσ. ρ.: δεῖ, δοκεῖ, χρή, προσέχει, πρέπει, ἔξεστι, ἔνεστι, πάρεστι, μέλλει κτλ. —ἀπρόσ. εκφρ.: ἀνάγκη, καιρὸς, οἶόν τε, ἄξιον, χαλεπὸν, εἰκός κτλ. (ἐστὶ), ἀναγκαίως, καλῶς, ῥαδίως κτλ. (ἔχει)	—βουλητικών ρ.: (βούλομαι, θέλω, ἐπιθυμῶ κτλ.) —προτρεπτικών ρ.: (προτρέπω, κελεύω, πείθω κτλ.) —ἀπαγορευτικών (ἀπαγορεύω, καλύω κτλ.) —δυνητικών ρ.: (δύναμαι, πέφυκα, ἐπίσταμαι κτλ.)

2. Η ΜΕΤΟΧΗ

98 Η μετοχή είναι και επίθετο (έχει τρία γένη και τρεις καταλήξεις) και ρήμα (έχει χρόνους και διαθέσεις):

ὁ γράφων, ἡ γράφουσα, τό γράφον
ὁ γραφόμενος, ὁ γραψάμενος, ὁ γραφεῖς, ὁ γεγραμμένος κτλ.

Η μετοχή χρησιμοποιείται:

α) ως επιθετικός προσδιορισμός, όπως κάθε επίθετο, και λέγεται **επιθετική ή αναφορική** μετοχή, γιατί μπορεί να αναλυθεί σε αναφορική πρόταση:

Ὁ φεύγων πόνους *φεύγει* *τιμάς* (= αυτός που αποφεύγει τους κόπους αποφεύγει τις τιμές).

β) ως κατηγορηματικός προσδιορισμός ή ως κατηγορούμενο και λέγεται **κατηγορηματική** μετοχή:

Οὐκ αἰσθάνεσθε ἑξαπατῶμενοι; (= ότι σας εξαπατούν).

Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρῶν ἐτύγχανε (= έτυχε να βρίσκεται εκεί).

γ) ως επιρρηματικός προσδιορισμός (του χρόνου, της αιτίας κτλ.) και λέγεται **επιρρηματική** μετοχή:

Ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο (= αφού είπε αυτά κάθισε).

Νομίζων ἀμείνονας πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον (= επειδή νομίζω ότι εσείς είστε γενναιότεροι από πολλούς βαρβάρους...).

α) Η επιθετική μετοχή

99 Η επιθετική μετοχή συνήθως εκφέρεται με άρθρο και μεταφράζεται με αναφορική πρόταση (βλ. προηγούμενο παράδ. §98α).

Η έναρθρη μετοχή, όπως κάθε έναρθρο επίθετο, μπορεί να λαμβάνεται αντί για ουσιαστικό:

οἱ λέγοντες (= αυτοί που μιλούν, *οἱ ῥήτορες*), *ὁ νικῶν* (= αυτός που νικά, *ὁ νικητής*), *ὁ φεύγων* (= ο κατηγορούμενος, ο εξόριστος), *τό παρὼν*, *οἱ προσήκοντες* (= οι συγγενείς) κτλ. (βλ. §28).

β) Η κατηγορηματική μετοχή

100 Η κατηγορηματική μετοχή μεταφράζεται με: **να, ότι, που, και**. Με κατηγορηματική μετοχή συντάσσονται:

1. το ρήμα *εἶμι* και όσα έχουν συγγενική σημασία μ' αυτό, όπως: *τυγχάνω* (= συμβαίνει να είμαι, *εἶμαι*), *λανθάνω* (= μένω απαρατήρητος), *φαίνομαι* ή *φανερός εἶμι* ή *δῆλός εἶμι* (= είμαι φανερός), *οἴχομαι* (= έχω φύγει), *φθάνω* (= προφταίνω), *διατελῶ* (= είμαι διαρκώς) κ.τ.ό.

Με τα ρήματα αυτά η μετοχή μπορεί πολλές φορές να μεταφραστεί με ρήμα και το ρήμα με επίρρημα:

Ἐλάνθανε τρεφόμενον τὸ στράτευμα (= τρεφόταν κρυφά το στράτευμα).

Ὡχeto ἀπιών (= έφυγε γρήγορα).

Ἐπτά ημέρας μαχόμενοι διετέλεσαν (= εφτά μέρες συνεχώς πολεμούσαν).

2. τα ρήματα που σημαίνουν **έναρξη ή λήξη, καρτερία και κόπο**, όπως: **ἄρχω, ἄρχομαι, παύω, παύομαι, λήγω** (= τελειώνω, σταματώ), **καρτερῶ, ἀνέχομαι, ἀπαγορεύω** (= βαριέμαι) (αόρ. **ἀπείπον**, παρακ. **ἀπείρηκα**), **κάμνω** (= κουράζομαι) κ.τ.ό.:

Ἀρξομαι λέγων (= θα αρχίσω να λέω).

Ἀγηςίλαος οὔποτε ἔληγε θύων (= ποτέ δεν έπαυε να θυσιάζει).

Πάυσασθε ἀμαρτάνοντες εἰς τήν πατρίδα (= πάψτε να κάνετε κακό...).

Ἀπείρηκα ἤδη βαδίζων καὶ τρέχων (= βαρέθηκα, απόκαμα πια να...).

3. τα ρήματα **εὖ** ή **κακῶς** **ποιῶ, ἀδικῶ, χαρίζομαι** (= κάνω χάρη), **νικῶ, ἡττῶμαι** (= είμαι κατώτερος, νικιέμαι), **λείπομαι** (= υστερώ) κ.τ.ό.:

Εὖ ἐποίησας ἀναμνήσας με (= καλά έκανες και μου το θύμισες).

Ἐμοὶ χαρίζου ἀποκρινόμενος (= κάνε μου τη χάρη να απαντήσεις).

Οὐχ ἡττησόμεθα εὖ ποιοῦντες (= δε θα φανούμε κατώτεροι στο να ευεργετούμε).

4. τα ρήματα που σημαίνουν **αἴσθηση, γνώση, μάθηση και μνήμη** όπως: **αἰσθάνομαι, ὁρῶ, ἀκούω, εὕρισκω, γινώσκω, ἀγνοῶ, μανθάνω, μέμνημαι** κ.τ.ό.:

Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐκ αἰσθάνεσθε ἑξαπατῶμενοι; (= δεν καταλαβαίνετε ότι σας εξαπατούν;).

Ἵσθι ἀνόητος ὦν (= ξέρε το πως είσαι ανόητος).

Μέμνημαι τοιαῦτα ἀκούσας σου (= θυμούμαι ότι άκουσα από σένα τέτοια πράγματα).

5. τα ρήματα που σημαίνουν **δείξη, αγγελία** και **έλεγχος**, όπως: *δείκνυμι, δηλώ, ἀγγέλλω, ἐλέγχω* κ.τ.ό.:

Σωκράτης **ἐδείκνυ** τοῖς ξυνοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν κάγαθὸν **ὄντα** (= ἐδειχνε στους μαθητές του ότι είναι ο ίδιος...).

ἤγγελλε Φίλιππος **ἀσθενῶν ἢ τεθνεώς**; (= ἦρθε είδηση ότι ο Φίλιππος αρρώστησε ή ότι πέθανε;).

Ἀδικοῦντα Φίλιππον **ἐξελέγξω** (= θα αποδείξω ότι ο Φ. αδικεί).

6. όσα σημαίνουν **ψυχικό πάθος**, όπως: *χαίρω, ἡδομαι* (= ευχαριστιέμαι), *βαρέως ή χαλεπῶς φέρω* (= στενοχωριέμαι), *ἀγανακτῶ, ἄχθομαι* (= είμαι δυσανεσκημένος), *αἰσχύνομαι* κ.τ.ό.:

Ἐχαιρεν ἀκούων ταῦτα (= χαιρόταν που τ' άκουγε).

ἤδομαι ὑφ' ὑμῶν **τιμώμενος** (= ευχαριστιέμαι που με τιμάτε).

Τοῦτο οὐκ αἰσχύνομαι λέγων (= δεν ντρέπομαι που το λέω αυτό).

Με τα ρήματα αυτά η μετοχή χαρακτηρίζεται και ως αιτιολογική, γιατί δείχνει την αιτία της ψυχικής καταστάσεως (βλ. §101, 2).

Σημείωση α'. Ορισμένα ρήματα συντάσσονται άλλοτε με κατηγορηματική μετοχή και άλλοτε με απαρέμφατο με διαφορά σημασίας, όπως:

	με μετοχή	με απαρέμφατο
<i>φαίνομαι</i>	= είναι φανερό ότι: <i>Φανήσεται ταῦτα ὁμολογηκώς</i> (= θα είναι φανερό ότι...)	= δίνω την εντύπωση: <i>Ὁ γελωτοποιὸς κλαίειν ἐφαίνετο</i>
<i>γινώσκω</i>	= γνωρίζω ότι: <i>Γινώσκω ἥττων ὢν πολὺ ὑμῶν</i> (=γνωρίζω ότι είμαι πολύ κατώτερός σας)	= κρίνω ότι, αποφασίζω να: <i>Ὁ Φαρνάβαζος ἔγνω δεῖν τήν γυναικα σατραπεύειν</i>
<i>ἐπίσταμαι</i>	= γνωρίζω καλά ότι: <i>Ὑμεῖς ἐπίστασθε τοῦτον ὑμᾶς προδόντα</i>	= ξέρω καλά να, είμαι ικανός να: <i>Ἔργον δὲ μόνον ἐσθίειν</i> (= να τρώει) <i>ἐπίσταται</i>
<i>οἶδα</i>	γνωρίζω ότι: <i>Οἱ Ἕλληνες οὐκ ᾔδεσαν Κύρον τεθνηκότα</i>	= ξέρω να: <i>Οἶδα μάχεσθαι</i>

Σημείωση β'. Τα ρήματα *ακούω* και *αισθάνομαι*, συντάσσονται:

1) με γενική και κατηγορηματική μετοχή, όταν δηλώνουν άμεση αντίληψη: *Ἦκουσά ποτε Σωκράτους περὶ φίλων διαλεγομένον* (= τον άκουσα ο ίδιος να συζητά...).

- 2) με αιτιατική και κατηγορηματική μετοχή, όταν δείχνουν έμμεση αντίληψη: *Ἦκουσε Κῆρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα* (= άκούσε από άλλους ότι ο Κ. ήταν στην Κιλ.).
- 3) με αιτιατική και ειδικό απαρέμφατο, όταν δείχνουν ένα αβέβαιο γεγονός, μια φήμη: *Ακούω κώμας εἶναι καλὰς* (= ακούω, ως φήμη, ότι υπάρχουν ωραία χωριά).

γ) Η επιρρηματική μετοχή

101 Η επιρρηματική μετοχή φανερώνει ό,τι και οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί και έτσι ανάλογα με τη σημασία της είναι:

1. **χρονική** (άρνηση *οὐ* ή *μή*). Αναλύεται σε χρονική πρόταση και πολλές φορές παίρνει κάποιο χρονικό επίρρημα, όπως: *ἄμα, εὐθύς, αὐτίκα, ἔτι, μεταξύ* κ.τ.ό.:

Οὗτος ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο.

Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται (= όταν πέσει η βαλανιδιά κάθε άνθρωπος κόβει ξύλα).

Ἄμα ταῦτα εἰπὼν ἀνέστη.

Ταῦτα ἦν ἔτι δημοκρατουμένης τῆς πόλεως (= όταν ακόμη η πόλη είχε δημοκρατία).

2. **αιτιολογική** (άρνηση *οὐ*). Αναλύεται σε αιτιολογική πρόταση και πολλές φορές παίρνει τα: *ἄτε, οἷον, οἷα* όταν η αιτία είναι πραγματική, και το *ὥς*, όταν η αιτία παρουσιάζεται ως υποκειμενική (και μεταφράζεται: γιατί δήθεν, γιατί κατά τη γνώμη ... κτλ.):

Οὐ δυνάμενοι δὲ τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτούς (= επειδή δεν μπορούσαν να τα επιτύχουν...).

Χαλεπῶς ἐπορεύοντο οἷα δὴ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν φόβῳ ἀπιόντες (= προχωρούσαν δύσκολα, γιατί έφευγαν τη νύχτα και με φόβο).

Οἱ Κερκυραῖοι ὥς νενικηκότες τροπαῖον ἔστησαν (= έστησαν τρόπαιο, γιατί, όπως πίστευαν, είχαν νικήσει).

3. **τελική** (άρνηση *μή*). Βρίσκεται σε χρόνο μέλλοντα και συνήθως με ρήματα που δείχνουν κίνηση ή και με άλλα ρήματα, και συχνά με το *ὥς*. Αναλύεται σε τελική πρόταση:

Τοῦτο λέξων ἔρχομαι (= έρχομαι για να πω αυτό).

Πορεύεται ἐς Δελφοὺς χρῆσόμενος τῷ χρηστηρίῳ (= για να ρωτήσει το μαντείο).

Ἀρταξέρξης πείθεται καὶ συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν (= για να τον σκοτώσει)

4. **υποθετική** (άρνηση *μή*). Αναλύεται σε υποθετική πρόταση:

Ἐὰν μὲν ὠφέλιμα ᾗ ταῦτα, βουλόμεθα πράττειν αὐτά, βλαβερὰ δὲ ὄντα οὐ βουλόμεθα.

Ταῦτα **ποιοῦντες** τὰ δίκαια ψηφιεῖσθε (= αν κάνετε αυτά, θα αποφασίσετε δίκαια).

5. **εναντιωματική** (ή παραχωρητική ή ενδοτική) (άρνηση *οὐ*). Πολλές φορές παίρνει το *καί* ή το *καίπερ*. Αναλύεται σε εναντιωματική πρόταση:

Ὀλίγοι **ὄντες** ἐνίκησαν (= αν και ήταν λίγοι νίκησαν).

Ἀθηναῖοι **καὶ οὐ μεταλαμβάντες** τούτου τοῦ χρυσίου ὅμως πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον (= αν και δεν πήραν απ' αυτό το χρυσάφι, ήταν όμως πρόθυμοι για τον πόλεμο.).

Συμβουλεύω σοι **καίπερ** νεώτερος ὢν (= αν και είμαι νεότερος).

Μεταξύ του ρήματος και της εναντιωματικής μετοχής υπάρχει κάποια αντίθεση.

6. **τροπική** (άρνηση *οὐ*). Βρίσκεται συνήθως σε **ενεστώτα**. Στη ν.ε. μεταφράζεται ή με επιρρηματικό προσδιορισμό ή με τροπική μετοχή ή με το ρήμα της μετοχής και το *και*:

Ληζόμενοι ζῶσι (= ζουν με ληστείες ή ζουν ληστεύοντας ή ληστεύουν και ζουν).

Ἦλθεν **ἔχων** ναῦς ὀλίγας (= ήρθε με λίγα πλοία ή έχοντας λίγα πλοία).

Συχνές τροπικές μετοχές είναι οι: *ἔχων, ἄγων, φέρων*.

Το υποκείμενο της μετοχής

102 Το υποκείμενο της μετοχής και η μετοχή βρίσκονται στην ίδια πτώση, δηλαδή η μετοχή λειτουργεί ως ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός:

Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.

Τοῖς ἱππεῦσιν εἶρητο **θαρροῦσι** διώκειν (= είχαν πει στους ιππεῖς να αρχίσουν την καταδίωξη με θάρρος).

Επιρρηματική μετοχή συνημμένη και απόλυτη

103 Όταν το υποκείμενο της μετοχής είναι ένας από τους όρους της προτάσεως, τότε η μετοχή λέγεται **συνημμένη**:

Οὗτος ταῦτα **εἰπὼν** ἐκαθέζετο (το υποκείμενο της μετοχής: οὗτος εἶναι και υποκείμενο στο ρ. ἐκαθέζετο).

Τοῖς ἰππεῦσιν εἴρητο **θαρροῦσι** διώκειν (το υποκείμενο της μετοχής: τοῖς ἰππεῦσιν εἶναι ἔμμεσο αντικείμενο στο ρ. εἴρητο).

Όταν όμως το υποκείμενο της μετοχής δεν είναι όρος της προτάσεως, τότε η μετοχή λέγεται **απόλυτη**:

Ἔστράτευσαν ἐπ' αὐτοὺς οὐδεμιᾶς διαφορᾶς πρότερον **ὑπαρχούσης** (το υποκείμενο της μετοχής: διαφορᾶς δεν είναι όρος της προτάσεως).

Δρυὸς **πесоῦσης** πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται (το υποκείμενο της μετοχής: δρυὸς δεν είναι όρος της προτάσεως).

(πβ. ν.ε. **ξημερώνοντας** Λαμπρή αντάμωσα τους δικούς μας).

Η απόλυτη μετοχή εκφέρεται σε πτώση **γενική (Γενική απόλυτη)**. Αλλά η μετοχή των απρόσωπων ρημάτων και των απρόσωπων εκφράσεων όταν λαμβάνεται ως απόλυτη, εκφέρεται σε πτώση αιτιατική (**Αιτιατική απόλυτη**):

Δόξαν δὲ ταῦτα ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν (ἐπεὶ ἔδοξε ταῦτα, ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν) (= όταν τα αποφάσισαν, είπαν με κήρυκα να κάνουν έτσι).

Οὐκ ἐσώσαμέν σε **οἶόν τε ὄν** (οὐκ ἐσώσαμέν σε, εἰ και οἶόν τε ἦν) (= αν και ήταν δυνατό).

Συχνές μετοχές σε αιτιατική απόλυτη είναι:

α) ἐξόν, δέον, χρεών, δόξαν, προσῆκον, πρέπον κ.ά.

β) του ρ. εἰμί σε ουδέτερο γένος με επίθετο, λ.χ. δυνατὸν ὄν, ἀδύνατον ὄν, οἶόν τε ὄν, ῥάδιον ὄν, ἄδηλον ὄν κτλ.

Σημείωση. Μερικές φορές με αιτιατική απόλυτη εκφέρεται η μετοχή και προσωπικών ρημάτων αλλά τότε με το ὥς:

τοὺς νιεῖς οἱ πατέρες ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἵργουσιν ὡς τὴν τῶν πονηρῶν ὁμιλίαν κατὰλυσιν **οὐσαν** τῆς ἀρετῆς (ἐπεὶ ἡ τῶν πονηρῶν ὁμιλία κατὰλυσις τῆς ἀρετῆς ἐστίν) (= τους απομακρύνουν από τους κακούς ανθρώπους, γιατί όπως πιστεύουν η συννααστροφή με τους κακούς είναι...).

Η ΜΕΤΟΧΗ

ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ	ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ
Με άρθρο: Ὁ φεύγων πόνους. Οἱ λέγοντες.	Με τα ρήματα: 1) εἰμί, τυγχάνω, λανθάνω, φαίνομαι, οἶχομαι, διατελῶ κτλ. 2) ἄρχω, παύω, καρτερῶ, ἀνέχομαι κτλ. 3) εὖ ἢ κακῶς ποιῶ, ἀδικῶ, νικῶ, ἡττῶμαι, λείπομαι κτλ. 4) αἰσθάνομαι, ὀρῶ, ἀκούω, γινώσκω, μανθάνω κτλ. 5) δείκνυμι, δηλῶ, ἀγγέλλω κτλ. 6) χαίρω, ἄχθομαι, αἰσχύνομαι κτλ.	1. χρονική: Ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο. 2. αιτολογική: Οὐ δύναμενοι τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν. 3. τελική: Τοῦτο λέξων ἔρχομαι. 4. υποθετική: Ταῦτα ποιοῦντες τὰ δίκαια ψηφιεῖσθε. 5. εναντιωματική: Ὀλίγοι ὄντες ἐνίκησαν. 6. τροπική: Ληζόμενοι ζῶσι.

Σύνδεση μετοχών**104** Οι μετοχές σε μια πρόταση

1. συνδέονται μεταξύ τους με παρατακτικούς συνδέσμους, όταν είναι ὁμοιες:

Ὁ δ' ὥς ἀπῆλθε **κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεὶς** βουλευέται ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ (= σκέφτεται πως δε θα είναι πια στην εξουσία του αδελφού του) (οι μετοχές και οι δύο είναι χρονικές).

2. εκφέρονται χωρίς συνδέσμους

α) όταν είναι ανόμοιες:

Οἱ Ἕλληνες **ὑφορῶντες** τούτους αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν ἡγεμόνας

έχοντες (= επειδή τους υποπετεύονταν προχωρούσαν έχοντας δικούς τους οδηγούς· η πρώτη μετοχή είναι αιτιολογική και η δεύτερη τροπική).

β) όταν η μία προσδιορίζει την άλλη:

Έντυχών τινι όφθαλμιώντι άνθρωπω άπιόντι έξ ιατρείου, κάλαμον έχοντι, απέκτεινε (= όταν συνάντησε κάποιον που του πονούσαν τα μάτια, καθώς έβγαινε από ένα ιατρείο...) (η χρονική μετοχή άπιόντι προσδιορίζει τη μετοχή όφθαλμιώντι και η τροπική έχοντι την άπιόντι)

γ) για έμφαση (**σχήμα ασύνδετο**):

Ημεΐς γάρ σε γεννήσαντες, έκθρέψαντες, παιδεύσαντες, μεταδόντες άπάντων ών οΐοί τε ήμεν, όμως προαγορεύομεν τῷ βουλομένῳ έξείναι άπιέναι (=...όμως ορίζουμε από πριν σ' όποιοι θέλει να μπορεί να φύγει). (Βλ. και §143α).

Τα ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος

105 Τα ρηματικά επίθετα σε -τος σημαίνουν όπως και στη ν.ε.

α) ό,τι και η μετοχή του παθητικού παρακειμένου του ρήματος από το οποίο παράγονται: **γραπτός** (γεγραμμένος = αυτός που έχει γραφεί) (πβ. ν.ε. κλειστή πόρτα = κλεισμένη πόρτα· είναι φευγάτος = έχει φύγει).

β) εκείνον που μπορεί να πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα: **δρατός** (ό δυνάμενος *όρᾶσθαι* = αυτός που μπορεί να τον δει κανείς) (πβ. ν.ε. κατορθωτός, αδιάβατος).

γ) εκείνον που αξίζει να πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα: **θανμαστός, έπαινετός**.

δ) σπανιότερα ό,τι και η μετοχή του ενεστώτα ή αορίστου: **θνητός** (ό θνήσκων), **άπρακτος** (ό *μη πράξας*), **άστράτευτος** (ό *μη στρατευσάμενος* = αυτός που δε στρατεύθηκε) (πβ. ν.ε. καυτός = αυτός που καίει, μαθητής αδιάβατος = που δε διάβαζε, βιβλίο αδιάβαστο = που δε διαβάστηκε).

Τα ουδέτερα των ρηματικών επιθέτων σε **-τος** με το ρ. *ἐστί* λαμβάνονται και ως απρόσωπες εκφράσεις (βλ. §73) και σημαίνουν κάτι που μπορεί ή αξίζει να γίνει:

Οὐδὲ τοῖς ἵππεῦσι προσβατὸν ἦν (= ούτε στους ιππείς ήταν δυνατό να πλησιάσουν).

Ἄρα βιωτὸν ἐστὶν ἡμῖν μετὰ διεφθαρμένου σώματος; (= άραγε αξίζει να ζούμε με καταστραμμένο σώμα;).

106 Τα ρηματικά επίθετα σε **-τέος** σημαίνουν ότι πρέπει να γίνει ό,τι φανερώνει το ρήμα από το οποίο παράγονται:

Δοκεῖ μοι διδασκτέον εἶναι ἀλλήλους τὰ αἷτια τῶν πολέμων (= πρέπει να εξηγήσουμε ο ένας στον άλλο...),

(πβ. ν.ε. διδασκτέα ύλη, μαθητῆς μετεξεταστέος).

Με τα ρηματικά επίθετα σε **-τέος** παρατηρούνται δύο συντάξεις:

α) **απρόσωπη σύνταξη** με τα ρηματικά επίθετα σε ουδέτερο γένος, όταν εξαιρείται κυρίως η πράξη που πρέπει να γίνει:

Τοὺς φίλους εὐεργετητέον ἐστί.

β) **προσωπική σύνταξη**, όταν εξαιρείται κυρίως το πρόσωπο ή το πράγμα που οφείλει να πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα:

Οἱ συμμαχεῖν ἐθέλοντες εὖ ποιητέοι (= πρέπει να ευεργετηθούν αυτοί που θέλουν να γίνουν σύμμαχοι).

Εἴπερ τιμᾶσθαι βούλει, ὠφελητέα σοι ἢ πόλις ἐστί (= πρέπει να ωφελεῖται από σένα η πόλη).

Με τα ρηματικά επίθετα σε **-τός** και **-τέος** το πρόσωπο που ενεργεῖ μπαίνει σε δοτική (βλ. §53γ και 68β):

Αὐτοῖς οὐκ ἐξιτόν ἐστι (= δεν είναι δυνατό σ' αυτούς να βγουν έξω).

Πειρατέον σοι τὴν Ἑλλάδα εὖ ποιεῖν (= πρέπει να προσπαθήσεις να ευεργετήσεις την Ελλάδα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄

ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

107 Οι αντωνυμίες λαμβάνονται *αντί ονόματος*: έτσι μπορεί να είναι συντακτικώς ό,τι και τα ονόματα: υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, επιθετικοί, κατηγορηματικοί ή επιρρηματικοί προσδιορισμοί.

Α΄ ΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

108 1. Οι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας του α΄ και β΄ προσώπου στην ονομαστική (*ἐγώ, σύ, ἡμεῖς, ὑμεῖς*) χρησιμοποιούνται, όταν δηλώνεται έμφαση και τονίζεται το πρόσωπο ή αντιδιαστέλλεται από κάτι άλλο. Σε κάθε άλλη περίπτωση παραλείπονται (βλ. και §20).

Σὺ μὲν παιδείας ἐπιθυμεῖς, ἐγὼ δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ.

— *Εἰ δ' ἐμμένεις τοῖς πρόσθεν, τὸ μετὰ τοῦτο ἄκουε.* — Ἄλλ' ἐμμένω.

2. Από τους τύπους των πλάγιων πτώσεων του ενικού α΄ και β΄ προσώπου οι δυνατοί τύποι, που έχουν πάντοτε τόνο (*ἐμοῦ, ἐμοί, ἐμέ, σοῦ, σοί, σέ*) χρησιμοποιούνται όταν υπάρχει έμφαση, ενώ οι εγκλιτικοί τύποι (*μου, μοι, με, σου, σοι, σε*), όταν δηλώνεται απλώς το πρόσωπο χωρίς έμφαση:

Οὐκ ἐμοὶ ἀλλὰ σοὶ ἀρέσκει ταῦτα (έμφαση).

Ἐγὼ σοὶ ἐρῶ· τῇ γάρ που ὑστεραία δεῖ με ἀποθνήσκειν (χωρίς έμφαση).

3. Η ονομαστική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας του γ΄ προσώπου, που δεν υπάρχει, και η σπάνια ονομαστική πληθυντικού (*σφεῖς*) αναπληρώνονται από τις δεικτικές αντωνυμίες *ὁδε, οὗτος, ἐκεῖνος* ή, όταν υπάρχει έμφαση, από την οριστική αντωνυμία *αὐτός*:

Οὔτε ἡμεῖς ἐκείνου ἔτι στρατιῶται, οὔτε ἐκεῖνος ἔτι ἡμῖν μισθοδότης.

Τὴν χώραν **αὐτοὶ** καίουσιν (= αυτοὶ οἱ ἴδιοι).
Αὐτὸς ἔφα (= εκείνος, ὁ Πυθαγόρας, το εἶπε),
(πβ. ν.ε. αφού το λέει **αυτός**, ἔτσι θα εἶναι).

Β' Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ ἢ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ αὐτός

109 Η αντωνυμία *αὐτός* ως οριστική χρησιμοποιείται για να ορίσει κάτι, να το ξεχωρίσει με ἔμφαση ἀπὸ τα ἄλλα, ἐνῶ ως επαναληπτική, για να επαναλάβει μια λέξη που αναφέρθηκε ἤδη προηγουμένως, και

1. εἶναι επαναληπτική μόνο στις πλάγιες πτώσεις, ἐνῶ οριστική σε κάθε πτώση:

Κῦρος δὲ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ ὁκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ (αὐτός = οριστική, αὐτόν, αὐτῷ: επαναληπτικές)
Καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐμοὺς ἤσχυνε καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὕβρισεν (οριστική).

2. ποτέ δεν εἶναι δεικτική, ὅπως, ἀντίθετα, εἶναι κανονικά στη ν.ε.,

3. με ἄρθρο σημαίνει ταυτότητα και μεταφράζεται **ὁ ἴδιος**:

Τὴν Ἀττικὴν ἄνθρωποι ᾤκουν οἱ αὐτοὶ αἰεὶ (= την Ἀττική την κατοικοῦσαν οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι πάντοτε) (βλ. και §30).

Γ' ΟΙ ΑΥΤΟΠΑΘΕΙΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

110 Οἱ αυτοπαθεῖς αντωνυμίες βρίσκονται μόνο στις πλάγιες πτώσεις και ποτέ δεν ἐκφέρονται με ἄρθρο (δηλαδή ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι συμβαίνει στη ν.ε.):

*Γινῶθι **σαντόν*** (= γνώρισε τον εαυτό σου).

Ἐαυτοῦ κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ (= για τον εαυτό του φροντίζει ὁποῖος προνοεῖ για τον ἀδελφό του).

(πβ. ν.ε. ἀθελά του ἐγινε κατήγορος του εαυτοῦ του).

111 1. Η αυτοπαθής αντωνυμία του α' και β' προσώπου χρησιμοποιείται,

όπως και στη ν.ε., αντί για την προσωπική, όταν το πρόσωπο ή το πράγμα που δηλώνει η αντωνυμία είναι το ίδιο με το υποκείμενο της προτάσεως (άμεση ή ευθεία αντανάκλαση):

Γινῶθι **σαυτόν** (και όχι γινῶθί σε).

Ἵπὲρ **ἐμαυτοῦ** καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κατηγορίαν ποιήσομαι.

Ἦν ἐμὲ ἀποκτείνετε, βλάψετε **ὑμᾶς αὐτούς**.

(πβ. ν.ε. βλέπω τον εαυτό μου στον καθρέφτη — και όχι, βέβαια, βλέπω εμένα στον...).

Σημείωση. Συνήθως όμως αντί για το κανονικό *δοκῶ ἐμαυτῶ* υπάρχει *δοκῶ μοι* ή *ἐμοὶ δοκῶ* (όπως *δοκεῖ μοι* ή *ἐμοὶ δοκεῖ*):

Δοκῶ μοι αἰσθάνεσθαι ὅτι τῷ ὕπνῳ ἡδόμεθα.

2. Η αυτοπαθής αντωνυμία του γ' προσώπου χρησιμοποιείται:

α) επίσης, όπως και του α' και β' προσώπου, σε άμεση ή ευθεία αντανάκλαση:

Ὁ σοφὸς ἐν **ἑαυτῷ** περιφέρει τὴν οὐσίαν (= στον εαυτό του, επάνω του την έχει και τη μεταφέρει την περιουσία του) (η αντωνυμία *ἑαυτῷ* δηλώνει το ίδιο πρόσωπο με το υποκείμενο του ρήματος: ὁ σοφός).

β) με δευτερεύουσα πρόταση ή με φράση που έχει απαρέμφατο ή μετοχή και σε έμμεση ή πλάγια αντανάκλαση, (δηλαδή το πρόσωπο ή το πράγμα που δηλώνει η αντωνυμία δεν είναι το ίδιο με το υποκείμενο της δευτερεύουσας προτάσεως ή του απαρεμφάτου ή της μετοχής, αλλά με το υποκείμενο της κύριας προτάσεως):

Ξενοφῶν ἔδεισε μὴ ἀνήκεστα κακὰ γένοιτο **ἑαυτῷ** (= φοβήθηκε μήπως του συμβούν αθεράπευτες συμφορές) (Η αντωνυμία *ἑαυτῷ* αναφέρεται στο υποκείμενο του ἔδεισε και όχι του γένοιτο).

Ὁ ἥλιος οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις **ἑαυτὸν** ἀκριβῶς ὁρᾶν.

Κῦρος ἤρξε τῶν ἐθνῶν τούτων οὐθ' **ἑαυτῷ** ὁμογλώττων ὄντων οὔτε ἀλλήλοις (= ο Κ. κυβέρνησε αυτά τα έθνη που δεν ήταν ομόγλωσσα ούτε με τον ίδιο ούτε μεταξύ τους).

Αλλά στην περίπτωση αυτή της πλάγιας αντανάκλασεως, χρησιμοποιείται πολλές φορές και η **προσωπική** αντωνυμία του γ' προσώπου ή, συχνότερα, και η αντωνυμία *αὐτός*:

Ἐφοβεῖτο Κῦρος μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνοι (αντί ἑαυτῶ).

Οἱ φυγάδες ἐδέοντο Κερκυραίων **σφᾶς** κατάγειν (= να τους επαναφέρουν στην πατρίδα) (αντί ἑαυτούς).

Οἱ πολέμοι ἀφήσουσι τὴν λείαν, ἐπειδὴν ἴδωσί τινας ἐπ' αὐτούς ἐλαύνοντας (= ὅταν δουν μερικούς να ορμοῦν ἐναντίον τους) (αντί ἑαυτούς).

Σημείωση. Μερικές φορές ἀντί για την αυτοπαθὴ ἀντωνυμία του α' και β' προσώπου χρησιμοποιεῖται ἡ ἴδια ἀντωνυμία του γ' προσώπου:

Δεῖ ἡμᾶς ἐρέσθαι **ἑαυτούς** (αντί: ἡμᾶς αὐτούς).

Εὐρήσετε **σφᾶς αὐτούς** ἡμαρτηκότας (αντί: ὑμᾶς αὐτούς).

Δ' Ἡ ΑΛΛΗΛΟΠΑΘΗΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

112 Ἡ ἀλληλοπαθὴς ἀντωνυμία, που βρίσκεται μόνο στον πληθυντικό και μόνο στις πλάγιες πτώσεις, ἐκφέρεται πάντοτε χωρὶς ἄρθρο:

Ἀθηναῖοι καὶ Πελοποννήσιοι ἐπολέμησαν πρὸς **ἀλλήλους**.

Οἱ πονηροὶ **ἀλλήλοις** ὅμοιοι.

Πολλές φορές ἀντί για την ἀλληλοπαθὴ ἀντωνυμία χρησιμοποιεῖται ἡ αυτοπαθής:

Ἀπίστως ἔχουσι **πρὸς ἑαυτούς** οἱ Ἕλληνες (αντί: πρὸς ἀλλήλους) (= οἱ Ἕλληνες δεν ἔχουν ἐμπιστοσύνη ο ἕνας στον ἄλλον).

Ε' ΟΙ ΚΤΗΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

113 1. Οἱ κτητικές ἀντωνυμίες χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπίθετα με ἄρθρο ἢ χωρὶς ἄρθρο:

Τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι.

Ἐμὸν ἔργον ἐστὶ καὶ τῶν ἄλλων.

2. Ὡς κτητικὴ ἀντωνυμία γ' προσώπου* χρησιμοποιεῖται ἡ γενικὴ της

* Ἡ κτητικὴ ἀντωνυμία του γ' προσώπου για ἕναν κτήτορα ἑός, ἐή, ἐόν δε χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τους ἀρχαίους πεζογράφους, και ἡ *σφέτερος*, *σφετέρα*, *σφέτερον* για πολλοὺς κτήτορες, εἶναι σπάνια.

επαναληπτικής αντωνυμίας *αὐτός* ή, για έμφαση, η γενική της δεικτικής αντωνυμίας *οὗτος* ή *ἐκεῖνος*:

*Μετεπέμψατο τὴν θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς.
Φροντίζω τῆς ἐκείνου δόξης.*

3. Όταν το ρήμα και η κτητική αντωνυμία δείχνουν το ίδιο πρόσωπο, τότε, για έμφαση κυρίως, χρησιμοποιείται αντί για τους τύπους της κτητικής αντωνυμίας *ἐμός*, *σός*, *τούτου* η αυτοπαθής σε πτώση γενική, και αντί για τους τύπους *ἡμέτερος*, *ύμέτερος*, *τούτων* οι τύποι: *ἡμέτερος αὐτῶν*, *ύμέτερος αὐτῶν*, *ἐαυτῶν*:

*Στέργω τὸν ἐμαυτοῦ φίλον (αντί: στέργω τὸν ἐμὸν φίλον).
Οἱ Λακεδαιμόνιοι τῶν ἐαυτῶν συμμάχων κατεφρόνουν (αντί: τῶν συμμάχων αὐτῶν).*

Επίσης, όταν δεν υπάρχει έμφαση, αντί για την κτητική αντωνυμία χρησιμοποιούνται, όπως και στα ν.ε., οι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών *μου*, *σου*, *ἡμῶν* κτλ.:

*Ἐγὼ ύμᾶς ύπὲρ τοῦ πατρός μου τεθνεῶτος αἰτοῦμαι.
Διὰ τῶν νόμων ἐλάμβανε τὴν μητέρα σου ὁ πατήρ.
Πυθοίμεθ' ἂν τὸν χρησμὸν ἡμῶν ὅ,τι νοεῖ (= θα μπορούσαμε να πληροφορηθούμε τι εννοεῖ ο χρησμός μας).*

4. Όταν ο κτήτορας είναι φανερός, η κτητική αντωνυμία μπορεί να παραλείπεται:

*Οὐ μόνον ἐγὼ ἀλλὰ καὶ ὁ πατήρ δόξει ἄδικος εἶναι (αντί: ὁ ἐμός πατήρ).
Σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ (αντί: ὁ σός πατήρ καὶ ἡ σὴ μήτηρ).
Οἱ γονεῖς στέργουσι τὰ τέκνα (αντί: τὰ τέκνα αὐτῶν).
(πβ. ν.ε. ο πατέρας στεκόταν σκυφτός κι αμίλητος).*

ΣΤ' ΟΙ ΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

114 Οι δεικτικές αντωνυμίες χρησιμοποιούνται και ως επίθετα, δηλαδή με ουσιαστικά, και ως ουσιαστικά, δηλαδή μόνες τους:

Ἡ τραγωδία ἐστὶ **τῆσδε** τῆς πόλεως εὖρημα (ως ἐπίθετο).

Τοῦτον τὸν λόγον ἀναλάβωμεν (ως ἐπίθετο).

Ἔτι τοίνυν ἀκούσατε καὶ **τάδε** (ως οὐσιαστικό).

Μετὰ **τοῦτον** ἀνέστη Ξενοφῶν (ως οὐσιαστικό).

(πβ. ν.ε. Εκείνος ο ἄνθρωπος δεν ξαναῆρθε. Εκείνος το εἶπε).

115 1. Οι αντωνυμίες **οὗτος**, ὅδε χρησιμοποιούνται για πρόσωπα ή πράγματα που βρίσκονται κοντά σ' αυτόν που μιλάει, ενώ η αντωνυμία **ἐκεῖνος**, ὅπως και στη ν.ε., για πρόσωπα ή πράγματα που βρίσκονται μακριά:

Ἦδε ἡ ἡμέρα (= η σημερινή μέρα).

Ἡ δημοκρατία **ἐκείνη** μεθ' ἧς ἔζων οἱ πρόγονοι.

Σημείωση. Η αντωνυμία **οὗτος** ἔχει στενότερη σχέση μ' αυτόν που ακοῦει, γι' αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεῖ και ἀντὶ για την προσωπική αντωνυμία του β' προσώπου **σύ**, ενώ η ὅδε μ' αυτόν που μιλάει, γι' αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεῖ ἀντὶ για την προσωπική ή κτητική αντωνυμία του α' προσώπου (ἐγώ, ἐμός):

Οὗτοι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει (= αυτοὶ οἱ δικοὶ σου...).

Οὗτος, τί ποιεῖς (= ἐ, συ ἐκεῖ, τι κάνεις;)

Ἐγώ τε καὶ Μελησίας **ὅδε** νῦν ἐροῦμεν (= ο Μελησίας αὐτός ἐδῶ που εἶναι μαζί μου).

Φονεὺς εἶ **τοῦδε** τάνδρὸς ἐμφανῶς (ἀντὶ: φονεὺς εἶ ἐμοῦ...).

Σκόπει εἰ τὸν νεκρὸν ξὺν **τῇδε** κουφιεῖς χερὶ (= σκέψου ἀν θα θάψεις το νεκρό μαζί με το δικό μου χέρι, βοηθώντας με).

2. Η **οὗτος** ἀναφέρεται συνήθως στα προηγούμενα, ενώ η ὅδε στα ἐπόμενα:

Ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε **τάδε** (= αὐτά που εἰπώθηκαν, λοιπὸν τα λες ἐσύ, ἀπὸ μας ὁμως ἀνακοίνωσε τα ἐξῆς).

3. Η ἐκφραση **καὶ ταῦτα** ἐπαναλαμβάνει και ἐξαίρει μια προηγούμενη ἔννοια:

Οὐ ταῦτα ἡμῖν δοκεῖ περὶ τῶν αὐτῶν, **καὶ ταῦτα** περὶ τῶν μεγίστων (= δεν ἔχουμε την ἴδια γνώμη για τα ἴδια πράγματα και μάλιστα για τα σπουδαιότερα).

Ζ' ΟΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

116 1. Η ερωτηματική αντωνυμία *τίς* σημαίνει ό,τι η αντωνυμία **ποιος** στη ν.ε. και χρησιμοποιείται και ως επίθετο, και ως ουσιαστικό:

Τίνα καιρὸν βελτίω ζητεῖτε; (ως επίθετο).

Τίς εἶ; (ως ουσιαστικό)

(πβ. ν.ε. ποιος άνθρωπος θα το δεχόταν αυτό; ποιος είναι;)

2. Η ερωτηματική αντωνυμία *ποῖος* σημαίνει: **ποιας λογής** και χρησιμοποιείται ως επίθετο:

Τίνες τε καὶ ποῖαι φύσεις ἐπιτήδειαί εἰσιν εἰς φυλακὴν πόλεως;

(= ποιοι και ποιας λογής χαρακτήρες είναι κατάλληλοι για τη φύλαξη της πόλεως;)

3. Πολλές φορές ύστερα από την ερωτηματική αντωνυμία *τίς* ακολουθεί το επίρρημα *ποτέ* με τη σημασία του *άραγε* ή *τάχα*, και ύστερα από την ερωτηματική αντωνυμία *ποῖος* και *πόσος* ή αόριστη αντωνυμία *τίς*, με τη σημασία του *σαν*, για έκπληξη ή ειρωνεία:

Τίσι ποτὲ λόγοις ἔπεισαν Ἀθηναίους; (με ποιους άραγε λόγους...;)

Ποίου τινὸς γένους ἐστὶν ὁ Μιθριδάτης; (= σαν από τι λογής γενιά είναι ο Μ.;)

Πόσαι τινὲς εἰσιν αἱ πρόσοδοι; (= σαν πόσα να είναι τα εισοδήματα;)

Η' ΟΙ ΑΟΡΙΣΤΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

117 1. Η αόριστη αντωνυμία *τίς* χρησιμοποιείται:

α) σε καταφατικές προτάσεις είτε ως ουσιαστικό είτε ως επίθετο:

Ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ (= ας πάει κάποιος για νερό) (ουσιαστ.).

Ὁ σοφιστής ἐστὶν ἔμπορός τις περὶ τὰ τῆς ψυχῆς μαθήματα (επίθετο).

Αντίθετα σε αρνητικές (αποφατικές) προτάσεις χρησιμοποιείται ή *οὐδεὶς* ή *μηδείς*:

Οὐκ ἔστιν **οὐδὲν ἀγαθόν**.

Μὴ θῆσθε νόμον **μηδένα** (= μη θεσπίζετε κανένα νόμο).

Σημείωση. Γενικά στην αρχ. ελληνική σε μια πρόταση που αρχίζει με *οὐ* ή *μή* δε χρησιμοποιείται η αντωνυμία *τίς* αλλά η αντωνυμία *οὐδείς, μηδείς*: λ.χ. **δεν** μπορεί να γραφεί στα αρχαία: Οὐκ ἔστιν ἀγαθόν τι ἢ Μὴ θῆσθε νόμον τινά (βλ. §142 κ.ε.).

β) ως κατηγορούμενο με τη σημασία: **κάποιος σπουδαίος, κάτι:**

Ἡῦχε **τις** εἶναι (= καυχιόταν ότι είναι κάποιος),

(πβ. ν.ε. πιστεύει πως είναι κάτι ή κάποιος)

γ) με επίθετα, αντωνυμίες, αριθμητικά ή επιρρήματα, και άλλοτε εξαίρει, άλλοτε πάλι μετριάζει τη σημασία τους:

Δεινὴ **τις** δύναμις (= κάποια πολύ μεγάλη δύναμη).

Τριάκοντά **τινας** ἀπέκτειναν (= σκότωσαν κάπου τριάντα).

2. Η αόριστη αντωνυμία ἄλλος πολλές φορές πρέπει να μεταφραστεί: **εκτός απ' αυτό, επιπλέον:**

Ἀπέθνησκον ὑπὸ λιμοῦ καὶ τῆς **ἄλλης** ἀργίας (= πέθαιναν από την πείνα και επιπλέον από κάτι άλλο, δηλαδή από την αργία).

Η αντωνυμία ἄλλος σ' αυτή την περίπτωση φαίνεται ως επιθετικός προσδιορισμός ενός ουσιαστικού (λ.χ. εδώ: ἀργίας), αλλά κυρίως το ουσιαστικό είναι επεξήγηση στην αντωνυμία ἄλλος.

Θ' ΟΙ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

118 1. Η αντωνυμία *ὅς* αναφέρεται σε κάτι ορισμένο, ενώ η *ὅστις* σε κάτι γενικό και αόριστο:

Ἔστι Δίκης ὀφθαλμός, **ὅς** τὰ πάνθ' ὄρα.

Μακάριος **ὅστις** οὐσίαν (= περιουσίαν) καὶ νοῦν ἔχει.

Σημείωση. Η *ὅστις* αργότερα επικράτησε και για τις δύο περιπτώσεις.

2. Η φράση *ἔστιν ὅς* ή *ἔστιν ὅστις* ισοδυναμεί με την αόριστη αντωνυμία *τίς*: ἔτσι και: *εἰσὶν οἱ* ή *ἔστιν οἱ* = *τινές*, *ἔστιν ὧν* = *τινων* κτλ. και *οὐκ ἔστιν ὅστις* = *οὐδείς*, *οὐκ ἔστιν ὅστις οὐ* = *πᾶς* κτλ.

Εἰσὶν οἱ διαμαρτόντες τῶν ὁδῶν κατὰ τὴν χώραν ἐπλανήθησαν (= με-

ρικοί έχασαν τους δρόμους και περιπλανήθηκαν στη χώρα).

Πλὴν Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν καὶ ἔστιν ὧν ἄλλων ἐθνῶν.

Κατά τον ίδιο τρόπο *ἔστιν* ὅτε σημαίνει **μερικές φορές, κάπου κάπου, ἔστιν ὅπως** σημαίνει **κάπως, ἔστιν ὅπου** σημαίνει **κάπου** κτλ.

3. Η αναφορική αντωνυμία *οἷος* (= τέτοιος που) στη φράση: *οἷός εἰμι* σημαίνει: **εἶμαι τέτοιος ἄνθρωπος που** ή **εἶμαι έτοιμος να**, αλλά στη φράση: *οἷός τ' εἰμί* (*οἷός τέ εἰμι*) σημαίνει **μπορώ**:

Ἥγανάκτει καὶ οἷος ἦν ἐπεξιέναι (= και ήταν έτοιμος να...).

Ἀλκιβιάδης οἷός τ' ἦν σῶσαι τὴν τῆς πόλεως δύναμιν.

Οἷοί τ' εἰσίν οἱ πολλοὶ οὐ τὰ σμικρότατα τῶν κακῶν ἐξεργάζεσθαι (= μπορούν οι πολλοί να κάνουν όχι τα πιο μικρά κακά).

4. Η αναφορική αντωνυμία κανονικά συμφωνεί με το όνομα ή τη δεικτική αντωνυμία, στην οποία αναφέρεται, στο γένος και τον αριθμό, και η πτώση της κανονίζεται από τη σύνταξη της προτάσεως. Πολλές φορές όμως η αναφορική αντωνυμία αντί να βρίσκεται σε πτώση αιτιατική, όπως θα ήταν η κανονική σύνταξη, μπαίνει σε **γενική ή δοτική**, γιατί και το όνομα ή η αντωνυμία στην οποία αναφέρεται είναι σε πτώση γενική ή δοτική:

Ὅπως ἔσεσθε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε (αντί: *ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἣν κέκτησθε*).

Ἐγεγένητο τουναντίον οὗ ἐνόμισαν πάντες ἄνθρωποι ἔσεσθαι (αντί: *τουναντίον τούτου ὃ ἐνόμισαν πάντες* κτλ.).

Αυτό το συντακτικό φαινόμενο λέγεται **έλξη του αναφορικού**.

Η αναφορική αντωνυμία *έλκεται* από τη λέξη στην οποία αναφέρεται (η *ἧς* από τη λέξη *ἐλευθερίας*, η *οὗ* από τη λέξη *τούτου*).

Στην έλξη του αναφορικού η δεικτική αντωνυμία παραλείπεται και η αναφορική παίρνει την πτώση της δεικτικής, λ.χ. αντί *τούτου ὃ* γίνεται *οὗ*:

(πβ. ν.ε τιμάμε όσους αγωνίστηκαν για την πατρίδα, αντί: αυτούς όσοι αγωνίστηκαν...).

5. Η αναφορική αντωνυμία *ὅς*, μεταφράζεται πολλές φορές **αυτός που**, γιατί συνήθως, και όχι μόνο στην έλξη, η δεικτική αντωνυμία στην οποία

αναφέρεται η αναφορική, παραλείπεται:

Μή μοι γένοιθ' ἄ βούλομαι, ἀλλ' ἄ συμφέρει (αντί: *μή μοι γένοιτο ταῦτα ἄ βούλομαι, ἀλλὰ ἐκεῖνα ἄ συμφέρει*)

(πβ. ν.ε. Ὅποιος πεινάει καρβέλια ονειρεύεται. Και στα δημοτικά τραγούδια ή στις παροιμίες: δεν είμαι εγώ σαν π ο υ θαρρείς = σαν = εκείνες που...· αλί π ο υ το 'χει η κούτρα του = αλίμονο σ' αυτόν που...).

6. Συχνά στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου η αναφορική αντωνυμία ὅς εισάγει κύρια πρόταση, και όχι δευτερεύουσα αναφορική, και τότε η ὅς ερμηνεύεται με δεικτική (**αὐτός** κτλ.) και με κάποιο σύνδεσμο παρατακτικό: **και, αλλά** κτλ:

Ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Ὡν ἔστι τεκμήρια ὅρᾱν τὰ τρόπαια (= και αυτών αποδείξεις μπορεί να δει κανείς τα τρόπαια).

Πῶς οὖν ἂν ἔνοχος εἴη Σωκράτης τῇ γραφῇ; ὅς φανερός ἦν θεραπέων τοὺς θεούς (= αλλά αυτός ήταν φανερό που λάτρευε τους θεούς).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄

ΤΟ ΑΡΘΡΟ

119 Η αρχαία ελληνική είχε μόνο το οριστικό άρθρο: *ὁ, ἡ, τό*. Αόριστο άρθρο δεν υπήρχε· σ' αυτή την περίπτωση η αρχαία γλώσσα χρησιμοποιούσε τα ονόματα χωρίς άρθρο:

Προσέρχεται τῷ Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν ἀνὴρ (= ένας άντρας).

Ἐνταῦθα ἦν ὄρος μέγα (= ένα βουνό).

(πβ. ν.ε. αόριστο άρθρο μόνο για τον ενικό αριθμό: **ένας, μία, ένα**:

Μια φορά κι έναν καιρό...).

Σημείωση. Το άρθρο δεν έχει κλητική. Αλλά συνήθως εμπρός από την κλητική των ονομάτων, κύριων ή προσηγορικών, χρησιμοποιείται το κλητικό επιφώνημα *ὦ*:

Καλῶς ἐρωτᾷς, ὦ Σώκратες.

Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, οἰωνὸς ἐφάνη.

120 Το άρθρο στην αρχαιότερη μορφή της γλώσσας μας ήταν δεικτική αντωνυμία, όπως φαίνεται από τα ποιήματα του Ομήρου. Αλλά και αργότερα στην αρχαία ελληνική το άρθρο διατήρησε αυτή τη σημασία στις ακόλουθες εκφράσεις:

α) *ὁ μὲν - ὁ δέ* σε κάθε γένος, πτώση και αριθμό (= αυτός - εκείνος ή ο ένας - ο άλλος):

Διέσχον ἀλλήλων βασιλεὺς τε καὶ οἱ Ἕλληνες, οἱ μὲν διώκοντες οἱ δ' ἄρπάζοντες.

(πβ. κάποτε, και ν.ε. Έχουν δίκιο και **οι μεν** και **οι δε**).

β) *ὁ δέ* σε κάθε γένος, πτώση και αριθμό (= αυτός, εκείνος):

Ὅ δὲ ἐπέιθετο προθύμως· τῷ δὲ οὐδὲ ταῦτα ἦν ἱκανά.

γ) *καὶ τόν, καὶ τήν, καὶ τούς* ως υποκείμενο απαρεμφάτου (σε ετεροπροσωπία, βλ. §95) (= και αυτός, και εκείνος):

Καὶ τὸν κελεῦσαι λέγεται (= και εκείνος λένε ότι πρόσταξε).

Στον τύπο *καὶ τὸν* αντιστοιχεί ονομαστική: *καὶ ὅς* (= και αυτός), *ἧ δ'* *ὅς* (= είπε αυτός):

Ἦγεῖσθαι ἐκέλευε τοὺς Ὑρκανίους **καὶ οἱ ἡρώτων** (= προέτρεπε τους Ὑρκ. να τους οδηγήσουν, και αυτοί ρωτούσαν).

Ἐγὼ μὲν, **ἦ δ' ὅς**, ἡγοῦμαι τοῦτον εἶναι τὸν ἐπιστήμονα (= εγώ τουλάχιστο νομίζω, είπε, ότι αυτός...).

δ) τὸν καὶ τόν, τὸ καὶ τό, τὰ καὶ τά (= αὐτόν κι αὐτόν ἢ τον τάδε και τον τάδε, αυτό κι αυτό κτλ.), όταν αποφεύγει κανείς να ονομάσει πρόσωπα ἢ πράγματα:

Καὶ ἀφικνοῦμαι ὡς **τὸν καὶ τὸν** καὶ τοὺς μὲν ἔνδον κατέλαβον, τοὺς δὲ οὐκ ἐπιδημοῦντας εὗρον.

Εἰ **τὸ καὶ τὸ** ἐποίησεν ὁ ἄνθρωπος, οὕτωσὶ οὐκ ἂν ἀπέθανεν.

(πβ. ν.ε. του είπα **το και το**).

ε) πρὸ τοῦ (= πριν απ' αυτό, προηγουμένως):

Πρῶτος διέταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι· **πρὸ τοῦ** ἀναμίξῃ ἦν πάντα

(= πρώτος καθόρισε να είναι χωριστά ο καθένας· προηγουμένως...).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἡσύχαζον τὸ πλεόν τοῦ χρόνου, ὄντες καὶ **πρὸ τοῦ μὴ** ταχεῖς ἰέναι ἐς τοὺς πολέμους (= αν και δεν ήταν και προηγουμένως πρόθυμοι να πάνε σε πολέμους),

(πβ. ν.ε. πρόσεχε **προτού** να γίνει το κακό).

Σημείωση. Πολλές φορές οι φράσεις **τό μὲν – τό δέ, τά μὲν – τά δέ** χρησιμοποιούνται επιρρηματικώς (= άλλοτε... άλλοτε..., και - και):

Οὕτως ἐπορεύθησαν, **τά μὲν** τι μαχόμενοι, **τά δέ** καὶ ἀναπαυόμενοι (= άλλοτε πολεμώντας, άλλοτε...).

121 Το άρθρο χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε.:

α) για να δηλώσει ένα ορισμένο πρόσωπο ἢ πράγμα που είναι ἤδη γνωστό (κυρίως **οριστικό** άρθρο):

Ὁ ἀνὴρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει (= ο γνωστός άντρας...).

Ἡ πορεία ὁμοία φυγῇ ἐγίγνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι (= η πορεία για την οποία γίνεται λόγος),

(πβ. ν.ε. **το παιδί** δεν μπορεί να το κάνει αυτό).

Ἔτσι το άρθρο αποκτά και τη σημασία κτητικής αντωνυμίας ἢ τη σημασία αὐτοῦ που πρέπει:

Ὁ πατήρ σε ἄρχοντα τοῦ οἴκου κατέλιπε; (= ο πατέρας σου)

(βλ. κτητικές αντωνυμίες §113, 4)

(πβ. ν.ε. δε μ' ἄφηνε **ο πατέρας** = ο πατέρας μου).

Κλέαρχος, ἐπεὶ ἐπιορκῶν ἐφάνη, ἔχει **τὴν δίκην** (= την καταδίκη που του ταίριαζε).

β) για να δηλώσει ένα πρόσωπο ή πράγμα γενικώς, σε όλο το είδος του:

Ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας.

Λέγειν αὐτὸν ἔφασαν ὡς δέοι **τὸν στρατιώτην** φοβεῖσθαι μᾶλλον **τὸν ἄρχοντα ἢ τοὺς πολεμίους** (= ισχυρίζονταν ότι αυτός ἔλεγε πως πρέπει ο στρατιώτης...).

122 Το άρθρο παραλείπεται συνήθως:

α) στα κύρια ονόματα:

Ἦρέθησαν ἄρχοντες ἀντὶ μὲν **Κλεάρχου Τιμασίων** Δαρδανεύς, ἀντὶ δὲ **Προξένου Ξενοφῶν** Ἀθηναῖος.

β) στο όνομα βασιλεύς ή μέγας βασιλεύς, όταν πρόκειται για το βασιλιά των Περσών, και στο όνομα ἄστυ, όταν πρόκειται για την Αθήνα:

Ἡμεῖς νικῶμέν τε **βασιλέα** καί, εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ **βασιλέα** (= αν δεν ἐρχόσασταν εσεῖς, θα...).

Ἐξ **ἄστεως** νῦν εἰς ἀγρὸν χωρῶμεν (= ας πάμε ἀπὸ την Αθήνα...).

γ) όταν ένα όνομα χρησιμοποιεῖται αόριστα (αφού δεν υπάρχει αόριστο άρθρο· βλ. §119):

Ἐνταῦθα **Κύρῳ βασιλεία** (= ἀνάκτορα) ἦν καὶ **παράδεισος** (= κήπος) μέγας.

Σημείωση. Το άρθρο δεν μπαίνει, όπως και στη ν.ε., μόνο εμπρός από ουσιαστικά. Πολλές φορές με το άρθρο:

α) ένα επίθετο ή μια ολόκληρη πρόταση λαμβάνονται ως ουσιαστικά: ἡ **ρήτορική** (ενν. τέχνη), ἡ **δεξιὰ** (ενν. χεῖρ).

Ἐν ἔτι **λείπεται, τὸ ἦν πείσωμεν ὑμᾶς** (= μας μένει ένα ἀκόμα, το αν θα σας πείσουμε).

(πβ. ν.ε. Γράφει με το **αριστερό. Το να μιλάς ωραία** είναι τέχνη).

β) ένα ουσιαστικό σε γενική πτώση ή ένα επίρρημα ή ένας εμπρόθετος προσδιορισμός λαμβάνονται ως επίθετα: **ἡ βασιλέως** χώρα (ἡ βασιλείος χώρα), **οἱ πάλοι** σοφοὶ ἄνδρες (οἱ παλαίτεροι...), **ἡ κατὰ νόμον** τιμωρία (ἡ νόμιμος...) (βλ. §27, 6).

Για τα επίθετα που χρησιμοποιούνται χωρίς άρθρο ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί βλ. §30.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄

ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

123 Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν κυρίως ρήματα, αλλά πολλοί απ' αυτούς και άλλα μέρη του λόγου: (επίθετα, επιρρήματα κτλ.) και φανερώνουν επιρρηματικές σχέσεις (**τόπο, χρόνο, τρόπο** κτλ.). Είναι ανάλογα με τον τρόπο που εκφέρονται **μονολεκτικοί** και **περιφραστικοί**.

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί μονολεκτικοί, που αποτελούνται δηλαδή από μία λέξη, είναι κυρίως:

1) επιρρήματα, 2) πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών ή επιθέτων ή αντωνυμιών, 3) επιρρηματικές μετοχές κτλ.:

Καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι.

Τῆς Παράλου ἀφικομένης νυκτὸς ἐλέγετο ἡ συμφορά·

Σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι.

Ἀλκιβιάδης ἔμεινεν αὐτοῦ.

124 Επιρρηματικοί προσδιορισμοί περιφραστικοί, που αποτελούνται δηλαδή από δύο ή περισσότερες λέξεις, είναι κυρίως:

1) εμπρόθετοι προσδιορισμοί, δηλαδή προθέσεις με πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών ή επιθέτων ή αντωνυμιών, 2) ονόματα με άρθρο, 3) δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις κτλ.:

Πολλὰ μεθ' ὧμῶν ἐκινδυνεύσαμεν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

Ἐκεῖνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη.

Οἱ πρέσβεις ἐπεὶ ἀπήγγειλαν ταῦτα εἰς τὴν πόλιν, ἀθυμία ἐνέπεσε πᾶσιν.

125 Οι κυριότερες σημασίες των επιρρηματικών προσδιορισμών είναι: 1) ο τόπος, 2) ο χρόνος, 3) ο τρόπος (το ὄργανο ή το μέσο ή η συνοδεία), 4) το ποσό, 5) η αιτία, 6) ο σκοπός, 7) το αποτέλεσμα, 8) η αναφορά, 9) η προϋπόθεση ή ο ὅρος, 10) η εναντίωση και παραχώρηση, 11) η βεβαίωση και η ἄρνηση, 12) ο δισταγμός ή η πιθανότητα.

1. Ο τόπος

126 Ο τόπος εκφράζεται:

- α) με τοπικό επίρρημα: *Ἐνταῦθα Κύρῳ βασιλεία* (= ανάκτορα) *ἦν*.
β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: *Ἐβούλοντο ἀπὸ θαλάττης εἰς θάλατταν τειχίζειν*. *Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας*.
γ) με επιρρηματική γενική και δοτική:
Ἐπίσχεσ ἀὐτοῦ (= στάσου εκεί). *Ἐνίκησε Νεμέα* (στη Νεμέα).
(βλ. §43, Σημ. και §44, 1)
(αλλά πβ. ν.ε. Πάω σ π ί τ ι . Δ ρ ά μ α , 22 Ιουλίου 1980).
δ) με αναφορική πρόταση που φανερώνει τόπο: *Ἐπανήγαγε τὸ κέρασ ὅπου μέλλοι ἀριστοποιεῖσθαι τὸ στράτευμα* (= όπου θα γευμάτιζε το στρ.) (βλ. §176β).
ε) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που φανερώνει τόπο:
Ἐς οἶκημα ἐσῆλθεν, ἵνα μὴ ὑπαίθριος ταλαιπωροῖη (= για να μὴν ταλαιπωρεῖται στο υπαίθρο) (βλ. §11).

2. Ο χρόνος

127 Ο χρόνος εκφράζεται:

- α) με χρονικό επίρρημα: *Οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ αἶι τοιοῦτός εἰμι*.
β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: *Μετὰ δὲ τοῦτον εἶπε Χειρίσοφος* (= ὕστερα απ' αὐτόν). *Ἐκαίον πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός* (= στη διάρκεια της νύχτας).
γ) με επιρρηματική γενική, δοτική, αιτιατική:
Τὸ πλοῖον ἤξει τῆς ἐπιούσης ἡμέρας.
Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμόν.
Φυλάξαντες ἔτι νύκτα ἐχώρουν ἐκ τῶν οἰκιῶν.
(βλ. §43, 1, §44, 2 και §45, 1)
(πβ. ν.ε. Θα ξανάρθει του χρόνου. Θα ανταμώσουμε το Σεπτέμβρη).
δ) με χρονική πρόταση: *Ἦνίκα δέιλη ἐγίγνετο*, ἐφάνη κονιορτός (= όταν ἐφτανε το δειλινό...),
ε) με χρονική μετοχή: *Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλων*

(πβ. ν.ε. **ξημερώνοντας** τ' Αγιαννιού λάβαμε διαταγή να κινήσουμε πάλι μπροστά).

- στ) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που δείχνει χρόνο: **τριταῖος ἀφίκετο** (= ήρθε την τρίτη μέρα) (βλ. §11)
(πβ. ν.ε. παντρεύτηκε **γέρος**).

3. Ο τρόπος

128 Ο τρόπος εκφράζεται:

- α) με τροπικό επίρρημα: **Οὕτω παρεσκευάζοντο**.
β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: **Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων** τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι (= με τους κόπους).
Σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο (= με πολλή βιασύνη).

- γ) με επιρρηματική δοτική και αιτιατική:

Τὰ τεῖχη κατέσκαπτον πολλῇ προθυμίᾳ.

Προῖκα ἐργάζεται. (βλ. §44, 4)

(πβ. ν.ε. **Σταλαματιά σταλαματιά** γεμίζει η στάμνα η πλατιά. Ντύνεται **της μόδας**).

- δ) με αναφορική πρόταση που φανερώνει τρόπο:

Κῦρος ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας ὥς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην οὕτω ταχθῆναι (= όπως συνήθιζαν στη μάχη, έτσι να παραταχθούν).

- ε) τροπική μετοχή:

Ληζόμενοι ζῶσι (= ζουν ληστεύοντας).

- στ) επιρρηματικό κατηγορούμενο που φανερώνει τρόπο:

Οὐδεὶς ἐκῶν ἀμαρτάνει. (βλ. §11).

(πβ. ν.ε. μας κοίταζε **αμίλητος**).

129 Συγγενικοί με τους προσδιορισμούς του τρόπου είναι και οι προσδιορισμοί που φανερώνουν:

- α) **ὄργανο ή μέσο:**

Τὴν θύραν τῇ βακτηρίᾳ πάνυ σφόδρα ἔκρουε (= με το ραβδί).

Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν ἐν οὐρανίοις σημείοις (= με σημάδια του ουρανού).

Ἐπραξαν ταῦτα δι' Εὐρυμάχου.

β) **συνοδοεία:**

Ἐλθόντων τῶν Περσῶν **παμπληθεῖ στόλῳ** ὡς ἀφανιούντων τὰς Ἀθήνας Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν αὐτούς (= με πολυάριθμο στόλο, για να καταστρέψουν...).

Τοὺς φυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι.

γ) **παρομοίωση:**

Ἐφάνη κονιορτὸς ὥσπερ **νεφέλη λευκή** (= φάνηκε σκόνη σαν...).

4. **Το ποσό**

130 Το ποσό εκφράζεται:

α) με επίρρημα ποσοτικό:

Μηδὲν ἄγαν (= υπερβολικά) (ενν. ποίει).

Ἐκαρτέρει θυόμενος **μάλα** χαλεπῶς φέρων (= πολύ στενοχωρημένος).

Τότε δὴ ἀπεχώρησαν εἰς τὰς Ἀθήνας **μάλιστα** τριακόσιοι.

(Το επίρρημα **μάλιστα** με αριθμητικό σημαίνει **περίπου**· πβ. ν.ε. τριακόσιοι **το πολύ πολύ**).

β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Πρόξενος παρὴν ἔχων ὀπλίτας **εἰς πεντακοσίους** (= συνολικά πεντακόσιους).

Ἦσαν **ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους** (= περίπου δύο χιλιάδες).

Σωκράτης ὁ Αἰχαιὸς παρεγένετο ὀπλίτας ἔχων ὡς **πεντακοσίους**. (Η καταχρηστική πρόθεση ὡς με αιτιατική αριθμητικού επιθέτου σημαίνει **περίπου**).

γ) με επιρρηματική γενική, δοτική, αιτιατική που δείχνουν **ποσό** ή **έκταση** (τοπική ή χρονική), **αξία** ή **τίμημα**:

— **Πόσου** διδάσκει Εὐῆνος; -**Πέντε μνῶν**.

Ἰστέρησε τῆς μάχης **πέντε ἡμέραις**.

Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν **σταδίους ἑβδομήκοντα**.

Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος **ἡμέρας ἑπτά**.

Δερκυλίδας **τοσοῦτῳ** διέφερεν εἰς τὸ ἄρχειν τοῦ Θίβρωνος, ὥστε παρήγαγε τό στράτευμα...

(πβ. ν.ε. Ἐμεινε δέκα μέρες. Η Δράμα απέχει από την Καβάλα τριάντα ἑξὶ χιλιόμετρα. Το λάθος του του στοίχισε εκατό χιλιάδες), (βλ. §43, 3, §44, 6 και §45, 2).

δ) με αναφορική πρόταση που δείχνει **ποσό**:

Δοκεῖ μοι τοσοῦτο χωρίον κατασχεῖν, ὅσον τοὺς ἐσχάτους λόχους ἔξω γενέσθαι τῶν πολεμίων (= τόσο όσο (ή ώστε) οι τελευταίοι λόχοι να είναι...).

5. Η αιτία

131 Η αιτία εκφράζεται:

α) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως πολλαὶ ἀπέχθαι μοι γεγονάσι (= από αυτή την...).

Διὰ τοῦτο οὐκ ἤθελον (= γι' αυτό...).

Μέγα φρονεῖ ἐπὶ πλούτῳ (= για τα πλούτη του).

Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα αὐτοὺς ἀπέκτειναν (= τους σκότωσαν για τα αδικήματά τους).

β) με επιρρηματική γενική ή δοτική ή αιτιατική:

Ὅργίζεται τῶν ἀδικημάτων.

Λιμῶ ἀπέθανον.

Ταῦτα δὴ ὑπαισχυνόμεθα τούσδε (= γι' αυτό και τους ντρεπόμαστε κάπως).

(βλ. §43, 2, §44, 3 και §45, 3).

(πβ. ν.ε. Πεθαίνει **της πείνας**. **Τι** γελάς;).

γ) με αιτιολογικές ή με αναφορικές αιτιολογικές προτάσεις:

Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο *συν* τοῖς ἄλλοις (= επειδή υπήρχε δυσκολία, στενοχωριόταν μαζί με τους άλλους).

Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὅς ἡμῖν οὐδὲν δίδως (= γιατί δε μας δίνεις τίποτε).

δ) με αιτιολογική μετοχή:

Οὐ δυνάμενοι δὲ τούτων *τυχεῖν* ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτούς (= επειδή δεν μπορούσαν...).

(Ο προσδιορισμός της αιτίας λέγεται και **αναγκαστικό αίτιο**).

6. Ο σκοπός

132 Ο σκοπός εκφράζεται:

α) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Φρύγανα συνέλεγον **ἐπὶ πῦρ** (= για φωτιά, για να ανάψουν φωτιά).
Ἐπὶ τούτῳ κάθεται ὁ δικαστής, ἐπὶ τῷ καταχαρίζεσθαι τὰ δίκαια (= γι' αυτό το σκοπό, για να...).

Οὗτοι **πρὸς χάριν** λέγουσι (= μιλούν για να ευχαριστήσουν).

— **Τίνος ἔνεκα** ταῦτα λέγω; — **Ἵνα εἰδῆτε...** (= — Για ποιο σκοπό τα λέω αυτά; — Για να γνωρίζετε...).

β) με επιρρηματική αιτιατική του σκοπού:

Αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἤκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῆς αὐτῷ (= γι' αυτό ακριβῶς και τώρα ἤρθα σ' εσένα...). Βλ. §45, 3.

(πβ. ν.ε. Βγήκε **περίπατο. Καλού κακού** πάρε μαζί σου χρήματα).

γ) με τελική ή αναφορική τελική πρόταση:

— **Τίνος ἔνεκα ταῦτα λέγω;** — **Ἵνα εἰδῆτε καὶ αἰσθησθε ἀμφοτέρα** (= για να γνωρίζετε και να...).

Εἴλοντο τριάκοντα ἄνδρας, οἳ τοὺς πατρίους νόμους συγγράψουσι (= για να συντάξουν τους...),

δ) με τελική μετοχή:

Οὐ νομοθετήσοντες περὶ αὐτῶν ἤκετε, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους **ψηφισόμενοι** (= ἤρθατε ὅχι για να νομοθετήσετε, ἀλλὰ για να ψηφίσετε σύμφωνα με...).

ε) με απαρέμφατο του σκοπού:

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔδοσαν Αἰγινήταις Θυρέαν οἰκεῖν (= οι Λ. ἔδωσαν τη Θ. στους Αιγ. για να την κατοικήσουν), (βλ. §91).

στ) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που δείχνει σκοπό:

Τίνος ἤκετε διδάσκαλοι; (= ποιον ἤρθατε να διδάξετε;) (βλ. §11).

(Ο προσδιορισμός του σκοπού λέγεται και **τελικό αίτιο**).

7. Το αποτέλεσμα

133 Το αποτέλεσμα εκφράζεται:

α) με αποτελεσματική ή με αναφορική αποτελεσματική πρόταση:

Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιῶν ἅπλετος, ὥστε ἀπέκρυνε καὶ τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους.

Ἐγὼ οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ αἰεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ ἄλλῳ

πείθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ (= ώστε να μην υπακούω σε κανένα άλλο από τα στοιχεία της ψυχής μου παρά στον ορθό λόγο).

β) με απαρέμφατο του αποτελέσματος (βλ. §91):

Ἀφείσαν τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι (= τον απέλυσαν, ώστε να είναι ελεύθερος).

γ) με κατηγορούμενο προληπτικό ή του αποτελέσματος (βλ. §12):

Φίλιππος ἐκ μικροῦ ἠϋξήθη μέγας (= ώστε να γίνει μεγάλος).

8. **Η αναφορά** (= ως προς κάτι, σχετικά με κάτι)

134 Η αναφορά εκφράζεται:

α) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Πάυσασθε ἁμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα.

Οὐ κωλύω τὸ κατ' ἐμέ (= όσον αφορά εμένα δεν εμποδίζω).

Σοφός ἐστι περὶ τούτων (= σ' αυτά).

Ἔχουσιν ἐλαχίστην χώραν πρὸς τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν (= προς το πλήθος, ανάλογα με το πλήθος).

β) με επιρρηματική αιτιατική:

Εὖ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν (= είμαι γερός στο σώμα και στην ψυχή) (βλ. §45, 5).

Τὰς φρένας ὑγιαίνουσιν (= είναι γεροί στα μυαλά).

Σημείωση. Η αναφορά επίσης εκφράζεται:

α) με δοτική, ως ετερόπρωτο προσδιορισμό σε ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα:

Οὔτε ποσὶν εἰμι ταχὺς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός.

Ἐρρωμένεσται τοαῖς ψυχαῖς (βλ. §37).

β) με γενική, ως προσδιορισμό τροπικών επιρρημάτων: *πῶς, ὅπως, ὥς, καλῶς* κτλ.:

Βασιλεὺς πῶς ἔχει παιδείας; (= ως προς την παιδεία).

Ἡ Κέρκυρα τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κεῖται (βλ. §39, 3).

γ) με ἀναρθρο απαρέμφατο ως προσδιορισμό στα επίθετα *ἀγαθός, ἱκανός, δεινός, ἄξιος* κτλ.:

Κῦρος ἦν ἀξιώτατος ἄρχειν (βλ. §94, 5).

9. **Η προϋπόθεση ή ο όρος**

135 Η προϋπόθεση ή ο όρος εκφράζεται:

α) με εμπρόθετο προσδιορισμό:

Ἡρώτα **ἐπὶ τίσιν** ἂν σύμμαχος γένοιτο (= με ποιους ὁρους θα γινόταν...).

β) με αποτελεσματική πρόταση:

Οἱ δὲ ἔφασαν ἀποδώσειν τοὺς νεκρούς, **ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς οἰκίας** (= θα επιστρέψουν τους νεκρούς, με τον ὅρο να μην καίνε...), (βλ. §166, 2).

10. Η εναντίωση και παραχώρηση

136 Η εναντίωση και παραχώρηση εκφράζεται:

α) με εμπρόθετο προσδιορισμό:

Μεγαρῆς ἐδήλουν λιμένων εἵργεσθαι **παρὰ τὰς σπονδάς** (= ὅτι αποκλείονται ἀπὸ τα λιμάνια παρὰ τις συνθήκες).

β) με εναντιωματική και παραχωρητική πρόταση:

Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως (= αν και δε βλέπεις...),
Εὐλαβοῦ τὰς διαβολάς, **κἄν ψευδεῖς ᾧσιν** (= και αν ακόμα είναι...).

γ) με εναντιωματική μετοχή:

Ἰκανά μοι νομίζω εἰρῆσθαι **καίτοι** πολλὰ **παραλιπών** (= αρκετά νομίζω ὅτι εἶπα αν και παρέλειψα πολλά).

11. Η βεβαίωση, η άρνηση, ο δισταγμός και η πιθανότητα

137 α) Η βεβαίωση εκφράζεται:

με τα βεβαιωτικά επιρρηματα: **ναί, μάλιστα, δῆ** (= βέβαια, πράγματι), **δῆτα** (= βέβαια, χωρίς αμφιβολία), **ἦ** (= αλήθεια, βέβαια) κτλ., με τα ορκωτικά **νῆ** ἢ **νῆ μά**, με επιρρηματικές εκφράσεις ὅπως: **πῶς γὰρ οὐ**; (= πῶς ὄχι, βεβαίως), **πάνυ γε** (= βεβαιότατα) κτλ.:

— Ἔστι δέ που τοῦτο τό σῶμα, ἦ οὐχί; — **Ναί.**

Οὐ γὰρ **δῆ** σύ γ' ἦσθα ναυβάτης (= επιβάτης στο πλοίο) **ἡμῖν.**

Οὗτος μὲν γὰρ **ἦ** μὴν ἡγγυᾶτο παραμενεῖν (= ἔδινε εγγυήσεις ὅτι θα παραμείνει).

— Μῶν (= μήπως) τί σε ἀδικεῖ Πρωταγόρας; — **Νῆ** τοὺς θεοὺς, ἔφη (= Ναι, μα τους θεοὺς εἶπε).

— Ἄρα οὐδὲν κακὸν πείσεται; — **Πῶς γὰρ οὐ;** (= πῶς βέβαια ὄχι; βεβαιότατα θα πάθει κακό).

β) **Ἡ ἀρνήση** εκφράζεται:

με τα αρνητικά επιρρήματα: οὐ ἢ οὐκ ἢ οὐχ(= δεν), οὐχί, μή, οὐδαμῶς(= με κανέναν τρόπο, καθόλου) κτλ., με τα ορκωτικά μά ἢ οὐ μά κτλ.:

— Κακουργεῖν δεῖ, ὦ Κρίτων, **ἢ οὐ;** — **Οὐ** δεῖ δήπου, ὦ Σώκρατες.

— Οὐδαμῶς ἄρα δεῖ ἀδικεῖν. — **Οὐ δῆτα.**

— Δύο δραχμὰς μισθὸν τελεῖς; — **Μὰ Δί'** ἀλλ' ἔλαττον (= ὄχι, μα το Δία, ἀλλὰ λιγότερο).

γ) **Ο δισταγμός ἢ ἡ πιθανότητα** εκφράζονται:

με τα επιρρήματα: ἄρα (= ἀραγε, λοιπόν) συνήθως σε ερωτηματικές προτάσεις, μῶν (μή + οὐν) (= μήπως), τάχα (= ἴσως), ἴσως κτλ.:

Ἄρ' οὐν βιωτὸν ἡμῖν ἐστι μετὰ διεφθαρμένου σώματος; (= ἀξίζει λοιπόν να ζούμε με...;).

Ἐφευγον **τάχα** δέ τις καὶ τετρωμένος (= ἀρχισαν να φεύγουν καὶ ἴσως υπήρχε καὶ κάποιος τραυματισμένος).

Ἴσως οὐν εἵποιεν ἂν πολλοὶ τῶν φασκόντων φιλοσοφεῖν ὅτι...

Πίνακας 12

ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

	ΕΠΙΡΡΗΜΑ	ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΠΑΛΙΑ ΠΤΩΣΗ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ		ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟ ή ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ
				ΠΡΟΤΑΣΗ	ΜΕΤΟΧΗ		
ΤΟΠΟΣ	-Ένταῦθα Κύρῳ βασίλεια ἦν.	-Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.	-Ἐπίσχες αὐτοῦ. -Τὰ πρόπαια Μαραθῶνί τε καὶ Σαλαμίνι.	-Ἐπανήγαγε τὸ κέρας ὅπου μέλλοι ἀριστοποιεῖσθαι τὸ στράτευμα.		-Ἵνα μὴ ὑπαίθριος ταλαιπωροῖται...	
ΧΡΟΝΟΣ	-Οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τουσὶτός εἰμι.	-Μετά δὲ τούτων εἶπε.	-Τὸ πλοῖον ἤξει τῆς ἐπιούσης ἡμέρας. -Ἡ πρώτη ἡμέρα ἀφίκοντο. -Τὰς πόλεις ὥσπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι Ἀθηναίων.	-Ἡνίκα δεῖλη ἐγίνετο, ἐφάνη κονιορτός.	-Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπῆρετο.	-Τριτάτος ἀφίκετο.	
ΤΡΟΠΟΣ	-Οὕτω παρεσκευά- ζοντο.	-Σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο.	-Τὰ τεῖχη κατέσκαπτον πολλῇ προθυμίᾳ. -Προῖκα ἐργάζετα.	-Κῦρος ἐκέλευσεν ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην οὕτω ταχθῆναι.	-Λιζόμενοι ζῶσιν.	-Οὐδεὶς ἐκὼν ἀμαρτάνει.	
ΠΟΣΟΣ	-Μηδὲν ἄγαν.	-Παρήν ἔχων ὀπλίτας εἰς πεντα- κοσίους.	-Πόσου διδάσκει Εὐήνος; -Υστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέρας. -Ἀπέχει Πλαταια Ὀμβίων σταδίους ἐβδομήκοντα.	-Τοσούτο χωρίον κατέσχον, ὅσον τούς λόγους ἔξω γενέσθαι τῶν πολεμίων.			
ΑΙΤΙΑ		-Διὰ τοῦτο οὐκ ἤθελον.	-Ὀρίζεται πᾶν ἀδικημάτων. -Λιμῶ ἀπέθανον. -Ταῦτα δὴ καὶ ὑπασχυνόμεθα τοῖσδε.	-Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἐλυπέτο.	-Οὐ δυνάμενοι τοῦτο τυχεῖν ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτούς.		

ΕΣΚΟΠΟΣ		Φρύγανα συνέ- λεγον ἐπὶ πύρ.	Αὐτὰ ταῦτα ἦκω παρὰ σε.	-Ταῦτα λέγω, ἵνα εἰδῆτε.	-Οὐ νομο- θετήσοντες ἦκατε.	-Τίνος ἦκατε διδά- σκαλοι;	-Οἱ Ἀ. ἔδσαν Αἰγυπταῖς Θυ- ρέαν οἰκύν.
ΑΠΟΤΕΛΕ- ΣΜΑ				-Επιπίπτει χιῶν ἀπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε τὰ ὄπλα.		-Φίλιππος ἐκ μικροῦ ἠρέθη μέγας.	-Ἀφείσαν τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι.
ΑΝΑΦΟΡΑ		-Παύσαθε ἀμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρί- δα.	- Τὰς φρένας ὑγαίνουσιν. -Βασίλειος πᾶς ἔχει παι- δείας; -Πῶς ἔχετε ταῖς δια- νοαῖς;				-Κύρος ἦν ἀξιώτατος ἀρχεν.
ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ	Ἡ ΟΡΟΣ	-Ἡρώτα ἐπὶ τίσιν ἂν σύμμα- χος γένοιτο.		-Αποδάσουσι τοὺς νεκρούς, ἐφ’ ὧ̄ μὴ καίεν τὰς οἰκίας.			
ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΝΑΝΤΙΩΣΗ		-Εἰργονται παρὰ τὰς σπον- δάς.		- Εἰ καὶ μὴ βλέ- πεις, φρονεῖς δ’ ὁμως.	-Ἰκανὰ εἶρηκα καίτοι πολλὰ παράλλων.		
ΒΕΒΑΙΩΣΗ, ΑΡΝΗΣΗ	- Ναί. - Οὐ δεῖ δήπου.						
ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ	- Ἄρ’ οὐν βιωτὸν ἡμῖν ἐστὶ μετὰ διε- φθαρμένου σώματος; - Ἰσως ἐπιοίεν ἂν πολλοί...						

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ (γενικά)

138 Οι προθέσεις στην αρχαιότερη μορφή της γλώσσας μας ήταν επιρρήματα, όπως φαίνεται στα έργα του Ομήρου. Αργότερα, στην αττική διάλεκτο, η επιρρηματική σημασία των προθέσεων διατηρήθηκε μόνο στην πρόθεση *πρός* (= επί πλέον) κυρίως στις φράσεις: *πρός δέ, καί προς, προς δέ καί*:

Ἀσύμφορον, πρὸς δὲ καὶ οὐ δίκαιον (= και επιπλέον άδικο).

Ἐνενήκοντα καὶ μικρόν τι πρὸς (= και λίγο περισσότερα),

(πβ. ν.ε. Δεν μπορώ τώρα, θα ρθω **μετά**. Δέ μ' *αρέσει νά εἶμαι ὑπό*.

Οἱ πέντε εἶναι ὑπέρ καί οἱ δύο κατά).

139 Οι προθέσεις συντάσσονται με πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών, επιθέτων ή αντωνυμιών, αλλά κάποτε όμως και με επιρρήματα, λ.χ. *κτῆμα ἐς αἰί, μέχρι τότε* κτλ. Η πρόθεση με τη λέξη που συντάσσεται αποτελεί εμπρόθετο προσδιορισμό και εκφράζει μια επιρρηματική σχέση: τόπο, χρόνο, αιτία, σκοπό κτλ. (βλ. §123 κ.ε.).

140 Από τις προθέσεις άλλες συντάσσονται με μία μόνο πλάγια πτώση και λέγονται **μονόπτωτες**, άλλες με δύο και λέγονται **δίπτωτες** και άλλες τέλος με τρεις και λέγονται **τρίπτωτες**.

Αναλυτικά για τη σύνταξη και τη σημασία των προθέσεων βλ. Επίμετρο Α'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ'

ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ (ἢ ΑΠΟΦΑΤΙΚΑ) ΜΟΡΙΑ

141 Η αρχαία γλώσσα, όπως και η ν.ε., έχει δύο αρνητικά μόρια: *οὐ* και *μή* (πβ. ν.ε. **δεν** και **μη**).

Με το *οὐ* αρνιέται κανείς κάτι, ενώ με το *μή* απαγορεύει ή αποκρούει.

α) Το *οὐ* χρησιμοποιείται (όπως στις περισσότερες όμοιες περιπτώσεις το **δεν** στη ν.ε.) στις ανεξάρτητες προτάσεις κρίσεως και στις εξαρτημένες ειδικές και εν μέρει: στις πλάγιες ερωτηματικές, αιτιολογικές, χρονικές, συμπερασματικές, εναντιωματικές και αναφορικές προτάσεις.

Επίσης με το ειδικό απαρέμφατο η άρνηση είναι κανονικά *οὐ* (βλ. όμως §97 Σημ. β').

β) Το *μή* χρησιμοποιείται στις ανεξάρτητες προτάσεις επιθυμίας ή στις εξαρτημένες τελικές, υποθετικές, ενδοιαστικές εν γένει και εν μέρει: στις πλάγιες ερωτηματικές, αποτελεσματικές, χρονικές και αναφορικές.

(πβ. όμως στη ν.ε.: οι υποθετικές προτάσεις έχουν άρνηση *δε ν*, εκτός όταν: να = αν, λ.χ.: να μην το 'βλεπα, δε θα το πίστευα).

Με το τελικό απαρέμφατο η άρνηση είναι *μή*.

Ότι ισχύει για το *οὐ* και *μή* ισχύει και για τα σύνθετά τους, λ.χ. *οὔτε, μήτε, οὔδέ, μηδέ, οὔδεις, μηδείς, οὔκέτι, μηκέτι, οὔδαμῶς* κτλ.

142 Έπειτα από τα ρ. *κωλύω, ἐμποδῶν εἰμι, εὐλαβοῦμαι, ἀπαγορεύω, ἀπειλῶ, ἀρνούμαι, ἀντιλέγω, ἀμφισβητῶ* κ.τ.ό. το απαρέμφατο ή η ειδική πρόταση (ανάλογα με τη σύνταξη του κάθε ρήματος) που εξαρτάται από αυτά, παίρνει άρνηση που στη ν.ε. μπορεί να παραλείπεται:

Ό *φόβος τὸν νοῦν ἀπείργει μή λέγειν ἃ βούλεται* (= τον εμποδίζει να λέει όσα θέλει ή τον εμποδίζει, ώστε να μη λέει όσα θέλει).

Ἀμφισβητεῖ ὡς οὐκ ἀληθῆ λέγομεν (= αμφισβητεῖ ότι λέμε την αλήθεια).

Τῆς θαλάττης εἶργον μή χρῆσθαι τοὺς Μυτιληναίους (= εμποδίζαν τους Μ. να χρησιμοποιούν τη θάλασσα).

Όταν τα προηγούμενα ρήματα βρίσκονται σε αρνητική πρόταση, ή σε ερωτηματική πρόταση που αντιστοιχεί με αρνητική ή έχουμε ανάλογες αρνητικές απρόσωπες εκφράσεις, όπως *οὐκ ἐγχωρεῖ, οὐ προσήκει, οὐχ ὅσιόν ἐστι, ἀδύνατόν ἐστι* κτλ., το απαρέμφατο που ακολουθεί παίρνει άρνηση *μή οὐ*, με πλεονασμό στη μετάφραση του ενός αρνητικού μορίου ή κάποτε και των δύο:

*Οὐδείς πώποτε ἀντεῖπε **μή οὐ** καλῶς ἔχειν τοὺς νόμους* (= ότι οι νόμοι δεν είναι καλοί).

*Οὐχ ὅσιόν ἐστι **μή οὐ** βοηθεῖν δικαιοσύνη* (= να μη βοηθούμε τη δικαιοσύνη).

*Τίνα οἶει ἀπαρνήσεσθαι **μή οὐχί** καί αὐτόν ἐπίστασθαι τὰ δίκαια;* (= ποιος νομίζεις θα αρνηθεί ότι κι αυτός γνωρίζει καλά το δίκαιο;).

Σημείωση α'. Σε μια πρόταση που υπάρχουν δύο αρνήσεις

α) όταν η δεύτερη άρνηση είναι απλή (*οὐ ή μή*), τότε οι δύο αρνήσεις ισοδυναμούν με μία εντονότερη κατάφαση:

*Ἐγὼ **οὐκ** οἶμαι **οὐ** δεῖν ὑμᾶς ἀμύνεσθαι* (= εγώ νομίζω ότι πρέπει να αμυνθείτε).

***Οὐδέν** ἐστίν ὃ,τι **οὐκ** ἀπώλετο* (= τα πάντα χάθηκαν).

***Οὐδείς** ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν **οὐκ** ἀποτίσει* (= κάθε άνθρωπος που κάνει αδικίες τιμωρείται).

*Ὅρωντων **οὐδείς** **οὐκ** ἔπασché τι τήν ψυχὴν ὑπ' ἐκείνου* (= ο καθένας από όσους έβλεπαν υπόφερε κάπως μέσα του εξαιτίας εκείνου),

β) όταν η δεύτερη άρνηση είναι σύνθετη (*οὐδείς, μηδείς, οὐδέ, μηδέ* κτλ.), τότε οι δύο αρνήσεις δεν ισοδυναμούν με μία κατάφαση αλλά με εντονότερη άρνηση:

*Σῶφρονος ἀπιστίας **οὐκ** ἔστιν **οὐδέν** χρησιμώτερον βροτοῖς* (= τίποτε δεν είναι πιο χρήσιμο από μια συνετή δυσπιστία).

*Σμικρὰ φύσις **οὐδέν** μέγα **οὐδέποτε** **οὐδένα** οὔτε ἰδιώτην οὔτε πόλιν δρᾷ* (= ένας μικρός άνθρωπος τίποτε μεγάλο ποτέ και σε κανένα δεν μπορεί να κάνει, ούτε στο άτομο ούτε στην πόλη).

Μή** θῆσθε νόμον **μηδένα (= μη θεσπίζετε κανένα νόμο).

*Ὅμνυμι **μηδέποτε** σοι ἕτερον λόγον **μηδένα** **μηδενός** μήτ' ἐπιδείξειν μήτ' ἐξαγγελεῖν* (= ορκίζομαι ποτέ να μη σου επιδείξω κανέναν άλλο λόγον ούτε...).

Σημείωση β'. Γενικά στην αρχ. ελληνική σε μια πρόταση αρνητική συνήθως αντί για τις αόριστες αντωνυμίες ή τα αόριστα επιρρήματα χρησιμοποιούνται οι αντίστοιχοι αρνητικοί τύποι (*οὐδείς ή μηδείς αντί τις, οὐδέποτε αντί ποτέ* κτλ.). Έτσι λ.χ.:

*Ἐν τοῖς κακοῖς **οὐκ** ἔστιν **οὐδέν** κρείσσον οἰκείου φίλου* (και όχι: *οὐκ ἔστι τι κρείσσον* κτλ.) (= στις συμφορές δεν υπάρχει τίποτε καλύτερο από ένα δικό σου φίλο).

Μή** θῆσθε νόμον **μηδένα (και όχι: νόμον τινα).

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

143 Δύο ή περισσότερες προτάσεις παρουσιάζονται σ' ένα σύνθετο λόγο, όπως και στη ν.ε., κατά τους ακόλουθους τρόπους:

α) μπαίνουν η μια δίπλα στην άλλη χωρίς σύνδεσμο:

Παύσομαι κατηγορῶν ἄκηκόατε, ἐοράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε· δικάζετε.

Αυτή η απλή παράθεση των προτάσεων λέγεται σχήμα **ασύνδετο** (βλ. §187 ζ).

β) συνδέονται με παρατακτικούς συνδέσμους: συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς, συμπερασματικούς, αιτιολογικούς, και αυτή η σύνδεση προτάσεων λέγεται **παρατακτική ή παράταξη** (βλ. §4α και §144 κ.ε.):

Ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα καὶ οὐδείς ἔτι ἡμῖν μάχεται.

Ὡς ἠθροίσθη Κύρῳ τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ὅσα ἐπράχθη καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ ὡς Κῦρος ἐτελεύτησεν ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

Οι παρατακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν ισοδύναμες προτάσεις, δηλαδή ή κύριες (ἡμεῖς νικῶμεν... καὶ οὐδείς μάχεται) ή δευτερεύουσες (ὡς ἠθροίσθη... καὶ ὅσα ἐπράχθη καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ ὡς Κῦρος ἐτελεύτησεν).*

* Και το ασύνδετο σχήμα, όπου οι προτάσεις είναι επίσης ισοδύναμες, μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκει στην **παράταξη** των προτάσεων.

γ) συνδέονται με υποτακτικούς συνδέσμους: ειδικούς, ενδοιαστικούς (ή διστακτικούς), αιτιολογικούς, τελικούς, αποτελεσματικούς, υποθετικούς, παραχωρητικούς (ή ενδοτικούς), χρονικούς, με αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα και με ερωτηματικές αντωνυμίες ή ερωτηματικά επιρρήματα. Αυτή η σύνδεση προτάσεων λέγεται **υποτακτική ή υπόταξη**, και οι προτάσεις που εισάγονται με τους υποτακτικούς συνδέσμους είναι δευτερεύουσες (βλ. §4β και §133 κ.ε.):

*Ἐτύγχανον λέγων **ὅτι** πολλὰ καὶ καλὰ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας.
Ἔστι Δίκης ὀφθαλμὸς **ὃς** τὰ πάνθ' ὄρᾷ.*

*Μὴ σκόπει **τί** ἂν σε μάλιστα εὐφράνειεν, ἀλλὰ **πῶς** ἂν βελτίων τὴν
ψυχὴν γένοιο.*

Οι υποτακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν προτάσεις ανόμοιες, δηλαδή μια κύρια με μια δευτερεύουσα.

Αλλά οι υποτακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν επίσης μεταξύ τους, όπως και στη ν.ε., και δευτερεύουσες προτάσεις, όταν η μία δευτερεύουσα πρόταση προσδιορίζει την άλλη, επίσης δευτερεύουσα:

Λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται (= ας πει τι θα κερδίσουν οι στρατιώτες, αν του κάνουν αυτή τη χάρη)· η δευτερεύουσα πρόταση: ἐὰν αὐτῷ... χαρίσωνται, προσδιορίζει την επίσης δευτερεύουσα: τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, και η τελευταία την κύρια πρόταση: λεγέτω (βλ. και §4 Σημ.).

(πβ. ν.ε. Ἐφτασε τη νύχτα, γιατί ήταν πολύ αργά, όταν ξεκίνησε).

Σημείωση: Ως παρατακτικοί σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται επίσης, ύστερα από τελεία ή άνω τελεία, και μερικοί υποτακτικοί σύνδεσμοι, και εισάγουν κύριες προτάσεις, όπως: οι αιτιολογικοί *ἐπεὶ* και *ὥς* και ο συμπερασματικός *ὥστε* (βλ. §152, 155). Επίσης κύρια πρόταση εισάγει κάποτε και η αναφορική αντωνυμία *ὃς, ἥ, ὃ* στην αρχή μιας περιόδου ή ημπεριόδου (βλ. §179).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ*

Α' Σύνδεση προτάσεων με συμπλεκτικούς συνδέσμους

α) Σύνδεση καταφατική

144 1. Η καταφατική σύνδεση γίνεται με το σύνδεσμο *καί*, όπως και στη ν.ε., ή με το σύνδεσμο *τέ* (= και):

Στράτευμα συνέλεξε καί ἐπολέμει.

Ἦτο ἐπ' αὐτοῦ καί παίει κατὰ τὸ στέρνον καί τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος (= ὀρμησε εναντίον του και τον χτυπά στο στήθος και τον τραυματίζει...).

Ἵπ' ἐμοῦ νῦν εἰκότως μισεῖται ὑπὸ τε ὑμῶν δικαίως τιμωρηθήσεται.

Σημείωση. Ο *τέ*, ως εγκλιτική λέξη, μπαίνει πάντοτε ύστερα από τη λέξη την οποία συνδέει με τα προηγούμενα, και αν συνδέει έναρθρο όνομα, τότε κανονικά ο *τέ* μπαίνει ανάμεσα στο άρθρο και το όνομα:

Ὁ δ' ἐχαλέπαιεν ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι.

Ἦ τε βουλή ἡδέως αὐτῶν κατεψηφίζετο οἷ τε ἄλλοι οὐδὲν ἤχθοντο.

2. Όταν υπάρχει έμφαση, η σύνδεση γίνεται με: *καί-καί*, *τέ-καί* και *σπάνια τέ-τέ*.

Καί αὐτοὶ ἐμάχοντο καί τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο (= προέτρεπαν).

Ἐπαινῶ σε ἐφ' οἷς λέγεις τε καὶ πράττεις.

Ἵμεῖς τε τὴν ψῆφον ὅσῃαν θήσετε τοῖσδ' τε τὰ δίκαια γενήσεται (= κι εσεῖς θα ψηφίσετε δίκαια και γι' αυτούς...).

3. Όταν πρόκειται να δηλωθούν δύο σύγχρονες πράξεις, η σύνδεση γίνεται με: *ἅμα* ή *ἅμα τε-καί*, *εὐθύς* ή *εὐθύς τε-καί*, *ἤδη* ή *ἤδη τε-καί*, *οὕπω* ή *οὕπω τε-καί*:

* Η σύνδεση μπορεί να γίνεται όχι μόνο μεταξύ προτάσεων αλλά και μεταξύ όρων προτάσεως.

Ἄμα πλουτοῦσι καὶ ὑμᾶς μισοῦσι.

Ἦδη τε ἦν περὶ πλήθουσιν ἀγορὰν καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως κήρυκες.

β) Σύνδεση αποφατική (αρνητική)

Η αποφατική σύνδεση γίνεται με τους ακόλουθους τρόπους:

1. όταν υπάρχει άρνηση και στις δύο προτάσεις, με τους συνδέσμους: *οὔτε-οὔτε, μήτε-μήτε, οὔτε-μήτε, μήτε-οὔτε*:

Δίκην οὔτε ἐδικασάμεθα οὔτε ἐφύγομεν (= δεν πήγαμε σε δικαστήριο ούτε ως κατηγοροί ούτε ως κατηγορούμενοι).

Ἐγὼ ἀναιδής οὗτ' εἰμὶ μήτε γενοίμην (= μήτε να γίνω).

2. όταν υπάρχει άρνηση μόνο στη μία από τις δύο προτάσεις, με τους συνδέσμους: *καὶ οὐ, καὶ μή, οὔτε-τε, μήτε-τε*:

Ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει (κατάφαση - άρνηση).

Οὔτε τὰ χρήματα ἐξέτινον τούς τ' ἐναγεῖς κατήγαγον. (άρνηση - κατάφαση) (= ούτε τα χρήματα πλήρωσαν και τους ανόσιους επανέφεραν από την εξορία).

(Για τη διαφορά του *οὐ* και του *μή* βλ. κεφ. ΙΓ', §141).

145 Οι σημασίες του *καί*, όπως στη ν.ε., είναι ποικίλες, λ.χ.:

α) *καί* = επιπλέον, επίσης:

Ἀλλὰ καὶ τάδε ἐκέλευσε βασιλεύς (= κι αυτά επιπλέον).

Ἀπάγγελλε ὅτι καὶ ἡμῖν ταῦτά δοκεῖ (= και σ' εμάς επίσης).

β) *καί* = ακόμη και (επιδοτικός *καί*):

Αὐτά γε ταῦτα καὶ θεοὶ πεπόνθασι (= τα ίδια τα έχουν πάθει ακόμα και οι θεοί).

γ) *καί* = αν και (εναντιωματικός)· συντάσσεται κανονικά με μετοχή (βλ. §101, 5):

Ἀθηναῖοι καὶ μὴ μεταλαβόντες τούτου τοῦ χρυσίου πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον.

δ) ο *καί* είναι **μεταβατικός**, δηλαδή μπαίνει, χωρίς ιδιαίτερη σημασία,

στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου απλώς για να μεταβεί ο λόγος από τα προηγούμενα στα επόμενα:

Οί δ' ἵπποι πάντες εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἵππεῖς Ἑλληνικάς. Καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας καὶ οὐπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι.

Β' Σύνδεση προτάσεων με αντιθετικούς συνδέσμους

α) Απλή αντιθετική σύνδεση

146 Η απλή αντιθετική σύνδεση γίνεται με τους αντιθετικούς συνδέσμους: *μέν, δέ, ἀλλά, μέντοι*(= όμως), *μήν*(= όμως), *ἀλλά μήν, καὶ μήν, οὐ μήν ἀλλά*(= αλλ' όμως), *ὅμως, καίτοι*(= και όμως, εντούτοις).

Οι σύνδεσμοι *μέν, δέ, μήν, μέντοι* δεν μπαίνουν στην αρχή της προτάσεως αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις:

Οἱ μὲν ὥχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε.

Οι αντιθετικοί σύνδεσμοι συνδέουν περιόδους ή ημιπεριόδους καθώς και προτάσεις ή όρους προτάσεων, αλλά ο *καίτοι* συνδέει μόνο περιόδους ή ημιπεριόδους:

Κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι· καίτοι τούτου γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τάναντία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ λόγου καὶ ἔργου (= συμβουλευεῖς ἐμένα που εἶμαι νεότερος να αρχίσω πρώτος· και όμως σ' όλους τους ανθρώπους συνηθίζεται το αντίθετο...).

147 1. Με τους συνδέσμους *μέν-δέ* συνδέονται μεταξύ τους προτάσεις αντίθετες ή με διαφορετικό περιεχόμενο:

Οἱ μὲν ὥχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε (αντίθ.).

Προσέκει μὲν πᾶσιν ὑμῖν τιμωρεῖν, προσέκει δὲ κάμοι οὐχ ἥκιστα (διαφορ. περιεχ.).

Όταν όμως εκφράζεται έντονη αντίθεση, τότε ύστερα από το *μέν* ακολουθεῖ αντί για το *δέ* ο *ἀλλά* ή ο *μέντοι* ή δ' *αὖ* ή *ὅμως* *δέ* ή *οὐ μήν*:

Φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὦ νεανίσκε, ἴσθι μὲντοι ἀνόητος ὢν (= μοιάζεις με φιλόσοφο, νεαρέ, ἀλλά ξέρε πως εἶσαι ἀνόητος).

Οὐκ ἄγνοῶ μὲν, οὐ μήν οἶσμαι (= ἀλλά δέ νομίζω).

2. Όταν ο *μὲν* χρησιμοποιείται χωρίς το *δέ* (**σχῆμα ανανταπόδοτο**), τότε μεταφράζεται **τουλάχιστο** ή **βέβαια**:

Ἄλλ' αἴτιος *μὲν* ἔγωγε οὐκ εἰμι (= αλλά εγώ τουλάχιστο δεν είμαι αίτιος).

Ἐγὼ *μὲν* οὐκ ἀξιῶ, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἡμᾶς ἀπολέσθαι ἀδίκως (= εγώ βέβαια δε θεωρώ δίκαιο να καταστραφούμε άδικά).

3. Ο *δέ* όταν χρησιμοποιείται χωρίς να προηγείται ο *μὲν*, είναι **αντιθετικός** ή **μεταβατικός** (βλ. §145δ):

Οὕτω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι· ἡνίκα *δέ* δέιλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός (αντιθετικός) (= όταν όμως έφτανε το δειλινό φάνηκε σκόνη).

Παρήλαννον τεταγμένοι κατὰ Ἰλας· εἶχον *δέ* πάντες κράνη χαλκᾶ (μεταβατικός).

4. Ο σύνδεσμος *ἄλλά* ή *ἄλλ' ἤ*:

α) ύστερα από μιαν αποφαιτική (αρνητική) πρόταση που περιέχει τη λέξη *ἄλλος* ή *ἕτερος* μεταφράζεται **παρά μόνο**:

Ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία οὔτε φιλία οὔτε Ἑλληνίς *ἄλλὰ* Θραῖκες Βιθυνοί (= παρά μόνο Θράκες...).

Οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖν προσήκει ἀνθρώπῳ *ἄλλ' ἢ* τὸ ἄριστον καὶ τὸ βέλτιστον (= παρά μόνο το καλύτερο...).

β) πριν από ρήμα σε προστακτική φανερώνει έντονη **προτροπή** (*ἄλλά* = εμπρός λοιπόν, λοιπόν):

Ἄλλ' ἴωμεν (= εμπρός λοιπόν ας πάμε).

Ἄλλ' ἔμοι πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει (= λοιπόν άκουσέ με και μην κάνεις αλλιώς).

γ) ύστερα από πρόταση υποθετική ή αιτιολογική, που υπάρχει ή εννοείται, μεταφράζεται **τουλάχιστο**:

Ἵ θεοὶ πατρώοι, συγγένεσθε *ἄλλὰ* νῦν (= σταθείτε κοντά μας τουλάχιστο τώρα, αν δε σταθήκατε προηγούμενως).

β) Επιδοτική αντιθετική σύνδεση

Στην επιδοτική σύνδεση η δεύτερη πρόταση (ή ο δεύτερος όρος της προτάσεως) προσθέτει κάτι πιο σπουδαίο ή πιο έντονο.

Σε μια επιδοτική αντιθετική σύνδεση μπορεί να:

1. υπάρχει κατάφαση και στις δύο προτάσεις. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: *οὐ μόνον* ή *μὴ μόνον* ή *οὐχ ὅτι* ή *μὴ ὅτι-ἀλλὰ καί*(= όχι μόνο αλλά και):

Οὐ μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ χάριν ἀπέδωκεν (= του ανταπόδωσε τη χάρη, όχι μόνο με λόγια αλλά...).

Οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κρίτων ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ.

Μὴ ὅτι κατὰ τὸ σῶμα, *ἀλλὰ καὶ* κατὰ τὴν ψυχὴν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ πάρεστιν ἐκάστω (= ουδέποτε τα ίδια παραμένουν στον καθένα).

2. υπάρχει άρνηση και στις δύο προτάσεις. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: *οὐχ ὅπως* ή *μὴ ὅπως* ή *οὐχ ὅτι* ή *μὴ ὅτι-ἀλλ'* *οὐδέ* ή *ἀλλὰ μηδέ* (= όχι μόνο δεν - αλλά και δεν):

Οὐχ ὅπως τῆς κοινῆς ἐλευθερίας μετέχομεν, *ἀλλ' οὐδέ* δουλείας μετρί-ας ἡξιώθημεν (= όχι μόνο δε μετέχουμε... αλλά ούτε αξιωθήκαμε να έχουμε...).

Ἐγὼ μὴ ὅτι ὑπὲρ ἄλλου, ἀλλ' οὐδ' ὑπὲρ ἑμαυτοῦ πώποτε δίκην ἰδίαν εἶρηκα (= εγώ όχι μόνο για άλλον αλλά ούτε για τον εαυτό μου...).

Σημείωση. Το *μὴ ὅτι* ή *μὴ τί* γε ύστερα από αρνητική έκφραση πολλές φορές σημαίνει: **πολύ περισσότερο ή πολύ λιγότερο:**

Οὐκ ἔτρεσεν, μὴ ὅτι ἐφυγεν (= δε φοβήθηκε, πολύ περισσότερο δεν έφυγε).

Ταῦτα πολλὴν αἰσχύνην ἔχει καὶ λέγειν, μὴ τί γε δὴ ποιεῖν (= αυτά είναι μεγάλη ντροπή και να τα λέει κανείς, πολύ περισσότερο βέβαια να τα κάνει).

3. υπάρχει άρνηση στην πρώτη και κατάφαση στη δεύτερη πρόταση. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: *οὐχ ὅπως* *ἀλλὰ καὶ* ή *ἀλλὰ* (= όχι μόνο δεν* -αλλά και):

* Δηλαδή κατά τη μετάφραση στη ν.ε. στην πρώτη πρόταση μπαίνει άλλη μια άρνηση (*οὐχ ὅπως* - όχι μόνο δεν).

Ἐδίδασκον τὸν δῆμον ὥς οἱ Λακεδαιμόνιοι **οὐχ ὅπως** τιμωρήσαιντο, **ἀλλὰ καὶ** ἐπαινέσειαν τὸν Σφοδρίαν (= ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ὄχι μόνο δεν τιμώρησαν, ἀλλὰ καὶ ἐπαίνεσαν το Σφ.).

Οὐχ ὅπως ὑμῖν τῶν ἑαυτοῦ τι ἐπέδωκεν, **ἀλλὰ** τῶν ὑμετέρων πολλὰ ὑφίρηται (= ὄχι μόνο δε σας πρόσφερε τίποτε ἀπὸ τα δικά του, ἀλλὰ καὶ ἐκλεψε πολλὰ ἀπὸ τα δικά σας).

149 Γ' Σύνδεση προτάσεων με διαχωριστικούς συνδέσμους

Διαχωριστικοί (ἢ διαζευκτικοί) σύνδεσμοι της αρχαίας ελληνικῆς εἶναι: **ἢ**, **εἴτε** (ὅπως καὶ στη ν.ε.) καὶ **ἢτοι**, **ἐάντε**, **ἄντε**, **ἦντε**.

Ο σύνδεσμος **ἢ** μπαίνει μια φορά, ἐνῶ οἱ σύνδεσμοι **εἴτε**, **ἐάντε**, **ἄντε**, **ἦντε** δυο φορές. Ὅταν ὁμως υπάρχει ἔμφαση, τότε καὶ ο σύνδεσμος **ἢ** μπαίνει δυο φορές καὶ συνήθως ἀντί για **ἢ-ἢ** μπορεῖ να υπάρχει **ἢτοι-ἢ**:

Ἵ Σώκρατες, **ἔφη**, **ἐγρήγορας ἢ** καθεύδεις; (= εἶσαι ξυπνητός ἢ κοιμάσαι;).

Φασὶν πάντας εἶναι δικαίους, **ἐάν τε** ᾧσιν **ἐάν τε μή** (= λένε ὅτι ὅλοι εἶναι δίκαιοι, εἴτε εἶναι εἴτε ὄχι).

Ἦ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον **ἢ** σιγὴν ἔχε.

Καὶ αὐτοὶ ἢτοι κρίνομέν γε **ἢ** ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα (= καὶ οἱ ἴδιοι εἴτε αποφασίζουμε ἢ τουλάχιστο σχηματίζουμε μια σωστή γνώμη για τα πράγματα).

150 Δ' Σύνδεση προτάσεων με συμπερασματικούς συνδέσμους

Ὡς παρατακτικοὶ συμπερασματικοὶ σύνδεσμοι χρησιμοποιοῦνται οἱ: **ἄρα**, **δή**, **οὖν**, **γοῦν**, **οὐκουν**, **οὐκοῦν**, **τοίνυν**, **τοιγαροῦν**, **τοιγάρτοι** καὶ **ὥστε**, οἱ ὁποῖοι συνδέουν περιόδους ἢ ἡμιπερίόδους. Ἀπὸ αὐτοῦς:

α) οἱ σύνδεσμοι **ἄρα**, **δή**, **οὖν**, **γοῦν** καὶ **τοίνυν** ποτέ δεν μπαίνουν στην

αρχή της προτάσεως, αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις:

Ἀλλὰ μήν εἰσι βωμοί· εἰσὶν ἄρα καὶ θεοί (= υπάρχουν λοιπόν και θεοί).
Τὸ στράτευμα ὁ σίτος ἐπέλιπε· κρέα οὖν ἐσθίοντες διεγίνοντο (= περνούσαν λοιπόν τρώγοντας κρέατα).

Στη φράση *εἰ μὴ ἄρα* το *ἄρα* σημαίνει *ίσως* (με κάποια ειρωνεία):

Πῶς ἂν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθείροι τοὺς νέους; *εἰ μὴ ἄρα* ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν (= εκτός αν ίσως η φροντίδα για την αρετή είναι διαφθορά).

Το *μὲν οὖν* πολλές φορές σε απαντήσεις σημαίνει: εντελώς αντίθετα:

— Οὗτοι οὐδὲν τούτων ἐπίστανται; — Πάντα *μὲν οὖν* (= αντίθετα όλα τα γνωρίζουν).

— Τί τηνικάδε ἀφίξαι, ὦ Κρίτων; ἢ οὐ πρῶ ἔτι ἐστίν; — Πάνυ *μὲν οὖν* (= και πολύ μάλιστα, αντίθετα είναι πολύ νωρίς).

β) ο *οὐκοῦν* εισάγει συμπέρασμα καταφατικό (= λοιπόν), ενώ ο *οὐκουν* αρνητικό (= λοιπόν δεν):

Οὐκοῦν φοβεῖσθαι χρὴ τοὺς ψόγους καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους (= πρέπει λοιπόν να...).

Οὐκουν μ' ἔασεις; (= λοιπόν δε θα μ' αφήσεις;).

γ) οι σύνδεσμοι *τοιγαροῦν*, *τοιγάρτοι* εισάγουν συμπέρασμα με μεγάλη βεβαιότητα:

Ὅρθῳς ἔλεξας· *τοιγαροῦν* τὸ σὸν φράσον αὖθις πάλιν μοι *πρᾶγμα* (= ξαναπές μου λοιπόν την υπόθεσή σου).

δ) ο σύνδεσμος *ὥστε* ως παρατακτικός σύνδεσμος σημαίνει: **επομένως, γι' αυτό:**

Οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς εἰς ἄστν διῆκεν· *ὥστ'* ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη (= ο θρήνος έφτανε από τον Π. ως...).

Σημείωση. Ο *ὥστε* εισάγει και δευτερεύουσες αποτελεσματικές προτάσεις (βλ. §165).

Ε' Σύνδεση προτάσεων με αιτιολογικούς παρατακτικούς συνδέσμους

151 Ως αιτιολογικός παρατακτικός σύνδεσμος χρησιμοποιείται κυρίως ο *γάρ* (= γιατί) και σπάνια οι *ὥς* (= γιατί) και *ἐπεὶ* (= γιατί, αφού).

1. Ο σύνδεσμος *γάρ* ποτέ δεν μπαίνει εντελώς στην αρχή μιας προτάσεως, αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή δύο λέξεις και συνδέει περιόδους ή ημιπεριόδους:

Ἐγὼ σὺν ἡμῖν ἔψομαι καὶ ὃ, τι ἂν δέῃ πείσομαι. Νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φίλους (= θα σας ακολουθήσω και θα πάθω ό,τι χρειαστεί. Γιατί νομίζω...).

Ἀναγκαῖον ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπιτήδεια.

Σημείωση. Πολλές φορές πριν από το *γάρ* υπάρχει ο *καί* και τότε:

καί γάρ = γιατί και, και μάλιστα, αφού μάλιστα:

Βασιλεὺς οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμούντων. Καὶ γὰρ ὁ Κῦρος ἀπέπεμπε τοὺς γιγνομένους δασμοὺς βασιλεῖ (= ο μεγάλος β. δεν ανησυχούσε καθόλου που αυτοί πολεμούσαν. Γιατί και ο Κύρος έστελνε...).

Εὐθὺς ἔγνωσαν πάντες ὅτι ἐγγὺς που ἐστρατοπεδεύετο βασιλεὺς· καὶ γὰρ καπνὸς ἐφαίνετο ἐν κόμμαις οὐ πρόσω (= αφού μάλιστα φαίνόταν καπνός στα χωριά πολύ κοντά).

2. Πολλές φορές η πρόταση που εισάγεται με το *γάρ* παρεμβάλλεται ανάμεσα στις λέξεις της προτάσεως που προσδιορίζεται και έτσι η πρόταση με το *γάρ* αποτελεί παρένθεση:

Ὁ δέ, κρίνουσι γὰρ βοῇ καὶ οὐ ψήφῳ, οὐκ ἔφη διαγιγνώσκειν τὴν βοήν ὁποτέρᾳ μείζων (= είπε ότι δεν ξεχωρίζει ποια από τις δυο βοές είναι μεγαλύτερη).

Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο *γάρ* μπορεί να μεταφραστεί και με το **βέβαια**, που είναι και η αρχική του σημασία (*γάρ*= *γέ ἄρα*).

Επίσης ο *γάρ* έχει βεβαιωτική σημασία:

α) με το σύνδεσμο *ἀλλά* (*ἀλλά γάρ* = αλλά βέβαια, πραγματικά):

Τρισάσμενος (= με μεγάλη ευχαρίστηση) *ταῦτ' ἐποίει, εἰ ἑώρα ἡμᾶς μένειν κατασκευαζόμενους.*

Ἀλλὰ γὰρ δέδοικα μὴ ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ (= αλλά πραγματικά φοβόμαι μήπως όπως οι λωτοφάγοι ξεχάσουμε το δρόμο προς την πατρίδα).

Ἐγὼ οὖν καὶ αὐτὸς ἐκαλλυνόμεν τε καὶ ἡβρυνόμεν ἄν, εἰ ἡπιστάμην ταῦτα· **ἀλλ' οὐ γάρ** ἐπίσταμαι (= θα υπερηφανευόμουν και θα καυχιόμουν, αν τα ἤξερα καλά· ἀλλὰ βέβαια δεν τα ξέρω).

β) σε ζωηρό διάλογο (γάρ = βέβαια, πράγματι, λοιπόν):

Πῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ **γάρ** καὶ ὁδοῦ παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ πανταχοῦ νομίζεται; (= δε συνηθίζεται παντού πράγματι και στο δρόμο να υποχωρεῖ ο μικρότερος στο μεγαλύτερο;).

Οὐ **γάρ** σὺ ἐπίστασαι; (= εσὺ λοιπόν δεν ξέρεις;).

— Ἄρα οὐδὲν κακὸν πείσεται; — Πῶς **γάρ** οὐ; (= πῶς λοιπόν ὄχι; βεβαιότατα θα πάθει κακό).

— Τὸ φιλομαθὲς καὶ φιλόσοφον ταυτὸν; — Ταυτὸν **γάρ** (= το ἴδιο βέβαια).

γ) σε ευχετικές προτάσεις (εἰ γάρ = μακάρι βέβαια):

Εἰ γάρ τοσαύτην δύναμιν εἶχον (= μακάρι βέβαια να εἶχα...)
(βλ. §85δ).

3. Ο γάρ χρησιμοποιεῖται ἐπίσης και ως **επεξηγηματικός** (γάρ = δηλαδή):

Ἀλλὰ μὴν ἐρῶ καὶ ταῦτα. Οἶδα μὲν **γάρ** ὑμῖν Μυσοὺς λυπηροὺς ὄντας. Φράσω δὲ καὶ τὸ πλήθος ἐκατέρων· συνελέγησαν **γάρ** οἱ ὀπλίται εἰς ἐξακισχιλίους.

Σχετικός με τον επεξηγηματικό γάρ εἶναι και ο γάρ που χρησιμοποιεῖται στην αρχή μιας διηγήσεως η οποία εξαγγέλλεται προηγουμένως (γάρ = δηλαδή, λοιπόν):

Ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. Ἐπεὶ **γάρ** ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον...

152 Οι σύνδεσμοι ὥς και ἐπεὶ ως παρατακτικοὶ αιτιολογικοὶ σύνδεσμοι συνδέουν ἐπίσης πάντοτε περιόδους ἢ ημιπερίόδους:

Σοὶ δὲ προσήκει ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ἄξιος ἔσει τοῦ πατρός· ὥς ἅπασι μὲν προσήκει περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τὴν φρόνησιν (= γιατί σε ὅλους ταιριάζει να εκτιμούν πολύ τη φρόνηση).

Μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφῆναι· **ἐπεὶ** καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων (= γιατί και στα θηρία ἀκόμα γεννιέται...).

Σημείωση α'. Οι *ώς* και *ἐπεὶ* ως υποτακτικοί σύνδεσμοι εισάγουν δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις (βλ. §163).

Σημείωση β'. Ο *ἐπεὶ* ως σύνδεσμος παρατακτικός πολλές φορές έχει τη σημασία του αντιθετικού συνδέσμου *καίτοι*:

Εἴμι· ἐπεὶ καὶ ταῦτ' ἂν ἴσως οὐκ ἀηδῶς σου ἤκουον (= θα φύγω· αν και θα τ' άκουγα αυτά από σένα ίσως όχι δυσάρεστα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

153 Η υποτακτική σύνδεση προτάσεων γίνεται με τους υποτακτικούς συνδέσμους, με τις αναφορικές ή ερωτηματικές αντωνυμίες και με τα αναφορικά ή ερωτηματικά επιρρήματα.

Οι δευτερεύουσες προτάσεις, όπως και στη ν.ε., διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

Ι. σ' αυτές που χρησιμοποιούνται όπως και τα ονόματα, ως υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, ονοματικοί προσδιορισμοί, και λέγονται **ονοματικές προτάσεις** και

ΙΙ. σ' αυτές που χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί (χρόνου, αιτίας, σκοπού κτλ.) και λέγονται **επιρρηματικές προτάσεις**.

Ι. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

154 Ονοματικές δευτερεύουσες προτάσεις είναι: οι ειδικές, οι ενδοιαστικές, οι πλάγιες ερωτηματικές και οι αναφορικές εν μέρει (οι οποίες και λέγονται αναφορικές ονοματικές).

Α' Ειδικές προτάσεις

155 Οι ειδικές προτάσεις εισάγονται με τους ειδικούς συνδέσμους *ὅτι* (όπως και στη ν.ε.) και *ὥς*. Έχουν άρνηση *οὐ*.

Μια ειδική πρόταση χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε., ως:

α) **αντικείμενο** με ρήματα λεκτικά (*λέγω, ἀγγέλλω, διδάσκω* κτλ.), δεικτικά (*δηλῶ, δείκνυμι* κτλ.), αισθητικά (*αἰσθάνομαι, ὁρῶ, ἀκούω* κτλ.) και γνωστικά (*γιννώσκω, οἶδα* κτλ.):

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν (= ὅτι η εκστρατεία θα γίνει...).

Διδάσκειν σε βούλομαι ὥς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς ἀπιστεῖς (= θέλω να σου εξηγήσω ὅτι εσύ...).

Ἀλλὰ σὺν τοῖς θεοῖς δείζομεν τοῖς βαρβάροις ὅτι δυνάμεθα τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι.

Βασιλεὺς ἤκουσε Τισσαφέρνης ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν.

Οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν (= δύσκολα θα υπόφερες να μ' ακούς να απολογούμαι...).

β) **υποκείμενο** με απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις που έχουν τις περισσότερες φορές σημασία ανάλογη με τη σημασία των προηγούμενων ρημάτων, όπως: *ἀγγέλλεται, δῆλόν ἐστι, ἄλις ἐστί* (= αρκεί) κτλ.:

Δῆλον ἦν ὅτι ἐγγύς (= κοντά) *που βασιλεὺς ἦν.*

Ἦγγεθῃ ὅτι ἡττημένοι εἶεν οἱ Λακεδαιμόνιοι *τῇ ναυμαχίᾳ* (= ὅτι νικήθηκαν οι Λ.).

Ἀρκεῖ ὅτι τῶν ἄλλων καταγελαῶς.

γ) **επεξήγηση**, συνήθως σε δεικτική αντωνυμία ουδέτερου γένους:

Τοῦτο ὑμᾶς δεῖ μαθεῖν, ὅτι τὸ συνέχον τὴν δημοκρατίαν ὄρκος ἐστίν (= ὅτι δηλαδή αυτό που συγκρατεῖ τη δημοκρατία είναι...).

156 Οι ειδικές προτάσεις εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (οριστική, δυνητική οριστική και ευκτική) (βλ. §89α).

Όταν όμως η ειδική πρόταση εξαρτάται από ρήμα σε ιστορικό χρόνο, τότε συνήθως εκφέρεται με ευκτική, που λέγεται **ευκτική του πλάγιου λόγου**:

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο...

Σημείωση α'. Οι φράσεις *οἶδ' ὅτι* (= βέβαια), *εὖ οἶδ' ὅτι* (= βεβαιότατα), *δῆλον ὅτι* (= ολοφάνερα) έχουν σημασία επιρρηματος, ὕστερα από παράλειψη του ρήματος της ειδικής προτάσεως:

Πάντες ὑμεῖς ἐλεεῖτε εὖ οἶδ' ὅτι τοὺς ἀτυχεῖς καὶ ταλαιπώρους ἀνθρώπους (= ελεεῖτε βεβαιότατα, ασφαλῶς, τοὺς δυστυχημένους...).

Θανάτου ἐτίμησαν δῆλον ὅτι ὡς πονηροῦ ὄντος (= ὅρισαν ὡς ποινὴ τὸ θάνατο ολοφάνερα ὡς...).

Σημείωση β'. Ο ειδικός σύνδεσμος ὡς συχνά διαφέρει στη σημασία από τον *ὅτι*: ο *ὅτι* δείχνει κάτι που θεωρεῖται πραγματικό, ἐνῶ ο *ὡς* δείχνει μια υποκειμενικὴ γνώμη· ἐτσι:

ὅτι = ὅτι, πῶς.

ὡς = ὅτι δῆθεν, ὅτι τάχα, ὅτι ὅπως νομίζει κανεὶς κτλ.

Λέγει ὁ κατηγορὸς ὡς ὑβριστὴς εἰμι (= ὅτι δῆθεν εἰμαι...).

Πελοπίδας ἔλεγεν ὅτι μόνοι τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ συνεμάχοντο ἐν Πλαταιαῖς καὶ ὡς Λακεδαιμόνιοι διὰ τοῦτο πολεμήσειαν αὐτοῖς (= ἔλεγε ὅτι μόνο αυτοὶ συμμάχησαν... καὶ ὅτι, ὅπως πιστεῦει, οἱ Λακεδαιμόνιοι γι' αὐτὸ τοὺς πολέμησαν)· ἡ πρώτη ειδικὴ πρότα-

ση δείχνει ένα πραγματικό γεγονός, ενώ η δεύτερη μια προσωπική γνώμη.

Σημείωση γ'. Τα λεκτικά ρήματα δε συντάσσονται μόνο με ειδική πρόταση αλλά και με ειδικό απαρέμφατο (βλ. §§92, 96). Αλλά το ρήμα *φημί* (= λέω, ισχυρίζομαι) συντάσσεται σχεδόν πάντοτε με ειδικό απαρέμφατο.

Τα αισθητικά και γνωστικά ρήματα συντάσσονται και με κατηγορηματική μετοχή (βλ. §100,4).

Β' Ενδοιαστικές προτάσεις

157 Οι ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται με τους ενδοιαστικούς συνδέσμους *μή* (όπως και στη ν.ε.) και *μή ού*.

Με το *μή* εισάγονται, όταν εκφράζουν φόβο μήπως γίνει κάτι:

Φοβεῖται μή τὰ ἔσχατα πάθῃ (= μήπως πάθει τα χειρότερα), ενώ με το *μή ού*, όταν εκφράζουν φόβο μήπως δε γίνει κάτι:

Φοβοῦμαι μή διὰ τὴν ἀπειρίαν οὐ δυννηθῶ δηλώσαι περὶ τῶν πραγμάτων (= μήπως δεν μπορέσω...).

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν φόβο ή δισταγμό, όπως: *φοβοῦμαι*, *δέδοικα ἢ δέδια* (= φοβούμαι), *ὀκνῶ* (= διστάζω, φοβούμαι), *διστάζω*, *ὑποπτεύω*, *φυλάττομαι* κτλ. και χρησιμοποιούνται ως αντικείμενα των ρημάτων από τα οποία εξαρτώνται:

Ἐφοβεῖτο μή ὁ πάππος ἀποθάνῃ.

Δέδοικα μή ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ (= μήπως ξεχάσουμε το δρόμο προς την πατρίδα).

Ἦδεισαν οἱ Ἕλληνες μή προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας καὶ αὐτοὺς κατακόψειαν (= μήπως επιτεθούν στην πτέρυγα του στρατεύματος και τους κατακόψουν).

Σημείωση. Μια ενδοιαστική πρόταση μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί:

α) ως υποκείμενο, όταν εξαρτάται από απρόσωπη έκφραση, λ.χ. *φόβος ἐστί, κίνδυνός ἐστι, δεινόν ἐστί* κτλ.:

Δεινόν ἐφαίνετο εἶναι μή οἱ στρατιῶται δύσνοι (= εχθρικοί) *ὥσιν* (πβ. ν.ε. υπάρχει φόβος μήπως αρρωστήσει πάλι το παιδί).

β) ως επεξήγηση:

Ἦστι μάλιστα τοῦτο δέος, μή πανοῦργος ὧν τρέψῃται καὶ παρασπάσῃται (= πάρει με το μέρος του) *τι τῶν ὄλων πραγμάτων* (πβ. ν.ε. αυτό φοβάται πάντοτε στις εξετάσεις, μήπως δεν του φτάσει ο χρόνος).

158 Οι ενδοιαστικές προτάσεις εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (όπως και στη ν.ε.). αλλά ύστερα από παρελθοντικό χρόνο εκφέρονται και με ευκτική του πλάγιου λόγου, όπως και οι ειδικές προτάσεις.

Δέδοικα μὴ ἐπιλαθώμεθα...

Ἐφοβεῖτο μὴ ὁ πάππος ἀποθάνῃ, ἀλλά:

Ἦδεισαν οἱ Ἕλληνες μὴ προσάγοιεν...

Οι ενδοιαστικές προτάσεις όταν δηλώνουν κάτι πραγματικό και όχι ενδεχόμενο, εκφέρονται και με οριστική:

Δέδοικα μὴ οὐκ ἔχω ταύτην τὴν σοφίαν.

Σημείωση α'. Ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται και με το *ὅπως μὴ* που ισοδυναμεί με *μή*:

Δέδοιχ' ὅπως μὴ μοι λίαν φανῇς σοφῇ (= φοβούμαι μήπως μου φανείς πολύ σοφή).

Σημείωση β'. Πολλές φορές οι ενδοιαστικές προτάσεις βρίσκονται στο λόγο ως ανε-
ξάρτητες:

Μὴ ἀγροικότερον ἢ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν ὁκνῶ γάρ... (= μήπως είναι κάπως αγροίκο να πω την αλήθεια...).

(πβ. ν.ε. Θα φύγω. Μήπως ανησυχήσουν).

Γ' Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις

159 Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ή πλάγιες ερωτήσεις, δηλαδή εξαρτημένες προτάσεις που περιέχουν ερώτηση, εισάγονται:

α) αν είναι ερωτήσεις με ολική άγνοια (βλ. §2α), με *εἰ* και οι διμελείς (βλ. §2) με *εἰ-ἢ, πότερον* ή *πότερα-ἢ, εἴτε-εἵτε*, και

β) αν είναι ερωτήσεις με μερική άγνοια (βλ. §2β), με ερωτηματικές ή ανα-
φορικές αντωνυμίες και με ερωτηματικά ή αναφορικά επιρρήματα, όπως:
τίς, ποῖος, πόσος, ὅστις, ὁποῖος, ὁπόσος κτλ. και *ποῦ, πῶς, ὅπου, ὅπως* κτλ.
Ἐχουν άρνηση *οὐ* ή *μή*:

Πρωταγόρας ἐρωτᾷ εἰ οὐκ αἰσχύνομαι καλῶν τὰ ἀγαθὰ δεινά (= αν δεν ντρέπομαι να ονομάζω...).

Ἦρετο εἴ τις ἐμοῦ σοφώτερος εἴη.

*Μὴ σκόπει τί ἂν σε μάλιστα εὐφράνειεν, ἀλλὰ πῶς ἂν βελτίων τὴν ψυ-
χὴν γένοιο* (= μην ξεετάζεις τι κυρίως θα σε ευχαριστούσε...).

Ἐπεχείρησας σαυτὸν ἐπισκοπεῖν **ὅστις εἴης**; (= να εξετάσεις τον εαυτό σου ποιος είσαι;).

Ἐβουλεύοντο **εἴτε** κατακαύσωσι τοὺς Θηβαίους **εἴτε** ἄλλο τι χρήσονται (= σκέφτονταν ή να κατακάψουν τους Θ. ή να τους κάνουν κάτι άλλο).

Ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον **πότερον** βούλοιο μένειν **ἢ** ἀπιέναι.

Σημείωση: Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εισάγονται σπανιότερα και με **ἐάν** (ἂν, ἦν):

Εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι **ἐάν** τόδε σοι μᾶλλον **ἀρέσκη** (= αν δε σου φαίνεται καλό, εξέτασε αν πιο πολύ σ' αρέσει το εξής).

(πβ. ν.ε. σε ρωτώ **αν** σ' αρέσει).

160 Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εξαρτώνται από τα ρήματα:

α) ἐρωτῶ, λέγω, δείκνυμι κ.τ.ό.

β) ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ ἢ σκοποῦμαι, αἰσθάνομαι, γινώσκω κ.τ.ό.

γ) ἐπιμελοῦμαι, πειρῶμαι (= προσπαθῶ, επιχειρῶ), φυλάττομαι κ.τ.ό.

και χρησιμοποιούνται ως **αντικείμενα** των ρημάτων αυτών:

Καὶ ὅς (= και αυτός) **ἐθαύμασε** τίς παραγγέλλοι καὶ **ἤρετο** ὃ,τι εἶη τὸ σύνθημα.

Κλέαρχος οὐδὲ τούτοις **εἶπεν** ὃ,τι ποιήσοι.

Ἐπιμηθεὺς **ἠπόρει** ὃ,τι χρήσαιτο (= δεν ήξερε τι να κάνει).

Ξενοφῶν ἐκέλευε **σκέψασθαι** τί εἶη τὸ καλὺον.

Κῦρος **ἐπεμελεῖτο** ὃ,τι ποιήσοι βασιλεύς (= ενδιαφερόταν τι θα κάνει ο β.).

Σημείωση. Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται επίσης

α) ως **υποκείμενο**, όταν εξαρτώνται από απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις που έχουν την ίδια σημασία με τα προηγούμενα ρήματα:

Ἀπὸ τούτου **γενήσεται φανερόν** τίς τίνος αἰτιός ἐστιν (πβ. ν.ε. είναι άγνωστο τι έγινε στο μεταξύ).

β) ως **επεξήγηση** συνήθως σε δεικτική αντωνυμία ουδέτερου γένους:

Ἡμῖν **τοῦτ'** αὐτὸ ἀπόκριναι, εἰ ἀληθῆ λέγομεν ἢ οὐκ ἀληθῆ (πβ. ν.ε. αυτό λέω κι εγώ, πού βρήκαμε τόση δύναμη).

161 Οι πλάγιες ερωτήσεις εκφέρονται με τις εγκλίσεις με τις οποίες εκφέρονται και οι ευθείες ερωτήσεις (οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική και υποτακτική, βλ. §1δ).

Όταν όμως εξαρτώνται από ρήμα σε παρελθοντικό χρόνο, τότε συνήθως εκφέρονται με ευκτική του πλάγιου λόγου, όπως και οι ειδικές και οι ενδοιαστικές προτάσεις λ.χ.:

ευθεία ερώτηση:	<i>Παραγγέλλεις τι, ὦ Κύρε;</i>
πλάγια ερώτηση:	<i>Ξενοφῶν ἐρωτᾷ Κύρον εἴ τι παραγγέλλει ἢ Ξενοφῶν ἤρετο Κύρον εἴ τι παραγγέλλοι.</i>
ευθεία ερώτηση:	<i>Τί ἀποκρίνωμαι;</i>
πλάγια ερώτηση:	<i>Σιωπᾷ σκοπῶν ὅ,τι ἀποκρίνηται ἢ Ἐσιώπησε σκοπῶν ὅ,τι ἀποκρίναιτο.</i>

(ο χρόνος της μετοχής σκοπῶν θεωρείται παροντικός ή παρελθοντικός χρόνος ανάλογα με το ρήμα της κύριας προτάσεως σιωπᾷ ή ἐσιώπησε, βλ. §77).

Σημείωση α΄. Τα ρήματα που σημαίνουν **φροντίδα**, όπως *φροντίζω, ἐπιμελοῦμαι, ὀρώ* κ.τ.ό., παίρνουν ως αντικείμενο πλάγια ερώτηση που εισάγεται με το *ὅπως* και εκφέρεται σε **χρόνο μέλλοντα** (οριστικής ή ευκτικής):

Οἱ πατέρες προνοοῦσι τῶν παιδῶν ὅπως μήποτε αὐτοὺς τάγαθὰ ἐπιλείψει (= πώς δε θα τους λείψουν ποτέ τα αγαθά).

Κῦρος ἐπεμέλετο ὅπως οἱ δουλεύοντες μὴ ἄσιτοι ἔσονται (= πώς δε θα είναι νηστικοί όσοι δούλευαν ως δούλοι).

Σημείωση β΄. Κάποτε το *ὅπως* με μέλλοντα οριστικής εισάγει ανεξάρτητη πρόταση που δηλώνει προτροπή ή συμβουλή:

Ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε (= να φανείτε ἄξιοι της ελευθερίας που έχετε).

Εδώ κυρίως εννοείται το ρήμα *ὁρᾶτε ἢ σκοπεῖτε* κ.τ.ό., που συνήθως παραλείπεται. (πβ. και §158 σημ. β΄).

Δ' Ονοματικές αναφορικές προτάσεις (βλ. αναφορικές προτάσεις)

II. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

162 Επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις είναι: οι αιτιολογικές, οι τελικές, οι αποτελεσματικές, οι υποθετικές, οι εναντιωματικές (παραχωρητικές), οι χρονικές και εν μέρει οι αναφορικές που λέγονται επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις.

Α' Αιτιολογικές προτάσεις

163 Οι αιτιολογικές προτάσεις εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους *διότι, ὅτι, ὥς, ἐπεί, ἐπειδή* και εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α), αλλά όταν εξαρτηθούν από ρήμα παρελθοντικού χρόνου εκφέρονται και με ευκτική του πλάγιου λόγου (όπως και οι ειδικές, ενδοιαστικές και οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις). Έχουν αρνηση *οὐ*:

Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις καὶ ἐμοὶ τις ἀσχολία ἐστίν, ἄπειμι (= θα φύγω).
Κῦρος τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τῶν πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἶη (= γιατί εκεί ήταν ο βασιλιάς).
Χαίρω, ὅτι εὐδοκιμεῖς (= χαίρομαι που προοδεύεις).
Θίβρων Λάρισαν, ἐπεὶ οὐκ ἐπείθετο, περιστρατοπεδενσάμενος ἐπολιόρκει (= επειδή δεν υποτασσόταν, στρατοπέδευσε ολόγυρα και την πολιορκούσε).
Κρύπτε μὴδὲν, ὥς ὁ πάνθ' ὀρώων καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος (= γιατί όλα τα αποκαλύπτει ο χρόνος, που όλα τα βλέπει και όλα τα ακούει).

Σημείωση α'. Οι αιτιολογικές προτάσεις όταν εξαρτώνται από ρήματα ή φράσεις που σημαίνουν ψυχικό πάθος (όπως *χαίρω, ἠδομαι, θαυμάζω* κτλ. *αἰσχρὸν ἐστί, θαυμαστόν ἐστί* κ.τ.ό.) εισάγονται με *ὅτι*: *Χαίρω, ὅτι εὐδοκιμεῖς*.

Αλλά πολλές φορές με τα ίδια ρήματα η αιτιολογική πρόταση εισάγεται με το *εἰ*, όταν η αιτία δε θεωρείται εντελώς βέβαιη:

Οὐκ ἠσχύνθη, εἰ τοιοῦτον κακὸν ἐποίει; (= δεν ντράπηκε, αν έκανε τέτοιο κακό;).

Οὐκ αἰσχρὸν, εἰ Ἀθηναῖοι ὄντες βάρβαρον ἄνθρωπον φοβήσεσθε; (= δεν είναι άσχημο, που θα φοβηθείτε Αθηναίοι εσείς ένα βάρβαρο άνθρωπο;).

(πβ. ν.ε. μη μου θυμώνεις, *αν* δε σου φέρομαι καλά μερικές φορές).

Σημείωση β'. Οι σύνδεσμοι *ὥς* και *ἐπεὶ* χρησιμοποιούνται και ως αιτιολογικοί παρατακτικοί σύνδεσμοι (βλ. §152).

Β' Τελικές προτάσεις

164 Οι τελικές προτάσεις (οι προτάσεις που δηλώνουν σκοπό*) εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους *ἵνα*, *ὅπως*, *ὥς* και εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (ὅπως και στη ν.ε.), αλλά ύστερα από ρήμα παρελθοντικού χρόνου εκφέρονται και με ευκτική (ὅπως και οι ειδικές, ενδοιαστικές, πλάγιες ερωτηματικές και αιτιολογικές προτάσεις). Έχουν άρνηση *μή*:

Μικρὸν ἐπάνειμι, ἵνα σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία
(= θα ξαναμιλήσω σύντομα, για να φανεί καθαρότερα...).

Καμβύσης τὸν Κῦρον ἀπεκάλει, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοίη
(= ο Καμβ. ανακάλεσε τον Κύρο, για να αναλάβει τις εγχώριες υποθέσεις των Περσών).

Ἀβροκόμας τὰ πλοῖα κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῇ.

Μένων ὁ Θετταλὸς φίλος ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μὴ δίδοι δίκην (= για να μην τιμωρεῖται, όταν κάνει αδικίες).

(πβ. ν.ε. έτρεχε, για να μην αργήσει).

Οι τελικές προτάσεις με άρνηση πολλές φορές, εισάγονται χωρίς τελικό σύνδεσμο παρά μόνο με το *μή* (= για να μη):

Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι, μὴ τις ἐπίθεις γένηται (= αποφάσισαν να φύγουν, για να μη...).

Σημείωση α'. Μια τελική πρόταση εκφέρεται με ευκτική επίσης, και αν ακόμα δεν εξαρτάται από παρελθοντικό χρόνο, όταν δηλώνει μια απλή σκέψη ή όταν υπάρχει *έλλξιη* (βλ. §188, 5) από προηγούμενη ευκτική:

Ἴσως δέ που ἡ ἀποσκάπτει τι ἡ ἀποτερίζει, ὥς ἄπορος εἴη ἡ ὁδός (= για να είναι αδιάβατος ο δρόμος)

Ἐπὶ πάν ἔλθοι ἄν, ὥς φόβον παράσχοι (= για να προξενήσει φόβο)

Σημείωση β'. Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται και με οριστική παρελθοντικού χρόνου, για να φανερώσουν σκοπό που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, όταν προηγείται κάτι που δεν έγινε:

Ἦδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὥς μηδ' εἰ ἐβούλετο ἐδύνατο ἐξαπατᾶν (= έπρεπε τότε

* αρχ. ελληνικά τέλος = σκοπός

να πάρουμε τα ενέχυρα, για να μην μπορούσε να μας εξαπατήσει και αν ακόμα το ήθελε - αλλά δεν τα πήραμε).

Τοὺς ἀγαθοὺς ἡμεῖς ἂν παραλαβόντες ἐφυλάττομεν ἐν ἀκροπόλει, ἵνα μηδεὶς αὐτοὺς διέφθειρεν (= θα τους φρουρούσαμε στην ακρόπολη — πράγμα που δεν έγινε — για να μην τους σκότωνε κανείς).

(πβ. ν.ε. έπρεπε να ήσουν εκεί, **για να τον έβλεπες**, αλλά δεν ήσουν).

Σημείωση γ'. Με τον τελικό σύνδεσμο *ὅπως* και *ὥς* συντάσσεται πολλές φορές το αοριστολογικό ἂν συνήθως με υποτακτική:

Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, ὅπως ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν (= ασχολούμαστε με τις αρετές...).

Σημείωση δ'. Οι προτάσεις που εισάγονται με *ὅπως* ή *ὅπως μή* και εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν φροντίδα, είναι κυρίως πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις, αλλά μπορούν, ανάλογα με τα συμφραζόμενα, να χρησιμοποιούνται στο λόγο και ως τελικές ή ενδοιαστικές:

Ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται ὅπως ὥς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα (= πως θα αγωνιστούμε ή για να αγωνιστούμε...).

Φυλάττον ὅπως μή καὶ σὺ ἐλάττους τὰς βοῦς ποιήσης (= φυλάξου για να μην κάμεις ή μήπως κάμεις...).

Γ' Αποτελεσματικές (ή συμπερασματικές) προτάσεις

165 Οι αποτελεσματικές προτάσεις εισάγονται με τους αποτελεσματικούς συνδέσμους *ὥστε* (όπως και στη ν.ε.) και *ὥς* και εκφέρονται:

α) με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α), όταν φανερώνουν αποτέλεσμα που είναι ή θεωρείται πραγματικό· έχουν άρνηση *οὐ*:

Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυνε καὶ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους (= που έκρυψε και τα όπλα και...).

Οὕτως ἀναίσθητος εἶ, Αἰσχίνη, ὥστε οὐ δύνασαι λογίσασθαι (= που δεν μπορείς να...).

β) με απαρέμφατο, όταν φανερώνουν αποτέλεσμα ενδεχόμενο ή δυνατό· έχουν άρνηση *μή*:

Πολλὴν κραυγὴν ἐποίουν, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν (= ώστε να ακούν και οι εχθροί).

*Οὐδεὶς πώποτε εἰς τοσοῦτον ἀνανδρίας ἀφίκετο, ὥστε τοιοῦτόν τι **τολμήσαι** ποιεῖν* (= ώστε να τολμήσει να κάνει κάτι τέτοιο).

Ἐνετύγχανον τάφροις ὕδατος πλήρεσιν, ὥς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν (= συναντούσαν τάφρους γεμάτους νερό, ὥστε να μην μπορούν να περάσουν χωρίς γέφυρες).
 Ὁ ποταμὸς τοσοῦτος ἦν τὸ βάθος, ὥστε μὴδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν (= ὥστε να μην ἐξέχουν οὔτε τα δόρατα).

166 Ο ὥστε με ἀπαρέμφατο χρησιμοποιεῖται ἐπίσης, ὅταν δηλώνεται:

1. **σκοπός** (αποτέλεσμα που ἐπιδιώκουμε):

Πᾶν ποιοῦσιν, ὥστε μὴ διδόναι δίκην (= για να μην τιμωρηθοῦν).

2. **ὁρος ἢ συμφωνία:**

Συμμαχίαν ἐποιήσαντο ἐπὶ τοῖσδε, ὥστε μὴ στρατεύειν Ἀκαρνᾶνας ἐπ' Ἀθηναίους (= μ' αὐτοὺς τοὺς ὁρους, να μην ἐκστρατεύσουν οἱ...).
 Σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ἐποιήσαντο, ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν (= με τη συμφωνία να θεωροῦν τοὺς ἰδίους ἐχθροὺς καὶ φίλους).

Ἀλλὰ συνήθως ὅταν πρόκειται να δηλωθεῖ ὁρος ἢ συμφωνία, ἀντὶ για ὥστε χρησιμοποιεῖται τὸ ἐφ' ᾧ ἢ ἐφ' ᾧτε με ἀπαρέμφατο ἢ με μέλλοντα οριστικῆς:

Ἀφίεμέν σε, ᾧ Σώκρατες, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ' ᾧτε μηκέτι ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσῃ διατρίβειν μὴδὲ φιλοσοφεῖν (= με τη συμφωνία να μην ἀσχολεῖσαι πια μ' αὐτὴ την ἀναζήτηση μήτε να φιλοσοφεῖς).
 Οἱ ἐν Ἰθώμῃ ξυνέβησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐφ' ᾧτε ἐξίσσιν ἐκ Πελοποννήσου (= με τη συμφωνία ὅτι θα βγουν ἀπὸ την Πελοπόννησο).

Σημείωση. Ο σύνδεσμος ὥστε χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς παρατακτικὸς σύνδεσμος στὴν ἀρχὴ μιᾶς περιόδου ἢ ἡμιπεριόδου καὶ εἰσάγει τότε κύρια πρόταση (βλ. §150δ).

Δ' Ὑποθετικές προτάσεις

167 Οἱ υποθετικές προτάσεις εἰσάγονται με τοὺς υποθετικούς συνδέσμοις εἰ, ἐάν, ἂν, ἥν· ἔχουν ἀρνηση μὴ.

(πβ. ν.ε. α ν δε ν το ἐβλεπα, δε θα το πίστευα, ἀλλά: ν α μη το ἐβλεπα, δε θα το πίστευα).

Η υποθετική πρόταση λέγεται και **υπόθεση**, ενώ η πρόταση που προσδιορίζεται απ' αυτήν **απόδοση**. Η υπόθεση και απόδοση μαζί αποτελούν τον **υποθετικό λόγο**.

Σημείωση. Το *εἰ* συχνά συνοδεύεται από άλλα μόρια, λ.χ. *εἰ ἄρα*, (= αν ίσως), *εἰ δὴ* (= αν βέβαια), *εἰ γοῦν* (= αν πάντως, αν επιτέλους) κτλ.

168 Οι υποθετικοί λόγοι ανάλογα με τη σημασία και τον τρόπο που εκφέρονται διακρίνονται στα ακόλουθα είδη:

1. α' εἶδος· ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που θεωρείται **πραγματικό**:

Εἰ δεῖν' ἔδρασας, δεινὰ καὶ παθεῖν σε δεῖ (= αν έκανες φοβερά πράγματα, φοβερά...).

Εἰ ἀφήσεις τοὺς Θηβαίους ἄνευ μάχης, κινδυνεύσεις ὑπὸ τῆς πόλεως τὰ ἔσχατα παθεῖν (= θα κινδυνεύσεις να πάθεις ὅτι χειρότερο...).

Εἰ βούλει, μένε.

Υπόθεση: *εἰ* με οριστική οποιουδήποτε χρόνου (μετάφραση: αν με οριστική).

Απόδοση: κάθε έγκλιση.

β' εἶδος· ο υποθετικός λόγος δείχνει **κάτι αντίθετο του πραγματικού**:

Οὗτοι, εἰ ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί, οὐκ' ἂν ποτε ταῦτα ἔπασχον (= αυτοί, αν ήταν..., ποτέ δε θα πάθαιναν αυτά τα πράγματα).

Εἰ δὲ κερδαίνειν ἐβούλου, τότ' ἂν πλείστον ἔλαβες (= αν ήθελες να..., τότε θα έπαιρνες πολλά).

Εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα (= αν δεν είχατε έρθει εσεῖς, θα προχωρούσαμε εναντίον του μεγάλου βασιλιά).

Υπόθεση: *εἰ* με οριστική παρελθοντικού χρόνου (μετάφραση: αν με παρατατικό ή υπερσυντέλικο).

Απόδοση: δυνητική οριστική (μετάφραση: δυνητική οριστική).

Σημείωση. Αν στην απόδοση υπάρχει απρόσωπο ρήμα ή απρόσωπη έκφραση (*ἔδει, ἔξην, προσῆκε* κτλ. ή *ἀναγκαῖον ἦν, εἰκός ἦν, δίκαιον ἦν* κτλ.), το δυνητικό ἂν μπορεί να παραλείπεται:

Ἐξῆν ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε· ἀλλὰ μὰ Δία οὔτε τούτοις ἐπεκουρεῖτε οὔτε τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε (= σας ήταν δυνατό να τους βοηθήσετε, αν θέλατε, αλλά...).

2. γ' ε ἰ δ ο ς • ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που περιμένουμε να γίνει (προσδοκώμενο):

Ἐάν ζητῆς καλῶς, εὐρήσεις (= αν ψάχνεις σωστά, θα βρεις).

Ἦν πόλεμον αἰρήσθε, μηκέτι ἤκετε δεῦρο ἄνευ ὄπλων (= αν προτιμάτε πόλεμο, μην έρχεστε πια εδώ χωρίς όπλα).

Ἐάν μὴ ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι γνησίως, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα (= αν δε βασιλεύσουν οι φιλόσοφοι δεν είναι δυνατό να σταματήσει το κακό).

Υπόθεση: *ἐάν, ἄν, ἤν* με υποτακτική (μετάφραση: αν με υποτακτική).

Απόδοση: οριστική χρόνου μέλλοντα ή ανάλογη έκφραση, λ.χ. προστακτική, δυνητική ευκτική κτλ. (μετάφραση: μέλλοντας ή ανάλογη έκφραση).

δ' ε ἰ δ ο ς • ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που περιμένει κανείς ότι θα επαναλαμβάνεται **αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον:**

Ἐάν τις τὸν ἥλιον ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεάσασθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται (= αν κάποιος επιχειρεί να δει τον ήλιο με αναίδεια, χάνει το φως του).

Ἦν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν (= άμα έρθει ο θάνατος κοντά...).

Ἦν τις τούτων τι παραβαίνει, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν (= αν κάποιος απ' αυτούς κάνει κάποια παράβαση, τον τιμωρούν).

Υπόθεση: *ἐάν, ἄν, ἤν* με υποτακτική (μετάφραση: αν με υποτακτική).

Απόδοση: οριστική ενεστώτα ή γνωμικός αόριστος (μετάφραση: οριστική ενεστώτα).

3. ε' ε ἰ δ ο ς • ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που θεωρείται δυνατό, χωρίς να εξετάζεται αν αυτό θα πραγματοποιηθεί ή όχι (**απλή σκέψη**):

Εἴ τις μὴ τρέφοιτο, οὐκ ἂν ζῶη (= αν κάποιος δεν τρεφόταν, δε θα μπορούσε να ζήσει).

Εἴ τίς σε διδάξειεν ὃ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος, βελτίων ἂν γένοιο (= αν κάποιος σε δίδασκε κάτι που συμβαίνει να μην το ξέρεις, θα μπορούσες να γίνεις καλύτερος).

Εἰ θέλομεν σκοπεῖν τὰς φύσεις τὰς τῶν ἀνθρώπων, εὐρήσομεν τοὺς πολλοὺς αὐτῶν οὐ χαίροντας τοῖς βελτίστοις τῶν πραγμάτων (= αν θέλαμε να εξετάσουμε τούς χαρακτήρες των ανθρώπων, θα βρούμε ὅτι οι περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς δε χαίρονται με τα καλύτερα πράγματα).

Υπόθεση: *εἰ* με ευκτική (μετάφραση: αν με παρατατικό).

Απόδοση: δυνητική ευκτική ή οριστική (μετάφραση: δυνητική οριστική ή απλή οριστική).

στ' εἰδος: ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που **επαναλαμβάνόταν στο παρελθόν:**

Τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον.

Εἰ μὲν ἐπίοιεν οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπεχώρουν οἱ Συρακόσιοι, εἰ δ' ἀναχωροῖεν, ἐπέκειντο (= αν ἔκαναν ἐπίθεση οι Αθ., υποχωρούσαν οι Συρ., αν γύριζαν πίσω, ὁρμούσαν ἐναντίον τους).

Εἴ τις αὐτῷ δοκοίῃ βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= αν του φαινόταν ὅτι κάποιος χάζευε, τον χτυπούσε).

Υπόθεση: *εἰ* με ευκτική (επαναληπτική) (μετάφραση: αν με παρατατικό).

Απόδοση: οριστική παρατατικού ή αορίστου με ἄν (μετάφραση: παρατατικός).

Παρατήρηση: Οι υποθετικοί λόγοι με βάση την ἐγκλίση που ἔχουν στην υπόθεση ἀνήκουν κυρίως σε τρεις κατηγορίες:

1η κατηγορία, υπόθεση με οριστική: α' και β' εἶδος (πραγματικό ή το ἀντίθετό του).

2η κατηγορία, υπόθεση με υποτακτική: γ' και δ' εἶδος (κάτι που περιμένουμε να γίνει ή να ἐπαναλαμβάνεται ἀόριστα στο παρόν ή στο μέλλον).

3η κατηγορία, υπόθεση με ευκτική: ε' και στ' εἶδος (μια απλή σκέψη, δηλαδή κάτι που είναι δυνατό να γίνει στο παρόν ή στο μέλλον ή γινόταν στο παρελθόν).

Πίνακας 13 ΟΙ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΕΙΔΟΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ	ΥΠΟΘΕΣΗ		ΑΠΟΛΥΣΗ
α΄ είδος πραγματικό	εί μέ	εί βούλει, κάθε χρόνου	μένε κάθε έγκληση
β΄ είδος αντίθετο του πραγματικού	εί μέ	οριστική παρελθοντικού χρόνου εί ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί, ἐάν ζητῆς καλῶς,	δυνητική οριστική οὐκ ἂν ποτε ταῦτα ἔπασχον εὐρήσεις
γ΄ είδος προσδοκώμενο	ἐάν, ἂν, ἤν μέ	υποτακτική	οριστική μέλλοντα ή ανάλογη έκφραση
δ΄ είδος κάτι που επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον	ἐάν, ἂν, ἤν μέ		οριστική ενεστώτα ή γνωμικός αόριστος τήν ὄψιν ἀφαιρείται
ε΄ είδος μια απλή σκέψη	εί μέ	εί τις μή τρέφοιτο,	οὐκ ἂν ζῶη δυνητική ευκτική ή οριστική
στ΄ είδος κάτι που επαναλαμβάνεται στο παρελθόν	εί μέ	ευκτική τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν,	οριστική παρατατικού ή αορίστου με αν ἀπέκτεινον

169 1. Πολλές φορές αντί για υπόθεση χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε., ευθεία ερώτηση:

Ἄδικεῖ τις ἐκὼν; ὀργὴ καὶ τιμωρία κατὰ τούτου· ἐξαμαρτάνει τις ἄκων; συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτῳ (αντί: εἴ τις ἀδικεῖ ἐκὼν, ὀργὴ καὶ τιμωρία..., εἴ τις ἐξαμαρτάνει ἄκων, συγγνώμη...).

(πβ. ν.ε ἔχεις γρόσια; ἔχεις γλώσσα).

2. Πολλές φορές παραλείπεται η υπόθεση ή η απόδοση, που εννοείται από τα συμφραζόμενα (**ελλειπτικοί υποθετικοί λόγοι**):

Οὐκ ἐσθίουσι πλείῳ ἢ δύνανται φέρειν· διαρραγεῖεν ἄν (= δεν τρώνε περισσότερο από όσο μπορούν να αντέξουν· γιατί διαφορετικά θα έσκαζαν), αντί: *Εἰ γὰρ ἐσθίοιεν πλείῳ ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν ἄν*· παραλείπεται η υπόθεση).

Καὶ ἐὰν μὲν ἐκὼν πείθεται· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον καμπτόμενον εὐθύνουσιν (= τον ισιάζουν) *ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς*, αντί: *Καὶ ἐὰν μὲν ἐκὼν πείθεται, ἔχει καλῶς· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον κτλ.*· παραλείπεται η απόδοση.

3. Από ελλειπτικούς υποθετικούς λόγους αποσπάστηκαν ορισμένες φράσεις που απόκτησαν επιρρηματική σημασία όπως:

εἰ δὲ μὴ ἢ εἶδεμή = σε αντίθετη περίπτωση, αλλιώς·

εἰ μὴ (ύστερα από άρνηση) = εκτός, παρά μόνο·

εἰ μὴ ἄρα = εκτός αν ίσως·

ἐὰν μόνον = αρκεί μόνο να·

εἴ τις καὶ ἄλλος ἢ εἶπερ τις (καί) ἄλλος = περισσότερο από κάθε άλλον·

εἶπερ ποτὲ ἢ εἶπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε ἢ εἶπερ καὶ ἄλλοτε = περισσότερο από κάθε άλλη φορά·

ὥσπερ εἰ, ὥσπερ ἄν εἰ, ὥσπερ ἄν, ὡς εἰ, ὡς ἄν = σαν (παρομοιαστικό επίρρημα):

Μὴ ποίησης ταῦτα· εἰ δὲ μὴ αἰτίαν ἔξεις (= αλλιώς θα κατηγορηθεῖς).

Νῦν, ὡς σὺ ὀράς, ἡμῖν οὐδὲν ἔστιν ἀγαθὸν ἄλλο, εἰ μὴ ὄπλα καὶ ἀρετή (= παρά μόνο όπλα και αρετή).

Πώς ἂν ὁ Σωκράτης διαφθείροι τοὺς νέους; **Εἰ μὴ ἄρα** ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν (= ειρων.: εκτός αν ἴσως ἡ φροντίδα γιὰ ἀρετὴ εἶναι διαφθορά).

Ἀνθρώπου ψυχῇ, **εἴπερ τι καὶ ἄλλο** τῶν ἀνθρωπίνων, τοῦ θεοῦ μετέχει (= περισσότερο ἀπὸ καθενὶ ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, συμμετέχει στο θεϊκὸ στοιχεῖο).

Ὁ μὲν οὖν παρῶν καιρὸς, **εἴπερ ποτέ**, πολλῆς φροντίδος καὶ βουλῆς δεῖται (= περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλῃ φορὰ χρειάζεται πολλή φροντίδα καὶ σκέψη).

Φοβεῖται **ὥσπερ ἂν εἰ παῖς** (= φοβάται σαν παιδί).

4. Πολλές φορές ἡ υπόθεση δεν εἶναι υποθετικὴ πρόταση ἀλλὰ υποθετικὴ μετοχή, που ἀναλύεται σε υποθετικὴ πρόταση:

Οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, ὑμῶν **μὴ κελευσάντων**, ἀντί: οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, εἰ μὴ ὑμεῖς ἐκελεύσατε (= δε θα ἐρχόμουν ἐδῶ, ἀν δεν το προστάζατε εσεῖς)· υποθετ. λόγος β' εἶδους.

Ἀνώνυμοι θανόντες οὐ γελώμεθα ἂν, ἀντί: εἰ θάνοιμεν ἀνώνυμοι, οὐ γελώμεθα ἂν (= ἀν πεθάνουμε ἀνώνυμοι δε θα γελοιοποιηθούμε)· υποθετ. λόγος ε' εἶδους.

170 Ὅταν ὁ υποθετικὸς λόγος ἐξαρτάται ἀπὸ κάποιο ρῆμα (**εξαρτημένος υποθετικὸς λόγος**), ἡ ἀπόδοση μπορεῖ νὰ εἶναι:

α) δευτερεύουσα πρόταση, β) ἀπαρέμφατο ἢ γ) κατηγορηματικὴ μετοχή, ἀνάλογα με τὸ ρῆμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐξαρτάται ὁ υποθετικὸς λόγος:

α) Ἀγησίλαος **ἔλεγεν ὅτι**, εἰ βλαβερά τῇ Λακεδαίμονι πεπραχὼς εἴη, **δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι** (= ὁ Αἰγ. ἔλεγε ὅτι ἀν ἔχει κάνει ἔργα που βλάπτουν τὴ Λακ., εἶναι δίκαιο νὰ τιμωρηθεῖ). (Ὁ υποθετικὸς λόγος ἐξαρτάται ἀπὸ τὸ ρ. ἔλεγεν καὶ ἡ ἀπόδοση εἶναι: ὅτι δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι).

β) Οἱ Λακεδαιμόνιοι **ἡγοῦντο**, εἰ τοῦτο ἄνευ τῆς σφετέρας γνώμης ἔσοιτο, **χαλεπὸν ἔσεσθαι** (= οἱ Λακ. νόμιζαν ὅτι, ἀν αὐτὸ θα γίνεῖ χωρὶς τὴ γνώμη τους, θα εἶναι επικίνδυνο). (Ὁ υποθετικὸς λόγος ἐξαρτάται ἀπὸ τὸ ρ. ἡγοῦντο καὶ ἡ ἀπόδοση εἶναι: χαλεπὸν ἔσεσθαι).

γ) **ὁρῶ** δ' ἔγωγε καὶ ὅπόσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται, ἐὰν μὲν ἐκθέοντας

τούς σφήκας πειρώνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν **τυπτομένους** (= βλέπω εγὼ τουλάχιστο ὅτι ὅσοι θέλουν να πιάσουν σφήκες, αν προσπαθουν να τις πιάσουν καθὼς οι σφήκες τρέχουν ἐξω, πληγώνονται ἀπὸ πολλές). (Ο υποθετικὸς λόγος εξαρτάται ἀπὸ το ρῆμα ὀρῶ και η ἀπόδοσή εἶναι: *ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους*).

Επίσης και η υπόθεση μεταβάλλεται, ὅταν ο υποθετικὸς λόγος εξαρτάται ἀπὸ ρῆμα σε ιστορικὸ χρόνο· ο υποθετικὸς λόγος, λ.χ.:

Εἰ βλαβερὰ τῇ Λακεδαίμονι πέπραχα, δίκαιός εἰμι ζημιοῦσθαι, ἐπειδὴ εξαρτάται ἀπὸ το ρῆμα ἔλεγεν παίρνει τὴ μορφή:

Ἀγησίλαος ἔλεγεν ὅτι, εἰ βλαβερὰ τῇ Λακεδαίμονι πεπραχὼς εἴη, δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι (βλ. πλάγιος λόγος §182).

Ε' Εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις

171 Οι εναντιωματικές και παραχωρητικές (ή ενδοτικές) προτάσεις εισάγονται με τους συνδέσμους:

α) *εἰ καί, ἂν (ἤν, ἐάν) καί*, ὅταν φανερώνουν κάτι πραγματικό:

Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως (= αν και δε βλέπεις, ὁμως σκέφτεσαι).

Τὰ δίκαια πάντες, ἐάν καὶ μὴ βούλωνται, μέχρι τοῦ γε αἰσχύνονται μὴ πράττειν (= τα δίκαια ὅλοι, αν και δε θέλουν, τουλάχιστο ως ἓνα σημεῖο ντρέπονται να μην τα κάνουν).

β) *καὶ εἰ, καὶ ἂν (κᾶν)* ἢ, αν η κύρια πρόταση εἶναι αρνητική: *οὐδ' εἰ, οὐδ' ἐάν, μηδ ἐάν*, ὅταν φανερώνουν κάτι που δε θεωρεῖται πραγματικό ἀλλὰ πιθανὸ ἢ και ἀδύνατο:

Καὶ εἰ μὴτῶδες ὁ λόγος γέγονεν, ὅμως νῦν ρηθῆναι προσήκει (= και αν ἀκόμα ο λόγος εἶναι πλαστός σαν παραμῦθι, τώρα ὁμως ταιριάζει να ειπωθεῖ).

Γελᾷ ὁ μωρός, κᾶν τι μὴ γελοῖον ᾗ (= γελά ο ἀνόητος, ἀκόμα κι αν δεν υπάρχει κάτι γελοῖο).

Ἔνεκα χρημάτων μηδένα θεῶν ὁμόσης, μηδ' ἂν εὐορκεῖν μέλλης (= για χρήματα μην ὀρκίζεσαι σε κανένα θεό, οὔτε κι αν πρόκειται να πεις τὴν ἀλήθεια).

Οὐδὲν μάλλον κινήσεσθε, **οὐδ' ἄν** δεκάκις ἀποθάνῃ Φίλιππος (= δε θα κινήθετε καθόλου πιο πολύ, ούτε κι αν πεθάνει ο Φ. δέκα φορές).

172 Οι εναντιωματικές προτάσεις είναι κυρίως υποθετικές προτάσεις με τους συνδέσμους *καί ἢ οὐδέ ἢ μηδέ* και τον υποθετικό σύνδεσμο, γι' αυτό έχουν ἄρνηση *μή* και εκφέρονται όπως και οι υποθετικές προτάσεις.

Σημείωση α'. Ανάμεσα στην κύρια και την εναντιωματική πρόταση υπάρχει αντίθεση, γι' αυτό πολλές φορές στην κύρια πρόταση μπαίνει ο αντιθετικός σύνδεσμος *ὅμως*.

Σημείωση β'. Σε μερικές περιπτώσεις ο και βρίσκεται πριν από τον υποθετικό σύνδεσμο *εἰ, ἄν (ἤν, ἐάν)*, χωρίς να εισάγεται πρόταση παραχωρητική:

Ἥμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα καὶ εἰ μή ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἄν ἐπὶ βασιλέα (= εμεῖς νικάμε το μεγάλο βασιλιά και, αν εσείς δεν είχατε έρθει, θα πηγαίναμε...).

Οἱ στρατιῶται πρὸς ὑμᾶς βλέπουσι, καὶν μὲν ὑμᾶς ὀρώσιν ἀθύμους, πάντες κακὰ ἔσονται (= έχουν στραμμένα τα βλέμματά τους σ' εσάς, και αν βέβαια σας βλέπουν φοβισμένους, ὅλοι θα δειλιάσουν).

Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο *καί* είναι συμπλεκτικός ή επιδοτικός ή μεταβατικός (πβ. ν.ε. θα πάω **κι αν** τον βρω, θα σου τηλεφωνήσω).

ΣΤ' Χρονικές προτάσεις

173 Οι χρονικές προτάσεις εισάγονται με τους χρονικούς συνδέσμους *ὅτε, ὁπότε, ὥς* (= ἄμα), *ἡνίκα καὶ ὀπηνίκα* (= ὅταν), *ἐν ᾧ, ἐπεὶ, ἐπειδή, ἕως, ἔστε* (= ἕως), *ἄχρι* (= μέχρι), *μέχρι, ἐξ οὗ, ἀφ' οὗ, πρίν* καὶ εκφέρονται ἀνάλογα με τη σημασία τους, όπως και οι υποθετικές προτάσεις, με οριστική, υποτακτική, ευκτική. Ἐτσι εκφέρονται:

α) με **οριστική**, ὅταν φανερώνουν κάτι **πραγματικό** (ἄρνηση *οὐ*), πβ.: υποθετικοί λόγοι, εἶδος α' §168, 1:

Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὦν (= ὅταν ἐγινε αυτή η μάχη, ο Τ. ἔτυχε να βρίσκεται στις Σάρδεις).

Ἦνίκα δειλὴ ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός (= ὅταν ἔφτανε το δειλινό, φάνηκε σκόνη).

Ἐν ᾧ ὠπλίζοντο, ἦκον (= ἦρθαν) *οἱ σκοποί*.

Ἐπεὶ ἐκαθέζοντο, ἠρώτα ὁ Δερκυλίδας.

Ταῦτα ἐποιοῦν, **μέχρι σκότος ἐγένετο**.

(πβ. ν.ε. όταν μας εἶδε, πέταξε ἀπ' τη χαρά του).

β) με **υποτακτική**, όταν φανερώνουν μια πράξη που περιμένουμε να γίνει ἢ μια πράξη που **επαναλαμβάνεται ἀόριστα** στο παρόν ἢ στο μέλλον (ἀρνηση μῆ), πβ.: υποθετ. λόγοι, εἶδος γ', δ' §168, 2:

Αὐτοῦ διατρίψωμεν, **ἕως ἄν φῶς γένηται** (= ἐδῶ ας μείνουμε, ὥσπου να ξημερώσει (προσδοκώμενο)).

Μαινόμεθα πάντες, **ὁπότεν ὀργιζώμεθα** (= γινόμεσθε μανιακοὶ ὅλοι, όταν ὀργιζόμεσθε) (ἀόριστη ἐπανάληψη).

Περιμένετε, **ἔστε ἄν ἔλθῃ** (= ὥσπου να ἐρθεῖ) (προσδοκ.).

Ὅταν πλεῖστά τις **ἔχῃ**, τότε πλεῖστοι τούτῳ φθονοῦσιν (= τότε πάρα πολλοὶ τον φθονοῦν) (ἀόρ. ἐπανάλ.).

(πβ. ν.ε. Περίμενε, ὥσπου να γυρίσω. Ὅταν ἐρχεται στο σπίτι μας, πηγαίνει ἀμέσως στην τηλεόραση).

Μ' αυτές τις χρονικές προτάσεις ὕστερα ἀπὸ το χρονικὸ σύνδεσμο ἀκολουθεῖ ο αοριστολογικὸς ἄν και ἔτσι οἱ χρονικοὶ σύνδεσμοι ὅτε, ὁπότε, ἐπεὶ και ἐπειδὴ γίνονται: *ὅταν, ὁπότεν, ἐπὶ, ἐπειδὴν*.

γ) με **ευκτική** (επαναληπτική), όταν φανερώνουν πράξη που **επαναλαμβάνεται στο παρελθόν** (ἀρνηση μῆ), πβ.: υποθετ. λόγοι εἶδος στ', §168, 3:

Ὅποτε θύοι Κρίτων, ἐκάλει Ἀρχέδημον (= όταν θυσίαζε ο Κρ., καλοῦσε τον Αρχ.).

Περιεμένομεν ἐκάστοτε, **ἕως ἀνοιχθεῖν** τὸ δεσμωτήριον (= περιμέναμε κάθε φορά, ὥσπου να ἀνοίξει η φυλακή).

(πβ. ν.ε. όταν τον συναντούσαμε, μας χαιρετούσε με πολλή ἐγκαρδιότητα).

Σημείωση. Επίσης με ευκτική ἐκφέρονται οἱ χρονικές προτάσεις και όταν φανερώνουν κάτι που γίνεται ἢ μπορεῖ να γίνει (**ἀπλή σκέψη**), χωρὶς να ἀναφέρονται σε συγκεκριμένη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον), ὅπως και οἱ ἀντίστοιχες υποθετικές προτάσεις. Τότε στην κύρια πρόταση ὑπάρχει συνήθως δυνητική ευκτική ἢ ἀπλή οριστική (βλ. §168, 3):

Ὁ ἐκὼν πεινῶν **φάγοι ἄν, ὁπότε βούλοιο** (= αὐτὸς που πεινᾷ με τη θέλησή του μπορεῖ να φάει, ὁποτε θέλει).

174 Ο χρονικὸς σύνδεσμος *πρίν* συντάσσεται συνήθως:

α) με οριστική παρελθοντικού χρόνου ή υποτακτική, όταν η κύρια πρόταση είναι αρνητική:

Οί πολέμιοι οὐ πρότερον τὸν πόλεμον ἐξέφηναν, πρὶν ἐνόμισαν καλῶς τὰ ἑαυτῶν παρεσκευάσθαι (= οι εχθροί δεν κήρυξαν προηγουμένως τον πόλεμο, παρά μόνο αφού νόμισαν ότι είχαν προετοιμαστεί καλά οι δυνάμεις τους).

β) με απαρέμφατο, όταν η κύρια πρόταση είναι καταφατική, και σπάνια αρνητική:

Πρὶν καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασιλεὺς ἐφάνη (= πριν να σταθμεύσει το στράτευμα για φαγητό, φάνηκε ο βασιλιάς).

Τῶν ἐπισταμένων νεῖν, πρὶν μαθεῖν, οὐδεὶς ἠπίστατο (= απ' αυτούς που ξέρουν να κολυμπούν καλά κανείς δεν ήξερε, πριν να μάθει).

γ) με ευκτική, όταν υπάρχει **ἐλ ξη** από την ἐγκλιση της κύριας προτάσεως ή όταν υπάρχει στην κύρια πρόταση ρήμα παρελθοντικού χρόνου (όπως και με τις ειδικές αιτιολογικές, τελικές κτλ. προτάσεις):

Ὅλοιο μὴ πω, πρὶν μάθοιμι (= μακάρι να μην πεθάνεις ακόμα, πριν να μάθω).

Ἀστυάγης ἀπηγόρευε μηδὲνα βάλλειν, πρὶν Κῦρος ἐμπλησθῇ θηρῶν (= ο Αστυάγης δεν άφηνε κανένα να ρίξει, πριν να χορτάσει ο Κύρος από κυνήγι).

Σημείωση α'. Μια χρονική πρόταση σε σχέση μ' αυτό που δηλώνει η κύρια πρόταση φανερώνει:

α) το **σύγχρονο**: *Ἦνίκα δέϊλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός.*

β) το **προτερόχρονο**:

Ὅταν εἰς Μήδους ἔλθω, οἶμαι ἐκείνους ῥαδίως νικήσειν (πρώτα θα έρθει και ύστερα θα τους νικήσει).

γ) το **υστερόχρονο**:

Βασιλεὺς ἐφάνη, πρὶν καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον (πρώτα φάνηκε ο βασιλιάς και ύστερα στάθμευσε το στράτευμα).

Σημείωση β'. Πολλές χρονικές προτάσεις (λ.χ. με υποτακτική ή ευκτική) ταυτίζονται με τις υποθετικές, γι' αυτό και εκφέρονται με τον ίδιο τρόπο. Οι προτάσεις αυτές ονομάζονται **και χρονικές υποθετικές** προτάσεις:

Μαινόμεθα, ὁπότεν ὀργιζώμεθα (= ὅταν ὀργιζόμαστε ἢ ἀν ὀργιζόμαστε).
Κῦρος ἐθήρευεν, ὁπότε βούλοιτο γυμνάσαι ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς ἵππους, (= ὅταν ἤθελε
να... ἢ ἀν ἤθελε να...).

Ζ' Επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις (βλ. ἀμέσως παρακάτω αναφορικές προτάσεις)

Η' Αναφορικές προτάσεις

175 Οι αναφορικές προτάσεις εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες (ὅς, οἷος, ὅσος, ἡλικός, ὅστις, ὁπότερος, ὁποῖος, ὁπόσος, ὀπηλίκος κτλ.) ἢ με αναφορικά επιρρήματα (οὗ, ὅπου, ὅθεν, ὁπόθεν, ὥς, ὅπως, οἷ, ὅποι, ἦ, ὅπη κτλ.) καὶ προσδιορίζουν κάποιον ὅρο μίας ἄλλης προτάσεως, ὁ ὁποῖος εἴτε ὑπάρχει στὴν πρόταση εἴτε μπορεῖ νὰ ἐννοηθεῖ ἀπὸ τὰ συμ-φραζόμενα:

Οἱ ἡγεμόνες, οὓς ἔχομεν, οὗ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν (= λένε ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος).

Οὗτός ἐστιν ὃς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς (οὗτός ἐστιν ἐκεῖνος ὃς κτλ.).

Ἀνεπαύοντο ὅπου ἐτύγχανον (ἐκεῖ ὅπου ἐτύγχανον).

176 Οι αναφορικές προτάσεις διακρίνονται σε:

α) **ονοματικές**, που εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες καὶ χρη-σιμοποιοῦνται ὡς ὀνόματα, οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα. Ἐτσι μὴ ονοματικὴ ἀναφορικὴ πρόταση μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ:

1. **ὡς υποκείμενο:** *Ὅστις ἑαυτὸν φιλεῖ μετ' ἐμοῦ μαχέσθω* (ας πολεμήσει) (ὁ φιλῶν ἑαυτὸν μετ' ἐμοῦ μαχέσθω).
2. **ὡς κατηγορούμενο:** *Οὗτός ἐστιν ὃς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς* (οὗτός ἐστιν ὁ φονεὺς τῶν στρατηγῶν).
3. **ὡς αντικείμενο:** *Τιμωροῦνται καὶ κολάζονται* (= ἐκδικοῦνται καὶ τιμωροῦν) *οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν* (τιμωροῦνται καὶ κολάζονται τοὺς ἀδικοῦντας).
4. **ὡς ονοματικός προσδιορισμός, παράθεση:** *Ἦν δέ τις Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, ὃς Φαρναβάζῳ ἐτύγχανε ξένος ὢν* (Ἀπολλοφάνης Κυζικη-νός, ξένος Φαρναβάζῳ).

5. ως ονοματικός προσδιορισμός, επεξήγηση: Οἶμαι ἂν ἡμᾶς παθεῖν τοιαῦτα, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν (τοιαῦτα, οἷα κτλ.)

6. ως επιθετικός ή κατηγορηματικός προσδιορισμός: Ἐτυχεν ἡ πρύμνα ἐστεμμένη τοῦ πλοίου, ὃ εἰς Δῆλον Ἀθηναῖοι πέμπουσιν (τοῦ εἰς Δῆλον ὑπὸ Ἀθηναίων πεμπομένου).

Οὐ πάνν γε ῥάδιόν ἐστιν εὐρεῖν ἔργον, ἐφ' ᾧ οὐκ ἂν τις αἰτίαν ἔχοι (= που να μην μπορεί να το κατηγορήσει κανείς) (ἔργον ἄμεμπτον).

7. ως ονοματικός επιθετικός ετερόπτωτος προσδιορισμός:

Τισσαφέρνης σατράπης κατεπέμφθη ὧν αὐτὸς πρόσθεν ἦρχε καὶ ὧν Κῦρος (σατράπης τῶν πόλεων ὧν αὐτὸς ἦρχε...) (γενική αντικειμενική).

β) επιρρηματικές, που εισάγονται κυρίως με αναφορικά επιρρήματα και χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί:

Οἱ Τραπεζούντιοι, ὁπόθεν τὰ ἐπιτήδεια ῥάδιον ἦν λαβεῖν, οὐκ ἤγον (= οι Τρ. δεν τους οδηγούσαν εκεί από όπου ήταν εύκολο να πάρουν τρόφιμα) (ἐκεῖ ὁπόθεν τὰ ἐπιτήδεια κτλ.).

Συμβουλευώ ὑμῖν σφῶζεσθαι ὅπῃ δυνατόν ἐστι (= με ὅποιο τρόπο είναι δυνατό (ἥ (= ἐτσι) ὅπῃ δυνατόν ἐστι).

177 Επίσης και από τις ονοματικές αναφορικές προτάσεις πολλές περιέχουν μια επιρρηματική έννοια και έτσι φανερώνουν όπως και οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί:

1. αιτία (αναφορικές αιτιολογικές):

Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν οὐδὲν δίδως (= ενεργεῖς παράξενα, που δε μας δίνεις τίποτε).

Ἐχουν ἀρνήση οὐ και εκφέρονται με τις εγκλίσεις των αιτιολογικών προτάσεων.

2. σκοπό (αναφορικές τελικές):

Ἔδοξε τῷ δήμῳ τριάκοντα ἄνδρας ἐλέσθαι, οἳ τοὺς πατρίους νόμους συγγράψουσι (= αποφάσισε ο δήμος να εκλέξει τριάντα άντρες, για να συντάξουν τους...).

Ἐχουν ἀρνήση μή και εκφέρονται με οριστική χρόνου μέλλοντα.

3. αποτέλεσμα (αναφορικές αποτελεσματικές):

Οὐκ ἔστι τοσαῦτα χρήματα, ἃ ἡμᾶς ἀποτρέψει τὰ δίκαια ποιεῖν (= ὥστε να μας αποτρέψουν...).

Ἐγὼ οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ αἰεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ (= τέτοιος εἶμαι, ὥστε να μην υπακούω σε κανέναν άλλο από τα στοιχεία της ψυχῆς μου παρά στον ορθό λόγο).

Εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α) με ἄρνηση οὐ ἢ ὅταν ἔχουν ἀπαρέμφατο, με ἄρνηση μή, ὅπως και οι ἀποτελεσματικές προτάσεις (βλ. §165). Συνήθως πριν ἀπὸ τις προτάσεις αὐτές μπαίνουν τα δεικτικά: οὕτω(ς), τοιοῦτος, τοσοῦτος, τηλικούτος.

4. **υπόθεση** (αναφορικές υποθετικές). Οι προτάσεις αὐτές ἰσοδυναμοῦν με υπόθεση σ' ἓναν υποθετικό λόγο και ἐκφέρονται ὅπως και οι υποθετικές προτάσεις, ἀνάλογα με το εἶδος του υποθετικού λόγου:

α) το πραγματικό:

Ἄ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἶμαι εἰδέναι (= ὅσα δεν ξέρω οὔτε φαντάζομαι ὅτι τα ξέρω) (εἴ τινα μὴ οἶδα, οὐδέ...).

β) το ἀντίθετο του πραγματικού:

Οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν πράττειν, ἃ μὴ ἠπιστάμεθα (= δε θα ἐπιχειρούσαμε να κάνουμε ὅσα δε γνωρίζαμε καλά) (εἴ τινα μὴ ἠπιστάμεθα, οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν...).

γ) το προσδοκώμενο:

Τῷ ἀνδρί, ὃν ἂν ἐλησθε, πείσομαι (= στον ἄντρα που θα ἐκλέξετε να υπακούσω) (τῷ ἀνδρί, ἂν τινα ἐλησθε...).

δ) η ἀόριστη ἐπανάληψη στο παρόν ἢ στο μέλλον:

Οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἠγῶνται βελτίστους εἶναι (= οι ἄνθρωποι δέχονται να υπακούουν κυρίως σ' αὐτούς που νομίζουν ὅτι εἶναι οι καλύτεροι) (οἱ ἄνθρωποι, ἂν τινας ἠγῶνται βελτίστους...).

ε) η ἀπλή σκέψη:

Ἐγὼ ὀκνοίην ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, ἃ ἡμῖν Κῦρος δοίη (= ἐγὼ θα δίσταζα να μπω στα πλοῖα που θα μας ἔδινε ο Κύρος) (εἴ τινα ἡμῖν Κῦρος δοίη).

στ) η επανάληψη στο παρελθόν:

Ἦτινι ἐντυγχάνοιεν, πάντας ἔκτεινον (= ὅποιο συναντούσαν...) (*εἴ
τινι ἐντυγχάνοιεν...*).

178 Οι αναφορικές προτάσεις που δηλώνουν παρομοίωση ή σύγκριση λέγονται **παραβολικές** ή **παρομοιαστικές** και εισάγονται με τα αναφορικά ὡς, ὥσπερ, ὅπως, ὅσον, ὅσω κ.τ.ό.:

Ὅπως γινώσκετε, οὕτω καὶ ποιεῖτε.

Ζῆς δέ, ὦ Σώκρατες, οὕτως ὡς οὐδ' ἂν εἷς δοῦλος ὑπὸ δεσπότη μείνειε
(= ἔτσι ὅπως οὔτε ἓνας δούλος δε θα ἔμενε σ' ἓναν αφέντη).

Ὡσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρὸν ἤχει καὶ ἀποτείνει καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου (= ὅπως τα χάλκινα σκεύη, ὅταν τα χτυπήσεις, βγάζουν ἦχο για πολλή ὥρα, ἔτσι και οι ῥήτορες με την παραμικρή ἐρώτηση παρατείνουν το λόγο τους για πολύ).

179 Η αναφορική αντωνυμία ὅς, ἥ, ὃ στην ἀρχή μιας περιόδου ή ημι-περιόδου πολλές φορές δεν εισάγει δευτερεύουσα αναφορική πρόταση ἀλλά κύρια πρόταση, που συνδέεται παρατακτικά με τα προηγούμενα. Βλ. και §118, 6.

Σημείωση. Ὅπως και στη ν.ε. οι αναφορικές προτάσεις είναι:

1. **προσθετικές**, δηλαδή δεν αποτελοῦν ἀπαραίτητο συμπλήρωμα (και χωρίζονται με κόμμα):

Δημοσθένης δέ, ὃν ἐπαινεῖ Κτησιφῶν, εἰς τοῦτο προήχθη δωροδοκίας, ὥστε τὰς ἐξ Ὡρεοῦ συντάξεις ὑφείλετο (= ἔφτασε σε τέτοιο βαθμό δωροδοκίας, ὥστε ἀφαίρεσε την εἰσφορά του Ὡρεοῦ).

Ἀγνωθῆται δὲ οἱ θεοὶ εἶσιν, οἳ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ εἶκός, ἔσονται.

2. **αναγκαῖοι προσδιορισμοί** (και τότε δε χωρίζονται με κόμμα):

Ὅστις ἐαυτὸν φιλεῖ μετ' ἐμοῦ μαχέσθω.

Οὗτος δὴπου ποιεῖ ἃ δοκεῖ αὐτῷ.

Πίνακας 14

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

		ΣΧΗΜΑ ΑΣΥΝΔΕΤΟ	Παύσομαι κατηγορῶν· ἀκηκόατε, ἐοράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε· δικάζετε.	
ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ	ΣΥΜΠΛΕΚΤ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	Καταφατικοί	Ἵτο ἐπ' αὐτοῦ καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον.
			Αρνητικοί	Δίκην οὔτε ἐδικασάμεθα οὔτε ἐφύγομεν.
		ΑΝΤΙΘΕΤ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	Απλή αντιθετική σύνδεση	Οἱ μὲν ᾤχοντο, ὁ δὲ περιέμενεν.
			Επιδοτική αντιθ. σύνδεση	Οὐ μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ χάριν ἀπέδωκεν.
		ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		Ἦ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον ἢ σιγὴν ἔχε.
		ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		Τὸ στράτευμα ὁ σίτος ἐπέλιπε· κρέας οὖν ἐσθίοντες διεγίνοντο.
		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		Ἀναγκαῖον ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἰκανὰ τὰ ἐπιτήδεια.
	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ	ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	Εἰδικές Ενδοιαστικές Πλάγιες ερωτ. Αναφορικές	Ἐλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα. Φοβεῖται μὴ τὰ ἔσχατα πάθῃ. Μὴ σκόπει τί ἂν σε εὐφράνειεν. Τιμωροῦνται οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν.
		ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	Αἰτιολογικές Τελικές Αποτελεσματ. Υποθετικές Εναντιωματ. Χρονικές Αναφορικές	Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις, ἄπειμι. Ἐπάνειμι, ἵνα σαφέστερον δηλωθῇ ἡ Περωῶν πολιτεία. Ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε τὰ ὄπλα. Εἰ βούλει, μένε. Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως. Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὧν. Ἀνεπαύοντο ὅπου ἐτύγχανον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

180 Τα λόγια κάποιου προσώπου μπορούν να φτάσουν σ' εμάς από το συγγραφέα ενός αρχαίου κειμένου:

α) άμεσα ή σε **ευθύ λόγο**, δηλαδή ακριβώς όπως έχουν ειπωθεί από το ίδιο το πρόσωπο, χωρίς καμιάν αλλαγή, ή μόνο με πρόταξη ή παρεμβολή των λέξεων: λέγει, εἶπε, φησί, ἔφη, ἔρωτᾷ, ἠρώτησε ή ἤρετο κ.τ.ό. αλλά σε λόγο ανεξάρτητο:

Σωτηρίδας δὲ ὁ Σικυνώνιος εἶπεν· οὐκ ἐξ ἴσου, ὦ Ξενοφῶν, ἐσμέν· σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὄχῃ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων (= δεν είμαστε στην ίδια μοίρα· γιατί εσύ πηγαίνεις ἐφιππος, ενώ εγώ κουράζομαι πολύ μεταφέροντας την ασπίδα).

β) έμμεσα ή σε **πλάγιο λόγο**, δηλαδή με κάποιες αλλαγές στη φράση και με εξάρτηση από ένα ρήμα όπως: λέγω, φημί, ἔρωτῶ, κελεύω κ.τ.ό.:

Λέγει ὡς ὑβριστής εἰμι (ευθύς λόγος: Ὑβριστής εἶ).

Κῦρος ἔφη πάντα ποιήσῃν (ευθύς λόγος: Πάντα ποιήσω).

Ἀρίστιππος Σωκράτη ἤρετο εἴ τι εἰδείη ἀγαθόν (ευθύς λόγος: Οἶσθά τι ἀγαθόν, ὦ Σώκρατες;).

Μειδίας ἐκέλευσεν ἀνοῖξαι τὰς πύλας (ευθύς λόγος: Ἀνοίξατε τὰς πύλας).

181 Ο πλάγιος λόγος εξαρτάται από ρήματα συνήθως, **λεκτικά, ερωτηματικά, κελευστικά**, καθώς και από ρήματα βουλευτικά, αισθητικά, γνωστικά ή δοξαστικά.

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΛΑΓΙΟ ΛΟΓΟ

182 Ο ευθύς λόγος τρέπεται στον πλάγιο με τις ακόλουθες μεταβολές:

1. οι κύριες προτάσεις κρίσεως μετατρέπονται:

α) σε δευτερεύουσες **ειδικές προτάσεις** ύστερα από ρήματα λεκτικά (λέγω, διδάσκω κτλ.), γνωστικά (γινώσκω, οἶδα κτλ.), αισθητικά (αἰσθάνομαι, ἀκούω, ὁρῶ κτλ.):

ευθύς λόγος: Ὑβριστής εἶ.

πλάγιος λόγος: **Λέγει** ὁ κατήγορος **ὡς ὑβριστής εἰμι.**

ευθύς λόγος: Πάντες εἰώθασιν πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλευουσιν (= ὅλοι συνήθως χρωστούν μεγαλύτερη χάρη σ' ὅσους τους επαινούν παρά σε ὅσους τους συμβουλευουν).

πλάγιος λόγος: **Οἶδ' ὅτι πάντες εἰώθασιν** πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλευουσιν.

ευθύς λόγος: Οἱ Ἕλληνες νικῶσιν.

πλάγιος λόγος: Βασιλεὺς **ἤκουσεν ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν.**

β) **σε ειδικά απαρέμφατα**, ὕστερα ἀπὸ ρήματα λεκτικά (φημί, ὑπισχνοῦμαι κτλ.), δοξαστικά (οἶομαι, ἡγοῦμαι κτλ.):

ευθύς λόγος: Οὐκ ἔστιν ἄλλη ὁδός.

πλάγιος λόγος: Οἱ ἡγεμόνες οὐ **φασιν εἶναι** ἄλλην ὁδόν.

ευθύς λόγος: Οἱ ἀχάριστοι καὶ περὶ θεοὺς ἂν ἀμελῶς ἔχοιεν (= θα αμελούσαν).

πλάγιος λόγος: Οἱ Πέρσαι **οἶονται** τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοὺς ἂν ἀμελῶς ἔχειν.

γ) **σε κατηγορηματικές μετοχές**, ὕστερα ἀπὸ ρήματα αισθητικά, γνωστικά καὶ ρήματα που σημαίνουν ἀγγελία (ἀγγέλλω, δηλῶ κ.τ.ό.):

ευθύς λόγος: Κῦρος ἐν Κιλικίᾳ ἐστίν.

πλάγιος λόγος: Ἀβροκόμας **ἤκουσε** Κῦρον ἐν Κιλικίᾳ **ὄντα.**

ευθύς λόγος: Φίλιππος Ἡραῖον τεῖχος πολιορκεῖ.

πλάγιος λόγος: **Ἀπηγγέλθη** Φίλιππος Ἡραῖον τεῖχος **πολιορκῶν.**

2. Οι κύριες προτάσεις επιθυμίας μετατρέπονται σε τελικά **απαρέμφατα** ὕστερα ἀπὸ ρήματα κελευστικά (κελεύω), ἀπαγορευτικά (ἀπαγορεύω), ευχετικά (εὐχομαι) κ.τ.ό.:

ευθύς λόγος: Ἀνοίξατε τὰς πύλας.

πλάγιος λόγος: Μειδίας **ἐκέλευσεν ἀνοῖξαι** τὰς πύλας.

ευθύς λόγος: Μηδεὶς βαλλέτω.

πλάγιος λόγος: Ἀστυάγης **ἀπηγόρευε** μηδένᾳ **βάλλειν.**

ευθύς λόγος: Εὐτυχήσειε Κῦρος.

πλάγιος λόγος: Οἱ στρατιῶται **ἠύχοντο** Κῦρον **εὐτυχήσαι.**

3. Οι κύριες ερωτηματικές προτάσεις (ευθείες ερωτήσεις) μετατρέπονται

σε δευτερεύουσες ερωτηματικές προτάσεις (πλάγιες ερωτήσεις), ύστερα από τα ρήματα *ἔρωτῶ, ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ, ἐπιμελοῦμαι* κ.τ.ό. (βλ. §159 κ.ε.):

ευθύς λόγος: *οἶσθά τι, ὦ Σώκρατες, ἀγαθόν;*

πλάγιος λόγος: *Ἀρίστιππος Σωκράτη ἤρετο εἴ τι εἶδείη ἀγαθόν.*

ευθύς λόγος: *ἡδίκηκά τινά τι;*

πλάγιος λόγος: *ἀναλογίζεται καὶ σκοπεῖ εἴ τινά τι ἡδίκηκε.*

4. Οι δευτερεύουσες προτάσεις παραμένουν δευτερεύουσες και

α) ύστερα από ρήμα παροντικού χρόνου διατηρούν και στον πλάγιο λόγο τον ίδιο χρόνο και την ίδια ἐγκλιση που είχαν στον ευθύ, με αλλαγή αν χρειάζεται του προσώπου του ρήματος:

ευθύς λόγος: *Εἰ μὴ ποιήσετε ταῦτα, ἔκσπονδοι ἔσεσθε.*

πλάγιος λόγος: *ἀπαγγέλλετε δ' αὐτοῖς ὅτι, εἰ μὴ ποιήσουσι ταῦτα, ἔκσπονδοι ἔσονται.*

ευθύς λόγος: *Ἐπειδάν τις ἀγαθὸς ὦν τελευτήσῃ, μεγάλην τιμὴν ἔχει.*

πλάγιος λόγος: *Λέγουσιν ὡς, ἐπειδάν τις ἀγαθὸς ὦν τελευτήσῃ, μεγάλην τιμὴν ἔχει.*

ευθύς λόγος: *Ἵνα αὐτοὺς παύσω ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως εἴρηκα περὶ αὐτῶν.*

πλάγιος λόγος: *Λέγει ὅτι Ἵνα αὐτοὺς παύσῃ ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως εἴρηκε περὶ αὐτῶν.*

β) ύστερα από ρήμα παρελθοντικού χρόνου διατηρούν τη δυνητική οριστική και τη δυνητική ευκτική, αλλά την απλή οριστική ή την υποτακτική τη μετατρέπουν σε ευκτική του πλάγιου λόγου:

ευθύς λόγος: *Δέξιππον οὐκ ἐπαινῶ, εἰ ταῦτα πεποίηκεν.*

πλάγιος λόγος: *Κλέανδρος εἶπεν ὅτι Δέξιππον οὐκ ἐπαινοίῃ, εἰ ταῦτα πεποιηκῶς εἴη.*

ευθύς λόγος: *Μανθάνομεν ἃ οὐκ ἐπιστάμεθα.*

πλάγιος λόγος: *Ἀπεκρίνατο ὅτι μανθάνοιεν ἃ οὐκ ἐπίσταιντο.*

ευθύς λόγος: *Ἐπὼν διαβῶμεν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποιήσομεν.*

πλάγιος λόγος: *Ἀγησίλαος ἔφη, ἐπεὶ διαβαίησαν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποιήσιν.*

183 Αλλά και ύστερα από ρήμα παρελθοντικού χρόνου μπορεί να διατηρηθεί στον πλάγιο λόγο η απλή οριστική και η υποτακτική, αν το περιεχόμενο της δευτερεύουσας προτάσεως φανερώνει γνώμη του υποκειμένου της προτάσεως και όχι του συγγραφέα ή αν τονίζεται κάτι ως βέβαιο ή με έμφαση:

ευθύς λόγος: *Τοῦτο σκεπτέον ἐστί, τίς κτήσις δικαία ἐστίν.*

πλάγιος λόγος: *Τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι, τίς κτήσις δικαία ἐστίν* (η πλάγια ερωτηματική πρόταση: *τίς κτήσις...* μεταφέρει ακριβώς τη γνώμη του υποκειμένου της κύριας προτάσεως: *τοῦτο ἔφη...*).

ευθύς λόγος: *Ἀπίωμεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μὴ τις ἐπίθεις γένηται* (= ας πάμε στο στρατόπεδο μήπως...).

πλάγιος λόγος: *Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον μὴ τις ἐπίθεις γένηται* (η ενδοιαστική πρόταση μένει αμετάβλητη, για να τονιστεί ως βέβαιος ο κίνδυνος).

ευθύς λόγος: *Ἐάν μοι δῶτε τριάκοντα Σπαρτιατῶν, διαβήσομαι εἰς τὴν Ἀσίαν.*

πλάγιος λόγος: *Ἀγησίλαος ὑπέστη* (= υποσχέθηκε), *ἐάν δῶσιν αὐτῷ τριάκοντα Σπαρτιατῶν, διαβήσεσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν* (= αν, όπως έλεγε, του δώσουν...· μεταφέρονται τα λόγια του υποκειμένου της κύριας προτάσεως: Αγησίλαος).

ευθύς λόγος: *Μὴ ναυμαχεῖτε Κορινθίοις, ἢν μὴ Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσιν.*

πλάγιος λόγος: *Προεῖπον αὐτοῖς μὴ ναυμαχεῖν Κορινθίοις, ἢν μὴ Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσιν* (και εδώ η υποθετική πρόταση: *ἢν μή...* πλέωσιν μεταφέρει με έμφαση τα λόγια του υποκειμένου του ρ. προεῖπον).

Πίνακας 15

ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
Καμιά εξάρτηση	Εξάρτηση από ρήματα: λεκτικά, ερωτηματικά, κελευστικά, και βουλητικά, αισθητικά, γνωστικά, δοξαστικά
Κύριες προτάσεις κρίσεως	→ Ειδικές προτάσεις Ειδικό απαρέμφατο Κατηγορηματική μετοχή
Κύριες προτάσεις επιθυμίας	→ Τελικό απαρέμφατο
Ευθείες ερωτήσεις	→ Πλάγιες ερωτήσεις
Δευτερεύουσες προτάσεις	→ Δευτερεύουσες προτάσεις

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

184 Σχήματα λόγου λέγονται οι ιδιορρυθμίες του λόγου που αναφέρονται, όπως και στη ν.ε., α) στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση, β) στη γραμματική συμφωνία των λέξεων, γ) στην πληρότητα του λόγου ως προς τον αριθμό των λέξεων και δ) στη σημασία των λέξεων σε ορισμένες περιπτώσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

185 1. Η σειρά των λέξεων στις κύριες προτάσεις κρίσεως, όταν δεν τονίζεται ιδιαίτερα καμιά λέξη, συνήθως είναι:

Υ - Ρ - Κ

Υ - Ρ - Α

Υ - Ρ - Α - Ε

(Υ = υποκείμενο, Ρ = ρήμα, Κ = κατηγορούμενο, Α = αντικείμενο, Ε = επιρρηματικός προσδιορισμός).

Σωκράτης ἐστὶ σοφός.

Κῦρος δίδωσι τῷ Ἀριστίππῳ μισθόν.

Κῦρος ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

186 Αλλά η σειρά αυτή δεν τηρείται:

α) με τα ρήματα: *δοκεῖ μοι*, όταν σημαίνει **αποφασίζω**, και *εἰμί*, όταν σημαίνει **υπάρχω**, που μπαίνουν στην αρχή της προτάσεως:

Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ (= αποφάσισε η βουλή και ο δήμος).

Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν (= υπήρχε στο στράτευμα κάποιος Ξενοφώντας) και

β) κυρίως όταν μια λέξη στην πρόταση χρειάζεται να τονιστεί ιδιαίτερα

(έμφαση) και η οποία μπαίνει επίσης στην αρχή της προτάσεως:

Ὦδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογὴν (τονίζεται ο Ε).

Πρόξενον τὸν Βοιώτιον ἐκέλευσε παραγενέσθαι (τονίζεται το Α).

Καὶ ἐποιοῦν οὕτως οὗτοι (τονίζεται το Ρ).

Επίσης η σειρά των λέξεων αλλάζει για λόγους αισθητικούς, ρυθμικούς (λ.χ. στην ποίηση) κτλ.

2. Το ρήμα σε μια δευτερεύουσα πρόταση μπορεί να αποχωριστεί από τη λέξη (λ.χ. το σύνδεσμο) που εισάγει τη δευτερεύουσα πρόταση και να μπει στο τέλος της προτάσεως, πράγμα που δε συμβαίνει συνήθως στα ν.ε.:

*Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, ὅπως ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον δι-
άγωμεν.*

(π.β. ν.ε. **για να περνάμε** τη ζωή μας με πάμπολλα αγαθά).

Ὅτε δ' αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὦν.

(ν.ε. **όταν έγινε** αυτή η μάχη).

Ἦλθοντο οἱ Ἕλληνες ὅτι βασιλεὺς ἐν τοῖς σκευοφόροις εἴη.

(ν.ε. **ότι ο βασιλιάς ήταν** στα σκευοφόρα).

187 Αλλά οι γενικοί κανόνες ως προς τη σειρά των λέξεων δεν τηρούνται επίσης και σε άλλες περιπτώσεις και έτσι δημιουργούνται τα ακόλουθα σχήματα:

α) το υπερβατό:

Εὗ πράγμα συντεθὲν ὄψεσθε (αντί: *εὗ συντεθὲν πρᾶγμα ὄψεσθε*) (= θα δείτε).

Μὴ λέγετε ὡς ὑφ' ἐνὸς τοιαῦτα πέπονθ' ἡ Ἑλλὰς ἀνθρώπου (αντί: *μὴ λέγετε ὡς ὑφ' ἐνὸς ἀνθρώπου τοιαῦτα πέπονθ' ἡ Ἑλλάς*) (= έχει πάθει η Ελλάδα).

Το σχήμα αυτό, όπως και στη ν.ε., δημιουργείται, όταν ανάμεσα σε δύο λέξεις με στενή λογική σχέση παρεμβάλλονται μια ή περισσότερες λέξεις (πβ. ν.ε. πίνω το **ωριοστάλαχτο** της πλάκας το **φαρμάκι**).

β) το πρωθύστερο:

Λέγω τὴν Ἐρεχθέως τροφήν καὶ γένεσιν (αντί: *λέγω τὴν Ἐρεχθέως γένεσιν καὶ τροφήν*).

Στο σχήμα αυτό λέγεται πρώτο εκείνο που χρονολογικά και λογικά

Ασύνδετο είναι το σχήμα, όταν παραθέτονται προτάσεις ή όμοιοι όροι προτάσεων χωρίς συνδέσμους (βλ. και §143α)
(πβ. ν.ε. το τουφέκι ανάβει, αστράφτει, λάμπει, κόφτει το σπαθί).

η) το πολυσύνδετο:

Άλλὰ **καὶ** μισεῖ τις ἐκεῖνον **καὶ** δέδιεν (= φοβάται), ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, **καὶ** φθονεῖ.

Αντίθετα με το ασύνδετο στο πολυσύνδετο σχήμα περισσότεροι από δύο όμοιοι όροι προτάσεως ή όμοιες προτάσεις συνδέονται με συμπλεκτικούς ή διαχωριστικούς συνδέσμους.

(πβ. ν.ε. οι κλέφτες προσκύνησαν και γίνηκαν ραγιάδες, κι άλλοι φυλάγουν πρόβατα κι άλλοι φυλάγουν γίδια).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

188 Από αυτά τα σχήματα τα πιο συνηθισμένα είναι τα ακόλουθα:

1. Το σχήμα κατά το νοούμενο («κατά σύνεσιν»)

Τὸ στρατόπεδον ἐν αἰτίᾳ ἔχοντες (= κατηγορώντας) τὸν Ἄγιν ἀνεχώρουν.

Ὁ ὄχλος ἠθροίσθη θαυμάζοντες καὶ ἰδεῖν βουλόμενοι.

Στο σχήμα αυτό η σύνταξη δεν ακολουθεῖ το γραμματικό τύπο της λέξεως αλλά το νόημά της. Το υποκείμενο *τό στρατόπεδον* συμφωνεῖ με τη μετοχή *ἔχοντες* και το ρήμα *ἀνεχώρουν*, με βάση ὅχι το γραμματικό τύπο αλλά το νόημά του (*τό στρατόπεδον* = *οἱ στρατιῶται*).

Επίσης και: *ὁ ὄχλος* = *οἱ ἄνθρωποι*.

(πβ. ν.ε. ο κόσμος χτίζουν εκκλησιές).

2. Το σχήμα συμφύσεως (σύμφυρση)

Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρασαν.

Η σύμφυρση δημιουργεῖται ἀπὸ την ἀνάμειξη δύο φράσεων που ἐρχονται συγχρόνως στο νου του συγγραφέα:

α' φράση: *Ἀλκιβιάδης καὶ Μαντίθεος ἀπέδρασαν,*

β' φράση: *Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρα.*

(πβ. ν.ε. ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε, αντί:

ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύει...).

3. Το σχήμα ανακολουθίας (ανακόλουθο)

α) *Ἐπιπεσὼν* (= ὅταν ὀρμησε) *τῇ Φαρναβάζου στρατοπεδείᾳ τῆς προφυλακῆς αὐτοῦ πολλοὶ ἔπεσον* (= σκοτώθηκαν)· αντί: *ἐπιπεσόντος... πολλοὶ ἔπεσον, ἢ ἐπιπεσὼν... πολλοὺς ἀπέκτεινε.*

β) *Ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένος* πολλῶν πραγμάτων (= ἦταν δυνατό να νοικιάσει το σπίτι και να απαλλαγεί ἀπὸ πολλές ἐνοχλήσεις)· αντί: *ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένῳ πολλῶν* κτλ.

Στο σχήμα αυτό οι λέξεις σε μια πρόταση δεν ακολουθούν από συντακτική άποψη τα προηγούμενα. Συχνά το ανακόλουθο βρίσκεται σε συντάξεις με μετοχή:

α) μια μετοχή απόλυτη εκφέρεται σε **ονομαστική πτώση**, αντί σε γενική σύμφωνα με το συντακτικό κανόνα (βλ. §103), και λέγεται **ονομαστική απόλυτη** (παράδ. α)

β) μια μετοχή συνημμένη εκφέρεται σε ονομαστική αντί σε μια πλάγια πτώση, όπως θα έπρεπε για να συμφωνήσει με την πτώση του υποκειμένου της (παράδ. β).

(πβ. ν.ε. Τρεις βίγλες θα τουβάλω, /τρεις βίγλες τρεις βιγλάτορες/ και οι τρεις αντρεωμένοι· αντί: και τους τρεις αντρεωμένους. Εγώ δε με νοιάζει διόλου· αντί: εμένα δε με νοιάζει...).

4. Το σχήμα του καθολικού και του μερικού («καθ' όλον και μέρος»)

Οἱ στρατηγοὶ βραχέα ἕκαστος ἀπελογήσατο (= απολογήθηκε)· αντί: *τῶν στρατηγῶν ἕκαστος βραχέα ἀπελογήσατο*.

Σ' αυτό το σχήμα ένας όρος μιας προτάσεως αντί να μπει σε γενική διαιρετική, συμφωνεί με την πτώση του ονόματος που προσδιορίζει.

(πβ. ν.ε. πηγαίνει τον κατήφορο, την άκρη το ποτάμι, αντί: την άκρη του ποταμιού· επίσης: πβ.: εμείς, ο καθένας έχει τη γνώμη του, αντί: από μας ο καθένας...).

5. Το σχήμα έλξεως (έλη)

Αἱ Θῆβαι Αἴγυπτος ἐκαλεῖτο· αντί: *ἐκαλοῦντο*.

Ὅπως ἔσεσθε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε· αντί: *τῆς ἐλευθερίας ἣν κέκτησθε*.

Ὅλοιο μήπω, πρὶν μάθοιμι (= μακάρι να μη χαθείς, πριν να μάθω)· αντί: *ὄλοιο μήπω, πρὶν ἂν μάθω*.

Έλη υπάρχει, όταν ένας όρος της προτάσεως έλκειται, δηλαδή ακολουθεί κάποιον άλλον όρο και συμφωνεί μαζί του στην πτώση ή γενικά στον τύπο με παράβαση του συντακτικού κανόνα (βλ. και §118, 4 και §174γ)

(πβ. ν.ε. να 'χα τον ουρανό χαρτί, τη θάλασσα μελάνι, να σου 'γραφα τα πάθη μου και πάλε να μη φτάνει· αντί: να σου γράψω τα πάθη μου...).

6. Το σχήμα υπαλλαγής (υπαλλαγή)

Θάσιον οἶνου σταμνίον· αντί: Θασίου οἶνου σταμνίον.

Ένας επιθετικός προσδιορισμός δε συμφωνεί στην πτώση με τη γενική που προσδιορίζει, αλλά με το ουσιαστικό το οποίο προσδιορίζεται από τη γενική.

(πβ. ν.ε. τ' αντρειωμένα κόκαλα ξεθάφτε του γονιού σας· αντί τα κόκαλα του αντρειωμένου γονιού σας).

7. Το σχήμα προλήψεως (πρόληψη)

Δημοκρατίαν γε οἶσθα τί ἐστι· αντί: οἶσθά γε τί ἐστι δημοκρατία.

Το υποκείμενο της εξαρτημένης προτάσεως (*δημοκρατία*) π ρ ο λ α μ β ά ν ε τ α ι , λαμβάνεται πιο πριν στη φράση, και μπαίνει ως αντικείμενο στην κύρια πρόταση (*οἶσθα*).

(πβ. ν.ε. σε ξέρω τι άνθρωπος είσαι, αντί: εσύ ξέρω τι άνθρωπος είσαι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

189 Στον αρχαίο λόγο χρησιμοποιούνται, όπως και στη ν.ε., άλλοτε λιγότερες και άλλοτε περισσότερες λέξεις από όσες λογικά χρειάζονται. Το σχήμα που δημιουργείται από τη χρήση λέξεων λιγότερων από τις κανονικές λέγεται **έλλειψη**, ενώ από τη χρήση λέξεων περισσότερων λέγεται **πλεονασμός**.

Περιπτώσεις ελλείψεως βλ. και §§19-22.

1. Βραχυλογία

Μία μορφή ελλείψεως είναι η βραχυλογία. Στο σχήμα αυτό παραλείπονται λέξεις που αναπληρώνονται εύκολα.

Είδη βραχυλογίας:

α) Το σχήμα από κοινού

Οὗτος τροφῆς οὐδὲν δέεται (= δε χρειάζεται), *ἐγὼ δὲ δέομαι*· αντί: *ἐγὼ δὲ δέομαι τροφῆς*.

Φράζει ἅ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἅ μὴ· αντί: *καὶ ἅ μὴ δεῖ ποιεῖν*.

Σ' αυτό το σχήμα μια λέξη ή μια φράση που παραλείπεται εννοείται από τα προηγούμενα ακριβώς η ίδια.

(πβ. ν.ε. Αυτός δεν έχει ανάγκη, ἐγὼ ὅμως ἔχω. Κανείς δε μας φέρθηκε ὅπως αυτός).

β) Το σχήμα εξ αναλόγου

Οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει καὶ τοὺς ἄλλους παρήγει (= συμβούλευε) (ενν. ποιεῖν).

Οὗτος μὲν ὕδωρ, *ἐγὼ δὲ οἶνον πίνω*· αντί: *ὕδωρ πίνει*.

Σ' αυτό το σχήμα μια λέξη ή μια φράση που παραλείπεται εννοείται από τα προηγούμενα (ή και από τα επόμενα) ὅχι ὅπως είναι εκεί αλλά αλλαγμένη στον αριθμό, στην πτώση, στο πρόσωπο κτλ.

(πβ. ν.ε. δεν έγινε η δουλειά ὅπως περίμενα, ενν. να γίνει).

γ) Το ζεύγμα

Ἔδουσί τε πίονα μῆλα οἶνόν τ' ἔξαιτον (= τρώνε παχιά αρνιά και εκλεκτό κρασί)· αντί: *οἶνον τ' ἔξαιτον πίνουσι*.

Εδώ δύο αντικείμενα ή προσδιορισμοί αποδίδονται στο ίδιο ρήμα, ενώ λογικά το ένα από αυτά ή ο ένας απ' αυτούς θα ταίριαζε σε ένα άλλο ρήμα.

(πβ. ν.ε. να τον ποτίσω κρύο νερό και δροσερό χορτάρι).

2. Πλεονασμός

Τα είδη του πλεονασμού είναι:

α) το σχήμα παραλληλίας («εκ παραλλήλου»)

Ψεύδεται καὶ οὐκ ἀληθῆ λέγει.

Σ' αυτό το σχήμα ένα νόημα εκφράζεται συγχρόνως και καταφατικά και αποφατικά (αρνητικά).

(πβ. ν.ε. να σωπαίνεις και να μη μιλάς).

β) η περίφραση

Ἴτε παῖδες Ἑλλήνων· αντί: *ἴτε Ἕλληνες*.

Περίφραση έχουμε, όταν μια έννοια εκφράζεται με δύο ή περισσότερες λέξεις, ενώ θα μπορούσε να εκφραστεί με μία.

(πβ. ν.ε. ο Γέρος του Μοριά αντί: ο Κολοκοτρώνης).

Συχνές είναι στην αρχ. ελληνική οι περιφράσεις με ρήματα και αφηρημένα ουσιαστικά, όπως:

λόγον ποιοῦμαι, αντί: *λέγω*·

ἐπιμέλειαν ποιοῦμαι, αντί: *ἐπιμελοῦμαι*·

τιμὴν ἔχω, αντί: *τιμῶμαι*·

ἐπαινον ἔχω, αντί: *ἐπαινοῦμαι* κτλ.

γ) το σχήμα ένα με δύο («ἓν διά δυοῖν»)

Ἐνοπλος ἐπ' αὐτὸν ἐπενθρώσκει πυρὶ καὶ στεροπαῖς ὁ Διὸς γενέτας (= ορμά οπλισμένος εναντίον του με φωτιά και αστραπές ο γιος του Δία)
αντί: *πυρφόροις στεροπαῖς*.

Σ' αυτό το σχήμα μία έννοια εκφράζεται με δύο λέξεις που συνδέονται με το *καί* ή *τέ-καί*, ενώ λογικά η μία απ' αυτές αποτελεί προσδιορισμό της άλλης: έτσι το **ένα** παρουσιάζεται σαν **δύο**.

(πβ. ν.ε. αστροπελέκι και φωτιά να πέσει στις αυλές σου).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ

ή ΦΡΑΣΕΩΝ

190 Και στην αρχαία γλώσσα, όπως και στη ν.ε., πολλές λέξεις δε χρησιμοποιούνται πάντοτε με την αρχική τους σημασία, αλλά παράλληλα μ' αυτήν αποκτούν και άλλες. Από τις αλλαγές αυτές της σημασίας των λέξεων προέρχονται μερικά σχήματα λόγου, που λέγονται και **λεκτικοί τρόποι**, όπως:

α) Η μεταφορά

Θυμός σιδηροῦς (= ψυχή σκληρή).

Υφαίνω δόλον (= ετοιμάζω δόλο).

Στη μεταφορά η σημασία της λέξεως γίνεται **ευρύτερη**, δηλαδή επεκτείνεται και μετὰ φέρεται από τη μια έννοια στην άλλη.

(πβ. ν.ε. σιδερένια γροθιά).

β) Το σχήμα κατεξοχήν

τό ἄστν αντί: *αἱ Ἀθῆναι* (αρχικά *ἄστν*= κάθε πόλη),

ὁ ἰσθμός αντί: *ὁ ἰσθμός τῆς Κορίνθου* (αρχικά *ἰσθμός* = κάθε ἰσθμός).

Σ' αυτό το σχήμα η σημασία της λέξεως γίνεται **στενότερη**, δηλαδή περιορίζεται και σημαίνει μια μόνο ορισμένη έννοια.

(πβ. ν.ε. η Πόλη = η Κωνσταντινούπολη).

γ) Η σημασιολογική φθορά της λέξεως

Κάποτε η σημασία μιας λέξεως φθείρεται, δηλαδή ενώ αρχικά σήμαινε κάτι καλό, καταλήγει να σημαίνει κάτι κακό:

εὐήθης= μωρός, ανόητος, ενώ αρχικά σήμαινε τον καλό άνθρωπο, αυτόν που έχει καλά ήθη (*εὖ-ἥθος*).

(πβ.: η αρχαία λέξη *ἀγαθός* στη ν.ε. σημαίνει κουτός).

191 Επίσης από τις ποικίλες χρήσεις των λέξεων ως προς τη σημασία τους υπάρχουν και άλλα σχήματα λόγου (ή λεκτικοί τρόποι) όπως:

1. Η συνεκδοχή

- α) *Ὁ Συρακόσιος πολέμιος τῷ Ἀθηναίῳ* ἀντί: οἱ Συρακόσιοι πολέμιοι Ἀθηναίους (πβ. ν.ε. ο Ἕλληνας εἶναι φιλότιμος).
- β) *Σκηνοῦσιν ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες* (= μένουν στα σπίτια οἱ ἄρρωστοι)· ἀντί: *σκηνοῦσιν ἐν ταῖς οἰκίαις* (πβ. ν.ε. στις μεγάλες πόλεις υπάρχει κρίση στέγης, ἀντί: κρίση σπιτιού).
- γ) *Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν σίδηρον κατέθεντο*· ἀντί: *τὰ ὄπλα κατέθεντο*. (πβ. ν.ε. μας ἔκανε δῶρο μια πορσελάνη, ἀντί: ἓνα αντικείμενο ἀπὸ πορσελάνη).
- δ) *Πλήσον κρατῆρα μελίσσης* (= γέμισε τὸν κρατῆρα με μέλισσα)· ἀντί: *πλήσον κρατῆρα μέλιτος*. (πβ. ν.ε. ἔκανε μου αὐριο ἓνα τηλέφωνο, ἀντί ἓνα τηλεφῶνμα).

Κατὰ τὴ συνεκδοχὴ χρησιμοποιεῖται:

- α) τὸ ἓνα ἀντί γιὰ πολλὰ ὁμοειδή,
β) τὸ μέρος ἐνὸς συνόλου ἀντί γιὰ τὸ σύνολο,
γ) τὸ υλικό ἀντί γιὰ τὸ πράγμα που ἔγινε ἀπ' αὐτό τὸ υλικό,
δ) ἐκεῖνο που παράγει ἀντί γιὰ κείνο που παράγεται.

2. Η μετωνυμία

- α) *Ὁ Ὀμηρος* ἀντί: *τὰ Ὀμήρου ἔπη*,
ὁ Ἥφαιστος ἀντί: *τὸ πῦρ* (ὡς θεὸς τῆς φωτιάς).
(πβ. ν.ε. μας διάβασε Μακρυγιάννη, ἀντί: Απομνημονεύματα τοῦ Μακρ.).
- β) *Εἰς δάκρυα ἔπεσε τὸ θέατρον*· ἀντί: *εἰς δάκρυα ἔπεσον οἱ θεαταί*.
(πβ. ν.ε. θα παρελάσει σε λίγο τὸ Β' Λύκειο, ἀντί: οἱ μαθητὲς καὶ οἱ μαθήτριες τοῦ Β' Λυκείου).
- γ) *Νεότης πολλὴ ἦν*· ἀντί: *νέοι ἄνδρες...* (πβ. ν.ε. τὰ νιάτα βιάζονται).

Στὴ μετωνυμία, που εἶναι ἓνα σχῆμα συγγενικό με τὴ συνεκδοχὴ, χρησιμοποιεῖται:

- α) τὸ ὄνομα τοῦ δημιουργοῦ ἢ τοῦ εφευρέτη κάποιου πράγματος ἀντί γιὰ τὸ ἴδιο τὸ πράγμα,
β) αὐτὸ που περιέχει κάτι ἀντί γιὰ τὸ περιεχόμενο,
γ) τὸ ἀφηρημένο ἀντί γιὰ τὸ συγκεκριμένο.

3. Η αντίφραση

Στην αντίφραση μια λέξη ή μια φράση παίρνει τη θέση κάποιας άλλης που έχει παρόμοια σημασία ή και αντίθετη. Τα είδη της αντιφράσεως είναι:

α) η λιτότητα:

οὐχ ἤκιστα (= όχι πολύ λίγο)· *αντί: μάλιστα* (= πάρα πολύ),

οὐκ ἄγνοῶ, *αντί: γινώσκω καλῶς*

(πβ. ν.ε. και το κακό που έπαθα δεν ήταν μικρό, *αντί: ήταν πολύ μεγάλο*).

Στη λιτότητα χρησιμοποιείται για μια λέξη η αντίθετή της με άρνηση, και ενώ οι λέξεις εκφράζουν κάτι λιγότερο, εννοείται κάτι περισσότερο.

β) η ειρωνεία

Ὡς ἡδὺς εἶ! *αντί: ὡς ἀηδὴς εἶ!* (πβ. ν.ε. καλός είσαι κι εσύ!).

Δηλαδή χρησιμοποιεί κάποιος με προσποίηση λέξεις ή φράσεις με εντελώς διαφορετική ή και αντίθετη σημασία από εκείνη που έχει στο νου του.

γ) ο ευφημισμός

ὁ Εὐξείνιος πόντος· *αντί: ὁ ἄξενος...*

(πβ. ν.ε.: ευλογία λένε μια κακιά αρρώστια).

Στον ευφημισμό χρησιμοποιούνται από φόβο ή από πρόληψη, για αποτροπή του κακού, λέξεις ή φράσεις που έχουν καλή σημασία αντί για άλλες που έχουν κακή.

4. Η υπερβολή

Ἴπποι λευκότεροι χιόνος.

Ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἱκανός ἐστι παρασκευάσαι λόγον ἴσον τοῖς τούτων ἔργοις.

(πβ. ν.ε. έφαγα όλο τον κόσμο να σε βρω).

Στην υπερβολή λέγεται κάτι που ξεπερνά το αληθινό ή το συνηθισμένο, για να προκληθεί ζωνή εντύπωση.

5. Η αλληγορία

Κυάμων απέχεσθαι (= να μένετε μακριά από τα κουκιά, δηλαδή από την πολιτική· τα κουκιά τα χρησιμοποιούσαν για την κλήρωση των αρχόντων της πολιτείας).

Καρδίαν μὴ ἐσθίειν (= μην τρωσ την καρδιά σου, δηλαδή μη λυπάσαι).
(πβ. ν.ε. τρώγεται με τα ρούχα του).

Αλληγορία υπάρχει όταν χρησιμοποιούνται εντυπωσιακές μεταφορές που κρύβουν νοήματα εντελώς διαφορετικά από εκείνα που δείχνουν οι λέξεις.

6. Η παρομοίωση

Ἐφάνη κονιορτὸς ὥσπερ νεφέλη λευκή.

Ὡσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρόν ἤχεϊ καὶ ἀποτείνει καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουνσι τοῦ λόγου (= όπως τα χάλκινα σκεύη, όταν τα χτυπήσεις, βγάζουν ήχο για πολλή ώρα, έτσι και οι ρήτορες με την παραμικρή ερώτηση παρατείνουν το λόγο τους για πολύ).

Στην παρομοίωση για να τονιστεί μια ιδιότητα ενός προσώπου ή ενός πράγματος, το πρόσωπο ή το πράγμα παραβάλλεται με κάτι άλλο πολύ γνωστό που έχει την ίδια ιδιότητα.

Οι παρομοιώσεις είναι συχνές και πλούσιες στον Όμηρο, λ.χ.:

*Ὡς δ' ἄνεμος ζαῆς ἡίων θημῶνα τινάξῃ
καρφαλέων, τὰ μὲν ἄρ τε διεσκέδασ' ἄλλυδις ἄλλη,
ὥς τῆς (= τῆς σχεδίας) δούρατα μακρὰ διεσκέδασε. (ε 368-370)*
(= κι όπως σαρώνει τ' άχυρα της θημωνιάς, σαν πιάσει σφοδρός αέρας, κι άλλα αλλού της τ' ανεμοσκορπίζει, έτσι της σκάφης τα μακριά της σκόρπισε τα ξύλα).

(Μετάφρ. Ζήσ. Σίδερη)

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Α'

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Από τις προθέσεις λέγονται:

Ι. **κύριες**, όσες χρησιμοποιούνται με τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων ή αντωνυμιών αλλά και με άλλες λέξεις σε σύνθεση (λ.χ. *διὰ τῆς πόλεως*, *διὰ ταῦτα* αλλά και *διάλυσις*, *διαλύω*).

ΙΙ. **καταχρηστικές**, όσες χρησιμοποιούνται μόνο με τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων και αντωνυμιών: *ἄνευ λόγου*, *μέχρι τοῦδε*.

Σημείωση α'. Οι προθέσεις ονομάστηκαν έτσι, γιατί μπαίνουν εμπρός από τις λέξεις με τις οποίες συντάσσονται (αρχ. ελλ. **προτίθενται**) (βλ. §139).

Αλλά μερικές φορές η πρόθεση μπαίνει ύστερα από το όνομα. Αυτό ονομάστηκε **αναστροφή** και στους αττικούς πεζογράφους συμβαίνει μόνο με τις προθέσεις *περί*, *ἐνεκα* και *ἄνευ*:

Ἀλλοτρίας γῆς πέρι. Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα.

Ὦν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι.

Στην αναστροφή ο τόνος της προθέσεως, αν βρίσκεται στη λήγουσα, ανεβαίνει στην παραλήγουσα.

Ακόμη η πρόθεση μπορεί να χωρίζεται από το ρήμα με το οποίο συντάσσεται:

Κατ' ἄρ' ἔξετο, αντί: *καθέζετο ἄρα*. Αυτό ονομάστηκε **τμήση**.

(πβ. ν.ε. δεν τον είδα ξανά - δεν τον ξαναείδα).

Σημείωση β'. Μερικές προθέσεις δισύλλαβες με αναστροφή του τόνου χωρίς όνομα ισοδυναμούν με ρήματα που είναι σύνθετα μ' αυτές:

ἔπι = ἔπεστι, *ἄνα* = ἀνάστηθι, *μέτα* = μέτεστι, *ἔνι* = ἔνεστι κτλ.

Αυτό ονομάζεται **μετατύπωση** της προθέσεως:

Ἀλλ' ἄνα ἐξ ἐδράνων (= σήκω από κει που κάθεσαι).

Ἀλλ' οὐδὲν αὐτῷ τῶν ἐμῶν μ' εἴργειν μέτα (= αυτός δεν έχει δικαίωμα να μ' εμποδίσει...).

Ἀλλ' ἴσως ἔνι τις καὶ ἐν ἡμῖν παῖς (= ίσως υπάρχει και...).

Η σύνταξη και οι βασικότερες σημασίες των προθέσεων φαίνονται στις σελίδες που ακολουθούν.

Ι. ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Α΄ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΜΟΝΟΠΤΩΤΕΣ

Οι μονόπτωτες προθέσεις συντάσσονται ή μόνο με γενική (*ἀντί, ἀπό, ἐκ, πρό*) ή μόνο με δοτική (*ἐν, σύν*) ή μόνο με αιτιατική (*εἰς*) και σημαίνουν:

α΄ Με γενική

1. ἀντί

- α) τόπο (απέναντι): *Εἰστήκεσαν ἀντί τῶν πιτύων* (= είχαν σταθεί απέναντι από τα πεύκα).
- β) αντικατάσταση: *Ἀντί πολέμου εἰρήνην αἰρούμεθα* (= προτιμούμε).
(πβ. ν.ε. το παιδί *αντί νερό* έπινε πάντοτε γάλα· συνήθως: μας έστειλαν δύο αντί γι α έ ν α ν).
- γ) αιτία ή ανταπόδοση: *Ἄνθ' ὧν ἄξιοι ὄντες ἄρχομεν* (= κυβερνάμε για όσα αξίζουμε).
Ἵφελήσω αὐτὸν ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου (= για όσα ευεργετήθηκα από εκείνον).

2. ἀπό

- α) τόπο: *Κῦρος ὠρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων* (= ο Κ. ξεκινούσε από τις Σάρδεις).
- β) χρόνο: *Τῇ ἐνδεκάτῃ ἀπ' ἐκείνης ἡμέρας, εἶπεν αὐτῷ.*
(ν.ε. λείπει από το πρωί).
- γ) καταγωγή (έμμεση): *Οἱ ἀφ' Ἡρακλέους* (= οι απόγονοι του Ηρ.)
(ν.ε. είναι από μεγάλη οικογένεια).
- δ) ύλη: *Κραῖσις ἀπὸ τε τῆς ἡδονῆς συγκεκραμένη ὁμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς λύπης*
(= κάτι ανάμεικτο από χαρά και λύπη).
(ν.ε. υφάσματα από συνθετικές ίνες).
- ε) αιτία: *Ἀπὸ τοῦτου τοῦ τολμήματος ἐπὶγνήθη* (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68) (ν.ε. θύμωσε από τη συμπεριφορά μας).
- στ) μέσο ή τρόπο: *Στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων.*
Ἡ σοφία οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις (= η σοφία δεν έρχεται από μόνη της στους άνθρωπους).

3. ἐκ (ή ἐξ εμπρός από φωνήεν)

α) τόπο: *Τὰ ἐκ γῆς φυόμενα. Ἦκεν ἐξ Ἀθηνῶν.*

(πβ. ν.ε. **εξαρχής**, με τοπική και συνθήτως χρονική σημασία: Το χτίσα-με εξαρχής. Σας το είπα εξαρχής).

β) άμεση καταγωγή*: *Οἱ ἐξ Ἡρακλέους* (= τα παιδιά του Ηρ.).

γ) ύλη: *Ἐποιοῦντο διαβάσεις* (= γέφυρες) *ἐκ τῶν Φοινίκων.*

δ) μέσο ή τρόπο: *Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι* (= με κόπους).

(πβ. ν.ε. Αυτό θα γίνει εξάπαντος. Κι αυτό είναι εξίσου καλό).

ε) αιτία: *Ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως* πολλαί ἀπεχθεῖαί μοι γεγόνασι (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

στ) συμφωνία: *Ἐκ τῶν ἔργων* χρὴ μᾶλλον ἢ *ἐκ τῶν λόγων* τὴν ψῆφον φέρειν.

4. **πρό**

α) τόπο (εμπρός από): *Πρὸ τῶν πυλῶν.*

β) χρόνο (πριν από): *Πρὸ τῆς μάχης.*

γ) υπεράσπιση: *Οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω πράττων τι πρὸ ὑμῶν οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν.*

δ) σύγκριση: *Μήτε τὸ ζῆν περὶ πλείονος ποιοῦ μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ δικαίου* (= να μη θεωρεῖς ανώτερο ούτε τη ζωή σου ούτε...),
(πβ. ν.ε. πρόσεχε προπάντων την υγεία σου).

β' Με δοτική

1. **ἐν**

α) τόπο (για στάση): *Ἡ ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη.*
Οἰκῶ ἐν ἀγρῷ.

β) χρόνο (διάρκεια): *Ἐν ταῖς σπονδαῖς βασιλεὺς οὐ μαχεῖται.*
Αἰροῦσιν ἐν τρισὶ μησὶ δύο πόλεις (= κυριεύουν σε τρεις μήνες...).

γ) όργανο ή τρόπο: *Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν ἐν οὐρανίοις σημεῖοις* (= οι θεοί φανερώνουν τις επιθυμίες τους με σημάδια του ουρανού).
(πβ. ν.ε. όλα έγιναν εντάξει).

2. **σύν**

συνοδεία (= μαζί με): *Βασιλεὺς σὺν πολλῷ στρατεύματι προσέρχεται.*

* Πολλές από τις σημασίες μιας προθέσεως προέρχονται μεταφορικά από την αρχική σημασία της, λ.χ. αρχική σημασία: τοπική προέλευση και μεταφορικά: καταγωγή. Βλ. και στα επόμενα.

Από την προηγούμενη σημασία προκύπτουν και οι σημασίες της **βοή-
θειας ή συμπαράστασεως και συμφωνίας: Σὺν τοῖς θεοῖς ἀμυνόμεθα**
τοῖς πολεμίοις. Σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν ἀεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τί-
θεσθαι (= σύμφωνα με το νόμο πρόσταξε πάντα να αποφασίζει ο δι-
καστής).

γ' Με αιτιατική

1. εἰς

- α) τόπο (κίνηση προς κάποιο τόπο): *Κατέβην χθὲς εἰς Πειραιᾶ.*
- β) χρόνο: *Ἦκετε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν. Τῆς ἀρετῆς τῆς αὐτοῦ μνημεῖον εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον καταλείψει* (= θα αφήσει).
- γ) αναφορά (= ως προς..., σε): *Ἐβούλετο αὐτὸν διαβάλλειν εἰς τὴν ἑαυτοῦ καὶ Ἀθηναίων φιλίαν. Εἰς πάντα πρῶτος.*
- δ) σκοπό: *Εἰς συμβουλὴν παρεκάλεσαν ἡμᾶς* (= μας προσκάλεσαν, για να τους συμβουλευσουμε).
(πβ. ν.ε. Αυτό γίνεται εις βάρος μου. Και εις ανώτερα!)
- ε) με απόλυτο αριθμητικό, για να δηλωθεί το **όριο** (= ως, έως):
Πρόξενος παρὴν ἔχων ὀπλίτας εἰς πεντακόσιους.

Β' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΔΙΠΤΩΤΕΣ

1. ἀνά

- 1) Με δοτική, μόνο στους ποιητές
τόπο: *Ἦξει Ἑλλήνων στρατιὰ ἀνά τε ναυσὶ καὶ σὺν ὄπλοις* (= πάνω στα πλοία...).
- 2) Με αιτιατική
 - α) τόπο (=επάνω, προς τα πάνω): *Ὡγκουν ἀνά τὰ ὄρη. Ἀνὰ τὸν ποταμὸν ἔπλεον.*
 - β) χρόνο (διάρκεια): *Ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν* (= όλη τη μέρα).
 - γ) τρόπο: *Ἐφευγον καὶ αὐτοὶ ἀνά κράτος* (= με όλη τη δύναμη).
 - δ) διανομή ή μερισμός: *Ἔστησαν ἀνά ἑκατόν* (= στάθηκαν ανά...).
 - Ἀνὰ πέντε παρασάγγας τῆς ἡμέρας* (= από πέντε παρ. τη μέρα).

2. διὰ

- 1) Με γενική
 - α) τόπο (= διαμέσου...): *Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.*
 - β) χρόνο (διάρκεια): *Τέρας ἐστὶν εἴ τις εὐτύχησε διὰ βίου.*

γ) μέσο ή τρόπο: Ἔλεγε δι' ἑρμηνέως. Ἀπῆλθον διὰ τάχους (ταχέως = γρήγορα).
(πβ. ν.ε. εξαφανίστηκε διαμιάς).

2) Με αιτιατική

α) αιτία: Διὰ τὰς ἡδονὰς οὐ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα.

β) τόπο ή χρόνο μόνο στους ποιητές (= δια μέσου..., στη διάρκεια...): Βῆ διὰ δώματα. Ἦλθε διὰ νύκτα.

3. κατὰ

1) Με γενική

α) τόπο (= κάτω από..., ή κάτω προς...): Κατὰ τῆς θαλάττης ἠφανίσθη (= κάτω από τη θ.). Ρίπτει κατὰ κρημνῶν (= κάτω στους γκρεμούς).

β) εναντίον: Τοῦτο κατ' ἐμοῦ εἶπε.

γ) αναφορά (= σχετικά με): Κατὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν τοιαῦτα εὐρήσομεν (= για τις άλλες τέχνες θα βρούμε...).

2) Με αιτιατική:

α) τόπο (= σ' όλη την έκταση): Οἱ κατὰ τήν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες (= σ' όλη την έκταση της Ασίας). Κατὰ γῆν ἐπορεύοντο (= από την ξηρά). Οἱ κατὰ τοὺς Ἕλληνας τεταγμένοι (= απέναντι). Κῦρος παίζει βασιλέα κατὰ τὸ στέρνον (= κάπου στο στέρνο). Οἱ Ἕλληνες ἐνίκων τοὺς Πέρσας κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. (= στη γη και στη θ.)

(πβ. ν.ε. Τράβηξε κατά το χωριό. Ἄσ' τα αυτά κατά μέρος).

β) χρόνο (διάρκεια): Κατὰ τὸν πρότερον πόλεμον (αλλά ν.ε. θα γυρίσει κατά το Πάσχα).

γ) τρόπο: κατὰ τάχος (ταχέως = γρήγορα), κατὰ κράτος (= με δύναμη, με βία). (πβ. ν.ε. ἤρθαν κατευθείαν).

δ) συμφωνία ή αναφορά: Κατὰ τοὺς νόμους (= σύμφωνα με τους ν.).

Τὰ πρὸ αὐτῶν οὐ μεγάλα νομίζω γενέσθαι οὔτε κατὰ τοὺς πολέμους οὔτε ἐς τὰ ἄλλα.

(πβ. ν.ε. Κατά τη γνώμη μου είναι πολύ καλό. Κατά βάθος είναι καλός άνθρωπος).

ε) σκοπό: Ὁ ὄχλος κατὰ θέαν ἦκεν (= ήρθε για να δει).

στ) αιτία: Κατὰ φιλίαν τε αὐτοῦ οἱ πλείστοι ἐβελονταὶ ξυνέσποντο (= από

φιλία σ' αυτόν οι περισσότεροι ακολούθησαν εθελοντές).
(πβ. ν.ε. το πετάξαμε κατά λάθος).

4. **ὕπέρ**

1. Με γενική

α) τόπο (= πάνω από): Ὁ θεὸς ἔθηκε τὸν ἥλιον **ὕπὲρ γῆς**.

β) υπεράσπιση: Ἦν ἐθέλωμεν ἀποθνήσκειν **ὕπὲρ τῶν δικαίων**, εὐδοκί-
μῆσομεν.

γ) αιτία: **Ὑπὲρ τῶν γεγενημένων** ὠργίζετο (= για όσα είχαν γίνει).

δ) σκοπό: Αποθνήσκει **ὕπὲρ τοῦ μὴ** τὴν πατρίδα **ἐπιδεῖν** δουλεύουσας.

2) Με αιτιατική

α) τόπο (= πάνω από): Ἐπολέμει τοῖς Θραξὶ τοῖς **ὕπὲρ Ἑλλήσποντον**
οἰκοῦσι.

β) υπέρβαση μέτρου ή ορίου: **Μανία** ἴσως ἐστὶν **ὕπὲρ δύναμιν** τι ποιεῖν (= τρέλα ἴσως εἶναι να κάνεις κάτι πιο πάνω από τη δύναμή σου).

Γ' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ

1. **ἀμφί**

1) Με γενική (σπάνια)

αναφορά(= σχετικά με, για): Προσῆεσαν (= πλησίασαν) πολλῶ θορύβῳ
ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερόμενοι.

2) Με δοτική (μόνο στους ποιητές και στον Ηρόδοτο)

τόπο (= γύρω από) και μεταφορικά **αιτία** και **αναφορά**: Ἀχαιοὶ ἔστασαν
ἀμφὶ Μενoitιάδῃ. Ἀμφ' ἐμοὶ στένει. Ἀμφὶ τῷ θανάτῳ αὐτῆς λέγεται...

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= γύρω από): Καθήμενοι **ἀμφὶ πῦρ**.

β) χρόνο (= περίπου): Ἦδη ἦν **ἀμφὶ ἀγοράν** πλήθουσας (= ήταν περίπου
η ώρα που η αγορά γεμίζει από κόσμο).

γ) ποσό (= περίπου, ίσαμε): Ἦσαν **ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους**.

(πβ. ν.ε. Γύρω στην αυλή. Γύρω στις εφτά το πρωί. Γύρω στις χίλιες
δραχμές).

Συχνότερα χρησιμοποιείται αντί για την **ἀμφί** η συνώνυμή της πρό-
θεση **περί**.

2. ἐπί

1) Με γενική

- α) τόπο (= πάνω σε): Θεοῦ θέλοντος κἄν **ἐπὶ ῥίπῃς** πλέοις (= και πάνω στην ψάθα μπορείς να...). **Τὰ ἐπὶ Θράκης** χωρία.
- β) κατεύθυνση (= προς, για): Ἐπλεον **ἐπὶ Λέσβου** καὶ Ἑλλησπόντου. Κροῖσος εὐθὺς **ἐπὶ Σάρδεων** ἔφευγε.
- γ) επιστασία ή εξουσία ή εμπρός σε κάποιον: Ὁ **ἐπὶ τῶν ἱππέων** (= ο αρχηγός του ιππικού). Μάρτυρας καὶ **ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ** καὶ **ἐφ' ὑμῶν** παρεχόμεθα.
(πβ. ν.ε. ο επικεφαλής του στρατού).
- δ) χρόνο (διάρκεια): **Ἐπὶ τῶν τριάκοντα** (= την εποχή των τριάκοντα τυράννων).
(πβ. ν.ε. Επί τουρκοκρατίας. Επί κατοχής).

2) Με δοτική

- α) τόπο: Οἰκοῦσιν **ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ** τῆς Παλλήνης (= πάνω στον...). Οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες **ἐπὶ ταῖς** βασιλέως **θύραις** παιδεύονται (= εκπαιδεύονται στα ανάκτορα). Ἐτάχθησαν **ἐπὶ τοῖς ὀπλίταις** πελτοφόροι (= ὕστερα από τους οπλίτες). Ταῦτα **ἐπὶ τοῖς δικασταῖς** ἔλεγε (= εμπρός στους δ.).
- β) χρόνο: Ἀνέστη δ' **ἐπ' αὐτῷ** Φεραύλας Πέρσης (= σηκώθηκε ὕστερα ἀπ' αυτόν...).
- γ) προσθήκη: Ἐσθίουσι πάντες **ἐπὶ τῷ σίτῳ** ὄψον (= τρώνε εκτός από το ψωμί και προσφάγι).
- δ) εξάρτηση (στην εξουσία κάποιου): **Ἐφ' ὑμῖν** ἐστι τούτους κολάζειν (= εἶναι στο χέρι σας να τους τιμωρήσετε, εξαρτάται από σας...).
- ε) αιτία: Μέγα φρονεῖ **ἐπὶ πλούτῳ**.
- στ) σκοπό: Εὐμμάχοι ἐγενόμεθα οὐκ **ἐπὶ καταδουλώσει** τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' **ἐπ' ἐλευθερώσει** ἀπὸ τοῦ Μήδου (= ὄχι για να υποδουλώσουμε τους Έλληνες, ἀλλά...)
- ζ) ὁρο ή συμφωνία: Ἀφίμεν σε, ὦ Σώκρατες, **ἐπὶ τούτῳ** μέντοι, **ἐφ' ᾧτε μηκέτι φιλοσοφεῖν** (= μ' αυτό τον ὁρο ὁμως, δηλαδή να μη...).

3) Με αιτιατική

- α) τόπο (= πάνω στο ή, για έκταση, σε): Ἀναβὰς **ἐπὶ τὸν ἵππον** τὰ παλτὰ ἔλαβε (= ανέβηκε στο ἄλογο και πήρε τα ἀκόντια). **Ἐπὶ πᾶσαν** τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν ἐλλόγιμοι ἦσαν (= ἦταν διάσημοι σ' ὅλη την Ευρώπη...).

- β) χρόνο (διάρκεια): *Οἱ Ἕλληνες ἐμάχοντο ἐπὶ δέκα ἔτη ἐν Τροίᾳ.*
 γ) κατεύθυνση απλή ή εχθρική: *Οὐ χρή πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν* (= να ρίχνεις φωτιά στη φωτιά). *Στρατεύονται ἐπὶ Λυδούς* (= εναντίον των Λ.).
 δ) σκοπό: *Ἐξῆλθον ἐπὶ θήραν* (= βγήκαν για κυνήγι). *Ἦλθον ἐπὶ θέαν τάνδρος* (= ήρθαν για να δουν τον άντρα).

3. **μετά**

- 1) Με γενική
 α) σύμπραξη (=μαζί με): *Ἐπολέμησαν μετὰ ξυμμάχων* (= μαζί με συμμάχους εναντίον άλλων).
 β) τρόπο: *Οὐδὲν κτᾶσθαι μετ' ἀδικίας.* (πβ. ν.ε. δέχομαι μετά χαράς).

- 2) Με δοτική (μόνο στους ποιητές):

τόπο: *Μετὰ πρώτοισιν ἴσταμαι* (= ανάμεσα στους πρώτους). *Μετὰ χερσὶν ἔχω* (= έχω στα χέρια μου).

- 3) Με αιτιατική

- α) χρόνο (= ύστερα από): *Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον ἦλθε Θυμοχάρης.*
 (πβ. ν.ε. μετά το Πάσχα).

- β) σειρά ή ακολουθία: *Μετὰ θεοῦς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος αἰδεῖσθε.*

- γ) τόπο (μόνο στους ποιητές): *Ἴκοντο μετὰ Τρῶας καὶ Ἀχαιοὺς* (= ήρθαν ανάμεσα στους Τρ...).

Στους πεζογράφους μ' αυτή τη σημασία υπάρχει μόνο στη φράση: *μετὰ χειρας ἔχω* (= έχω κάτι ανάμεσα στα χέρια μου· απ' αυτή τη φράση το ρ. μεταχειρίζομαι).

4. **παρά**

- 1) Με γενική

προέλευση (μόνο με ονόματα που δηλώνουν πρόσωπο): *Παρά βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον.* (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

- 2) Με δοτική

- α) τόπο (συνήθως με πρόσωπα) (= κοντά): *Δουλείαν κακίστην νομίζω τὴν παρὰ κακίστοις δεσπόταις.* *Καταλύει δ' ὡς ἤκουσα, παρὰ Καλλιᾶ* (= στο σπίτι του Κ.).

β) αναφορά (= κατά την κρίση κάποιου): **Παρά τοῖς ἀνδράσι** νενομίσμεθα εἶναι πανοῦργοι.

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= κοντά, προς): **Παρά τήν ὁδόν** ἤν κρήνη (= στο δρόμο). Τοὺς **παρὰ βασιλέα** πορευομένους (= προς το β.).

β) χρόνο (διάρκεια): Δόλιον ἄνδρα φεῦγε **παρ' ὅλον τὸν βίον** (= σ' ὅλη σου τη ζωή).

γ) σύγκριση ή παραβολή: Σωκράτης διάδηλος ἦν **παρὰ τοὺς ἄλλους** εὐτακτῶν (= ήταν ολοφάνερο ότι σε σύγκριση με τους άλλους φερόταν άψογα).

δ) ασυμφωνία ή εναντιότητα: Ἐὰν λέγῃς **παρὰ ταῦτα**, μάτην ἐρεῖς. Οὐδενὶ πώποτε ξυνεχώρησα οὐδὲν **παρὰ τὸ δίκαιον**. (πβ. ν.ε. παρ' ὅλα αυτά το δέχτηκε).

ε) ἔλλειψη ή εξαίρεση: **Παρά τέσσαρας ψήφους** μετέσχε τῆς πόλεως. Ἔτσι και οι φράσεις: **παρ' ὀλίγον**, **παρὰ μικρόν** (πβ. ν.ε. παρὰ λίγο να...).

στ) αιτία: Οὐδὲ γάρ Φίλιππος **παρὰ τήν αὐτοῦ ῥώμην** τοσοῦτον ἐπηύξηται, ὅσον **παρὰ τήν ἡμετέραν ἀμέλειαν** (= χάρη στη δύναμή του ... όσο χάρη στη δική μας...).

5. **περί**

1) Με γενική

α) τόπο (μόνο στους ποιητές) (= γύρω από): **Τείχη περὶ Δαρδανίας**.

β) αναφορά (= σχετικά με): **Εἴ τις περὶ τῶν τοιούτων** σοφός ἐστιν...

γ) αιτία ή σκοπό: Ἔδεισε **περὶ τοῦ υἱοῦ** καὶ τοῦ Κύρου (= φοβήθηκε για το γιο...). Βασιλεὺς κήρυκας ἔπεμψε **περὶ σπονδῶν**.

Συχνές είναι οι φράσεις: **περὶ πολλοῦ** ή **περὶ παντὸς** ποιοῦμαι (= θεωρώ κάτι πολύ σπουδαίο ή κάτι ανώτερο από κάθε άλλο κτλ.).

2) Με δοτική (σπάνια)

α) τόπο (= γύρω από): **Εἶχον ψέλια** (= βραχιόλια) **περὶ ταῖς χερσίν**.

β) αναφορά ή αιτία: Ὅρα μὴ **περὶ τοῖς φιλτάτοις κινδυνεύης**. Δεδοίκασι **περὶ τῷ χωρίῳ**.

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= γύρω από): Φύλακας δεῖ **περὶ τὸ στρατόπεδον** εἶναι.

- β) χρόνο (= περίπου ή την ώρα που...): *Περὶ μέσας νύκτας* (=κατά τα μεσάνυχτα). *Περὶ λύχνων ἀφάς* (= κατά την ώρα που ανάβουν τα λυχνάρια).
- γ) ποσό (= περίπου): *Κατέδυσαν ναῦς περὶ ἑβδομήκοντα* (= βύθισαν περίπου...) (πβ. αμφί).
- δ) αναφορά (= σχετικά με, ως προς): *Οὔτοι οὐ μόνον εἰσὶ περὶ ἀνθρώπους ἀδικώτατοι ἀλλὰ καὶ περὶ θεοὺς ἀσεβέστατοι.*

6. πρὸς

1) Με γενική

- α) τόπο (= προς το μέρος, απέναντι προς): *Ἐστρατοπεδεύοντο πρὸς Ὀλύνθου* (= προς το μέρος της...). *Τὸ πρὸς Σικυνῶνος* τείχος.
- β) αναφορά (= σχετικά με, σύμφωνα με): *Ὅ,τι δίκαιόν ἐστι καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων τοῦτο πράξω. Ἄτοπα λέγεις καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ.*
Σχετική μ' αυτή τη σημασία είναι και η σημασία της καταγωγής: *Ἀλκιβιάδης λέγεται πρὸς πατρός* εἶναι *Ἀλκμεωνιδῶν* (= από τον πατέρα του είναι *Ἀλκμεωνίδης*).
- γ) χάρη ή ωφέλεια (= για τον, για το συμφέρον του): *Πρὸς τῶν ἐχόντων τὸν νόμον τίθης* (= νομοθετεῖς για το συμφέρον αυτών που...). *Σπονδὰς ἐποιήσαντο πρὸς τῶν Θηβαίων μᾶλλον ἢ πρὸς ἑαυτῶν* (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

2) Με δοτική

- α) τόπο (= κοντά στο): *Οἱ ποταμοὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς οὐ μεγάλοι εἰσὶ.*
- β) απασχόληση με κάτι, μια σημασία που προκύπτει από την προηγούμενη: *Ἀεὶ πρὸς τῷ ἔργῳ ἐστί*(= πάντοτε ασχολείται με το έργο του). *Διατρίβω πρὸς τινι* (= ασχολούμαι με κάτι).
- γ) προσθήκη (= επιπλέον, εκτός απ' αυτό). Και η σημασία αυτή προκύπτει από την πρώτη: *Πρὸς τούτοις* *μανθάνουσι καὶ τοξεύειν* (= κοντά στ' άλλα, και έπειτα: εκτός απ' αυτά...).

3) Με αιτιατική

- α) τόπο (= προς το μέρος): *Ἐφυγον πρὸς τὸ ὄρος.*
(πβ. ν.ε. προς τα εκεί).
- β) εχθρική ή φιλική σχέση ή ενέργεια: *Μάχονται πρὸς Τρῶας. Χρὴ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν.* *Σπονδὰς ἐποιήσαντο πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων.*

γ) χρόνο (= περίπου): Ἦν **πρὸς ἡμέραν** ἤδη.

(πβ. ν.ε. προς τα ξημερώματα).

δ) αναφορά (= σχετικά με, σύμφωνα με): Οὐ **πρὸς τὸ ἀργύριον** τὴν εὐδαιμονίαν ἔκρινον. Ὁ λόγος οὗτος οὐδὲν **πρὸς ἐμέ** (= δεν έχει καμιά σχέση μ' ἐμένα). *Χρὴ πρὸς τὸ παρὸν* ἀεὶ βουλευέσθαι. Οὐ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται οὔτε τὰ ἱκανὰ ἀλλὰ **πρὸς τὰς χρήσεις** (= δεν κρίνονται με βάση τον αριθμό...).

ε) παραβολή ή σύγκριση. Η σημασία αυτή είναι σχετική με την προηγούμενη: Οἱ Πολυκλείτου υἱοὶ οὐδὲν **πρὸς τὸν πατέρα** εἰσί(= δεν αξίζουν τίποτε σε σύγκριση με τον π.). Δεῖ κρίνεσθαι αὐτὸν **πρὸς ἀνθρώπους** οἷς μήτε παιδεία ἐστί μήτε νόμοι.

στ) σκοπό: **Πρὸς τί** με ταῦτα ἐρωτᾷς; Ἄπαντα **πρὸς ἡδονὴν** ζητοῦσι (= ὅλα τα επιδιώκουν για ευχαρίστησή τους).
(πβ. ν.ε. είναι προς τιμή σου).

ζ) τρόπο: Εἶδον αὐτὸν **πρὸς βίαν** χειρούμενον (πρὸς βίαν = βιαίως) (= τον είδα να τον υποτάσσουν με τη βία).

7. ὑπό

1) Με γενική

α) τόπο (= κάτω από): Ἡ πηγὴ **χαριεστάτη ὑπὸ τῆς πλατάνου** ρεῖ.

Ξιφίδια ὑπὸ μάλης εἶχον (= κάτω από τη μασχάλη).

β) αιτία: Οὐκ ἠδύναντο **καθεύδειν ὑπὸ λύπης**. (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

γ) συνοδεία: *Χορεύει ὑπ' αὐλοῦ* (= με τη συνοδεία αυλού).

2) Με δοτική

α) τόπο (για στάση) (= κάτω από): Ἔστι δὲ καὶ **βασιλεία** (= ἀνάκτορα) **ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει**.

β) υποταγή, εξάρτηση ή επίβλεψη. (Η σημασία αυτή προκύπτει από την προηγούμενη): Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν **ὑπὸ βασιλεῖ** ὄντες. Κῦρος τοὺς **ὑφ' ἑαυτῷ** ὥσπερ ἑαυτοῦ παιῖδας ἐτίμα. Ὑπὸ **παιδοτρίβῃ** ἀγαθῷ ἐπεπαίδευτο (= εἶχε εκπαιδευθεῖ με την επίβλεψη καλοῦ παιδαγωγού).

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= κάτω από): Ὑπὸ **τὰ δένδρα** ἀπῆλθον. Τὸ Πελαργικόν (= Πελασγικόν) τὸ **ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν** ὄν.

β) χρόνο: Ὑπὸ **τὴν νύκτα** ἐσέπλευσαν εἰς τὸν κόλπον τὸν Κρῖσαϊον (= τη

νύχτα...).

- γ) υποταγή (= κάτω από την εξουσία): *Διαπέμπει πρὸς τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ὄντας. Αἰγυπτος ὑπὸ βασιλέα ἐγένετο.*

II. ΟΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Οι καταχρηστικές προθέσεις είναι: *ἄνευ, ἄχρι, μέχρι, χωρίς, πλήν, ἔνεκα* ή *ἐνεκεν*, *ὥς*.

Από αυτές:

- 1) οι *ἄνευ* (= χωρίς) *ἄχρι* και *μέχρι* (= ως, μέχρι) *ἔνεκα* ή *ἐνεκεν* (= εξαιτίας, για), συντάσσονται με γενική:

Οὐκ ἐνδέχεται ζῆν ἄνευ κακοῦ τινος (= δεν είναι δυνατό να ζεις...).

Ἵν ἄνευ οὐχ' οἶόν τε ναυτικῇ δυνάμει χρῆσθαι (= δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιούν...).

Ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας.

Μέχρι τῆς πόλεως ἐπικλινές ἐστιν.

Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ ψυχὴ ἔσται χωρίς τοῦ σώματος.

Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα αὐτοὺς ἀπέκτειναν (αιτία).

Τίνος ἔνεκα ταῦτα λέγω; — *Ἵνα εἰδῇτε...* (σκοπός).

Σημείωση. Οι *ἄχρι* και *μέχρι* χρησιμοποιούνται και ως χρονικοί σύνδεσμοι:

Κελεύουσι τοὺς κήρυκας περιμένειν, ἄχρι ἂν σχολάσῃ.

Ταῦτα ἐποίου, μέχρι σκότος ἐγένετο. (βλ. §173).

- 2) η *πλήν* (= εκτός από) κανονικά συντάσσεται με γενική αλλά και με κάθε άλλη πτώση ομοιοπτωτα με προηγούμενο ὄρο της προτάσεως:

Τισσαφέρνης ἐπέτρεψε τοῖς Ἑλλήσι διαρπάσαι τὰς κώμας πλήν ἀνδραπόδων (= εκτός από τους δούλους).

Παντὶ δῆλον πλήν ἐμοί.

Θνήσκουσι πάντες πλήν εἷς τις.

Σημείωση. Η πρόθεση *πλήν* αν και καταχρηστική χρησιμοποιείται και στη σύνθεση με τη λέξη *μέλος* (= τραγούδι): *πλημμελής* (= παράφρονος, λανθασμένος), *πλημμέλημα* (= παράπτωμα) κτλ.

- 3) η *ὥς* συντάσσεται με αιτιατική που δείχνει πρόσωπο και σημαίνει **πρός, σέ** ή αριθμητικό και σημαίνει **περίπου**:

Πορεύεται ὥς βασιλέα ἱππέας ἔχων ὥς πεντακοσίους.

(Βλ. και Επίμετρο Β' 35).

Σημείωση. Ως καταχρηστικές προθέσεις λαμβάνονται και τα ορκωτικά *νῆ* (για κατάφαση) και *μά* (για ἀρνηση):

Νῆ τὸν Δία, ἔφη, δίδωμί σοι.

Μὰ τὴν πατρώαν ἐστίαν οὐχ ὕβρει λέγω τάδε.

(Βλ. και §41 και Επίμετρο Β' 14 και 17).

Πίνακας 16
ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ
σημαίνουν

	με ΓΕΝΙΚΗ	με ΔΟΤΙΚΗ	με ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
αντί	τόπο, αντικατάσταση, αιτία ή ανταπόδοση.		
από	τόπο, χρόνο, καταγωγή έμμεση, ύλη, αιτία, μέσο ή τρόπο.		
εκ ή εξ	τόπο, καταγωγή άμεση, ύλη, μέσο ή τρόπο, αιτία, συμφωνία.		
προ	τόπο, χρόνο, υπεράσπιση, σύγκριση.		
εν		τόπο, χρόνο, όργανο ή τρόπο.	
συν		συνοδεία, βοήθεια ή συμπρά- σταση, συμφωνία.	
εις			τόπο, χρόνο, αναφορά, σκοπό, όριο (με απόλυτο αριθμητικό).
ανά		τόπο*.	τόπο, χρόνο, τρόπο, διανομή ή μερισμό.
διά	τόπο, χρόνο, μέσο ή τρόπο.		αιτία, τόπο ή χρόνο*.
κατά	τόπο, εναντίον, αναφορά.		τόπο, χρόνο, τρόπο, συμφωνία ή αναφορά, σκοπό, αιτία.
υπέρ	τόπο, υπεράσπιση, αιτία, σκοπό.		τόπο, υπέρβαση μέτρου ή ορίου.

ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΟΝ

ΔΙΠΡΟΣΩΠΟΝ

ΤΡΟΠΟΙ				
ἀμφί	αναφορά.			τόπο, χρόνο, ποσό.
ἐπί	τόπο, κατεύθυνση, εξουσία ή εμπρός σε κάποιον, χρόνο.	τόπο*, αιτία*, αναφορά*.	τόπο, χρόνο, προσθήκη, εξάρτηση, αιτία, σκοπό, όρο ή συμφωνία.	τόπο, χρόνο, κατεύθυνση απλή ή εχθρική, σκοπό.
μετά	σύμπραξη, τρόπο.	τόπο*.		χρόνο, σειρά ή ακολουθία, τόπο*.
παρά	προέλευση.	τόπο, αναφορά.		τόπο, χρόνο, σύγκριση ή παραβολή, ασυμφωνία ή εναντιότητα, έλλειψη ή εξαίρεση, αιτία.
περί	τόπο*, αναφορά, αιτία ή σκοπό.	τόπο, αναφορά ή αιτία.		τόπο, χρόνο, ποσό, αναφορά.
πρός	τόπο, αναφορά, καταγωγή, χάρη ή ωφέλεια.	τόπο, απασχόληση με κάτι, προσθήκη.		τόπο, εχθρική ή φιλική σχέση ή ενέργεια, χρόνο, αναφορά, παραβολή ή σύγκριση, σκοπό, τρόπο.
ὕπό	τόπο, αιτία, συνοδεία.	τόπο, υποταγή, εξάρτηση ή επίβλεψη.		τόπο, χρόνο, υποταγή.

* χρήση ποιητική

Β΄

ΤΑ ΜΟΡΙΑ

Μόρια λέγονται οι άκλιτες λέξεις που εκφράζουν κυρίως διάφορες επιρρηματικές σχέσεις και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως επιρρήματα, σύνδεσμοι, προθέσεις κτλ. (Για τα αρνητικά μόρια βλ. Κεφ. ΙΓ΄ §141).

Από τα πιο συχνά μόρια της αρχαίας ελληνικής είναι τα ακόλουθα:

1. **ἄλλως*** Σημαίνει **αλλιώς, με άλλον τρόπο**, αλλά σημαίνει επίσης: **εκτός απ' αυτό ή γενικά ή απλώς**:

Συγγενεῖς ἦσαν καὶ ἄλλως εὐμενεῖς (= και εκτός απ' αυτό και ευνοϊκοί).

Νῦν δὲ κατάδηλος ἄρα ἐγένετο ὅτι ἄλλως ἔνεκα λόγου ἐλέγετο (= ότι λεγόταν απλώς για συζήτηση).

Η φράση *ἄλλως τε καὶ* σημαίνει: **και μάλιστα**:

Ἄπιστον ταῖς πολιτείαις ἡ τυραννίς, ἄλλως τε καὶ ὁμορον χώραν ἔχωσι (= και μάλιστα αν έχουν γειτονική χώρα).

2. **ἄν** 1) Το **ἄν** όταν είναι **δυνητικό** συντάσσεται:

α) με οριστική ιστορικού χρόνου (**δυνητική οριστική**) και φανερώνει κάτι που μπορούσε να γίνει στο παρελθόν, και όχι στο παρόν, ή κάτι αντίθετο του πραγματικού:

Ἐνθα δὴ ἔγνω ἄν τις ὅσον ἄξιον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα (= μπορούσε να μάθει κανείς πόσο άξιζε...).

Εἰ μὴ εἵχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἄν ἦμεν (= θα ήμασταν, αλλά δεν είμαστε).

Ο αόριστος ή ο παρατατικός με το **ἄν** δηλώνει επίσης κάτι που γινόταν στο παρελθόν με επανάληψη:

Εἴ τις αὐτῷ δοκοίῃ βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= αν κάποιος του φαινόταν ότι χάζεψε, τον χτυπούσε) (βλ. §85β και γ).

β) με ευκτική κάθε χρόνου εκτός από μέλλοντα (**δυνητική ευκτική**) και φανερώνει κάτι που μπορεί να γίνει στο παρόν ή στο μέλλον:

* Αναφέρονται εδώ και μερικά επιρρήματα που χρησιμοποιούνται εκτός από την κύρια σημασία τους και με διάφορες άλλες σημασίες.

Ἔχῃς ἄν με διδάξω τί ἐστὶ νόμος; (= μπορείς να με διδάξεις...).
*Πανταχόθεν ἄν τις ἴδοι τὴν ἀγνωμοσύνην αὐτοῦ (= ἀπὸ παντοῦ θα μπο-
ρούσε να δει κανείς...) (βλ. §87β).*

2) Το ἄν ως αοριστολογικό (παραλλαγή του δυνητικού ἄν) συντάσσεται με υποτακτική, και με αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα εισάγει αναφορικές υποθετικές ή χρονικές προτάσεις, ενώ με τους τελικούς συνδέσμους *ὅπως* και *ὥς* τελικές. Επίσης το ἄν με τους χρονικούς συνδέσμους *ὅτε*, *ὁπότε*, *ἐπεί*, *ἐπειδή*, ενώνεται σε μια λέξη και σχηματίζονται οι χρονικοί σύνδεσμοι: *ὅταν*, *ὁπότεν*, *ἐπάν*, *ἐπειδάν* που συντάσσονται επίσης με υποτακτική:

Τῷ ἀνδρὶ ὃν ἄν ἔλησθε, πείσομαι (= θα πειθαρχήσω στον άντρα που θα εκλέξετε).

Γύμναζε σεαυτὸν πόνοις ἐκουσίοις, ὅπως ἄν δύνῃ καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν (= για να μπορείς να υπομένεις και τους κόπους χωρίς τη θέλησή σου).

Μαινόμεθα, ὁπότεν ὀργιζώμεθα.

3) Το ἄν ως υποθετικό συντάσσεται με υποτακτική. (Βλ. υποθετικές προτάσεις, §167).

Σημείωση. Το υποθετικό *ἐάν* σχηματίστηκε (πβ. και τους συνδέσμους *ὅταν*, *ὁπότεν* κτλ.) ἀπὸ τὴν ἔνωση τοῦ υποθετικοῦ *εἰ* με τὸ ἄν ἀπὸ το *ἐάν* με συναίρεση σχηματίστηκε τὸ υποθετικό *ἄν* ἢ *ἦν*.

3. **ἄρα** Το ἄρα ἔχει συμπερασματική σημασία και σημαίνει: **λοιπόν**:

Οὕτω κοινόν τι ἄρα χαρᾶ καὶ λύπη δάκρυά ἐστιν (= τα δάκρυα λοιπόν εἶναι κάτι κοινό για τη χαρά και τη λύπη).

Ο ειδικός σύνδεσμος *ὥς* με τὸ ἄρα φανερώνει μια γνώμη που δε τη δέχεται αὐτός που μιλά:

Ἀκούω τινὰ διαβάλλειν ἐμὲ ὥς ἐγὼ ἄρα ἐξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν (= ὅτι δῆθεν ἐγώ...).

Τὸ ἄρα σε υποθετική πρόταση σημαίνει **ίσως**:

Πῶς ἄν ὁ Σωκράτης διαφθείροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν (= ἐκτός αν ἴσως ἡ φροντίδα για τὴν ἀρετὴ εἶναι...).

Επίσης ἄρα = δηλαδή, βέβαια:

Ὁ νομοθέτης διδάσκει τιμᾶν τὸ γῆρας, εἰς ὃ πάντες ἀφιζόμεθα, ἐὰν **ἄρα** διαγιγνώμεθα (= αν βέβαια ζούμε ως τότε).

4. **ἄρα** (ἢ **ἄρά γε**, **ἄρ' οὖν** κτλ.). Εκφράζει απορία ή αμφιβολία και μπαίνει στην αρχή μιας ερωτηματικής προτάσεως:

Καὶ τοῦτο ποιοῦντι ἄρα ἅξιόν σοι ζῆν ἔσται; (= και κάνοντας αυτό θα σου άξιζε άραγε να ζεις;).

Ἄρά γε μὴ ἐμοῦ προμηθεΐ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων; (= μήπως φροντίζεις για μένα...;).

Ἄρ' οἴσθα γ' οἶον κνώδαλον φυλάττομεν; (= ξέρεις τι θηρίο φυλάμε;).
Το *ἄρα* με το *γέ* εισάγει ακριβέστερη ερώτηση.

5. **αὖ** Χρησιμοποιείται ως επίρρημα τοπικό και χρονικό που σημαίνει: **πάλι, από την άλλη μεριά**. Από το *αὖ* παράγονται και τα *αὖθις* (= *πάλι*), *αὐτίκα* (= αμέσως, την ίδια ώρα):

Τί αὖ ὁδε ἐγκαλεῖ τῷ λόγῳ; (= για τι *πάλι* μας κατηγορεῖ αυτός...).

Ὡ πολλὰ μὲν τάλαινα πολλὰ δ' αὖ σοφή (= πολύ δυστυχημένη αλλά και, ή από την άλλη μεριά, πολύ σοφή).

Οἱ συμπόται ἅμα μὲν ἐκρότουν, ἅμα δὲ ἐβόων αὖθις (= και χειροκροτούσαν και *πάλι* φώναζαν).

Ἔξίτε αὐτίκα δὴ μάλ' ἐκ τοῦ δικαστηρίου (= βγήτε αμέσως μάλιστα τώρα από το δ.).

Αλλά το *αὐτίκα* χρησιμοποιείται και με τη σημασία του *λόγου χάρι* (λ.χ.):

Πᾶν γε τούναντίον ἐστὶν ἐπὶ ᾧ οἱ τε δειλοὶ ἔρχονται καὶ οἱ ἄνδρεῖοι· αὐτίκα εἰς τὸν πόλεμον οἱ μὲν ἐθέλουσιν ἰέναι, οἱ δὲ οὐκ ἐθέλουσιν (= λ.χ. στον πόλεμο δέχονται να πάνε οι γενναῖοι, ενώ οι...).

Το *αὖ* δε βρίσκεται ποτέ στην αρχή της προτάσεως αλλά πάντοτε έπειτα από μία ή περισσότερες λέξεις.

6. **γε** Εγκλιτικό βεβαιωτικό και επιτατικό μόριο από τα πιο συχνά, που σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο**. Ενώνεται και σχηματίζει μια λέξη με τις προσωπικές αντωνυμίες του *α'* και σπανιότερα του *β'* προσώπου (*έγωγε, έμοιγε* κτλ.):

Πολλαί γε πολλοῖς εἰσι συμφοραὶ βροτῶν (= βέβαια πολλές είναι...).

Ἀλλὰ θεοὺς **γε** τοὺς αἰὶ ὄντας τούτους φοβούμενοι μήποτε ἀσεβὲς μηδὲν ποιήσητε (= ἀλλὰ τουλάχιστον ἀπὸ φόβο στους θεοὺς...).

Μεγάλα δ' ἔγωγε ὑμῖν τεκμήρια παρέξομαι τούτων.

Το γέ σε διάλογους κυρίως σημαίνει **μάλιστα**:

— Γίγνωσκε δέ ὡς... — Ἐπίσταμαί **γε** (= το ξέρω πολύ καλά μάλιστα).

— Ἀλλὰ τιμιώτερόν ἐστιν; — Πολύ **γε**.

7. **δεῦρο** Τοπικό επίρρημα με ρήματα που δείχνουν κυρίως κίνηση. Σημαίνει: **προς τα εδώ**: Ἴθι **δεῦρο** (= ἔλα προς τα εδώ).

Ἀλλὰ πολλές φορές με ρήμα στην προστακτική χρησιμοποιείται ως προτρεπτικό μόριο: **εμπρός! λοιπόν!**

Καί μοι **δεῦρο** εἰπέ (=εμπρός τώρα πες μου).

8. **δή** Βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **βέβαια, πράγματι, λοιπόν** κτλ.

Νῦν δὲ ὁρᾶτε **δή** ἐν οἷῳ ἐστέ (= τώρα βλέπετε βέβαια σε ποια κατάσταση εἰστε).

Αὕτη **δή**, ἔφη, ἡ Σωκράτους σοφία; (= αὕτη εἶναι λοιπόν ἡ σοφία του Σ.);).

Το **δή** βρίσκεται συχνά μαζί με ἄλλα μόρια ἢ επιρρήματα, ὅπως:

δή *που* = βέβαια, υποθέτω, ἀν δὲν ἀπατώμαι,

καὶ **δή** = καὶ μάλιστα,

νῦν **δή** = τώρα πια,

πάλαι **δή** = ἤδη προ πολλοῦ,

πολλάκις **δή** = πολλές φορές ὡς τώρα:

Οὐ **δή** *που* τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον προσήκει εἶναι.

— Ἡ καὶ *παρέστη*; (= ἀλήθεια, ἤρθε;) — *Καὶ* **δή** ἐπὶ δισσαῖς ἦν *πύλαις* (= καὶ μάλιστα ἦταν κοντά στις...).

Νῦν **δή** οἶμαι ἄμεινον ἂν μάθοις ὃ ἄρτι ἡρώτων (= τώρα πια νομίζω μπορεῖς νὰ καταλάβεις καλύτερα...).

Ἀλγῶ *πάλαι* **δή** τὰ ἐπὶ σοι κακά (= ἤδη προ πολλοῦ υποφέρω γιὰ τα...).

9. **δή** *τα* Εμφατικότερος τύπος τοῦ **δή** που σημαίνει: **βέβαια, ἀναμφίβολα**, συχνὸς στους διαλόγους:

— Γιγνώσκεθ' ὑμεῖς; — Γιγνώσκομεν **δῆτα**.
Καὶ **δῆτ'** ἐτόλμας τοῦσδ' ὑπερβαίνειν νόμους;

10. **εἶεν** χρησιμοποιεῖται στους διάλογους για τη μετάβαση από το ένα ζήτημα στο άλλο. Σημαίνει **συγκατάθεση** = καλά! πάει καλά! ας εἵναι!

— Τελεῖ (= πληρώνει) τοῦτο τὸ ἀργύριον ὡς τί γενησόμενος;
— Δῆλον ὅτι ἀγαματοποιός. — **Εἶεν**, ἦν δ' ἐγώ (= καλά, εἶπα ἐγώ).

Σημείωση. Συγγενικό με το **εἶεν** είναι το προτρεπτικό μόριο **εἶα** (ὅπως *ἐνεκεν* και *ἐνεκα*) που σημαίνει: εμπρός λοιπόν, ἔλα λοιπόν:

Ἀλλ' **εἶα** χάρεαι καὶ κόμιζ' Ἰάσονα (= εμπρός λοιπόν πήγαινε και φέρε...).

11. **ἔτι** Συνήθως σε καταφατικές προτάσεις σημαίνει: **ακόμη**, ενώ σε αρνητικές σημαίνει **πια**:

Ἀλλ', ὦ δαιμόνιε Σώκρατες, **ἔτι** καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι.
Μᾶλλον δὲ οὐδὲ βουλευέσθαι **ἔτι** ὥρα, ἀλλὰ βεβουλευῆσθαι (= δεν εἶναι πια ὥρα να σκεφτεῖς, ἀλλὰ να ἔχεις σκεφτεῖ).
Με ἀρνηση προκύπτουν οἱ τύποι: *οὐκέτι*, *μηκέτι*:
Εἰ δέ τι περιμενοῦμεν, ἀδύνατον καὶ οὐκέτι οἶόν τε.
Μηκέτι ἀμάρτανε (= μην κάνεις πια αμαρτίες).

12. **ἦ** Επίρρημα με δύο κύριες ἐννοιες: **βεβαιωτική** (= πράγματι, βέβαια) και **ερωτηματική** (= αλήθεια; δεν εἶναι ἔτσι;).

Το βεβαιωτικό **ἦ** πολύ συχνά βρίσκεται μαζί με ένα ή και δύο ἄλλα μόρια: *ἦ ἄρα*, *ἦ δῆ*, *ἦ δῆ που*, *ἦ πού γε*, *ἦ μὴν* κτλ.

Εἰ ἐκεῖνος ἀπέθανεν ἦ που Ἀγόρατός γε δικαίως ἀποθανεῖται (= νομίζω δίκαια πράγματι θα...).

Ἔξεστιν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν ἦ μὴν φιλίαν παρέξειν ὑμῖν τὴν χώραν (= μπορείτε να ἔχετε ἀπὸ μας ἐγγυήσεις ὅτι πραγματικά θα σας προσφέρουμε...).

Το *ἦν μὴν* εκφράζει ἰσχυρή βεβαίωση και βρίσκεται κυρίως σε ὄρκο ή υπόσχεση.

Το ερωτηματικό **ἦ** εἰσάγει ευθείες ερωτηματικές προτάσεις και εκφέρεται ἐπίσης με ἄλλα μόρια: *ἦ γάρ*; (= δεν εἶναι ἔτσι; αλήθεια;), *ἦ καί*; *ἦ που*; (= αλήθεια λοιπόν;) κτλ.:

Ἀλλὰ τίς σοι διηγείτο; ἦ αὐτός Σωκράτης; (= αλήθεια ο ἴδιος ο Σ.);

Ἦ γὰρ σὺ ταῖς σαῖς χερσὶ τούτων τι ἐφύτευσας;

Ἦ που σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατήρ;

Το ἦ και με τη βεβαιωτική και με την ερωτηματική σημασία βρίσκεται στην αρχή της προτάσεως.

13. **ἦ** Αναφορική αντωνυμία που πήρε επιρρηματική σημασία και σημαίνει **τόπο** (= όπου) και, στους Αττικούς κυρίως, **τρόπο** (= όπως):

Τρέπονται ἦ ἐκείνη ὑφηγεῖται (= στρέφονται όπου εκείνη τους οδηγεί). Ἦ, νομίζεται (= όπως είναι έθιμο).

Με υπερθετικό έχει επιτακτική σημασία:

Πορεύεται ὡς βασιλέα ἦ ἐδύνατο τάχιστα (= όσο πιο γρήγορα μπορούσε).

14. **μά** Ορκωτικό μόριο (βλ.: η αιτιατική ως προσδιορισμός σε επιρρήματα §41 και καταχρηστικές προθέσεις, Επίμετρο Α' II, 3, Σημείωση).

15. **μάλιστα** Επίρρημα υπερθετικού βαθμού του μάλα. Σημαίνει: **πάρα πολύ, προπάντων** και, συνήθως με αριθμητικό, **περίπου**:

Ἀλλὰ τῷ ὄντι **μάλιστα** ταύτην τὴν ἀρετὴν οἱ θεοὶ τιμῶσιν (= προπάντων αυτή την αρετή...).

Τότε δὴ ἀπῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας **μάλιστα** τριακόσιοι (= περίπου τριακόσιοι).

Πηνίκα **μάλιστα**; (= τι ώρα περίπου;).

(πβ. ν.ε. ξόδεψε το πολύ πολύ χίλιες δραχμές).

16. **μήν** Βεβαιωτικό μόριο (= βέβαια, λοιπόν). Το βρίσκουμε και ύστερα από άλλα μόρια: ἦ μήν (= βεβαιότατα), καὶ μήν, ἀλλὰ μήν (= πραγματικά όμως):

Ἦ μήν καὶ πόνος ἐστίν.

Καὶ μήν ἐφήμι (= καλὰ λοιπόν, επιτρέπω).

Το μήν σε ερωτηματικές προτάσεις σημαίνει **λοιπόν**:

Πῶς μήν παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους τάναντία τούτων διδάσκετε;

Το μήν συχνά με το μόριο γε έχει εναντιωματική ή αντιθετική σημασία (= αλλ' όμως, αντίθετα):

Ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκείνοις ἦν ἡδιστον, ἡμῖν **γε μὴν** ὡς χαλεπώ-
τατον (= ἐκεῖνοι μας φέρονταν ὅπως ἦταν πιο ευχάριστα σ' ἐκείνους,
ἐνὸς σε μας ὅπως μας ἦταν πιο δυσάρεστα).

17. **νή** Ορκωτικό μόριο (βλ.: η αιτιατική ως προσδιορισμός σε επιρρή-
ματα §41 και καταχρηστικές προθέσεις, Επίμετρο Α', ΙΙ, 3 Σημείωση).

18. **νῦν** Επίρρημα χρονικό = τώρα· *νυνί* = τώρα ακριβώς, πβ. *οὕτοσί* =
αυτός ἐδῶ, *ὁδί* (ὄδε-ί) κτλ.:

Ἔτι καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι.

Χρῆν δήπου νυνὶ αὐτοὺς ἐμοῦ κατηγορεῖν (= ἐπρεπε βέβαια...).

Ο εγκλιτικός τύπος *νυν* (ή *νυ*) μεταφράζεται: **λοιπόν**:

Ἰτε νυν, ἔφη ὁ Ἀγησίλαος καὶ ἐρωτᾶτε (= πηγαίνετε λοιπόν...).

Δεῦρο νῦν (= ἐμπρός λοιπόν, γρήγορα).

(Βλ. *τοίνυν*, §150 και Επίμετρο Β 34).

19. **ὅπη** (πβ. *πῆ*; και *πή*). Αναφορικό επίρρημα με τροπική κυρίως ση-
μασία (= ὅπως) και σπανιότερα τοπική (= ὅπου):

Ὅπη ἂν δοκῇ ἀμφοτέροις (= ὅπως ἀποφασίσουν και οι δύο).

Ἄγων ἐμβαλοῦμ' ὅπη θέλεις (= οδήγησε και βάλε με ὅπου θέλεις).

20. **ὅποι** (πβ. *ποι*; και *ποι*). Αναφορικό επίρρημα με τοπική σημασία
(= ὅπου):

Ἐξέστιν ἀπιέναι ὅποι ἂν βούλωνται (= επιτρέπεται να πάνε ὅπου θέ-
λουν).

Οὐκ οἶσθ' ὅποι γῆς φέρει (= δεν ξέρεις πού πας).

21. **οὖν** Χρησιμοποιεῖται στο λόγο ως:

α) επίρρημα βεβαιωτικό και σημαίνει: **πράγματι, λοιπόν, τελοσπάντων,**
οπωσδήποτε κτλ.:

Εἴτε οὖν ἀληθές εἴτ' οὖν ψευδές (= εἴτε εἶναι πράγματι ἀληθινό...).

Θηβαῖοι μὲν ταῦτα λέγουσι, Πλαταιῆς δ' οὐχ ὁμολογοῦσι, ἐκ δ' οὖν τῆς
γῆς ἀνεχώρησαν (= τελοσπάντων ἐφυγαν ἀπό...).

Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω οὐκ οἶδα· αἰρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς (= οπωσδή-
ποτε ὁμως θα προτιμήσω εσάς).

β) συμπερασματικός σύνδεσμος (= λοιπόν, ἀρα):

Ὁ σῖτος ἐπέλιπε· κρέα οὖν ἐσθίωντες διεγίγνοντο (= περνούσαν λοιπόν τρώγοντας κρέας).

Από το οὐκ και οὖν σχηματίζονται τα: οὔκουν (= όχι λοιπόν) και οὐκοῦν (= λοιπόν, επομένως, άρα):

Οὔκουν ἐρεῖς ποτέ; (= δε θα μιλήσεις τελοσπάντων);).

Οὔκουν εἰκός γ' ἐξ ὧν σὺ λέγεις (= δεν είναι λοιπόν φυσικό τουλάχιστο από όσα εσύ λες).

Οὐκοῦν φοβεῖσθαι χρῆ τοὺς ψόγους καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους (= πρέπει λοιπόν να φοβόμαστε...).

Οὐκοῦν ὁρᾶς καὶ οὐχ ὁρᾶς ἅμα ταυτόν; (= βλέπεις λοιπόν και συγχρόνως δε βλέπεις...;).

Το οὔκουν σε διάλογους σημαίνει: **όχι, καθόλου, με κανέναν τρόπο:**

— Ἀλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι; — **Οὔκουν** ἔγωγε (= εγώ τουλάχιστο όχι).

Το γοῦν (από το γέ και οὖν) σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο, πάντως:** Χαρίεντα γοῦν καὶ καθαρὰ τὰ ὑδάτια φαίνεται (= πάντως τα ρυάκια φαίνονται...).

Το μέν οὖν χρησιμοποιεῖται σε απαντήσεις με τη σημασία: **απεναντί-ας, οπωσδήποτε όμως:**

— Ἀτόπον τὸ ἐνύπνιον, ὦ Σώκρατες. — Ἐναργὲς μὲν οὖν (= — Παρά-ξeno το όνειρο... — Οπωσδήποτε όμως ολοφάνερο).

Το οὖν προστίθεται σε αντωνυμίες ή επιρρήματα και επιτείνει τη ση-μασία τους: ὅστισοῦν (ὅστις – οὖν) (= οποιοσδήποτε), ὅπωςοῦν (ὅπως – οὖν) (= οπωσδήποτε) κτλ.

(Βλ. και συμπερασματικούς παρατακτικούς συνδέσμους §150).

22. πέρ Εγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **ακριβώς, μάλιστα.** Βρίσκεται με αναφορικά ή με άλλα μόρια, όπως: ὅσπερ, οἷός περ, ἔνθαπερ, ἥπερ, ὥσπερ, καθάπερ, διόπερ, εἵπερ, καίπερ (= αν και) κτλ.:

Ὅπερ νῦν δὲ ἐλέγομεν.

Οὕτως ἔχει, ὥσπερ τότε ἐλέγετο ἡμῖν.

Διόπερ καὶ μὴ ὀκνεῖν δεῖ (= γι' αυτό και δεν πρέπει να διστάζουν).

Γιγνώσκω σαφῶς, **καίπερ** σκοτεινὸς ὢν, τήν γε σὴν αὐδὴν ὁμως (= αν και είμαι τυφλός, γνωρίζω καθαρά τη φωνή σου).

23. **πῆ** (πβ. ὅπῃ, πῆ;). Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (= κατά κάποιον τρόπο, κάπως) και **τόπο** (= σε κάποιο μέρος, κάπου):

Ἔχεις **πῇ** ἄλλη λέγειν; (= μπορείς να μιλήσεις κάπως αλλιώς;).

Πεσόντος **πῇ** τοῦ τείχους (= σε κάποιο μέρος του τείχους που έπεσε).

24. **πῇ** (πβ. ὅπῃ, πῇ). Ερωτηματικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (= κατά ποιον τρόπο; πώς;) και **τόπο** (= σε ποιο μέρος; πού;):

Πῇ σοι δοκεῖ περὶ αὐτοῦ; (= πώς σου φαίνεται, τι γνώμη έχεις γι' αυτό;).

Ἐσκόπει **πῇ** εὐαποτειχιστότατος εἶη ὁ Πειραιεύς (= σε ποια μέρη ήταν ευκολότατο να περιτειχισθεῖ ο Π.).

25. **ποῖ** (πβ. ὅποι, ποῖ;). Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τόπο** (= κάπου):

Οὐκ ἐξέσται αὐτοῖς ἀναλίσκειν, ἂν **ποῖ** βούλωνται ἄλλοσε (= δε θα επιτρέπεται σ' αυτούς να ξοδεύουν, αν κάπου αλλού θέλουν).

26. **ποῖ** (πβ. ὅποι, ποῖ). Ερωτηματικό μόριο που δείχνει κυρίως **τόπο** (= προς ποιο μέρος;):

Ποῖ τις ἂν τράποιτο; (= προς τα πού να στραφεῖ κανείς;).

27. **πολλάκις** Επίρρημα που σημαίνει **πολλές φορές**:

Ποιεῖ δὲ ταῦτα **πολλάκις** τοῦ μηνός.

Αλλά ύστερα από τους συνδέσμους *εἰ, ἐάν, ἂν*, **μή** σημαίνει **ίσως, τυχόν**:

Σεισμός *εἰ* γένοιτο **πολλάκις** (= αν τυχόν γινόταν...).

Μή **πολλάκις** ἡμᾶς ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐκεῖνος σφῆλῃ ἐξαπατήσας (= μην τυχόν εκείνος ο Ε. μας ξεγελάσει και κάνουμε λάθος).

28. **ποτέ** Εγκλιτικό μόριο που σημαίνει **κάποτε**:

Ἰδὼν δὲ **ποτε** Νικομαχίδην ἀπιόντα ἤρετο.

Ἦν τις τοῦ τυράννου πάλαι **ποτέ** (= ήταν κάποιος που ανήκε κάποτε παλιότερα στον τύραννο).

Ὑστερα από ερωτηματική αντωνυμία ή ερωτηματικό επίρρημα σημαίνει **άραγε, τάχα**:

Πολλάκις ἐθαύμασα **τίσι ποτέ** λόγοις ἔπεισαν Ἀθηναίους (= με ποιους άραγε, λόγους...),
(πβ. το ερωτηματικό **πότε**).

29. **που** Εγκλιτικό μόριο που σημαίνει **κάπου, σε κάποιο μέρος**:

Ὅρῳσιν ἰππέας **που** πέραν τοῦ ποταμοῦ.

Επίσης το **πού** σημαίνει: **κατά κάποιο τρόπο, ίσως, νομίζω** κ.τ.ό.:

Ταῦτα οὗτος μὲν ἴσως οἶεται καὶ ἄλλος **τίς που** μεγάλα κακά (= κάποιος άλλος ίσως).

Τῇ γάρ **που** ὑστεραία δεῖ με ἀποθνήσκειν (= νομίζω ότι πρέπει να πεθάνω...).

(πβ. το ερωτηματικό **πού**).

30. **πω** Εγκλιτικό μόριο που χρησιμοποιείται σε αρνητική πρόταση ή ερωτηματική που περιέχει άρνηση και σημαίνει: **ως τώρα, ακόμη**:

Οὐκ ἴσασι **πω** τὴν ἡμετέραν συμμαχίαν (= δεν ξέρουν ακόμη...).

Τίς πόλις **πω** τούτῳ ἐπεχείρησε; (= ποια πόλη επιχείρησε ως τώρα αυτό το πράγμα);).

Συχνά βρίσκεται στα κείμενα σε μια λέξη με άλλα μόρια, λ.χ. οὔπω, μὴπω, οὐδέπω, πῶποτε, οὐδεπῶποτε κτλ.:

Ἦδη **πῶποτε** που ἦκουσας; (= ἡδη ποτέ ως τώρα άκουσες κάπου;).

Πρωταγόραν οὔτε γιγνώσκεις, ὥς φῆς, οὔτε διείλεξαι **οὐδεπῶποτε** (= ούτε ποτέ ως τώρα έχεις συζητήσει μαζί του).

(πβ. Διαφορά του **πῶ** και ἔτι: οὔπω καιρός = δεν είναι ακόμη ο κατάλληλος καιρός, οὐκέτι καιρός = δεν είναι πια...).

31. **πῶς** Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (= κατά κάποιο τρόπο, κάπως):

Ἔνεστι γάρ **πῶς** τῇ τυραννίδι νόσημα (= υπάρχει κατά κάποιο τρόπο μια αρρώστια στο τυραννικό πολίτευμα).

Πράσσοντές **πῶς** ταῦτα... (= καθώς ασχολούνταν κάπως μ' αυτά). (πβ. το ερωτηματικό **πῶς**).

32. **τάχα** Η πρώτη σημασία του είναι ίδια με τη σημασία του επιρρήματος **ταχέως** (= γρήγορα). Αλλά συνήθως βρίσκεται στους αττικούς

πεζογράφους με τη σημασία του **ίσως**:

Κραυγή τε ἐγένετο καὶ ἔφευγον, τάχα δέ τις καὶ τετρωμένος (= και κάποιος ίσως τραυματισμένος).

33. **τάχιστα** Επίρρημα που σημαίνει **πολύ γρήγορα**. Αλλά ύστερα από χρονικούς συνδέσμους (*ἐπεί, ἐπειδή* κτλ.) σημαίνει **αμέσως, μόλις**:

Ἐπεὶ τάχιστα ἤρέθη, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν (= μόλις τον εξέλεξαν άρχισε πρώτα πρώτα από τους θεούς).

34. **τοι** Εγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **βέβαια, χωρίς αμφιβολία**. Βρίσκεται συχνά ύστερα από υποθετικούς ή αιτιολογικούς συνδέσμους ή άλλα μόρια:

Εἴ τοι νομίζεις κτῆμα τὴν αὐθαδίαν, οὐκ ὀρθῶς φρονεῖς.

Φασὶ γέ τοι δὴ οἱ τούτων κύριοι.

(Για τους τύπους: *τοίνυν, τοιγάρτοι, τοιγαροῦν* βλ. §150).

35. **ὥς** Το **ὥς** χρησιμοποιείται στον αρχαίο λόγο ως:

α) επίρρημα αναφορικό (= όπως) και δεικτικό (**ὥς**) (= έτσι):

Ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας, ὥς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην, οὕτω ταχθῆναι.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης ὥς ἐτράποντο.

Σε επιφωνηματικές προτάσεις που δείχνουν θαυμασμό σημαίνει **πόσο!:**

Μῆτερ, ὥς καλός μοι ὁ πάππος.

Με υπερθετικό επίθετο ή επίρρημα σημαίνει **όσο το δυνατό:**

Οἱ ῥήτορες στοχάζονται ὅπως οἱ πολῖται ὥς βέλτιστοι ἔσονται.

Το **ὥς** με τροπικά επιρρήματα θετικού βαθμού επιτείνει ή περιορίζει τη σημασία τους:

Οἱ ὥς ἀληθῶς σύμμαχοι καὶ φίλοι ὄντες (= οι πραγματικά αληθινοί σύμμαχοι...).

Ὡς ἡπίως εἰπεῖν πρὸς ἄνδρα τόνδε συμφέρει (= κάπως ήπια συμφέρει νά...).

πβ. *ὡσαύτως* (ὥς-αὐτως: το επίρρ. της αντωνυμίας αὐτός) = κατά τον ίδιο τρόπο, έτσι.

β) σύνδεσμος ειδικός, αιτιολογικός, τελικός, αποτελεσματικός, χρονικός (βλ. στο κεφάλαιο των ειδικών, αιτιολογικών κτλ. προτάσεων). Για τη χρήση του *ως* με τις αιτιολογικές και τελικές μετοχές βλ. §101, 2 και 3.

γ) πρόθεση (καταχρηστική). Βλ. Επίμετρο Α' ΙΙ, 3.

Σημείωση. Με επιρρηματική σημασία χρησιμοποιούνται επίσης και μερικοί τύποι ρημάτων, όπως: *ἄγε, ἴθι, φέρε* που σημαίνουν **εμπρός, λοιπόν**:

Ἄγε δὴ σκοπῶμεν (= εμπρός λοιπόν, ας εξετάσουμε).

Ἴθι νυν, φράσον ὡς εἰσέρχομαι (= εμπρός λοιπόν, πες ότι...) (βλ. και §86α).

(πβ. ν.ε. Ἐλ α, λέγε λοιπόν. Εκείνος δ ω σ' του και έλεγε καί ξανάλεγε τα ίδια).

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ*

Αιτιατική

- απόλυτη 103.
- επιρρηματικός προσδιορισμός 45.
- ετερόπτωτος προσδιορισμός 38.
- προσδιορισμός επιρρημάτων 41.

αναστροφή προθέσεως

Επίμετρο Α' Σημ. α'.

αντικείμενο 49-61.

- άμεσο 49 και 57-61.
- έμμεσο 49 και 57-61.
- εξωτερικό 54.
- εσωτερικό αποτελέσματος 54.

— σε αιτιατική 54.

— σε γενική 51.

— σε δοτική 52.

— σύστοιχο 54-56.

αντωνυμίες 107-118.

- αλληλοπαθής 112.
- αναφορικές 118.
- αόριστες 117.
- αυτοπαθείς 110.
- δεικτικές 114-115.
- ερωτηματικές 116.
- κτητικές 113.
- οριστική η επαναληπτική 109.

— προσωπικές 108.

αόριστος 81.

- εναρκτικός 81.
- γνωμικός 81.

απαρέμφατο 90 κ.ε.

— άναρθρο 94.

— αποτελέσματος 91.

— ειδικό 92 και 96.

— έναρθρο 93

— τελικό 92 και 97.

απρόσωπα ρήματα 73.

απρόσωπες εκφράσεις 73.

άρθρο 119-122.

αττική σύνταξη 14.

Γενική

— απόλυτη 103.

— επιρρηματικός προσδιορισμός 43.

— ετερόπτωτος προσδιορισμός 32 (αιτίας 32, αντικειμενική 32-33, αξίας ή τιμήματος 32, διαιρετική 32, ιδιότηας 32, κτητική 32, ύλης 32, υποκειμενική 32).

— κατηγορηματική 17 (αξίας 17, διαιρετική 17, ιδιότηας 17, κτητική 17, ύλης 17).

— προσδιορισμός επιρρημάτων και επιφωνημάτων 39.

Δοτική

— επιρρηματικός προσδιορισμός 44.

— ετερόπτωτος προσδιορισμός 36.

— προσδιορισμός επιρ-

* Οι αριθμοί παραπέμπουν σε παραγράφους

ρημάτων 40.
 —προσωπική 53.
δυνητική ευκτική 87.
 —οριστική 85.
Εγκλίσεις 76 κ.ε.
 —προτάσεων επιθυμίας 89.
 —προτάσεων κρίσεως 89.
έλξη 118 και 188.
ενεστώτας 78.
 —αποπειρατικός 78.
 —αποτελεσματικός 78.
 —βουλητικός 78.
 —γνωμικός 78.
 —ιστορικός η δραματικός 78.
επεξήγηση 24-25.
επιρρηματικοί προσδιορισμοί 123-137.
 —αιτίας 131.
 —αναφοράς 134.
 —αποτελέσματος 133.
 —αρνήσεως 137.
 —βεβαιώσεως 137.
 —δισταγμού η πιθανότητας 137.
 —εναντιώσεως και παραχωρήσεως 136.
 —ποσού 130.
 —προϋποθέσεως η όρου 135.
 —σκοπού 132.
 —τόπου 126-127.
 —τρόπου 129.
 —χρόνου 128.
ετεροπροσωπία 95.
ευθύς λόγος 180.
ευκτική 87.
 —δυνητική 87.

—επαναληπτική 87,
 Σημ. β΄.
 —ευχετική 87.
 —του πλάγιου λόγου 87
 Σημ. α΄.
Ημιπερίοδος 6.
Κατηγορήμα 7.
κατηγορούμενο 7 και 9,
 11-12 και 16-18.
 —επιρρηματικό 11.
 —μονολεκτικό 7.
 —περιφραστικό 7.
 —προληπτικό η του
 αποτελέσματος 12.
Μέλλοντας 80.
 —γνωμικός 80.
 —εξακολουθητικός 80.
 —συντελεσμένος 84.
μετατύπωση προθέσεως
 Επίμετρο Α΄ Σημ. β΄
μετοχή 98-104.
 —απόλυτη (σε γενική και
 σε αιτιατική) 103.
 —επιθετική η αναφορική
 98-99.
 —επιρρηματική 98 και
 101.
 —κατηγορηματική 98 και
 100.
μόρια Επίμετρο Β΄.
μόρια αρνητικά 141-142
Οριστική 85.
 —δυνητική 85.
 —ευχετική 85.
Παράθεση 24-25.
 —προεξαγγελτική 26.
παραθετικά 34-35.
παρακείμενος 82.

παράλειψη

—κατηγορουμένου 22.

—ρήματος 21.

—υποκειμένου 20.

παρατατικός 79.

—βουλητικός η αποπειρατικός 79.

—επαναληπτικός 79.

περίοδος 6.

πλάγιος λόγος 180-183

—δευτερεύουσες προτάσεις 182-183.

—κύριες προτάσεις 182.

ποιητικό αίτιο 68.

προθέσεις

—γενικά 138.

—αναλυτικά

Επίμετρο Α'.

—δίπτωτες 140 και

Επίμετρο Α' Ι (Β').

—μονόπτωτες 140 και

Επίμετρο Α' Ι (Α').

—τρίπτωτες 140 και

Επίμετρο Α' Ι (Γ').

—καταχρηστικές

Επίμετρο Α' ΙΙ.

—κύριες Επίμετρο Α' Ι

προσδιορισμοί 23-45

και 123-137.

—επιθετικοί 27-28.

—επιρρηματικοί 23 και 123-137.

—ετερόπτωτοι 23 και 31-38.

—κατηγορηματικοί 29-30.

—ομοιόπτωτοι 23-30.

—ονοματικοί 23-38.

προστακτική 88.

πρόταση 1. Είδη προτάσεων:

—απλές 7.

—αρνητικές η αποφατικές 3.

—ελλειπτικές 19.

—επαυξημένες 23.

—επιθυμίας 1.

—επιφωνηματικές 1.

—ερωτηματικές 1 (διμελείς 2α, με μερική άγνοια 2, με ολική άγνοια 2).

—καταφατικές 3.

—κρίσεως 8.

—κύριες η ανεξάρτητες 4.

—σύνθετες 13.

—δευτερεύουσες η εξαρτημένες 4 (επιρρηματικές 153 και 162-175 κ.ε.: αιτιολογικές 163, αναφορικές 175 κ.ε., αποτελεσματικές 165, εναντιωματικές και παραχωρητικές .171, παραβολικές η παρομοιαστικές αναφορικές 178, τελικές 164, υποθετικές 167-170, χρονικές 173· ονοματικές 153-161 και 175 κ.ε.: αναφορικές 175 κ.ε., ειδικές 155-156, ενδοιαστικές 157-158, πλάγιες ερωτηματικές 159-161).

Ρήματα 46-75.

—απρόσωπα η τριτοπρόσωπα 73.

—ενεργητικά 47-61 (αμετάβατα 47-48, μεταβατικά 47-61: μονόπτωτα 49-54, δίπτωτα 49 και

57-61).

- μέσα 62-66 (αλληλοπαθή 65, αυτοπαθή η ευθέα 62, διάμεσα 64, δυναμικά 66, περιποιητικά 64, πλάγια 64).
- ουδέτερα 72.
- παθητικά 67-71.
- συνδετικά 7 και 10.

ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος 105.

Συμφωνία όρων προτάσεως 16-18.

σύνδεση

- απλή αντιθετική 146α.
- αποφατική 144β.
- επιδοτική αντιθετική 148β.
- καταφατική 144α.
- μετοχών 104.
- προτάσεων 143 κ.ε. (παρατακτική 143-152: με αιτιολογικούς συνδέσμους 151, με αντιθετικούς συνδέσμους 146-148, με διαχωριστικούς συνδέσμους 149, με συμπερασματικούς συνδέσμους 150, με συμπλεκτικούς συνδέσμους 144-145· υποτακτική 143 και 153-179): Βλ. προτάσεις δευτερεύουσες η εξαρτημένες),

συνδετικό ρήμα 7 και 10.

σχήματα λόγου 184-191.

- αλληγορία 191, 5,
- ανακόλουθο 188, 3.
- αντίφραση 191, 3.
- από κοινού 189, 1α.

- ασύνδετο 143α και 187ζ,
- βραχυλογία 189, 1.
- ειρωνεία 191, 3β.
- έλεγχος 118 και 188, 5.
- ένα με δύο 189, 2γ.
- εξ αναλόγου 189, 1β.
- ευφημισμός 191, 3γ.
- ζεύγμα 189, 1γ.
- καθολικού και μερικού 188, 4.
- κατά το νοούμενο 188, 1.
- κατεξοχήν 190β.
- κύκλος 187δ.
- λιτότητα 191, 3α.
- μεταφορά 190α.
- μετωνυμία 191, 2.
- ομοιοτέλετο η ομοιοκατάληκτο 187στ.
- παραλληλίας 189, 2α.
- παρομοίωση 191, 6.
- παρονομασία η παρήχηση 187ε.
- περίφραση 189, 2β.
- πλεονασμός 189, 2.
- πολυσύνδετο 187η.
- πρόληψη 188, 7.
- πρωθύστερο 187β.
- σημασιολογική φθορά της λέξεως 190γ.
- σύμφυση 188, 2.
- συνεκδοχή 191, 1.
- υπαλλαγή 188, 6.
- υπερβατό 187α.
- υπερβολή 191, 4.
- χιαστό 187 γ.

Ταυτοπροσωπία 95.

τιμήση προθέσεως Ε-πίμετρο Α' Σημ. α'.

Υπερσυντέλικος 83.

υποκείμενο 7-8.

υποθετικοί λόγοι 167-170.

—ελλειπτικοί 169.

—εξαρτημένοι 170.

υποτακτική 86.

—απορηματική 86.

—βουλητική 86.

Χρόνοι 71-84.

—εξακολουθητικοί 76.

—μελλοντικοί 76.

—παρελθοντικοί 76.

—παροντικοί 76.

—συνοπτικοί 76.

—συντελικοί 76.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

5

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ - Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	7
	(Οι προτάσεις ως προς το περιεχόμενο 7. Οι προτάσεις ως προς το ποιόν 10. Οι προτάσεις ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις 10. Οι προτάσεις ως προς τους όρους τους 11. Περίοδος και ημιπερίοδος 11).	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄	ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	23
	(Ονοματικοί προσδιορισμοί ομοιόπτωτοι 24. Ονοματικοί προσδιορισμοί ετερόπτωτοι - Πλάγιες πτώσεις 29. Σύνταξη των παραθετικών 32).	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄	ΤΟ ΡΗΜΑ	44
	(Ενεργητικά ρήματα 44. Το αντικείμενο 45. Δίπτωτα ρήματα 58. Μέσα ρήματα 62. Παθητικά ρήματα 65. Ουδέτερα ρήματα 68. Απρόσωπα ρήματα 68.)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄	ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄	ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ	84
	(Το απαρέμφατο 84. Η μετοχή 89. Σύνδεση μετοχών 96. Τα ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος 97.)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄	ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ	99
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄	ΤΟ ΑΡΘΡΟ	109
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄	ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	113
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄	ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ (γενικά)	124
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ΄	ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ (ή ΑΠΟΦΑΤΙΚΑ) ΜΟΡΙΑ	125

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	127
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ (Με συνδέσμους συμπλεκτικούς 129. Με συνδέσμους αντιθετικούς 131. Με συνδέσμους διαχωριστικούς 134. Με συνδέσμους συμπερασματικούς 134. Με συνδέσμους αιτιολογικούς 136).	129
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ (Ονοματικές προτάσεις 139. Επιρρηματικές προτάσεις 145. Αναφορικές προτάσεις 159).	139
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	164

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ - ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	169
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑ- ΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	173
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	176
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ ή ΦΡΑΣΕΩΝ	178
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Α΄	ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	182
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Β΄	ΤΑ ΜΟΡΙΑ	196

ΠΙΝΑΚΕΣ

1. Οι κύριοι όροι της προτάσεως	17
2. Τα είδη των προτάσεων	24
3. Ονοματικοί προσδιορισμοί	36
4. Το αντικείμενο	54
5. Οι πλάγιες πτώσεις	56
6. Δίπλωτα ρήματα	62
7. Το ρήμα	70
8. Οι χρόνοι του ρήματος στην οριστική	78
9. Οι εγκλίσεις στις ανεξάρτητες προτάσεις	83
10. Το απαρέμφατο	89
11. Η μετοχή	96
12. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί	122
13. Οι υποθετικοί λόγοι	152
14. Σύνδεση προτάσεων	163
15. Ευθύς και πλάγιος λόγος	168
16. Οι κύριες προθέσεις	194
Αλφαβητικό ευρετήριο	208

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

